

ZAYMUS GYULA

Elbeszélések

SZENT ISTVÁN TÁRSULAT 1966

ZAYMUS GYULA
ELBESZÉLÉSEK

ZAYMUS GYULA

ELBESZÉLÉSEK

**SZENT ISTVÁN TÁRSULAT
AZ APOSTOLI SZENTSZÉK KÖNYVKIADÓJA
BUDAPEST 1966**

Nihil obstat.

Dr. Nicolaus Töttössy
censor archidiocesanus.

Nr. 599/1966.

Imprimatur.
Strigonii, die 25. Februarii a. 1966.

Dr. Arthurius Schwarz-Eggenhofer
administrator apostolicus.

*Minden jog fenntartva,
beleértve a bármilyen eljárással való
sokszorosítás jogát is*

A kiadásért felelős: Esty Miklós delegált adminisztrátor
66-4388 Pécsi Szikra Nyomda — F. v.: Melles Rezső

Elbeszélések

PÉTERKE

Szavakkal nehéz volna azt kifejezni, milyen súly nehezedett Péterke szívére, midőn megtudta a szomorú tényt, hogy édesanyja élete veszélyben van. A doktor úr mondta kint, a lépcsőházban Milka néninek, amikor az megkérdezte tőle, mi lesz Lenka mamával.

— Attól tartok, hogy mire lehullanak a levelek, már nem lesz az élők sorában. — Így mondta, és Péterke, aki a félig csukott ajtó mögött állt, meghallotta a szörnyűséges szavakat.

Egyszeribe összefacsarodott a szíve. Sírni kezdett.

Az édesanyja bent feküdt a szobában és nehezen lélegzett. A szívével volt baja. — Mire lehullanak a falevelek, már nem lesz az élők sorában. — Így mondta. Szórul szóra így. Azon tűnődött, hogy mi lenne, ha cérnával felkötözné a leveleket a gallyacskákra. Hátha így életben maradna. Már nyúlt is a kézimunkakosárka felé, hogy egy gombolyag cérnát kivegyjen belőle, de hirtelen lehanyatlott a keze. A cérnával az összes leveleket úgysem tudná felkötni.

Nem mert bemenni a szobába. Attól félt, hogy az édesanyja megkérdi miért sírt és neki meg kellene mondania az igazat. Nem tartotta magát elég erősnek ahhoz, hogy az édesanyja előtt felfedje a valóságot. Kisomfordált a szobából és úgy érezte, hogy nincs nála szerencsétlenebb gyerek a világon. Megállt a kapu előtt és körülnézett. Merre, hová menjen? Elindult a Múcsarnok felé. Oda járt a legszívesebben. Az ott

lévő szép képek úgy húzták, vonták őt magukhoz, mintha kezük lett volna. Gyakran órákon át elsétálgatott előttük és gyönyörködött bennük. Mindegyik képről tudta, mit ábrázol és ki festette. Az idegen hangzású nevek jól bevésődtek az emlékezetébe.

A portás, aki már ismerte, szívesen beengedte őt a hatalmas csarnokokba, amelyekben Péterke szinte elveszett.

Egyik legkedvesebb képe Sebastiano del Piombo műve, a „Fiatal férfi arcképe” volt. Tudta azt is, hogy ez a Sebastiano a pápa pecsétőre volt, ezért nevezték Piombonak.

Mélységes fájdalommal a szívében, megállt a kép előtt és ahogy nézte, ahogy rámeresztette a szemét, úgy látta, hogy a fiatal férfi arca is szomorú, sőt majdnem könnyes a tekintete. Ezt a jelenséget most vette észre rajta először. Nem értette. Néhány lépést hátrált s úgy figyelte, nem változik-e meg az arc kifejezése. Majd háttal állt neki és hirtelen megfordult, de a kép nem változott. Szomorú maradt a tekintete. Tán ő is az édesanyját siratta, amikor festették.

Végigsétált a már sokszor bejárt termeken, nézegette a képeket, de ma valahogy nem érdekelték. Még Van Goyen szánkázó gyerekei sem kötötték le a figyelmét, pedig ezt a képet nagyon szerette. Csodálta rajta a ködbevesző alakokat és a bizonytalanságba tűnő távlatot. — Hogy tudta ezt így megfesteni az a Van Goyen, milyen nagy művész volt az. Pieter Bruegel táncoló parasztjai meg éppen visszatetsző hatást keltettek benne. Azok a torzarcú emberek, akikkel éjjel álmodott és álmában valóban mozogni látta őket. Még a bor szagát is megérezte rajtuk.

Egy kisfiú az óriások között. A cipője piszkos, az inge szakadozott és a haja a fülénél mélyen benyúl az arcába. Vajon mit szólna hozzá az édesanyja, ha meglátná, hogy ő így merészkedett el a múzeumba. Biztosan megfeddné őt. De most nem kell attól tartania. A jó anya eszméletlenül fekszik odahaza.

Ismét könny szökött a szemébe. Mi lesz vele akkor, ha a mama meghal? Ki fogja gyengéden megsimogatni, szelíden

megszidni és ki fog rá olyan melegen mosolyogni, ahogy ő szokott, ha egyedül vannak és arról tanakodnak, hogy túl rövid már a nadrágja s illő lenne egy másikat venni. Hirtelen a szívébe nyilallott valami. Felrémlett előtte a temető, benne egy sír, amelynek fejfáján az édesanyja neve olvasható.

Tovább ment és Murillo: Madonna a kis Jézussal képe előtt állt meg. Egyszeribe melegséget érzett a szíve táján. Mintha a Madonna belátna a szívébe s azt mondaná neki: — Ne félj, Péterke, az édesanyád nem hal meg. — Egészen közel ment a képhez.

Érezte, hogy egy kéz nehezedik a vállára.

— Kisfiam, a képhez nem szabad olyan közel menni — szólalt meg mögötte a teremőr.

— Csak az arcomat vittem hozzá közel, bácsi, a kezem hátul volt — válaszolta Péterke és csupa könnyörgés bújkált a tekintetében. — Az édesanyám haldoklik, szeretne volna hozzátenni s most itt a Madonna képe előtt, olyan jól érzem magam.

— Nem szabad a képhez közel menni, ez a parancs, kisemberke — szuszogta az öreg, de nagyapai szeretet bársonyosodott a hangjában.

Aztán már nem volt mit nézni. Péterke úgy érezte, mint aki jóllakott. Újból kint volt az utcán. Hervadt leveleket sodort feléje az őszi szél. Megborzongott. A fák temetésre készülődtek. Búcsúztak és legszínesebb ruháikat öltötték magukra. Izzottak a színek. Mintha lázasak lettek volna.

Péterke két marékra valót felkapott a földről és beléjük temette az arcát. Sógott is valamit, de hogy mit, azt csak a jó Isten hallotta, aki lefogja a haldokló erdők szemét és tavasszal újból életre kelti valamennyit.

Mire Péterke hazaért, az édesanyja mélyen aludt, de az ajtó nyikorgására kinyitotta a szemét.

— Gyere ide — suttogta és fehér, szinte átlátszó kezét feléje nyújtotta.

Péterke az ajkába harapott, hogy elnyomja a sírást.

— Olyan szépet álmodtam — szólalt meg az édesanyja, amikor Péterke arca odasimult a vánkoshoz. — Azt álmodtam, hogy tavasz van és mi ketten, kint sétálunk a virágos réten. Te belém karoltál és én olyan büszke voltam a nagy fiamra, aki hozzám simulva lépkedett a harmatos fűvön. Új, szép ruha volt rajtad, a hajad is szépen meg volt nyírva. Olyan szép voltál, mint egy éneklő angyal.

— S aztán mi lett? — kérdezte suttogva Péterke.

— Aztán mind a ketten felemelkedtünk a magasba és szálltunk a rózsaszínű felhőkön.

— Mit jelenthet ez az álom? — hallatszott félénken a kérdés.

— Tán azt, hogy meghalok.

Mélységes csend borult a szobára, csak Péterke halk sírása hallatszott.

— Ne mondj ilyet, édesanyám, mert megreped a szívem. Az édesanyák sohasem hálnak meg.

— Hát persze, hogy nem hálnak meg — hunyta be a szemét a beteg. — Ők tovább élnek a gyermekeik szívében.

Kint ezalatt nesztelenül ereszkedett le az őszi köd. Homály borult a szobára.

Az idő lassan tovairamodott, a lehullott leveleket belepte a hó és a jó édesanya nem halt meg. Egy napon az orvos kijelentette, hogy nem hitte volna, de a beteg túl van a veszélyen. Most csak nagyon kell magára vigyáznia és élélhet akár száz évig is.

Péterke körül ragyogni kezdett a hó. Szikrázott a nap, amint végigsétált a mindenségen. Még a kályhában is, mintha valaki énekelni kezdett volna, Péterke úgy hallotta.

Ugrott egy nagyot és újból kint volt a múzeumban, ahol most minden ünnepi volt, mintha egy nagyúr megérkezésére vártak volna.

De az egészben a legcsodálatosabb az volt, hogy Sebastiano del Piombo fiatal férfija, ma nem sírt, hanem mosolygott. Úgy, ahogy mondom, mosolygott. Péterke hasztalan kereste

rajta a szomorúságot, még a nyomát sem lelte. És Pieter Bruegel táncoló parasztjai is, majd kiugrottak a rámából, oly jó kedvük volt. Péterke velük együtt nevetett.

Végül odaért a Murillo képéhez is. Senki sem volt rajta kívül a teremben, még az öreg veterán sem. Odalépett a képhez és felágaskodva megcsókolta a Madonna kezét.

A HEGEDŰ

Lakatos Laliné ismételten megfogadta, ha még egyszer férjhez kellene mennie, soha többé nem lenne muzsikus cigány felesége, még akkor sem, ha a legelső és leghíresebb banda primásaként muzsikálna is az ura. Nem neki való élet ez. A férje hajnalban tér haza, délig alszik, aztán próbára megy és mire hazakeveredik, már indul is az éjszakai munkára.

Lakatosné, ha már nem is tudott a sorsán változtatni, de azt elhatározta, hogy a fiát nem nevezi muzsikusnak. Az átkos hegedűre rá sem szabad néznie. Állandóan dugdosta is előle. Egyszer a szekrény mélyére rejtette, máskor feltette a szekrény tetejére, nehogy egy óvatlan pillanatban valahogy a közelébe kerüljön.

A férje mindezzel nem törődött. Hazaérve a díványra dobta a hegedűt, valamit bekapott és máris horkolt, úgy aludt, hogy ágyúszóval sem lehetett volna felébreszteni.

Laci még kisfiúcska volt, a második elemibe járt. Lakatosné, ha bevásárolni ment, vagy valami dolga akadt a városban, nagy sietségében többször is megfélekedezett a hegedűről. Ott maradt az fekve a tokjában a díványon. Lackó ilyenkor, ha már meggyőződött arról, hogy az édesanyja valóban nincs otthon, a biztonság kedvéért még az ajtót is bereteszelte, hogy rá ne nyisson az anyja, mert már sokszor megtörtént, hogy szörnyen kikapott csupán azért, mert kezével megsimogatta a hegedű tokját.

— Leverem a kezedet, haszontalan kölyke, ha hozzá mersz nyúlni a hegedűhöz — kiáltott rá az anyja és olyan haragos lett, hogy a tekintete szinte lövelte magából a gyűlöletet.

Laci ezért nem is mert a hegedűhöz közeledni, ha az anyja ott tartózkodott, de mihelyt kitette a lábát, olyan mosolygó boldogsággal nyúlt a hegedűhöz, mint az édesanya nyúl a pólyás babája felé.

Nagy volt neki, de pengetni tudott rajta. Az ölébe fektette és úgy motoszkált a keze a húrokon. Volt úgy, hogy az apja felébredt és látta, mit csinál a fiacskája, de hagyta. Mosolyt ült a tekintetében. Magára ismert. Ő is így kezdte, csak azzal a különbséggel, hogy ő bármikor a kezébe vehette.

Hagyta a gyereket, cincogtassa a húrokat, ha az kedvére való. A feltörő ösztönöket bunkós bottal sem verheti vissza. Úgy fakadnak azok maguktól, mint tavasszal a virág.

Laci egy napon meglátta a szomszédék Pistijét, midőn hegedűvel a hóna alatt távozott hazulról. — Ennek van hegedűje — sóhajtott egy nagyot és nyomban elhatározta, hogy Pistivel még jobban megbárátkozik. Első adandó alkalommal besurrant hozzájuk. Nézegette és csodálta a kicsi hegedűt és nem tudott az élvezettel betelni. Pisti húzkodta a vonót és fájdalmas hangokat hallattak a húrok. Együtt tanulták a kottát és a hegedű végül is egyik kézből a másikba vándorolt. Lacinál jóformán magától ment minden. Ujjaival mindig oda talált, ahová kellett, Pisti végül is többet tanult tőle, mint a tanárjától. Laci boldog volt és nagy titkát soha el nem árulta volna senkinek, ha Pisti mamájának nem jár el a szája.

— Hiába — sóhajtotta — a cigányvér, cigányvér marad, azzal mi nem tudunk versenyezni.

— Kiről beszél ez az asszony? — kérdezte Lakatosné a szomszédnéjától.

— Hát a Laci gyerekről. Az szebben hegedül, mint a fiam, akit tanár tanít drága pénzért és, lám, semmire sem viszi.

Lakatosnéban elhült a vér. — Laci tehát titokban hegedül. No, megállj, majd adok én neked, te haszontalan és szófogadatlan kölyök — kiáltotta és berohant a lakásba. Felkapott

egy nagy főzőkanalat és még mielőtt Laci feleszmélt volna, akkora ütést mért a jobb kezére, hogy az úgy lekókadtt, mintha rongyból lett volna. Laci ájultan esett össze és a keze furcsán elfordulva feküdt az oldalán. Mindjárt látszott rajta, hogy eltörött.

Lakatosné most kapott észbe. Kidülledt szemekkel látta, hogy mit csinált. Kétségbeesésében sírni kezdett. Vigyázva felemelte a gyereket, ölelgette, babusgatta, majd pedig úgy, ahogy volt, beült egy taxiba és elhajtattott a gyerekkel a Rókusba.

Az orvos figyelmesen megvizsgálta a törött kart s megkérdezte:

— Ugye, ütés érte a fiúcska kezét?

Az asszony szégyenkezve hajtotta le a fejét.

— Igen.

— Maga ütötte meg?

— Én.

— Ha lejjebb éri az ütés, nyomorék maradna a gyerek. Pedig be kár lenne érte, mert nagyon szép kis fiúcska. Aztán miért ütötte meg?

— Megtiltottam neki, hogy hegedűhöz nyúljon és nem fogadott szót. Ezért.

— Más szülő örülne, ha a gyereke hegedülni tudna.

— Én nem örülök neki. Éppen elegendő van belőle. Gyűlölm. Nem akarom, hogy muzsikus legyen a fiamból.

Az orvos mosolyogva rázogatta a fejét.

— Hogy mi lesz a fiából, azt nem maga határozza meg, asszonyom, hanem valaki, vagy valami más. Én csak annyit mondok és tanácsolok, hogy nagy kár a kibújó szárnyakat lenyesegetni. Ne csináljon a fiából testi és lelki nyomorékot.

Laci gyerek heteken át beteg volt. A zárt levegő meg-sápasztotta s amikor először kiment az utcára, úgy megfázott, hogy újból bekerült az ágyba. Tüdőgyulladást kapott és az orvos tanácstalanul állt az ágya mellett. A kisbeteg állapota nem akart javulni.

— Valami örömet kéne neki szerezni — tanácsolta — tán

az kiemelné őt e korai latergiából, mert amint látom, hiba van a gyermek lelkiegyensúlyánál is. Valami nagyon bánthatja. Még nem láttam ezt a gyermeket mosolyogni. Amolyan koravén emberkének látszik.

Az anyja kétségbeesve ült az ágya mellett. Küzdött önmagával. Az ő nyakassága oka minden bajnak. Pedig, ha elveszíti a gyermekét, akkor ő is meghal. Nem lesz értelme az életének.

— Mit szeretnél? Mit hozzak neked? — kérdezte a kisfiútól, de az semmit sem kért. Semmi sem érdekelt.

— Süteményt hozok neked. Indiánert. Azt nagyon szeretted.

— Nem kérek.

— Hát akkor kapsz egy szép képeskönyvet.

— Az sem kell.

— Ólomkatonákat és várat.

Laci legyintett és elfordította a fejét.

És a láz csak nem akart alább hagyni.

A gyerek napról napra fogyott. Az anyja kétségbeesve járt körülötte és a szíve vérét adta volna oda, csak segítsen rajta. De nem tudott. Aztán az apja hajolt le hozzá. Megcsókolta, megsimogatta, majd megkérdezte:

— Mit hozzak neked, fiacskám a városból?

Bizalmas, baráti hangon beszélt hozzá.

A kisfiú nehezen lélegzett. Cserepes ajka kinyílt.

— Nos, sügd meg nekem, mit hozzak?

Laci gyerek arcán ekkor az üdvözöltek mosolya simult végig, amint megszólalt:

— Hegedűt hoznál, édesapám. Kis hegedűt — suttogetta és behúnyta a szemét.

És még aznap ott volt a kis hegedű. Ott hevert mellette az ágyban és a hőmérő egy fokkal alább szállt. Gyógyír sugárzott ki a hegedűből.

Lakatosné lehajtott fejjel ült az ágy sarkában és már nem haragudott. Megadta magát. A hegedű erősebb volt nála.

A JÓ TANÍTÓNŐ

— Autó! — kiáltott fel egy gyerek és a közeledő porfelhőre mutatott.

Az út szélén álló gyerekek erre mindnyájan a jelzett irányba néztek, ahonnan, mint bős, mesebeli sárkány közelgett a kocsi.

Harangvirág Erzsébet tanítónő, hosszú vesszővel a kezében, hátrább terelte a gyerekeket.

— Gyertek hátrább, nem jó az ilyen száguldó gép közelében állni — mondotta — innen is jól lehet majd látni.

Mert itt Detrekúton, messze az országtúttól, egy autó feltűnése valóban néznivaló volt. Errefelé idegen ember ritkán vetődött, a postát gyalog ember hozta, újabban biciklin, egyébként napok múltak el, hogy idegen ember tévedt volna a faluba, mely inkább csak amolyan tanyaféle volt, hol néhány pógár élt zsellér kenyéren, de volt egy tanító kisasszonyunk, aki számolt huszonkét évet s volt egy szép, piros selyem blúza, egy elefántcsont fehér és egy amolyan galambszürke is, vadgalamb színű és a haja olyan színű volt, mint az arany. Volt ezenkívül havi nyolcvan pengő fizetése tíz hónapig, a vakációban nem kapott — és egy szoba-konyhas kis házikója.

Szép kis ház volt. Oldalát befutotta a vadszőlő és a kis kertjében rozmaring, nefelejcs, rezedá, árvácska nyílt és a

házikó mögött meg vadrózsa, szeder és jerikói lonc bozótosodott. Az egyik elvirágzott és máris jött helyette a másik.

A gyerekek a szabadidejükben öntözték, gyomlálták a kis kertet és este, amikor valahonnan messziről harangkongást hozott a szél, együtt imádkoztak, mert Harangvirág Erzsébet kisasszony, nemcsak tanítónő volt, hanem anya is, és nem csak anya, hanem orvos is s mivel pap sem volt a közelben, hát egy kissé pap is.

A szülők kint dolgoztak az uraság földjén, még alig virradt, amikor munkába álltak és késő, fáradt este volt, mire hazavetődtek. A szegény kis gyermekeket még megsimogatni sem volt idejük és kedvük. Megtette ezt helyettük a jó tanító-kisasszony, mert a gyermeknek úgy kell a simogató anyai kéz, mint a szomjas rétnak a májusi eső.

És most közeledett a poros úton az autó.

A gyerekek úgy állták körül a jó tanító-kisasszonyt, mintha az édesanyjuk lett volna. Az is volt, amolyan anyyali, légies értelemben, amelyben csak a lélek és a szeretet szava a mértékadó.

Pedig Harangvirág Erzsébet amolyan úrikisasszony, apja méltóságos úr volt Pesten és őt olyan fényes szobában laktak, melyek teremnek is beillenek, és mégis idejött, mert az elhagyatott falusi gyermekek között jobban érzi magát, mint odahaza az úri kényelemben.

Két bátyja van, az egyik orvos, a másik meg katona. Őt melegházban nevelték és lepke lett belőle, ki szárnyra kelve elrepült hazulról, hogy a detrekúti tanyai gyerekek édesanyja lehessen. Jóformán mást sem hozott magával, mint özvegy édesanyjának könnytől ázott csókját az ajkán és jobbjának áldást adó keresztjét a homlokán.

És most közelgett az autó a poros úton és hirtelen fékezve megállt.

A gyerekek a közelébe rohantak s Harangvirág Erzsébet arcát is előntötte a kíváncsiság pírja. A kocsi belsejéből egy porköpenyes férfi lépett ki és bemutatkozott:

— Szeghy Bernát vagyok.

Majd engedelmet kért s azután érdeklődött, akadna-e itt a közelben valahol vendéglő vagy patika.

— A feleségem rosszul érzi magát — tette hozzá és a kocsi belseje felé mutatott, ahol sápadtan ült egy fiatalasszony.

— Kocsma nincs a falunkban — válaszolta a tanítónő — a legközelebbi patika meg egy órányira van kocsin. De szívesen látom önöket a házamnál, ahol a felesége kissé kipihenheti magát.

A férfi arcára hálás mosoly költözött, amikor megköszönte az ismeretlen kisasszony szíves meghívását s máris benyúlt a kocsiba, hogy a felesége segítségére legyen.

Erzsébet tanítónéni is bemutatkozott.

— Én vagyok a tanítónő — mondta útközben — s nálam van egy kis patika, tán lesz benne valami, aminek hasznát vehetik.

Majd a gyerekekhez fordult.

— Ti pedig menjetek szépen haza, de aztán két óraker pontosan itt legyetek, mert énekóra lesz. Akik ebédet kapnak, azok itt maradnak.

A fiatalasszonyt bevezette a szobájába és keresgélni keztek az orvosságos ládikóban, hátha akad benne valami?

A konyhában egy öreg asszony, aki a szántóföldi munkára már gyenge volt, ebédet főzött négy kislánynak, két fiúnak és maguknak. Mert a hat gyermek olyan árvaféle volt. Az egyiknek nem volt apja, a másiké kint feküdt az akácosban a föld alatt, a harmadiknak volt apja, de nem volt anyja, a negyediknek volt mind a kettő, mégsem volt senkije, az ötödik teljesen árva volt, a hatodik pedig amolyan kis tolakodó, aki halálra sírt magát, ha nem lehetett a tanítónéni közelében, így hát megengedték neki, hogy ott lehessen a többiekkel.

A nap a delelőn állt, pont a ház felett, szóval itt volt az ebéd ideje. A konyhában meg is volt terítve, mert ott ettek mind a nyolcan. A kútnál megmosták a kezüket, aztán leültek az eresz alatt lévő padra s ott addig kellett várniok, amíg a hívó szó kilibben a konyha ajtaján.

A fiatal asszonyka közben jobban lett. A pír visszatért az arcára s nagyon hálálkodott a szíves fogadtatásért.

Kint az úton ezalatt az autó körül zsidongott a tanya összes gyereke. Csodálták, nézegették s már alig várták, hogy megmozduljon. Más nézni és megcsodálni való úgysem volt a faluban.

— Jönnek! — kiáltott fel hirtelen az egyik.

A tanítónéni alakja feltűnt a kerítés ajtajában és nyomban rá a fiatal páré is.

Az asszonyka már mosolygott és a tekintete örvendező és jókedvű volt.

Szívélyesen elbúcsúztak egymástól. A gyerekek hangosan köszöntek, a kocsni elindult és egyszerre már ott sem volt. Por szállingózott a levegőben s messze, tűnőfélben volt az élmény. Valahol egy kakas kukorékolt s itt meg zsidongtak a gyerekek.

A tanítónéni hagyta, csak hadd zsidongjanak, ő lassan befelé indult a muskátli házba.

Nem szerette, ha így kizökentették az élet megszokott egyhangúságból. Az a kocsni más világról regélt, más kívánságok és szokások hirdetője volt. Az ilyen nem várt eseményekben az volt a jó, hogy nem tartottak sokáig. Másnapra megfledkezett róluk az ember, és néha csak álomban révletek fel újból.

Harangvirág Erzsébet szegény tanítónő volt, de telve reménységgel. Tudta, hogy egész életén át dolgoznia kell, mégis többre becsülte mindennél a hivatását.

A szobája falán volt egy szentképe, mely Krisztust ábrázolta, ezzel a felirattal: „Tanuljatok tőlem, mivel szelíd vagyok és alázatos szívű.” És ő igyekezett ezen mondás értelmét magáévá tenni és életében megvalósítani.

Mit is ért volna el, itt kint a tanyán, ha nem a szelíd és alázatos szív programját tette volna magáévá. A föld egyszerű népe ezt megértette s azért mindnyájan úgy szerették őt, mintha közéjük tartozott volna. Egy részeg legényt, amikor valami sértő megjegyzést tett rá, úgy elverték a társai, hogy

ettől kezdve már három házzal előbb vette le a kalapját és üdvözölte a tanítókisasszonyt, ha találkozott vele.

Harangvirág Erzsébet volt a falu esze. Most látta, hogy mindennek hasznát veszi, amit az iskolában tanult. Neki kellett megmagyaráznia a hivatalos leveleket, sőt a választ is megírni rájuk. Elhessegetni a tolakodó ügynököket, akik szép szavakkal, csak gondba, bajba sodorták a szegény embereket és végül is a végrehajtót, meg a dobot küldték a nyakukra.

Téli estéken, amikor kint a földeken már szünetelt a munka, pislá fénynél írni tanította az öregebbeket, kik sohasem jártak iskolába, mert nem volt a közelben. Vasárnap délutánonként meg kultúrdélutánokat tartott, szavaltatott a gyerekekkel, ő pedig felolvasott a magyar történelem hőskoráról, vagy egyéb eseményekről szép történeteket, úgy, hogy mindnyájan megittasodva a múlt fenséges képeitől tértek pihenni a téli éjszakába.

De lett volna legalább csak egy barátnője, akivel kissé kibeszélgethette volna magát, de nem volt a világon senkije. Odahaza annyi barátnője volt, amennyit csak akart, együtt nevetgéltek, szórakoztak, itt meg mindig tanítónőnek kellett lennie, akitől példát vesz az egész falu.

A kocsi elrobogott s az éhes hat, szépen, tisztára mosott kezekkel ott ült a fecskefészkes eresz alatt és várták azt a bizonyos hívó szót.

A tanítónéni meg megállt a kert kapujában és elnézte az ő kis, éhes fiókáit. Nagyon a szívéhez nőttek ezek a kis gyerekek, akik tőle vártak minden jót, benne reménykedtek és ez boldogságos anyai érzéssel töltötte el őt.

— Indulás, gyerekek, az ebéd készen van — mondotta.

Elöl a lányok mentek és nyomukban a fiúk, bent az asztalnál azonban a lányok szolgálták ki a fiúkat. Bájosan szép udvariaskodás volt és olyan sikkesen csinálták, mintha odahaza is így csinálták volna.

Az első fogás tejleves volt, reszelttésztaival, ezt tojásos tészta követte salátával s végül tejberizz, kakaóporral.

Ennél jobbat a király sem ehetett, de meg is látszott a gyerekeken, pirosak és keményhúsúak voltak, csupa vasgyúró.

Ebéd után elmosták az edényt, aztán egy-két óracsukára magára hagyták a tanítókisasszonyt, aki ilyenkor ért rá magával foglalkozni, levelet írni az édesanyjának, ki az orvosfiával lakik, vagy átnézni a lapot, melyet délben hozott a postás-gyerek. Ha valahol beteg volt, ilyenkor ment meglátogatni, orvosságot beadni, vagy sebfedő kötést felfrissíteni. Értett ő ehhez is. Áldották a kezét a betegek, mert amihez hozzáért, ott enyhült a fájdalom és gyógyult a seb.

De hát vajjon, mind az, amit ő tesz, a tanító kötelessége? — kérdezte sokszor magától, amikor este, fáradtan magára zárta az ajtót. — S ekkor egy belső hang megnyugtatta s azt válaszolta nek, hogy az örök Tanító, mindezt hatványozottabb mértékben tette meg, sőt meg is halt az emberekért. S ilyenkor aztán öröm töltötte el a lelkét s még nagyobb örömmel ölelte magához az apró gyerekeket.

A délutáni tanítás is véget ért. A gyerekek kiröppentek az iskolából és a földekről a szülők is hazatérőben voltak. A konyhákban lángra lobbant a lámpa és égő rőzse, meg lebbensleves szagával telítődött meg a levegő. Rendesen nem otthon vacsorázott, egyszer itt, egyszer ott és ahová beállított, ott örültek neki.

Vasárnap délelőtt, mivel pap nem volt a környéken, ő olvasta fel az evangéliumot és egy vastag könyvből magyarázatot olvasott hozzá, aztán énekeltek és mindenki jóleső érzéssel tért haza az otthonába.

Alig múlt húsz éves, és a falu lelke lett. De nem is azért a néhány pengőért dolgozott, amit fizetésként kapott, hanem hivatásból. Tüzet érzett magában, melynek melegét széjjel kellett osztania, szórnia, a rászoruló emberek között. A gyerekeket kell felnevelnie, mert egyszer majd, megkérdi tőle az isteni Mester, hogy elvégezte-e a kötelességét a rábízott nyájban?

A falu már aludt. Az égen csillagok ragyogtak és ő a kis szobácskájában, a pislákoló piros mécses előtt térdelt, és imádkozott.

Tisztalelkű leány imája volt, amit hatalmas szárnyú angyalok vittek fel az Úr szent trónusa elé.

Aztán ő is aludni tért és az Úr áldása virrasztott a kis tanyai házak felett, hol hála, boldogság és az Isten akaratában való megnyugvás uralkodott.

AZOK A GYEREKEK

— Most, hogy a férjem meghalt, nem tudom, mit kezdjek a nagy lakással. Teljesen magamra maradtam. Jó lesz nekem egyszoba-komfortos lakás. Nagyon jól érzem majd magam benne. Csak már túl lennék a sok herce-hurcán. Valóságos megkönnyebbülés volt, hogy a Jenő meghalt. Sok vesződés volt vele. Hiába már én is túl vagyok a hatvanon, nehezemre esik a hajolás, egy beteg mellett meg sokat kell hajlongania az embernek.

Csak a fiam ne lenne olyan, mint amilyen. Mennyit vesződtem vele csak az Isten a megmondhatója s most, hogy felment a dolga, alig ismerni rá. Az első felesége elhagyta őt, majd el is vált tőle a nyolchónapos kisleánykát a férje gondjaira bízva. — Mit kezdjek én ezzel a kisgyerekekkel? — sírt fel a férfi, tenyerébe temetve az arcát. Nekem kellett a gyerekekkel vesződnöm. Amikor aztán a kislány hatéves lett, az anya elkövetelte a gyereket mondván, hogy a törvény a leánygyereket az anyának ítéli. Hát képzelje, milyen perszóna volt az? A nehezét velem csináltatta, aztán amikor már örömünk lett volna a kislánykában, nemcsak vesződésünk, elpörölte tőlünk. A férjem belebetegedett. A fiam meg újból megnősült, egy tudós nőt vett el. Tudós nőt, szív nélkül. A minap meglátogattam őket az új lakásukban. Mindenük megvan, amit csak a szemük-szájuk megkívánhat. Körbe ültük az asztalt, amikor a fiam megszólal: — Kínáld meg a mamát libamáj-

jal! — mondja a feleségének. — Milyen libamájjal? — hördül rá az asszony. — Furcsa kérdés! — csap a tenyerével az asztalra a férj. — Hozd be azt a libamáját! — mondja már szinte haragosan. — Milyen libamájról beszélsz? — És ekkor közbeszól az asszony anyja, aki előtte való nap jött vidékről. — Hát azt a libamáját, édes lányom, amit tegnap hoztam. — A feleség erre szó nélkül kifordult az ajtón és nemsokára egy kalap nagyságú libamáj díszelgett az asztalon. Meghaltam volna, ha ennem kellett volna belőle. Undor fogott el. Csak annyit mondtam: Hiába tetted elém, az epém miatt nem ehetek belőle. — Legszívesebben az egész libamáját kidobtam volna az ablakon.

Maga elé néz; a szeme közben fátyolos lesz.

— De a fiam is szakasztottan úgy viselkedik, mint a menyem. A múltkor beállít hozzám és egy kiló virslit tesz az asztalra. — Mit vettél? — kérdeztem. — Virslit. — Tudta, hogy nagyon szeretem és azt szabad ennem, de nem kínált meg. — Adj nekem két párt — szóltam. — Erre kivett a csomagból két párt és kilenc forintot kért értük. Majd megrepedt a szívem szégyentől és keserűségtől.

Nyelt egy korty vizet és újból megszólalt:

— A múltkor beállít a drágám, mert, hogy olyan sokat vagyok egyedül, és elvitt magával, hogy kissé elbeszélgesünk. De a beszélgetés nem ment, láttam, hogy szörnyen unatkozik velem. — Menjünk egy moziba — javasolta végre — és utána majd valahol megebédelünk. — Megnéztünk egy darabot, hogy mi volt, nem emlékszem rá, annyira nem érdekelt. Amikor kijöttünk a moziból, mondom: menjünk be a Kárpátiába, — Hunyorított egyet, majd kijelentette, hogy az nagyon drága, hogy az elsőosztályú. Háromezer forintnál nagyobb a jövedelme és sokall nekem egy ebédet fizetni. Egy olcsóbb éttermet ajánl, de abba nekem nincs kedvem bemenni. Végül azt mondja, hogy van neki odahaza jó, száraz ebédje, együk meg azt. — Az van nekem is — válaszoltam és szó nélkül otthagytam magára a sarkon.

Kábultan mentem át az úttesten, csodálom, hogy épen

maradtam. Nem bántam volna, ha egy teherautó halálra gázol.

Kesergő szíve egy újabb történetbe kezdett, de én elbúcsúztam tőle. Nekem elég volt belőle, még megsajnáltam volna.

Az alma nem esik messze a fájától — gondoltam, de inkább nem nyilatkoztam.

— Ő sem volt jobb a Deákné vásznánál — mondta róla a legjobb barátnője és sokat mondóan megveregette a kezemet.

MARISKA, A MŰÉRTŐ

Gábor Márton műtermében, fent az ötödik emeleten, úgy estefelé a munka után összejöttek a halhatatlanság kapuján kopogtató művész kollégák barátságos tereferére. Először megbeszélték a nap eseményeit, majd, mint rendesen, élénk vitába bocsátkoztak művészi problémák felett. Ketten-hárman a pipájukat szopogatták, mások cigarettáztak és ha történetesen innivalót hoztak magukkal, akkor iszogattak, fellegvárakat építettek a szavak csillogó köveiből, majd bírálgatták egymás művészi alkotásait, vagy elszórakoztak a mennyezet furcsa foltjain, melyek közül az egyik oroszlánfejre, a másik meg Pest-Pilis megyére hasonlított.

Gábor Márton egyik tanyai csendéletet ábrázoló képe még ott állt az állványon, közel a befejezéshez. Előtte festékes tubusok heverték és odébb a kis asztalkán az ecsetekkel szívenszúrt paletta.

A mindig csillagokban járó Gazsi piktor tekintetét többször is végigjártatta a képen, miközben megszólalt:

— Ma azt olvastam, hogy a művészet, olyas valami, amit úgy fejezhetünk ki, hogy Deus in nobis. Én ezt úgy értelmezem, hogy van valami bennünk, az isteni tökéletességből.

Márton mester rábólintott:

— Ami mindenkiben más és más formában nyilatkozik meg — tette hozzá. — Az igaz mester az — folytatta —, akinek a művei senkiére sem hasonlítanak. Én például teljesí-

vom magam a természet szépségeivel s aztán otthon, mint a nedves szivacsot szokás, kifacsarom. Mert lényegében nem az a fontos, hogy mit csinálunk, hanem miként csináljuk.

Gyurka, a bohém, nem bírta ezeket a bölcsekedéseket, nagyot szippantott a pipáján, majd halkan dúdolni kezdte kedves dalát, melyet egykor a megboldogult Krajna barátja zenésített meg és gitárján kísért.

„Ha elhallgatnak a dalok,
Ha kolbászt többé nem falok,
Értem jönnek az angyalok,
Hanyatt esem és meghalok.”

— Veled nem lehet komoly tárgyról beszélgetni — mordult rá Gábor Márton — mindig hurkán, kolbászon és számsárgon jár az eszed.

— Miért nem valami más témáról beszélgettek — horkant fel Gyurka és nagyot nyújtózott. — Elcsépelt igazságokat teregettek ki, engem pedig az ilyenek szörnyen untatnak. Nincs véletlenül egy darabka jó kolbászod? Annak több értelme lenne, mint a frázisaitoknak. De azt meg kell állapítanom — tette hozzá engesztelőleg, hogy készülő képed művészi alkotás. Maradandó értéknek látszik, mely idővel még szebb lesz. Mit mondjak még, hogy megnyugodj?

Gábor Márton felnevetett. Gyurkára nem lehetett megharagudni, úgy kellett venni, ahogy van.

— Ezt már a kis Mariska is megállapította, hogy művészi alkotás — jegyezte meg.

— Ki az a Mariska? — kérdezte a szobrász, aki eddig nagy bölcsen hallgatott.

— Egy nagyon érdekes és különös kis hajadon — válaszolta Gábor Márton. — Tíz éves, de valóságos élmény elbeszélgetni vele. Itt lakik alattunk az alagsorban. Az apja házmester, az anyja meg jegyzedőnő egy moziban. Hogy fogalmatok legyen róla, csak egy esetet mondok el. A villa-

moson gyerekjegyet kért a kalauztól. A kalauz ránézett, végig pásztázta a szemével, majd megkérdezte:

— Kislányom, amint látom, te már elmúltál tíz éves.

— Miről látja ezt a bácsi? — kérdi a kislány tágranyílt szemekkel. — Nagy növésű vagyok, olyan mint a mamám.

A kalauz mosolyogva rázogatja a fejét.

— Arra felelj nekem, elmúltál már tíz éves?

A kislány összecsucsorítja a száját, majd így válaszol:

— Ma este hatkor leszek tíz éves, s most még csak négy óra van.

— Szóval két óra múlva leszel tíz éves. Nagyon jó.

A körülötte ülők nevetni kezdenek és a kalauz már nyújtja is neki a gyerekjegyet.

— Ha így áll a dolog — mondja komolyan — akkor ez lesz az utolsó gyermekjegyed. Tedd el emlékül.

— Hát mit szóltok hozzá? — Nem egy eredeti gyerek?

Gazsi piktor biggyedt ajakkal jegyzi meg:

— Hideg kemencébe dugtad a kenyered, Márton, nem régi vicc ez már?

Márton sértődötten horkant fel.

— Miért mondasz ilyet, amikor a saját fülemmel hallottam.

Gyurka közbeszólt:

— Minden esetre élelmes gyerekeknek látszik. De azt még mindig nem értem, hogyan tudja megállapítani a képedről, hogy az művészi alkotás?

— Itt a bökkenő. Honnan tudja ez a gyerek, hogy mi a művészi alkotás és mi a giccs, amikor nem tanult esztétikát, sem hozzá hasonlót.

Gyurka a pipájával legyintett:

— Mesebeszéd ez, kedves komám, semmi egyéb.

— Hívd ide, majd levizsgáztatjuk — javasolta a szobrász.

— Ennek nincs semmi akadálya — válaszolta Márton, majd a nyitott ablakon lekiáltott az udvarba, ahol gyerekek játszadoztak.

— Hé, gyerekek, küldjétek fel hozzám a házmesterék Mariskáját.

A kis Mariska csakhamar ott termett a műteremben. Kipirult arccal kérdezte:

— Mi tetszik, bácsi?

Gábor Márton magához vonta a kislányt és komoly ábrázattal megkérdezte, miközben a csendéltre mutatott, amely ott áll majdnem készen az állványon.

— Mondd meg, kislányom, hogy ez a kép művészi alkotás-e, vagy giccs?

A kislány gondolkozás nélkül megadta a választ:

— Művészi alkotás.

— És ez itt a falon?

— Ez is művészi alkotás.

— Hát a sok kép közül, melyik a giccs?

A kislány az egyik naplementét ábrázoló képre mutatott.

— Ez giccs!

Gyurka festő haragosan ugrott fel.

— Éppen az én képem giccs? No, megállj, te kis haszontalan! Te vagy az első, aki ezt állítottad a képemről.

Általános nevetés harsant fel a műteremben.

Gábor Márton ekkor előkotort egy képkiállítási ismertetőt és rámutatott az egyik képre.

— Ez művészi alkotás, vagy giccs? — kérdezte.

A kislány szepegve válaszolt. Gyurka festő haragos tekintete megijesztette.

— Ez művészi alkotás.

— És ez?

— Ez is.

— Hát emez?

A kislány arcán mosoly simult végig.

— Ez giccs.

— És ez itt?

— Ez is giccs.

Gábor Márton nem kérdezett többet. Hátra támaszkodott a karosszékeiben és végig nézett a társaságon.

— Nos, mit szóltok hozzá?

Gazsi piktor magához húzta a kislányt és komolyan a szemébe nézett.

— Mondd meg nekem szépen, kislányom, honnan tudod te azt, hogy melyik kép művészi alkotás és melyik giccs?

A kis Mariska a szájához emelte a kezét és halkan válaszolt:

— Amelyik kép tetszik nekem, az giccs és amelyik nem, az művészi alkotás.

— Eldördült a lövés és a messzeség felnevetett, ha, ha, ha, — talált! — kiáltott fel boldogan az előbb még haragos Gyurka és össze-vissza csókolta a gyermeket.

És ezzel a probléma megoldódott.

Mariska, a házmesterék kislánya levizsgázott.

A MIKULÁS CIVILBEN

A Miska gyerek még az álmok világában élő kisfiú volt. Hitt a Mikulásban, hitt a Krampuszban, mert hiszen az nem is lehet másképpen, mint ahogy az édesanyja mesélte neki csendes téli estéken, amikor kint nagy pelyhekben hullt a hó és ők ketten a nyitott ajtajú kályha előtt ültek és elrévedezve nézték a haldokló parazsat.

Egymáshoz simulva ültek, mert nagyon szerették egymást. A papa még a tavasszal itt hagyta őket, elment a másvilágra, magához vette őt a jó Isten. El sem búcsúztak egymástól, olyan hirtelen történt a dolog. Sofőr volt, és a kocsija neki ment a másiknak. Halva húzták ki a volán mellől.

Nincs tovább. Miska árvagyerek lett. Összebb kellett húzniok magukat, mert ezentúl abból a kevésből kellett megélniök, amit a mama keresett. Kisegítő szakácsné volt egy gyár üzemi konyhájában. Onnan mindig hozott magával valami maradékot, és így egyiküknek sem kellett éheznie. Egy mama, amikor a gyerekekről van szó, mindig élelmes, olyan lehetőségek jutnak az eszébe, aminőkre más nem is gondol.

Miska reggeltől késő délutánig a napköziben volt és csak este felé keveredett haza, amikor az édesanyja érte jött. Hazatérve befűtöttek a kályhába, ez volt az első dolguk, mert hideg szobában meg konyhában még enni sem akaródzott az embernek. Csak aztán kezdtek vacsorázni, amikor a teavíz felforrt és a kályha árasztotta magából a meleget.

Milyen jó az Isten, hogy szerető szíveket teremtett. Az anyának jó kis gyerekeket és a gyerekeknek jó édesanyát.

Vacsora után aztán leültek a kályha elé és ilyenkor elbeszélgettek. Miskának mindig volt kérdezni valója. Olyanokat kérdezett, hogy bizony még egy igazi püspök sem tudott volna rá válaszolni. Többek között azt kérdezte, hogy az égben milyen nyelven beszélnek az angyalok?

Ki tudna erre biztosat válaszolni, amikor a földi emberek közül még senki sem járt ott.

Szent Miklós püspökről is szó esett. A mama elmondott róla mindent, amit tudott. Amit a szentek életében olvasott. Többek között a hajósok védőszentje is, akinek az életéhez nagyon sok csoda fűződik. Szerette a szegény embereket, különösen a kis gyerekeket. Boldog volt, ha megörvendeztethette őket. — A szegényeink a mi kincseskamráink — mondotta —, amelyekbe elraktározzuk a vagyonunkat az örökkévalóság számára. — Ő nyitja ki a neve napján a karácsonyfák előtt a kapukat, ünnepi pompával vonul be a gyermekek mesevilágába, és boldogsággal telíti a lelküket.

Minden a legnagyobb rendben ment, amikor egy napon végeszakadt a boldogságnak. A jó mami megfázott, tüdőgyuladást kapott és meghalt.

Miska gyerek magára maradt. Hasztalan sírt és könnyörgött, hasztalan kérte a koporsóban mozdulatlanul fekvő édesanyját, hogy szólaljon meg, ő nem hallgatott rá. Csukva maradt a szeme, szája és többé már nem figyelt a fiára.

Úgy kellett erőszakkal elvonszolni tőle a gyereket. Úgy sírt, hogy attól kellett félni, megreped a szíve.

Miska egy öreg nénihez került, a megboldogult édesapja nővéréhez, a Vilma nénihez, aki igazán, őszintén sohasem szívelhette őt. Vilma néni nem mesélt neki. Nem ültette maga mellé és sohasem simogatta meg a fejét, amint azt az édesanyja oly gyakran megtette.

A napközibe senki sem kísérté el és érte sem ment.

— Elég nagy fiú vagy már te — mondta a nénje — vigyázz magadra. Ha nem vigyázol és baj ér, magadat okold.

A kedves kis lakásukból nem maradt számára semmi. A fehéreneműt magával vitte a Vilma néni s a többit meg eladta. A lakásba meg már biztosan más költözött be.

Miska a konyha sarkában ült és töprengett. Néha kissé el-sírta magát, de aztán a Mikulás jutott az eszébe. — Honnan tudja majd a Mikulás bácsi, hogy ő ide költözött. Nála bizonyosan a régi lakásuk címe van felírva. Ez a bizonytalanság nagy nyugtalansággal töltötte el. Eszébe jutott, hogy a múlt évben mi mindent hozott neki. Finom csokoládét, szaloncukrot, fűgét, diót és narancsot. S ezidén nem fog kapni semmit. Újból elöntötte a szemét a könny. Végig törölgette maszatos kezével az arcát, orrát, és valamire elhatározta magát.

Az egyik pár cipőjét hamarosan kifényesítette, úgy, amint azt már ilyenkor kell, majd magára kapta a télikabátját és a cipővel elszaladt a régi lakásukhoz és a cipőt a volt szobájuk ablakpárkányára tette. A lakás sötét volt. Még senki sem lakott benne.

Utána hazaszaladt és soká nem tudott elaludni. Majd látta a Mikulást, amint házról házra jár és töméntelen édességet oszt ki a gyerekek között. Próbaképpen itt is kitette a cipőjét az ablakba, de amikor hajnalban felébredt és odasietett az ablakhoz, a cipőjében bizony semmi sem volt.

Szomorúan vette be s bár a nénje még aludt, sietve felöltözködött és szaladva, rohanva ért az egykori lakásukhoz. De ott még nagyobb csalódás érte. A cipő nem volt az ablakpárkányon. Valaki elvitte.

Most aztán se cipő, se ajándék.

Sírva borult az udvar kerítéséhez és úgy érezte, hogy a sok keserűségtől megreped a szíve.

Ádventi sötétség vette körül.

A közeli templomban rorátéra harangoztak.

Egy prémsapkás, fehérszakállú úr, megérintette a vállát.

— Miért sírsz, kisfiam? — kérdezte tőle.

Miska félve, idegenkedve nézett rá, de aztán megszólalt:

— Valaki ellopta a kitett cipőmet az ablakból.

— Miért tetted ki a cipődet az ablakba?

— Hogy a Mikulás bácsi tegyen beléjük valamit.

A fehérszakállú úr arcán kedves mosoly sétált végig és a szája körül meg is állapotodott. Magához vonta a fiúcska fejét.

— Gyere velem, majd megbeszéljük a dolgot, meglátjuk, hogy mit tehetünk az érdekében.

— Mi már nem lakunk itt — válaszolta Miska. — Tavaly laktunk itt, de, hogy most meghalt az édesanyám is, és én máshová mentem lakni, ide hoztam a cipőmet, mert ezt ismerte a Mikulás bácsi.

— Most hol lakol, kisfiam? — Miska megmondta.

Aztán együtt mentek tovább. A fehérszakállú úr elővette a zsebkendőjét és megtörölte vele először az orrát, aztán a szemét, majd mind a ketten beléptek a templomba.

Gyertyafények lobogtak a sötétben és az orgona olyan szépen szólt, mintha a magasban angyalok énekeltek volna.

Mire kiértek a templomból már derengett a hajnal.

A fehérszakállú úr, a mise után magával vitte Miskát a lakására, ahol minden olyan szép volt és olyan meleg volt, mint egy péküzletben.

Megreggeliztek. Közben Miska elmondta mindazt, ami rövid kis életében vele történt. A fehérszakállú bácsi jószágon végighallgatta, aztán csak ennyit mondott:

— Ne sírj, fiacskám. A Mikulás bácsi nem feledkezett meg rólad. A cipődet csak azért vitte el, hogy mértéket vegyen róla. Estére majd ellátogat hozzád, de civilben. Légy otthon.

Estére valóban megjelent a Mikulás Miskáéknál, civilben.

A fehérszakállú úr, egy csomagokkal megrakott ember társaságában.

— Szent Miklós püspök megbízásából jövök — jelentette ki az úr — és hagyom itt a sok finomságot, ruhát, cipőt, kabátot, játékot. A jó szüleid küldik az égből. Légy jó, fiacskám és imádkozz értük.

Aztán becsukódott az ajtó. Mire Miska felocsúdott álmélkodásából, a jelenés véget ért.

És Miska remegő kézzel kezdte bontogatni a csomagokat...

GYALOG MENT A MENNYORSZÁGBA

Az asszony megindította a válópert és a kislányát, Noémit, mindjárt magával is vitte. Egy másvilág boldogsága várt rá. Megelégtelte a szegényes életet. Miért ne segítsen magán, ha módjában van? Az új férje a főnöke, egy nagy vállalat vezérigazgatója. Van a Rózsadomb oldalán egy testhezálló villája, van kocsija kettő, egy üzemi és egy magán, van sofőrje és szakácsnője. Az egész háztartás gépesítve és előtte áll a világ minden gyönyörűségével. A nyáron a tengerparton üdültek, utána még egy hetet a Tátrában s most itthon készülnek a tél örömeit kihasználni. Hát nem cselekedett okosan? Mi volt eddig az élete? Gürcölt reggeltől estig, pedig mind a ketten kerestek. A férjének volt 1800 és neki 1500. Elég is lett volna, de hogy kocsit tartsanak, telefont, TV-t, és még a nyárra is félre tegyenek, arról szó sem lehetett. Hármukat rendesen ruházni, már nem nagyon tellett. Most van mindene. Ruhája, bundája, átmenetije, kis- és nagyesztélyije és úgy érzi, végre megtalálta a boldogságát. Csak a kislányával, Noémivel van baj. Nem tud megbarátkozni az új papájával. Nem tud vele úgy eljárászkodni, mint az apjával tette, abban az udvari lakásban, ott a Kacsá utcában, ahol minden olyan régimódi volt és a vízért ki kellett járniok a gangra, mert hát a konyhában nem volt vízvezeték. De volt két szép szobájuk, amelyből a kilátás az udvarra nyílt, ahol nyáron egy akácfa zöldellt és hordókban oleanderek virágoztak. Noémi ott jobban érezte

magát, mint ebben a kis paradicsomban, ahová most került. Itt volt egy szép szobácskája. Fehér volt benne minden és délutánonként egy kisasszony jött el hozzá, aki németre és oroszra tanította, mert ahány nyelvet beszél az ember, annyi embernek számít. Az igaz, szentkép nem volt a falon, mint odahaza, sem Szűz Mária szobrocska a polcon, de volt egy fürdő najád, aki lába hegyével éjjel nappal azt vizsgálta, hogy hideg-e a víz, vagy sem.

Valamikor együtt imádkozott a nagymamával, aki sokszor náluk aludt, de most itt senki sem imádkozik vele és nem is kérdik, hogy imádkoztál-e? De a mamáék sem szoktak imádkozni. Szóval minden más volt, mint a Kacsá utcában.

És most karácsonyra készülődtek. A sofőr egy nagy fával állított be és a karácsonyfát a kisasszony és a szakácsné díszítette fel. Noéminek is szabad volt segédkeznie, mert hát tudva lévő dolog, hogy a karácsonyfát nem az angyalok hozzák az égből, hanem a Duna-parton vásárolják a szülők. Aztán megérkezett a Karácsony szent estéje. Meggyújtották a gyertyákat, kirakták a fa alá az ajándékokat s aztán egymásra néztek. Csak a szakácsné vetett keresztet magára, más senki. Karácsonyi éneket sem énekeltek úgy, mint azt a Kacsá utcában tették. Egymásra bámultak, aztán fanyar mosoly ült az arcukra. Noémi gyönyörűségeket kapott. Szép új retikült, egy új mackó kabátot, egy szőke és egy barna eredeti francia babát, kis híján csak hogy nem beszélnek. Kapott még ezen kívül egy szobácska- és konyhaberendezést és még mindenféle egyebet. De Noémit semmi sem érdekelt. Mosoly ült az arcocskájára, megköszönte az édesanyjának, de az új papának nem tudott kezet csókolni, mint odahaza tette egykor a Kacsá utcában.

— Furcsa egy gyerek ez — rázogatta a fejét az új papa. — Nem képes megbarátkozni velem. Mit kezdjek vele? Minél inkább kedveskedek neki, annál rémültebben néz rám.

— Mennyi és milyen szép játékot kaptál, nem örülsz nekik? — kérdezte tőle, amikor látta, hogy a kislány valóban nem örül a kapott dolgoknak.

Az anyja legszívesebben megcibálta volna, de mit lehet az olyan gyerekekkel tenni, aki mindent megtesz, amit kívánnak tőle, csak örülni nem képes.

Ott hagyták őt ülni a karácsonyfa alatt. Tegyen azt, amit akar. Noémi meg csak ült és úgy tett, mintha játszott volna. Elnézegette a szép retikült és a százforintost is, ami benne volt. Száz forintot tett bele neki valaki. Már tudta, hogy nem a Jézuska s azért ennek sem örült. Visszatette oda, ahol volt és nézegetni kezdte a babaruhákat, melyek egy dobozban arra vártak, hogy gyönyörködjék bennük valaki.

A vacsora ott várt rá az asztalon és nem volt képes enni. A mama és a papa nevettek és dicsérték a pulykamellet és gyakran koccintottak is, de az ő torkán egy falat sem ment volna le. Nagy, kimondhatatlan szomorúság gubbasztott benne. Az édesapjára gondolt, aki most egyedül ott ül a szobájában és biztosan sír. Úgy képzelte el, hogy sír. De az is lehet, hogy ott van az édesanyja, aki megvigasztalja.

Aztán hirtelen valami az eszébe ötlött. Felállt és a babával a karján sétálni kezdett a szobában. Mert ő még babával játszó kislány volt, és második általánosba járt. Szülei észre sem vették, hogy a babájával a karján kiment az előszobába. Ott hirtelen magára kapta a télikabátját és vigyázva, hogy senki észre ne vegye, kilépett a sötét estébe. Az ajtót csendesen behúzta maga mögött. A babát letette kívül a küszöbre és futni kezdett a hegyről lefelé. Úgy futott, mintha valaki kergette volna. Hamarosan leért a Fő utcába és onnan már nem volt messze a Kacsá utca. Kimelegedve állt meg a régi ház előtt. Alig járt valaki az utcákon. Mindenki ünnepelt, ünnepelte azt a Jézuskát, akiről az egész évben nem akar tudomást venni. Szíve úgy dobogott, mintha ezzel valaki külön foglalkozott volna. Megállt az ajtajuk előtt és egy mélyet lélegzett. Megigazította a haját, majd halkán megkopogtatta a konyha ajtaját. Csak nagyon rövid ideig kellett várnia. Az ajtó kinyílt és főzőkanállal a kezében az édesapja nyitotta ki az ajtót.

Ami ezután következett, azt csak az írással foglalkozó

angyalkák tudnák valóban leírni. Noémi az édesapja nyakába ugrott és halkán a fülébe súgta:

— Édesapám, gyalog jöttem a mennyországba hozzád. Mert az én mennyországom itt van a közeledben.

És íme, az édesapja valóban sírt.

Hát látott ilyet valaki?

Magához ölelte a kislányát, ő is úgy érezte, hogy a mennyországban van.

És odafent a dombon az új papa a küszöbön megbotlott valamiben, amikor a kislány után akart nézni. Az aranyhajú, szép, új francia baba volt.

NYÁRI GONDOK

Még alig zöldül a határ és sokan már a nyaralásra gondolnak. Hová megyünk az idén? Hol lenne a legolcsóbb? Van, aki a vizet szereti és lubickolni akar s van viszont, aki az erdőt bújné egész nap. Így aztán nehéz közös nevezőre jutni.

— Tavaly a Balatonnál voltunk — szólal meg az asszony, aki nem szereti a Balatont —, ez idén menjünk valahová, ahol hegyek vannak. Tiszta, hegyi levegő, fenyőillat, ózon, ez kell a szegény pesti embernek, nem pedig a meleg pocso-lya szagú Balaton. Békáknak való az.

— No, no, csak ne szidd úgy azt a Balatont — veszi védelmébe a magyar tengert a férj —, ott is van hegy, vagy neked a Badacsony nem hegy?

— Az nem olyan rendes hegy, mint aminőre én gondolok. Azon kocsma van és borospincék, azért volt neked olyan szimpatikus.

Miska gyerek a Balaton mellett szavazott volna, de az anyja leintette.

— Menjünk a Mátrába valahová, ott szép erdők vannak és hegyet is lehet mászni — ajánlotta az asszony.

— Te tán csak nem akarsz hegyet mászni, Janka? — kérdezte pislogva Rudi, a férje.

— Kis hegymászás nem ártana nekem, az orvos váltig azt hangoztatja, hogy néhány kilót le kéne adnom.

Így ment az heteken át. Nem tudtak megegyezni.

Június vége felé aztán mégis úgy döntöttek, hogy valahol a mátrai hegyekben kibérelnek egy szobát és a három hetet ott töltik el.

Úgy is történt. Ágyneműt, konyhafelszerelést vittek magukkal és úgy berendezkedtek a kis agyagpadlós falusi szobában, mintha végleg ott akartak volna maradni.

Egy hetet pihenéssel és rámolással töltöttek el. Nagyokat aludtak, jókat ettek, de a házból egyiküknek sem akaródzott kibújni. Egyszer, mert borús volt az idő, egyszer meg azért, mert nagyon tűzött a nap. Szóval mindig akadt valami kifogás a bennmaradásra.

Az asszony zsörtölődött. Bántotta őt, hogy mindig ott ülnek a nyakán.

— Mi a fenének jöttünk ide, ha egész nap csak henyéltek a szobában? Itt az orrunk előtt vannak a szépséges hegyek, ózondús erdők és ti átalusszátok a szép reggeleket. Pedig hajnalban igaz gyógyír a levegőjük. Ha nem fájna a lábam, én már megmászta volna ezeket a sziklás bérceket. Azt beszélik, hogy már sokan lezuhantak róluk, anélkül, hogy csak egy percig is kínlódtak volna.

— Szóval azt szeretné, ha én is lezuhannék — mordult rá a férj.

— Ilyen gondolat csak a te kopasz fejedben születhetik — meredt rá a felesége, de más magyarázatot nem adott a kijelentésnek.

De a jó férj, még aznap elhatározta, hogy a fiával másnap kirándul. A hegyen lévő menedékházban megszállnak és ha törik, vagy szakad, de az egyik hegyet a sok közül megmásszák.

Janka mama rögtön nekilátott a sütésnek, hogy legyen a kirándulóknak mit magukkal vinniök. Majd előkotorták az ágy alól az óriási hátizsákot és színültig megtöltötték mindenféle jóval. Az asszony tett bele egy rőf kolbászt, szalámit, egy egész kenyeret, egy sült kacsát, két sült csirkét, néhány bécsiszeletet, egy fél tarappista sajtot, néhány doboz konzervet, két artézis üvegben bort és két meleg szvetttert, mert

hátha szükség lesz rá. Jobb elővigyázatosnak lennie az embernek, mint megfázni. És még rakott volna bele más dolgokat is, de szerencsére már egy skatulya gyufa sem fért el benne.

A korai autóbusszal az apa és a fia útnak is indultak. Kitűnően érezték magukat. Csak az volt a baj, hogy az autóbusról hamarosan le kellett szállniuk, és gyalog folytatniuk az utat a magasságok felé.

Kegyetlenül nehéz volt a hátizsák. Mintha egy zsák szenet vitt volna a hátán, úgy érezte. A verejték hamarosan kiverte a homlokát.

Miska gyerek az apja mellett baktatott és kitűnően érezte magát, de az apja nem a hegynék vezető utat választotta, hanem azt, amely ott kanyargott a fenyvesek között.

— Az embernek kissé bele kell szoknia a gyaloglásba — magyarázta a fiacskájának és nagy piros kendőjével törölgetni kezdte a homlokát. — Amint látom, ma meleg napunk lesz.

Egy árnyas fa alatt letelepedtek. A hatalmas hátizsák lehuppant a fűre. Rudi férjéről csurgott a veríték.

— Látod, fiam, a nagy sietésben elfelejtettünk sört hozni magunkkal — csapott a homlokára a papa. Így van az, ha sürgetik az embert és kapkodnia kell.

Levetették a kabátjukat, leterítették a fűre. Csak a két szvettért ne hozták volna magukkal, most még azt is cipelnie kell.

Csendesen zúgó árnyas erdő vette őket körül. Valahol messze egy harkály kopácsol s csak egy csermely locsogó vize hiányzott a közelükből.

Csakhamar falatozni kezdtek. Hogy az ember az ilyen kiránduláson, mennyire meg tud éhezni, azt most érezte saját magán.

Nekiláttak a kacsának és majdnem az egészet megették. A jó bor, meg még csak növelte az étvágyukat.

Aztán végigheveredtek a gyepen és elnézték a magasban

úszó pihés felhőket. Akár aludni is tudtak volna, úgy elnehezedtek a hőségben.

Egy jó órai pihenés után a papa úgy döntött, hogy most elmennek a legközelebbi kocsmáig és ott majd gondolkoznak a továbbiakon.

A szavakat tett követte.

A legközelebbi kocsmában újból megpihentek. A papa megivott egymás után három korsó sört és kijelentette, hogy ma többé egy lépést sem tesz a külvilágban. Azt mondta, hogy neki mára elég volt az ózondús levegőből. Ő pihenni jött a hegyek közé és nem gürcölni.

Ottmaradtak éjszakára is.

— Majd korán reggel felkelünk — biztatta a fiát az apja — aztán majd friss erővel, kipihenve, nekivágunk a hegyeknek.

De másnap reggel, amikor felébredtek, nem akarták elhinni, hogy az óra tízet mutat.

— Ha így áll a helyzet — jelentette ki a papa —, itt maradjunk. Megebédelünk és ebéd után szépen hazamegyünk. Anyádnak nem kell megtudnia, hogy itt rostokoltunk a kocsmában, mert ha elárulod, úgy többé sohasem viszlek magammal.

Ebéd után még egyet szundítottak. Aztán az üres hátizsákkal a hátukon felszálltak egy arrafelé haladó teherkocsira és nemsokára odahaza voltak.

A Janka néni a nyakukba borult és mind a hármuk közül, ő volt a legboldogabb.

De Rudi papa csak annyit mondott, hogy a fene egye a hegyeket és az ózont. De, hogy mi az az ózon, azt nem tudta...

KALAND A HEGYEN

Reszkető kézzel emelte a kávéfíndzsát a szájához, egy kortyot ivott, aztán szelíden, mint ahogy általában véve szokta, rám mosolygott.

— Mit mondjak el az életemből? — kérdezte. — Sok mindenfélét átéltem, nyolcvan múltam és nyolcvan év alatt bizony sok említésre méltó esemény, kaland, élmény játszódik le az ember életében. Szép fiatalságom volt és évente két hónapig utaztam. Bejártam a világ nagy részét, élveztem a szépségeit, mert a világ nagyon szép és nagyon érdekes. Minden országnak, vidéknek megvannak a maga szépségei, különösségei. Ezer koronát tettem a zsebembe és felszálltam a vonatra. Enyém volt a világ. Gimnáziumi tanár lévén, tele voltam tudásszomjjal és élnivágyással.

Egy ideig mosolyogva nézett maga elé, mintha múlt képei között válogatna, aztán folytatta:

— Svájcban történt, ha jól emlékszem, Lausanneban. Van ennek már vagy ötven éve. Aznap egy százast váltottam a bankban és kaptam érte tíz darab, tízfrankos aranyat és még néhány frankot, mert a mi pénzünk akkoriban, még a svájcinál is jobb volt. A pénzt becsúszattam a nadrágzsebembe, arra gondolva, ha véletlenül elveszíteném a pénztárcámat, vagy valaki ellopná, pénz ne legyen benne. Nadrágzsebből még a legügyesebb zsebmetsző sem tud lopni anélkül, hogy az illető észre ne vegye.

Könnyű, nyári ruha, nyitott gallérú ing volt rajtam és a karomon egy pehelykönnyű lódenkabát. Kezemben bot és a fejemen micisapka.

Öt óra felé járt az idő, amikor lassan, sétáló lépéssel megindultam a hegynek vezető úton. Amint feljebb és feljebb értem, olyan fokban tért nyugovóra a nap. A hegyek ormai izzani kezdtek, mintha rózsaszínű fürdővízbe ereszkedtünk volna, olyan kép tárult elém.

A Hotel Bellevue előtt haladtam el, de lehet, hogy más volt a neve, már nem emlékszem rá. De annyi bizonyos, hogy nem egy hotel, hanem egy főúri palota benyomását keltette a szemlélőben.

Visszafelé jövet, majd itt költöm el a vacsorámat, határoztam el magamban, mert láttam, hogy a teraszon asztalok állnak a vendégek rendelkezésére. Csak az volt a különös, hogy az asztalok mellett senki sem ült.

Augusztus végén már korán kezd sötétedni. Már fél nyolc felé járt az idő, amikor a hegyről lejövet, helyet foglaltam az egyik kiszemelt asztalnál. A pincér megkérdezte, hogy mit óhajtok. — Vacsorázni szeretnék. Hozzon kérem egy puha beefsteaket és egy üveg sört.

Amikor hozta a sört, megkérdeztem, hogy miért nem ül az asztaloknál egyetlen vendég sem? Miért vagyok én az egyedüli? — Azt válaszolta, hogy ilyenkor, naplemente után, már nem kellemes a szabadban ülni.

— Van itt belső helyiség is? — kérdeztem.

— Van — felelte és egy szomszédos ajtóra mutatott. Ott van a bejárat az étterembe.

Ekkor éreztem én is, hogy valóban hűvös van.

Erre felcihelődtem és megindultam a jelzett ajtó felé. Beleléptem egy előtérbe, onnan egy csapóajtón áthaladva, egy másik előtérbe értem és azon is áthaladva egyszerre csak előttem állt a szálló pompás, pálmás, szőnyeges, csilláros étterme. Frakkban, szmokingban a férfiak, dekoltált hölgyek, aranygombos, livres pincérek és én lódenkabáttal a karomon és nyári vászonruhában, meglepődve álltam meg. Ijedten lát-

tam, hogy nem a pénztárcámhoz illő helyre kerültem. A selyem plasztronos főpincér szigorúan végigpásztázott a szemével, de amikor a tudára adtam, hogy odakint nagyon hűvös van, meghajolt, és a bejelentésemet tudomásul vette. Lehet, hogy az aranykeretes szemüvegem nyerte meg a tetszését. Erre a titokzatos háttérből három pincér termett előttem. Az egyik átvette a kabátomat, a másik a sapkámat és a harmadik meg a botomat.

Egy személyre terített kis asztalnál foglaltam helyet, és megkértem a pincért, hogy a beefsteakömet, amit kint megrendeltem az üveg sörrel együtt hozzák majd ide.

A teríték tíz frank — olvastam az elém helyezett étlapról. Végigbizsergett bennem valami. Lent a városban egy frankért háromfogásos ebédet kaptam és itt csak a terítékért kell fizetnem tízet. Mi lesz ennek a vége — gondoltam — de ha már egyszer benne vagyok — csaptam szelíden az asztalra — hát végigjátszom a mókát, kerül, amibe kerül. — Közben elém helyezték a borlapot.

— Jó vörösbort, kérek — szóltam sztoikus arccal és erőszakolt nyugalommal, és az italos már hozta is a butéliát. Egy kisüveg rheingauai vöröset.

Cudarul éreztem magam. A pincérek hajlongtak előttem és a terem közepén ülők közül, hol az egyik nézett rám, hol a másik. Éreztem, hogy rólam beszélnek.

A pincér mély tisztelettel megkérdezte, hogy mit hozzon a beefsteak után. Cammembert rendeltem, majd feketét cognackal. Végül magam elé tolattam a szivaros kocsit és kiválasztottam egy szép, hajlékony, friss havannát.

A középső asztalnál ülők közül az egyik úr megkérdezte a főpincértől: Ki az az úr, aki ott ül a kisasztalnál? Akkoriban még jó hallásom volt, a főpincér meg különben is elég hangosan válaszolta, úgy, hogy én is meghallottam: — Ein orientalischer Fürst.

Csak ez hiányzott nekem. A pincér jóvoltából, keleti herceg lettem.

A középső asztalnál ülő férfiak erre, mintha villamos áram érte volna őket, kiegyenesedtek és a hölgyek pedig mosolyogva néztek felém.

Zavaromban elővettem egy újságot s úgy tettem, mintha olvasnék. Csak később vettem észre, hogy az újságot fordítva tartom a kezemben. Amikor a pincér hozta a számlát, én is megkérdeztem tőle, hogy kik azok az urak a főasztalnál? — Német gyárosok, csupa milliomos — válaszolta csendesén. — Minden évben itt szoktak nyaralni. Kibérlik az egész szállót, a mi nagy meglegedésünkre.

A számla kitett harminchét frankot. Négy aranyat tettem a tányérra és megkérdeztem, hogy hányan szolgáltak ki?

— Öten — hangzott a válasz. Erre letettem öt aranyat az asztalra és megkértem a főpincért, hogy legyen szíves az összeget szétosztani közöttük. A főpincér arca erre egészen átszellemült. Egy intésre vagy tíz pincér jelent meg és sorfalat álltak mint az égő gyertyák. Az egyik a kabátomat segítette fel, a másik a botomat és a harmadik a sapkámat nyújtotta át. Ketten kinyitották a szárnyas ajtót és a középső asztalnál ülő férfiak meg felálltak, a hölgyek meg mosolyaikkal búcsúztak el tőlem és engem meg közben kirázott a frász.

Így voltam én néhány percre herceg.

Ó, boldog ifjúság. Kilenc aranyomba került a móka, de még ma sem sajnálom, oly igaz élmény volt.

Ajkához emelte a kávéscsészét és utána szomorkás mosollyal visszahelyezte az asztalra.

PRÓBÁRA TETTE

Fáraó Vince, a fiatal tanító, amikor elfoglalta új szolgálati helyét, úgy vélte, hogy meg kell nősi. Nagy és fontos probléma ez. Ki legyen a társa egy életen át? Jól megfontolandó cselekedet ez. Milyenek a szokásai, kellemes-e a nevéte, hangja, beszédje, azt kedveli, szereti-e ő is, amit ő kedvel és azért rajong-e, amiért ő. Egyezik-e a lelki világuk. Ezeknek az apróságoknak egymáshoz kell simulniok, különben récek támadnak és megrepedezik a talaj.

Vince barátunk már nagyjából ismerte a falu lányait, de valójában egyikük sem volt a kedvére való. Mindegyikben talált valami kivetni valót. Ez nem volt elég rendszerető, a másik csúnyán nevetett, a harmadiknál a családjával volt baj és így ment az végig az egész társaságon. Valamennyi hajadon közül a postáskisasszony tetszett még neki a legjobban, Kankalin Piroska. Úgy érezte, hogy benne megvan mindazon sajátosság, amit elvár egy olyan lánytól, akit kiválaszt magának feleségül. Szemre, társaságban való viselkedése tetszett neki. A haja mindig rendben volt és a blúza ragyogott a tisztaságtól, a körmét nem festette és nem dohányzott. Nem voltak vamp kinövései és nem akart mindenáron dámának látszani. A kis ajakrúzs jól hatott és a szemének tiszta ragyogása koronája volt az egyéniségének.

A külsők után a lelkéből is szeretett volna valamit megismerni. Milyen a gondolkozása, vallásos-e, nem szokott-e

füllenteni, nem megalkuvó-e, mint a mai lányoknak a legnagyobb része.

— Majd próbára teszem és ha megüti a mértéket, megkérem a kezét. Száz forintot rááldozok. Megéri a jövő boldogságom.

Másnap ezerszáz forintot hozott neki a posta. A pénzt felvette és úgy, ahogy volt, becsúsztotta a többi pénze közé a tárcájába. Majd térült-fordult egyet és újból beállított a postára.

Kankalin Piroska kérdően nézett rá.

— Mi jót hozott, kedves tanító úr? — kérdezte.

— Visszahoztam száz forintot. Úgy vettem észre, hogy egy százassal többet kaptam.

Kankalin Piroska ijedten nézett a pénzre.

— Tévedtem volna?

— Én nem számoltam meg a pénzt amikor átvettem és odahaza amikor megszámláltam, egybevetve az enyémmel, úgy láttam, hogy egy százassal több a pénzem a kelleténél.

A postáskisasszony köszönettel vette át a pénzt és Fáraó Vince odébb állt, hogy átadja a helyét az utána következőnek.

A nap hátralévő részén aztán alig találta a helyét, olyan türelmetlen volt. Rágta a kíváncsiság, hogy az a lány visszahozza-e neki a százast, vagy megtartja.

És Kankalin Piroska, a posta bezárása után, egy százast lobogtatva a kezében, nyomban átsietett az iskolába.

— Ez a pénz a magáé, Fáraó úr. A zárlatnál száz forint többletem volt.

Fáraó tanító úr előtt ebben a pillanatban kitárult az ég, olyan boldogság hatotta át az egész lényét. Nem csalódott. Kankalin Pirikének a lelkiivilága is szép volt.

Kankalin Piroskának ez volt az első látogatása a tanító úrnál, és követte a második, harmadik és aztán egy napon végleg ott is maradt. Kankalin Piroskából Fáraó Vincéné lett és később sok apró gyereknek a mamája is.

Érdemes volt becsületesnek lennie.

Csak ezért, csupán ezért mondtam el az egész esetet.

ÉNEK AZ IGAZ SZERETETRŐL

Bordás Xavér Ferenc vármegyei tisztí főügyész, szívesen emlékezett vissza olyan ügyekre, melyeknek egykor a bírája volt. Ha beleveszett az emlékezések labirintusába, szinte átszellemült. Megérződött rajta, hogy szívvel, lélekkel viselte a hivatalát és lelkiismereti kérdést csinált a problémákból.

— Kincses portás esete, egyike a legérdekesebbeknek — mondotta egy ilyen emlékezési estén a barátságosan meleg szobában.

— Az eset így történt: Kincses András portás lett egy közüzemnél. Az új állással formaruha járt és az új formaruhával meg határtalan boldogság. — Ezt meg kell ünnepelnünk — jelentette ki és néhány ismerőisével átment az „Aranykacsa” nevű étterembe, ahol eddig még sohasem járt, hogy egy-két fröccsel megöntözze a boldogságát. Amint a kerthelyiség egyik páholyában helyet foglaltak, a főpincér hozzá lépett és halkan a tudomására adta, hogy segédszemélyzeti, azaz altisztí egyenruhában, csak az ivóban foglalhat helyet, itt nem.

Kincses nem akart hinni a fülének. Szörnyen elszégyellte magát, valamit mondott, de hogy mit, arra nem emlékezett. Úgy látta, hogy a feje tetejére áll a világ és a főpincér úgy röpül az egyik asztal alá, mintha odarobbant volna.

Aztán rendőrök jöttek és Kincsest elvitték.

A vállas, erős izomzatú Kincses, akiben bugyborékol az életerő, csak lassan tért magához. A bíróság súlyos testi-

sértés miatt másfélévi börtönre ítélte. A főpincérnek eltörött a jobb vállperece és szerencséje volt mindkettőjüknek, hogy a pincér fejének kisebb zúzódásokon kívül más baja nem történt.

Kincses felesége a kisfiával magára maradt. A portásfülkét hamarosan más foglalta el és így bizony percek alatt vége lett a nagy örömnnek és boldogságnak. Kincsesnéből takarító-nő, majd mosónő lett, mert valamiből csak meg kell az embernek élnie. Mi más is lehetett volna a szegényből, amikor semmi különösebb képzettsége nem volt. Ő jó feleség és édesanya volt.

Palkó, az öt éves kis fiúcskájuk, a szép, sikerült gyermek, a tavaszi bimbófakadások idején megfázott és az állapota válságosra fordult. A hír elkerült a fogházba. Valaki elárulta Kincsesnek, hogy a kisfia élet és halál között lebeg.

Kincses a börtön szenvedéseit nyugodtan viselte, de most erre a hírre, mintha valami megmozdult volna benne, nem találta a helyét és könnyű tolult a szemébe.

— Engedjen a kisfiamhoz egy órára — kérte a fegyőrt Kincses — becsületemre mondom, visszajövök.

— Ne beszéljen hülyeségeket. Börtönből a rabokat nem szokás szabadsággolni.

— Haldoklik a fiam, még egyszer látni szeretném — sutogta az ajkát harapdálva.

— Sajnos én semmit sem tehetek az ügyében — így mondta és az ajtó felé fordult.

Kincses előtt elsötétült a világ, csak azt látta, hogy a fegyőr összeesett és a kulcsköteg kiesett a kezéből.

Kincses magára kapta a fegyőr köpenyét, a fejére nyomta a sapkáját és a kulcsköteggel a kezében kilépett a zárkából.

A fogház épületéből simán távozott, a portán látták a köpenyről és a sapkájáról, hogy kebelbeli és így semmiféle akadály nem merült fel.

A felesége sírva borult a nyakába, amikor meglátta őt.

— Mi van a Palival? — kérdezte Kincses verejtékező homlokkal.

— Túl van a veszélyen. Ma van az első napja, hogy jobban van.

Kincses lerogyott a konyhaszékre.

— Hol van a gyerek?

— A kórházban.

Kincses maga elé bámult, most eszmélt rá, hogy mit tett.

— Megszöktem a fogházból — mondta lassan tagoltan — látni akartam a fiamat.

Az asszony sírni kezdett. Kincses magához ölelte őt, aztán kitámolygott a konyhából.

Nagyszombat este volt. Húsvéti ünnepekre készülődtek az emberek.

Kincsest, amint belépett a fogházba, az örök rögtön körülvették. Én voltam éppen a soros ügyész. Elém került — mondta Bordás Xav. Ferenc.

— Kínos ügy volt. Szívesen elsimítottam volna. Ránéztem a fegyőrre, aki bekötött fejjel ült a széken. Ő is rámszögezte a tekintetét, majd lassan megszólalt:

— Bevallom, hogy nem ő ütött le. Elszédültem és nekiestem a vaságy sarkának. Mire ő felhasználva az alkalmat egy órára eltávozott.

Dermedt csend követte a szavait. Kint énekeltek a feltámadási körmenet harangjai és én úgy éreztem, hogy a feltámadt Krisztus egy fegyőr képében megjelent közöttünk. Krisztus, aki megváltotta a világot.

Kincses lehajtott fejjel állt. Sikerült az ügyet elsimítanunk. Hiszen semmi különös sem történt, csak egy apa látni szeretne volna haldokló kisfiát.

És odakint allelujázta a harangok!...

CSENDELET

Juliska néni áldott jó lélek volt, csak bánni kellett vele tudni. Én például nagyon jóban voltam vele. Csak átkiáltott hozzánk, úgy nyáron, amikor a konyhaajtók nyitva vannak és én máris röptültem át hozzá. Az ilyen átröptülés rendesen két-három krajcárt jelentett számomra. Hoznom kellett a fűszeres-től élesztőt, sót, lisztet, vagy más olyasfélét, ami a főzéshez szükséges és Juliska néni, amikor reggel kint járt bevásárolni elfelejtett venni, mert sok bokros gondja volt a szegény aszszonynak. Idegeneknek, így boltos segédeknek, délben ráérőknek ebédet főzött és úgy segített magán mert a férje fizetéséből nem tellett mindenre. Azaz tellett volna, de Kukurka bácsi szívesen elüldögélt a város vendéglőiben és azokban pedig semmit sem adtak ingyen. — Amikor este a nyugovóra térő nap megaranyozta a franciskánusok templomának a keresztjét, hogy másnapig elbúcsúzzon tőle, Kukurka úr akkor rendesen átsétált a Sánta nyúlhoz címzett vendéglőbe, hogy a tegnap este abban maradt történetnek a folytatását meghallhassa. Havonként egyszer-kétszer meg az is előfordult, hogy egy távoleső vendéglőben volt a találkozójuk s ilyenkor a baráti összetartozandóság úgy követelte, hogy ott illő megjelenni és végig kitartani. Ha kint a harctéren kitartottak egymás mellett, itt aztán igazán semmi sem akadályozhatja meg őket, hogy régi elveikhez hűek ne maradjanak.

Juliska néni ellenben más elveket hangoztatott, de hasztalan kérlete a férjét, hogy ne járjon el annyit hazulról és ha már elmegy, jöjjön korábban haza, már csak az ő kedvéért is, de hiába volt, Rudi megígérte, de már aznap sem tartotta be az ígéretét.

— Ne félt te engem, drágaságom. Nem iszom én ott agyon magam. Feketekávézunk, attól meg még senki sem halt meg. No, meg honnan venném a töméntelen pénzt az italra.

— Rendben van — jelentette ki erélyesen Juliska néni — ha tíz óráig nem leszel idehaza, láncsal elzárom az ajtót s akkor kint aludhatsz, nem engedlek be. Hogy pedig ittál-e bort, arról úgy fogok meggyőződni, hogy a levélszekrény nyílásán belehelsz. Így majd megtudom, hogy ittál-e? Rajtam nem fogsz ki, apukám. Nekem van magamhoz való eszem.

És Juliska néni állta is a szavát. Láncot szereltetett az ajtóra, úgy hogy kívülről nem lehetett bejönni, ha a lánc be volt kapcsolva. Este aztán várta haza a férjecskéjét. Már éjfél felé járt az idő, amikor a férje taxin jött haza. Megkérte a sofőrt egy szívésségre. — Jöjjön fel kérem velem és legyen oly szíves, leheljen be a levélszekrény nyílásán, amikor jelentkezik mögötte a feleségem. Itt van a fáradságáért egy korona.

Úgy is történt. Az asszony megjelent az ajtónál és a taxis belehelt a nyíláson.

— Bűdös vagy, uracskám — sóhajtott az asszony és már nyitotta is az ajtót. De bár ne nyitotta volna ki olyan hamar. Azon nyomban rájött a férje turpisságára. Hangos veszekedés lett a dolog vége. Dulakodni kezdtek. A lármára kijöttek a szomszédok, majd a házmester és végül a mentőket is ki kellett hívni, mert az asszony a nyújtófával úgy verte fejbe az uracskáját, hogy a vérzést nem tudták elállítani.

A dolog a bíróságon folytatódott. A bíró 25 koronára büntette meg őket éjszakai csendháborításért.

Az egész utca tudomást vett a dologról és mindenki megmosolyogta őket.

Aztán egy napon Kukurka úr, hirtelen megbetegedett. A

mentők jöttek érte. De akkor nem kiáltozott Juliska néni, hal-
kan sírt. Agyvérzéssel vitték be Rudit a kórházba, ahonnan
többé nem tért haza.

En egy ideig még szaladgáltam élesztőért, ecetért és smirgli
papírért, de aztán az élet másfelé vetett, elkerültem a házból.
Amikor később érdeklődtem Juliska néni sorsa felől megtud-
tam, hogy ő is a férje után ment s csak az emléket hagyta itt.

Remélem, hogy a másvilágon szépen megférnek egymás
mellett.

Isten nyugosztalja őket.

KÜLÖNÖS VENDÉGESKEDÉS

A második világháború idején Dortmund város vendége voltam. Mint fiatal tanársegéd sokszor különös helyzetekbe keveredtem. Így estem bele az elmondandó körülmények közé is. Alapjában véve egy nagy senki voltam, egy fiatalember, akit minden érdekelt. Az egyetem elöljárósága udvarias levélben felszólított, hogy mint ösztöndíjas tagja az egyetemnek tartsak egy előadást, a hallgatóságnak. A meghívást elfogadtam és kis bőrönddel a kezemben megérkeztem a dortmundi állomásra. A vonat lassított és az a kocsi amelyben én tartózkodtam megállt egy piros szőnyeg előtt. A pályaudvar épületén zászlókat lobogtatott a szél és fekete ruhás férfiak csoportja várt valakire. Szerényen iparkodtam eltűnni a tömegben, de egy úr megszólított.

— Ha nem csalódom, nemde, ön Lovass Elek?

Meglepődve válaszoltam.

— Valóban én vagyok. Előadást tartok az egyetemen.

— Helyben vagyunk, — mosolygott rám az úr és belém karolt. — Az egyetem vendége, egyben a város vendége is.

A fekete ruhás férfiak csoportja elé vezetett és bemutatott.

Középen a polgármester állt, és néhány szóval üdvözölt, majd bemutatott a társaságnak, egy kislány pedig szép virágcsokrot nyújtott át.

Kimondhatatlan zavarban voltam.

— Itt valami tévedésnek kell lennie — szóltam a hozzám

legközelebb álló úrhoz — én tanulmányúton járó tanársegéd vagyok, akinek ilyen fogadtatásban semmi körülmények között sem lehet része.

— Legyen csak egészen nyugodt, uram, itt minden a legnagyobb rendben van — válaszolta amaz.

Nagyon buta képet vághattam, mert egymást nevettük. Valamit motyogtam, mire megéljeneztek és kikísértek az egyetlen taxihoz, mely a pályaudvar előtt állt. Mint később hallottam a többi jármű katonai célokra le volt foglalva. A szállodában egy kétszobás lakosztály várt rám fürdőszobával és megfelelő mellékhelyiségekkel. Kísérőm tudtomra adta, hogy az ebéd 2 órakor lesz a Hotel éttermében, addig szabadon rendelkezhetem az időmmel.

Újból tudtára adtam a kísérőmnek, hogy itt valami tévedésnek kell lennie, aminek nagy botrány lesz a vége, mert én egy nagy senki vagyok. De újból csak azt a választ kaptam, hogy legyek nyugodt, mert minden a legnagyobb rendben folyik. — Nálunk az egyetem vendégei a város vendégei is, tehát legyek egészen nyugodt, semmi bajom sem történhetik.

A tiszteletemre rendezett ebéd száz személyes volt. Egyedül én az ünnepelt voltam sötét szürkében. A többiek mind fekete ruhát viseltek.

Fesztelenül eltársalogtunk. Kezdtem beleélni magamat a helyzetbe.

Ebéd előtt sört fogyasztottunk, aztán egy ötfogásos ebédre került a sor. Minden teríték előtt egy butélia bor állt. Csodálatosképpen az üvegek sorjában eltűntek az asztról, de nemcsak az üvegek, hanem a zsemlyék is.

A polgármester felköszöntött, mire újból butéliás üvegekkel telt meg az asztal, mert koccintani illett. Aztán én válaszoltam röviden és megköszöntem a valóban fényes fogadtatást.

Ebéd után egy ideig elfeketéztünk, majd pihenni tért az egész társaság, illetve erőt gyűjteni egy új lakomához.

Öt órára meg voltunk hívva a sörgyár megtekintésére.

Ott remek hideg tálak vártak ránk és annyi sör, amennyi csak belénk fért. Itt aztán újból előhozakodtam a problémám-

mal, mert tudni szerettem volna, mi rejtőzik mögötte. Meg is kérdeztem egy szimpatikus, de már egy kissé becsípett fiatalembertől, aki valamiféle rokonságban lehetett a polgármesterrel.

— A dolog nagyon egyszerű — válaszolta a fiatalember. — A polgármester felesége néhány nap előtt egy szép fiúgyermeknek adott életet. Ezt kell megünnepelnie odahaza a polgármesternek. De hogyan teheti meg ezt, amikor mindent csak jegyre lehet kapni, s vannak dolgok amiket jegyre sem. Kivételt képez a városi hivatalos vendéglátás. Ilyenkor, a jó hír megőrzése végett minden meg van engedve. A polgármester úr ezzel a vendégeskedéssel kapcsolatban megszerezte a városorához szükséges öt liter bort, sört, kenyeret, süteményt, a küldöttség tagjai kedvük szerint ihattak és ehettek. Ez rejlik kérem a dolgok mögött — fejezte be szavait és nagyot nevetett. — De aztán el ne árulja, hogy én világosítottam fel. Érezze jól magát közöttünk. Egy hétig a vendégünk lesz és ha adódik rá alkalom, majd tovább ajánljuk, mint olyan személyt, aki már járatos a dolgokban. Ma estére különben egy páholy a színházban a rendelkezésemre áll.

Hát így voltam én egyszer egy német város vendége és nevetni fogok rajta amíg élek. Sajnos más városba nem hívtak, úgy látszik elegendő jelentkező akadt.

Egy hétig mindennel elláttak a Hotelben és amikor elbúcsúztam a polgármester úrtól és az egyetem rektorától, emlékül egy Mont-Blanc töltőtollat kaptam és egy őszinte baráti kézszorítást, ami a legjobban esett.

A DERŰS OLDAL

Három féle szegény van, olvastam valahol: A jó Isten szegényei, az ördög szegényei és a szegény ördögök.

Harang Mihály és népes családja a jó Isten szegényei közé tartozott. Harang Mihály tizenkilenc gyermeknek volt az apja, akik közül tizennégy élt és virult. Harangné asszonyság úgy, ahogy névszerint ismerte a csemetéit, de az apa állandóan összecserélte őket. Ha az asszony a Palira panaszkodott, a papa a Miskának kent le két pofont, s amikor a tévedés kitudódott, a papa csak megbillentette a vállát és azzal vigasztalta Miskát, hogy a legközelebb a Pál kap helyette. — Meghülyültem én már, édesfiam a sok apaságtól — vakargatta a fejét a jó öreg, különösen amikor meghallotta, hogy a huszadik is útban van.

De a külső körülményeket kivéve, mindnyájan nagyon helyesek voltak. Különösen, ha megmosakodtak. Mert gyakran megtörtént, hogy elfelejtettek mosakodni. Ki tudta volna a reggeli nagy sürgés-forgásban számon tartani, hogy melyikük mosdott s melyikük nem. Sorban álltak a konyhacsapnál, egymást fröcskölték, visongtak, zajongtak és a jó Harang néni azon törte a fejét, hogy mit is adjon reggelizni ennek a sisere hadnak. Váltakozva kaptak a jókból. Egyik napon levest kanalaztak kenyér nélkül, másnap kenyeret majszoltak leves nélkül, volt úgy, hogy kávékaptak és volt úgyis, hogy kesernyés plantával kellett megelégedniök. Az apjuk munkás volt

a főváros gazdasági hivatalának a raktáraiban, ahol néha sok volt a munka, néha napján meg elüldögélhettek a portásfülkében és békés pipaszó mellett megvitathatták a napi eseményeket. A sok mindenféle holmi között valami csekélység mindig adódott, amit haza lehetett vinni nyugodt lelkiismerettel. Néhány ív írnivaló papiros, ceruza, radír, tinta, karácsony és húsvét táján cukor és liszt, még füstölthús is akadt. A cégek, mintha készakarva kedveskedtek volna Harang Mihálynak, aki aztán úgy viszonzotta a szívességüket, ahogy tudta, de jóhírük terjesztéséről nem feledkezett meg.

A tízéves Pistának én voltam a hitoktatója az ismerkedésünk elején. Vágott nyelvű fiú volt és nem lehetett egykönnyen zavarba hozni.

Amikor egy hittanórán meglátogatott minket a szakfelügyelő, Harang Istvánt hívta fel felelésre.

— Miről tanultok most? — kérdezte.

— Dávid és Góliát történetét tanultuk — válaszolta Pista és kiegyenesedett, mint aki biztos a dolgában.

— El tudnád nekem mondani a történetüket? — mosolygott rá a szakfelügyelő.

— El tudom mondani. A dolog úgy volt, hogy a zsidók harcban álltak a filiszteusokkal. Egy napon azt mondja Dávid muterje. Dávid volt a gyerekek között a legkisebb s azért neki még nem kellett a csatába mennie. — Vidd el az apádnak és a testvéreidnek a kaját a harctérre. A harctér mindjárt a város határában volt, ahol laktak. Dávid nem kérte magát kétszer, mert a muter keze nagyon gyorsjáratú volt, azért fogta az ételhordót és nyomban el is indult. De még ki sem ért a házból, viasszaladt és zsebre vágta a parittyáját. Fegyver nélkül abban az időben nem volt ugyanis tanácsos az utcán járni.

Alig ért ki a táborba, amikor egy melák pasi a filiszteusok közül kilép a térre és hadonászni kezd a kardjával meg a pajzsával. Hatalmas Pali volt és a hangja úgy bömbölt, mint egy megafon.

— No ti remegő kocsonya pofák — kajáltotta — ki mer kö-

zületek kiállni velem? Ki meri a kardját összemérni az enyémmel?

A zsidók közül senki sem mert jelentkezni. Mindenki az evéssel volt elfoglalva, mert hajnaltól kezdve még nem ettek.

— No, ti lágytojások, mi lesz, egyiktek sem mer vállalkozni rá? — hallatszott újból Góliát hangja.

Ekkor a kis Dávidban felforrt az epe. — Majd adok én ennek a melák pacáknak velünk így gúnyolódni — tört ki belőle az indulat.

— Én kiállok veled! — kajáltotta oda neki és egy sima, lapos követ helyezett a parittyájába.

Góliát felnevetett és hahotájával tele lett a csatater.

— Ó, te kis poloska, te mersz velem kikezdeni?

— Én! — válaszolta Dávid és közben észre sem vette, hogy már több százan figyelik a párbeszédjüket. Megforgatta a feje fölött a parittyáját és a következő pillanatban Góliát véres homlokkal úgy elterült a páston, mint egy cementes zsák.

A filiszteusok táborában nagy lett a riadalom, a zsidókéban meg az ujjongás.

Dávid ekkor a mozdulatlanul fekvő Góliáthoz ugrott, kikapta a markából a kardját és egy nyisszantással levágta az óriás fejét. Aztán a lábával odébb rúgta és csak annyit mondott. — No híres, most pofázz ha tudsz!

Harang Pista itt elhallgatott. A szakfelügyelő arca csupa derűtség volt és én is az osztállyal együtt nevettem.

A felügyelő úr egy kétpengőst nyomott a markába és azt mondta neki, hogy vegyen magának rajta cukrot.

Jutka a húga volt és sokban hasonlított a bátyjához. Másodikba járt és a nyelve úgy pörgött, mint egy daráló.

Vele is megjártam egyszer.

Vizgán felhívtam. Én voltam a vizsgaelnök.

— Tudod, az Üdvözlégy Máriát? — kérdelem tőle.

— Tudom.

— Akkor ugye azt is tudod, hogyan történt Gábor arannyal látogatása a Szent Szűznél?

— Azt is tudom.

— Mit mondott a Szentszűz az angyalnak, amikor megtudta, hogy fia fog születni?

Jutka egy ideig gondolkodott, aztán megszólalt:

— Azt mondta, ha már így áll a dolog, csak hadd jöjjön.

Szép, becsületes válasz volt, senki sem tagadhatja.

Mindenki nevetett és a felelettel meg volt elégedve.

A vizsgák után meglátogattam őket. Szerettem elüldögelni köztük.

— Mikor szoktatok vacsorázni? — kérdeztem elmenőben.

— Amint a tisztelendő úr elmegy, mindjárt fogunk.

— Jó ezt tudni — ugrottam fel és már ott sem voltam.

De most jut az eszembe, hogy a Pali gyerek is mondott egyszer egy nagyon eredetit. Kár lenne, ha feledés borulna az aranymondására:

— Amint Jézus közel ért Naim városához, egy halott fiú jött vele szemben, aki fia volt egyetlen anyjának.

Hát így volt az, kérem. Nagyokat nevettünk, mert olyan jó volt nevetni.

A múltkoriban, amint állok a villamoson és nyújtom a jegyemet, a kalauz rám néz, majd felderült arccal mondja:

— Hitoktató úr!

— Ismer engem? — kérdezem.

— A Pannónia utcai iskolában tetszett tanítani. Harang Pál a nevem.

Kezet szorítottunk és mi ketten voltunk akkor este a legboldogabbak az 55 villamoson.

AZ UTCA

Szeretem a pesti utcát, forgalmát, megszokottságát úgy, ahogy jön. Reggelenként, amikor átsietek az úttesten, vagy sétálgatok napközben, ismerősökkel találkozom. Főleg amolyan látásból való ismerősök. Gyakran szembe jön velem egy fogtechnikus, aki az SZTK-ba igyekszik, akit rendesen egy figura követ. Télen kesztyűt hord és mindene egy számmal nagyobb a szükségesnél, orvosi táska a kezében, valószínűleg ő is az SZTK-ba siet. Majd ellejt mellettem, hol civilben, hol meg uniformisban, egy hálókocsi-kalauz, vagy pincér s utána apró léptekkel egy volt apáca jön a templom felől.

Igen gyakran találkozom egy kétrétgörnyedt idős asszonnyal és a pulijával. Évekkel ezelőtt a kutyaért 5000 forintot ígértek neki és nem adta oda, inkább elkínlódott vele, pedig olyan szegény, mint aminő egy nyugdíjas főispán özvegye csak lehet. Néha, mint régi ismerősök, néhány szóra megállunk s ilyenkor rendesen a kutyájáról beszél, mert annál a kutyánál nincs okosabb eb a világon.

Egyesek időnként eltűnnek, nyomuk vész, de egy napon váratlanul felbukkannak. De sokan örökre eltűnnek. Voltak és nincsenek. Úgy eltűnnek, mintha sohasem éltek volna.

A sarkon egy óra mutatja az időt, de többször áll, mint jár. Jelenleg féltizenkettő múlt rajta öt perccel. Már hetek óta áll. Féltizenkettőtájban egy percig jelzi a pontos időt, aztán egész egész nap félrevezeti az embereket. Egyesek ez időtájt, ha fel-

néznek rá sietni kezdenek, mások viszont meglassítják a lép-teiket, s az óra ilyenkor mintha nevetne. Kigünyolja őket, mert hiszen az idő relatív fogalom és csak mi tulajdonítunk neki oly nagy fontosságot.

Egy kis, groteszk figura is a megszokottak közé tartozik. Törpe, amolyan cirkuszi attrakció.

Amikor már túl járt a halló távolságon, két leány ráterelte a szót:

— Nézd azt a kis púpost — mutat rá az egyik — ezer forinton alul meg nem csókolnám.

— Én ingyen is megtenném — mondja a másik.

— Nagyon éhes lehetsz, drágám — ringatja a fejét az első — fel kellene őt emelned egy székre.

— Lehajolnék hozzá, vagy magamhoz emelném. A húgomnak van egy rongybabája, és bár vannak szép porcelánbabái, azaz a vacakkal szeret játszani...

Tovább nem hallgathattam a társalgásukat, mert az öreg Gida, megveregette a vállamat.

— Szervusz, papom. Régen láttalak.

Úgy, ahogy jóban vagyunk. Már persze úgy, ahogy jóban lehet az ember egy ilyen furcsa valakivel, akinél csak a borítal számít és az ér valamit, aki vele együtt iszik.

Pedig jó családból való. Állítólag anyja révén rokonságban van az angol királyi családdal. Nyomoztak is utána, de amikor kitudódott, hogy részeges fráter, csendesen visszavonultak, és azóta semmiféle rokonságról nem esik szó.

— Az én koromban már csak a bornak örül az ember — beszéli széles mozdulatokkal. — A bor új embert varázsol belőlem, csodás a hatása. Visszavarázsolja a letűnt aranykort. Az ember akkor látja, ha egy félliter benne van, hogy milyen szép a világ és milyen gyönyörűséges az élet. Ami gond és bánatom van, az mind nevetni való semmiséggé válik. Akkor vagyok valaki és valami. Szellemem magasba szárnyal, vagy olyan filozófiai mélységbe merül, ahol egyébként nem szokott megfordulni.

Jó egy kicsit inni. Mert mondd csak, mit kezdjen az ember magával, amikor olyan kimondhatatlanul egyedül van, és már másra nem várhat csak a halálra.

Az olaszok aleatikóját szerettem valamikor a legjobban. Csodálatos egy bor az. Megvigasztalja, békébe, reménységbe ringatja az embert. A megelégedés oda ül az ágyad szélére és amíg ott van, a boldogság is veled van... aztán jön a kiábrándulás... és egy újabb félliter. De nekem már egy fröccs is elegendő. Hamar elkészülök — fáradtan legyint. — No, de megyek, látom, hogy untatlak. Majd legközelebb folytatom.

Utána néztem és ekkor tisztult bennem a kép. Úgy láttam, mintha ennek az embernek két arca lenne. A jobb arca komoly és jóságos, a bal arcán azonban forradás húzódik szájától a füléig, tán párbaj emlék. Az egyik így szimpatikus, a másik ellenben ellenszenves. De egész lényéből a póruljárt ember tehetetlensége sugárzik ki.

Szegény Gida.

De azt meg kell adni, hogy az istenek igazságosak: a kedvenc bűneikből fonják az ostort a büntetésünkre.

Szemben jön velem egy dupla doktor. Ő legalább is azt állítja magáról, hogy dupla doktorátusa van, de ritkán emeli meg a kalapját, csak megböki a mutatóujjával. Ezzel elárulja, hogy a lelkiisége már az elemiben megbukott, nem hogy egyetemre járt volna. Az is lehetséges, hogy volt gyerekszobájuk, de valószínűleg mindig ki volt adva albérletbe.

Közben elvágat mellettem egy kamasz. Ronda egy kölyök. Tízet tennék egy ellenében, hogy börtönben végzi majd be az életét. A télen láttam, amikor hógolyóztak a gyerekek, ő követ rakott a hógolyóba és úgy vágott vele hátba egy kislányt, hogy az sírni kezdett.

És sorban jönnek a járdán az ismerősök, az egyik innen, a másik meg onnan. Az ószeres, zsákkal a vállán hangosan kiáltoz és lesi, hogy nem integetnek-e valahol feléje.

A sarkon egy vak koldus ül, de a sapkájába dobott pénzt, mindig kiveszi és bedugja a zsebébe. Ne lássák, hogy megnyit kap. Ez az ő titka.

Sétálva jön a rendőr, de senkivel sem törődve tovább megy, zsinegen lógó fütyülőjét lóbálva.

A sarkon túl megszólal a verkli. Ez az őskori lény. Az ember csodálja, hogy még forgalomban van. Vajjon ki gyönyörködhetik benne, amikor minden második, harmadik lakásban szól a rádió.

A trafik előtt csoportosulás támadt. Oda ballagok. Kis tragédia történt és mégis egész életre szóló. Egy fiú mezítláb biciklizett és a lába nagyujja bele keveredett a fogaskerék és a lánc közé. A fiú a földön ül és sír, a lábából ömlik a vér, a levágott ujjá meg ott hever a földön a bicikli mellett. Mentőkért telefonáltak. Valaki felemeli a lemetszett ujjat és nézi, aztán oda dobja a fiú ölébe.

— Próbáld oda varrni, hátha visszánő.

Seprővel a kezében ott áll az utcaseprő s a rikkancs; a fagyaltos odébb tolja a kocsiját és a verklis egy házzal odébb újból rázendít.

Az élet megy tovább, csak az óra áll.

Messziről feltűnik a mentőkocsi.

A szerencsétlenség színhelyén, csak egy véres folt marad. A rikkancs tovább kiáltoz, a varga újból nekilát a sarkalásnak, és a virágárusnő halk hangon kínálja a virágait.

— Sárga nárciszt tessék. Szép, üde sárga nárciszt...

És én elgondolkodva lassan lépegetek tovább.

Az utca mindig meghozza az érdekességét.

A SÁNTA PLUTÓ

Hogy mi volt a sánta temetkezési vállalkozónak a neve, aki a húszas években intézte Pesten a temetéseket, már nem emlékszem, de sántító, nehezen mozgó figuráját nem tudom elfelejteni. Himbálózva járt és egész lénye vajúdott, amikor a lépcsőkön felhaladva, rákleves illatot árasztott maga körül.

A fáma azt tartotta róla, hogy elkeseredésében egy apa taszította le a lépcsőkön, mert a még élő, beteg gyermekéről mértéket vett a koporsónak.

Ha a házmesterek jelentették neki, hogy valahol, valaki a végét járja, akkor százalékot kaptak a temetésért járó összegből.

Őt egyáltalán nem zavarta az a tény, hogy a beteg még él. Ha kidobták, ami gyakran előfordult, rossz magyarsággal morgott magában, de nem haragudott. Ott hagyta a névjegyét a konyhaasztalon, vagy az előszobában és a szobalánynak is borraivalót nyomott a markába, ami annyit jelentett, hogy majd telefonáljon neki, ha a halál bekövetkezik.

Sokan Plutónak nevezték, azaz az alvilág istenének, csak Persephone a felesége hiányzott mellőle.

Akkoriban még hébe-korban párbajoztak a férfiak. Mámoros fejfel összekaptak valamin, aztán kész volt a sértődés, amit persze csak vérrel lehetett rendbehozni.

Ha idő előtt kitudódott az eset, a párbajozók hozzátartozói természetesen kétségbeestek, mert hiába mondják, hogy a

párbajpisztolyok nem oda visznek ahová céloznak, mégis kétséges volt az eset. Mert megtörtént, hogy a kardot választották, ami már egy fokkal veszedelmesebb volt, különösen akkor, ha az egyik fél, csak két hétig tanult vívni és aztán úgy ment neki az ellenfelének, mint a kocsis ostorral a lónak. Ilyenkor aztán nem volt kegyelem, a kard úgy átszaladt az emberen, mint a napsugár a vízen.

A párbajozók közül az egyik egy főhadnagy volt. Pökhendi, mindent mindenkinél jobban tudó alak. Termete alig ütötte meg a mértéket, de amikor a nagyot kellett adni, ő volt a legnagyobb az egybegyűltekek között.

A kávéházban, a billiárd asztalnál veszett össze egy grófi tisztartóval, aki sokban hasonló volt a főhadnagy úrhoz. Neki is voltak hajlíthatatlan elvei, öntudata. Még a gróf úrnak is odamondott, ha úgy érezte, hogy neki van igaza. Hát még egy főhadnagynak.

A civódásnak sértődés és a sértődésnek kesztyűdobás, meg névjegy csere lett a vége.

A főhadnagy nőtlen volt, de a szülei, amikor megtudták, hogy mi van készülöben, oda lettek a bánatukban. Kérlelték a fiúkat, hogy béküljön ki a tisztartóval, de az hallani sem akart róla. Az segédekert kért fel és kardban állapodtak meg.

A tisztartó fiatal felesége, elájult és koraszülés következett be nála.

Az első áldozat tehát ott feküdt a könnyelműségek préda oltárán.

A szobalánynak ekkor eszébe jutott a mi Plutó barátunk, s mivel kis halott volt a háznál, rögtön telefonált neki. Plutó egy órán belül már ott szuszogott az előszobában.

— Mi az van? Ki halta meg? — kérdezte.

A szobalány röviden elmondott neki mindent, ami a házban történt, és azt is, hogy lehetséges, hogy még lesz egy temetés, mert az úr párbajozik egy főhadnaggyal.

Plutó barátunk megvakarta a nyakát és behunyta az egyik szemét, ami annyit jelentett, hogy gondolkodik. Aztán a kö-

zépső ujjával váratlanul belepödörített a tenyerébe, ami meg annyit jelentett, hogy egy mentő gondolata támadt.

— Hol van a gazdatiszt úr? — kérdezte.

— A szobájában a végrendeletét írja — válaszolta a szobalány pityeregve.

— Hol a szoba?

— Csak nem akar bemenni hozzá? — rémüldözött a lány.

— Hát ismeri maga engem? Még, hogy én, bemerek-e menni? Mi történhet, legfeljebb kidobja engem.

A lány az ajtóra mutatott.

Plutó rákoppintott az ajtóra és máris nyitotta. Mindjárt az ajtóban meghajolt és húzta ki a collstokot a kabátja belső zsebéből.

— Mit óhajt az úr? — hallatszott egy erélyes hang a háttérből.

— Bocsánat, hogy zavarok. De hallottam, hogy párbajozni tetszik holnap, vagy amikor, hát eljöttem, hogy minél előbb túl essünk rajta, ha már itt vagyok, leveszem a mértéket.

— Milyen mértéket?

— A koporsója mértékét. Mert aki párbajozik, annak erre is kell készülnie. Tessék csak szépen felállni, vagy itt ni, erre a díványra itt lefeküdni még jobb lesz. Komótosabb.

A tisztartó azonban nem fogadott szót, hanem felkapta a tintatartót az íróasztalról és hozzácsapta a Plutónkhoz.

— Takarodjon innen, gazember — ordított rá.

De Plutó, mintha mi sem történt volna, kinyitotta a collstokot és kijelentette, hogy egynyolcvanas koporsó éppen eleendő lesz.

— Aztán miből kívánja az úr? Tölgyfából, vagy fenyőfából? A tölgyfa drágább, de a fenyőfa tartósabb, meg olcsóbb. Tessék az utóbbinál maradni. Ebből láthatja, hogy nem haza beszélek.

A tisztartó halott halványan ült az íróasztal mellett és már nem veszekedett.

— Majd úgy csináljuk, hogy a kisleány egy koporsóba ke-

rülhetnek. Így az egyik temetést megtakaríthatják. Tessék csak nyugodtan elkészülni, kár ilyenkor elsietni a dolgot.

Mélyen meghajolt és a collstokot a zsebébe csúsztatta.

— Előleget majd kitől kapok? De nem is kell — legyintett — majd ráérünk aztán az özvegygel a részleteket megtárgyalni.

Sántikálva kihátrált a szobából.

Ránevetett a szobalányra és megkérdezte, hogy lakik a főhadnagy úr?

Ott hasonló jelenet játszódott le, csak azzal a különbséggel, hogy a Plutó barátunk úgy repült ki az ajtón, mintha egy összegyűrt pokrócot dobtak volna ki. Plutó lassan feltápáskodott és újból becsöngetett a lakásba, mondván, hogy bent felejtette a botját, ami nélkül tovább menni nem tud.

Amint megkapta a botját, leült egy székre és törölgetni kezdte a homlokát s közben olyan grimaszt vágott, mint Szuwaroff generális vághatott, amikor sikerült Napóleont behúznia a csőbe.

— Meghalta a gyerek — mondta — tehát az elégtétel meg van. Menjen el hozzá a főhadnagy úr és kondoleáljon neki. Ez nagyon szép lesz. Fogjanak kezet és béküljenek ki a kis halott fölött. A temetést meg csak bízzák rám. Mindenki boldog fogja lenni.

És Plutó elintézte a dolgot. A párbajból kibékülés lett. A főhadnagy úr felkereste a tisztartót és kezet szorított vele, sőt megígérte, hogy a következő gyerekeknek ő lesz a keresztapja.

A kisbaba temetésén is ott volt és azóta is jóbarátságban vannak.

Hogy titokban mit kapott Plutó, azután nem fizetett sem jövedelmi, sem pedig forgalmi adót. Az titok marad. De a szobalány kapott egy kerek százast.

S most a végén jut az eszembe: Hodinának hívták a temetés vállalkozót, de hogy János volt-e vagy István, azt egyelőre függőben tartom.

A PÓRULJÁRT NAGYBÁCSI

Egyed bácsi közismert volt a fösvénységéről. Senki sem mondhatta a családjában, hogy kapott volna tőle valamit. Még a rokoni kisgyerekeknek sem adott, pedig volt mindene, ami csak egy jómódú embernek lehet. Szép udvarháza volt, birtoka, pénze és övé volt a meghalt feleségének az ékszerkészlete is. Aranyláncok, karkötők, fülbevalók, gyöngyök, brossok és olyan gyűrűk melyek magukban véve is vagyont értek.

Egy napon aztán, mintha a végét érezte volna közeledni, elhatározta, hogy az egyik unokahúgának nászajándékol ad egy ötven szemből álló valódi gyöngysort, melybe öt briliáns van bedolgozva és az egészet platina láncocská tartja egybe. Hadd örüljön neki a kislány, mert ilyen értékes ajándékot úgysem kap senkitől. Valamikor a párizsi világkiállításon vette és az ára akkoriban egy kisebb birtok árának felelt meg.

De hogyan adja neki oda? Bohó gondolata támadt. Egyszerűen beteszi egy cukorkás stanicliba, mintha tíz deka cukorka lenne benne és úgy nyújtja át neki. Hadd csodálkozzék, ha kinyitja a staniclit és nem bombont talál benne, hanem egy vagyontérő nyakéket.

Úgy is cselekedett. A lakodalomra szóló meghívást elfogadta és a kitűzött időre ott is volt. Hédi a menyasszony a nyakába ugrott és határtalanul boldog volt, hogy Egyed bácsit is sikerült végre kicsalogatni a barlangjából. Egyed bácsi el-

helyezkedett a szobájában és még egyszer és utoljára megnézte a gyöngysort. A gyöngysor ugyanis egy sötétpiros bársony kazettában feküdt. Ebből kivette és betette a magával hozott tízdeka cukorkának megfelelő stanicliba.

A házban nagy volt a készülődés, mindenkinek megvolt a maga dolga. Tortákat, süteményeket készítettek, baromfit tisztítottak és sokan egy hízó maradványainak eltakarításával foglalkoztak.

Egyed bácsi kileste a megfelelő pillanatot és amikor Hédivel egyedül volt a szobájában átnyújtotta neki a kis staniclit.

— Remélem örülsz majd neki — mondta.

Hédi arca tüzet fogott, kissé meghajította magát a nagybácsi előtt és csak annyit mondott:

— Köszönöm, Egyed bácsi, hogy egyáltalán rámgondolt.

Egyed bácsi hümmögött magában valamit és látta, hogy a lány anélkül, hogy megnézte volna mit kapott, kipenderült a szobából.

Egyed bácsi magára maradt a szobában. Biztosra vette, hogy a lány hamarosan visszajön és újból a nyakába borul, de bizony Hédi többé nem tért vissza. Már érkeztek a koszorúslányok, vőfélyek, násznagyok és hamarosan úgy megtelt a ház, hogy mozogni is alig lehetett benne.

Megérkeztek a cigányok is, mert hát az már emberöltő óta úgy volt szokásban, hogy amikor a menet elindul a templomba, a cigányok rázendítenek egy nászindulóra és elkísérik őket a templomig.

Egyed bácsit nagyon bántotta, hogy Hédi nem jelentkezik és nem köszöni meg az ajándékot. Ekkor ötlött az eszébe, hogy a lány tán meg sem nézte, hogy mi is van a stanicliban. Magát kezdte szidni, hogy miért is jutott az eszébe az ilyen oktalanság. De már nem tudott a dolgokon változtatni.

Magához vette az üres, bársonnyal bélelt tokot és belevegült a közönség közé. Kissé idegennek érezte magát a társaságban. Hédi, mintha került volna a vele való találkozást. Egyed bácsi azt vélte, hogy a gyöngysor lesz a lány nyakán,

de azon egy vékony aranyláncocska volt, kis Mária érmecskével.

— Miért nem veszed fel a gyöngyöt? — kérdezte idegesen tőle, az üres tokot a kezében tartva.

— Milyen gyöngyről beszél Egyed bácsi?

— Hát arról, amit az előbb átadtam neked a stanicliban. A tokja íme itt van.

Hédi kétségbeesve csapta össze a tenyerét és úgy, ahogy volt, mennyasszonyi ruhában kirohant a konyhába mindnyájuk nagy rémületére.

A szakácsné kislányát kereste, akinek a staniclit úgy adta oda, ahogy Egyed bácsitól kapta.

— Hol az a stanicli, amit neked adtam, kislányom? — kérdezte a négyéves kisgyerektől, aki az eresz alatt ült és a köténykéjében lévő színes gyöngyökkel játszott.

A kislányka ránevetett és a gyöngyeire mutatott.

— Ezekre cserélte be nekem a bácsi.

— Milyen bácsi?

— Az a bácsi, aki késeket, pénztárcákat, borotvákat árul.

— Hol van az a bácsi?

— Elment. Nem tudom hol van.

Egyed bácsi tátott szájjal állt az udvar közepén az üres tokkal a kezében. A ház békés nyugalma percek alatt felborult. Mindenki az árust kezdte keresni, aki még nemrég kosarával a ház előtt őgylgett. De hiába keresték, annak nyoma veszett. Az áruval telt kosarát, megtalálták az egyik szénaboglya mögött. Itt hagyott mindent, csak nyomtalanul eltűnhessen.

Egyed bácsi egyszer akart gáláns lenni életében és akkor sem sikerült neki. De úgy kellett Hédinek is, miért nem nézte meg, hogy mi van a cukros stanicliban.

Mindenesetre az esküvő jó hangulata oda volt. Egyed bácsi okosabban tette volna, ha el sem jön.

Az árusnak ellenben örökre nyomaveszett...

NEHÉZ KÉRDÉS

— Egy pillanatig tanácstalan voltam, de csak egy pillanatig — szólalt meg Kerekes az öblös karosszékekben — különben hallgassa meg, elmondom úgy, ahogy lejátszódott.

— Bécsben jártam a fiamnál, akit egy év óta nem láttam. Nincs már senkim, csak ez a gyerek s így néha nagyon elkap utána a vágy. Egy szállítmányozási cégnél van alkalmazásban és így csak este a munka után örülhettünk egymásnak. Hogy a nappalt valahogy agyonüssem, bejártam a várost, hol gyalog, hol villamoson. Ahogy állok a villamoson, egy bőrfülbe kapaszkodva, az egyik fordulónál a kezem lecsúszott a bőrfülről és akarva, nem akarva nekidőltem a mellettem álló úrnak.

— Bocsánat — mondom — ezer bocsánat!

Az úr megbocsátólag int a tekintetével és utána álltunk szép csendesen egymás mellett. Így mentünk egy ideig, amikor látom, hogy a mellettem álló úr idegesen keresni kezd valamit a zsebeiben.

— Álljon meg kérem egy pillanatra! — mondja.

Kérdőn néztem rá, hogy vajon mit akarhat tőlem.

— Adja vissza a pénztárcámat, amit a villamoson, amikor rám dőlt kiemelt a zsebemből, vagy átadom a rendőrnek.

Olyan határozottan mondta, mintha az ő pénztárcája valóban az én zsebemben lett volna.

— Mit akar maga tőlem? — kiáltok rá és már is úgy éreztem, hogy a kezem a torkán van.

— No csak semmi felháborodás — piszkál ujjával az orrom előtt — adja ide a pénztárcámat, aztán tűnjön el békében.

— Megbolondult maga? — kiáltottam rá a dühtől remegve. — Én Kerekes Mátyás nyugalmazott állomásfőnök vagyok és a fiamat jöttem meglátogatni ide és nem lopni.

— Jó, jó, én mindezt elhiszem — válaszolta és már is int egy rendőrnek, hogy jöjjön közelebb.

— Ez az ember ellopta a pénztárcámat a villamoson — mondja magából kikelve és felém bök.

A rendőr hunyorított egyet és csak annyit mondott:

— Adja vissza neki a pénztárcáját, aztán tűnjön el.

— Bocsánatot kérek biztos úr, de én ennek az úrnak a pénztárcáját soha ez életben nem láttam, sőt azt sem tudom, hogy volt-e pénztárcája. Egy pénztárcám van, de az az enyém. Íme itt van, nézze meg, ez a maga pénztárcája? — s az orra elé tartottam.

— Ez nem az én pénztárcám — válaszolja a homlokát törölgetve.

— Így hát nem tehetek mást — mondja a rendőr — kénytelen vagyok az urakat bekísérni a rendőrségre.

— Gyerünk! — kiáltottam halálos elkeseredéssel és máris az ismeretlen kellemetlenségek egész láncolata rajzott fel előttem. A körülöttünk álló emberek között utat törtünk magunknak, s megindultunk a rendőr oldalán.

Egy álmos fogalmazó elé vezettek és a móka előről kezdődött. Én tagadtam s ő állított. Én boksoltam a levegőt, ő meg a mellét verte. A fogalmazó meg ült és hol rám, hol meg rá nézett, majd megszólalt:

— Mind a ketten bemondják a személyi adataikat s addig itt maradnak, amíg a dolog valahogy nem tisztázódik.

Először ő mondta be az adatait s csak aztán került rám a sor.

— Én Kerekes Mátyás nyugalmazott állomásfőnök vagyok s magyar állampolgár — szavalom, de tovább nem jutottam, mert a panaszos szájából egy ijedt szisszenés bujt elő.

— Herr Gott! Meg van a pénztárcám. Új nadrágot varrat-

tam és a szabóm hátul két zsebet csinált bele, egyet jobbról és egyet balról. És én a baloldali zsebről egészen megfelekeztem s íme abban volt a pénztárcám. Ezer bocsánat, mélyen tisztelt uram, ezer bocsánat.

Hogy én, úgy melegében mit mondtam neki, azt elképzelheti. Öklöm a szeme előtt ugrált és nem sokon múltott, hogy neki nem mentem.

A fogalmazó egy ideig gyönyörködött a jelenetben, majd megszólalt:

— Az úr becsületsértésért feljelentheti a panaszost és panasza jogos és igazságos lesz, mert valakit tolvajként kezelni nem lehet büntetlenül, ha az illető valóban nem tolvaj.

De én nem akartam pereskedni, fogtam a kalapomat, meghajoltam a fogalmazó előtt és már kint is voltam az utcán.

Az ismeretlen pasas azonban utánam robogott és behúzott egy kapumélyedésbe.

— Jöjjön velem, rendbe akarom hozni a dolgot — szuszogja és a karomat szorongatja. Majd kiveszi a pénztárcáját a zsebéből, mely tele volt száz schillingesekkel és hármát közülük felém nyújt:

— Itt van, fogja, ezt elégtételül magának adom s kérem, hogy ne jelentsen fel.

En meg álltam és hirtelenében nem tudtam, hogy mit tegyek?

— Ön, mit tett volna a helyemben? — kérdi tőlem, aki felháborodva hallgattam az esetet.

— Én elfogadtam volna — válaszoltam gyors elhatározással.

— Nagyon helyes az elképzelése — válaszolta nevetve az állomásfőnök. — Már én is nyúltam utána, már-már a kezemben volt a pénz, amikor felébredtem...

Erre én szisszentem egyet s aztán neveltünk mind a ketten, mert mit is csinálhattunk volna egyebet.

A SÁMLI

Máli néni nagy kedvelője volt a szép haubliknak, kapisónoknak és csipkés főkötőknek, melyek egykor oly divatosak voltak. Egy ládára valót tartogatott belőlük, mert akkoriban egy ilyen főkötő ára egy-két forint volt, s mi volt Máli néninek egy-két forint, amikor volt háza, telke nem is egy, sem kettő, hanem egy egész sor, kint a Franzstadtban, Leopoldstadtban s néhány még Josefstadtban is. Szép kiadós telkek, melyeket olcsó pénzen vett az apjuk és szétszította a gyerekei között. Hadd legyen nekik, ha felcseperednek. Ő nem örökölt senkitől semmit, de most hogy váratlanul meghalt, mind-egyik gyermeke gazdagnak mondhatta magát. A Poldi, a Jáni, a Málcsi, a Juli és a Stefi. A Stefi eredetileg István névre hallgatott, de kiskorától kezdve Stefinek hívták, mert olyan lányos volt az egész lénye. Kis dolgon múlt, hogy nem lány lett belőle.

Máli, vagy Málcsi néni a főkötők közül kikeresett egy feketét s azt kötötte a fejére. Ez illett most legjobban a gyászruhájához, hogy az öreg úr meghalt. A jó öreg Peel bácsi, akit mindenütt ismertek Pest-Budán és aki alig győzte a kalapját emelgetni, annyian köszöntötték, amikor ezüstgombos sétapálcájával és magas kürtő kalapjában megjelent az utcán. Aprókat lépegetett és ha valami nem bosszantotta, ami ritkán fordult elő, akkor bájos mosoly settenkedett az arcán, amit egyesek úgy magyaráztak, hogy előre örül a krigli sör-

nek, amit majd megiszik a Három rézgolyóhoz címzett vendégfogadóban, ahol akkoriban a legjobban hűtött sört mérték és olyan jóízű sörbombát adtak hozzá, hogy az embernek meg kellett ismételnie a kriglit. Sokszor lehetett hallani, amint hálálkodva mondta: — Jó az Isten, aki ilyen finom dolgokkal ajándékozza meg a dolgozó emberiséget.

Nyár volt. Perzselőn süttött a nap s odabent a Rézgolyóban, úgy érezte magát az ember, mint Ádám érezhette magát a Paradicsomban, mielőtt beleharapott a savanyú almába. De hagyjuk ezt most, nagyon messze kerülnénk Málcsi néni kapisónjától, ha Peel bácsinak a Három rézgolyóban eltöltött jó óráiról beszelnénk. Tán egykor erre is sor kerül. Most maradjunk a Málcsi néninél, aki szapora léptekkel indul a megbeszélt találkozóra, ahol egymásra várnak az egybegyűlt Peel csemeték. Osztzkodásra gyűlnek össze, a hátra maradt örökségen.

A ház előtt fiáker várt rá és Rudi, az öreg kocsis, olyan mély meghajlással köszöntötte az úrnőjét, mintha most látná először életében. Bársony takarót terített a térdére és jobbról-balról benyomkodta, mintha bizony attól tartott volna, hogy megfázik a kánikulában. És Málcsi néni hagyta, csak szorgoskodjék körülötte az öreg, akit gyerek kora óta ismert s csak azért nem tegeződtek, mert a módi nem engedte. Rudi aztán fent termelt a bakon, megigazította strucc tollas fővegét a fején, végsőt simított a bajszán, kezébe vette a gyeplőt és csettintett a nyelvével, amit a lovak megértettek anélkül, hogy az ostort igénybe kellett volna venni.

A mély ülésből, mely felett most nem terült el a szivar szagú borító fedő, mint télen, vagy az őszi esőzések idejében, kilátszott a kapison velúr bársonya, melyet messze keletről hoztak az örökké szorgos kereskedők. A lovak ünnepi lépésben trappoltak a macskafejes kövezeten és iramuk csak akkor halkult, amikor a kövezeten homokos részre értek, mely nyáron porfelhőket bodorított a fiaker köré, s télen pedig sártengerre formálódott és tengelyig süppedtette a kerekeket.

Málcsi néni ilyenkor elővette tarsolyából a levendula szagú

zsebkendőjét és addig tartotta az orra elé, amíg újból ki nem értek a köves útra.

Peel bácsi háza a franciskánusok templomának a közelében állt a Hatvani utcában. Szép, gangos, erkélyes családi ház volt, melynek ablakaiban kora tavasztól késő őszi virágok nyíltak és belül olyan csipkés függönyök hivalkodtak, mintha menyasszonyi fátyolból varrták volna valamennyit. Az ereszei alatt galambok fészkeltek és az udvar felé eső részben füsti fecskék tanyáztak, jelezvén a nyár jöttét és múlását.

Rudi a nyitott kapun behajtatott az udvarra, hogy ne kelljen kint ácsorognia az utcán és a lovak is árnyékosban lehessenek addig, amíg szükség lesz rájuk.

Elsőnek ugrott le a bakról, lesegítette úrnőjét, majd kinyitotta az emeletre vezető üvegajtót s egy mélyet szippantott a konyha felől áramló finom kacsapörkölt illatából. A nyál megmozdult a szájában, amit aztán csak úgy lehetett elcsitítani, hogy előkerült a pipa s bodrosodni kezdett a finom zamatú rétháti, melynek nem volt párja a világon.

Málcsi néni fellépegetett a piros, süppedő szőnyegen az emeletre, de közben megtörölte a szemét, mert akarva, nem akarva kicsordult a könnye. Akit ilyenkor köszönteni szokott, már nem volt az élők sorában s ez a tudat, most ólomsúlyként nehezedett a lelkére, szívére.

A máskor oly csendes, ünnepies, szép lakás vásárhoz hasonlított. Alig ismert rá.

— Ezt én tartom meg magamnak — hallotta Poldi hangját — ezt meg én — szólta utána Stefi.

— Jó, hogy jössz — kiáltott Juli Málcsi felé — mert ezek mindent behappolnak. Semmi sem marad neked.

Máli néni némán nézett a testvéreire, majd csak annyit mondott:

— Osszátok csak szét magatok között, nekem semmire sincs szükségem. Eleget kaptam tőle életében. Legyetek boldogok a holmijával.

Úgy érezte magát, mintha hűvös pincébe került volna. Ezek

a kihevült arcú lények, az ő testvérei lennének? Nem ismert rájuk. Még Stefi is úgy szorgoskodott az öreg holmik között, mintha valamire is rászorult volna. Nem bírta nézni. Bement a szomszédos szobába, a hálósobába és leült az árván maradt karosszékbe, abba a kopott bársonyszékbe, amelyben oly sokat üldögélt életében az édesatyja. Megsimogatta a fakó bársonyt, mialatt könnyei észrevétlenül surrantak ki a szeméből és lehulltak a karfára.

Az ágy bevetve állt a sarokban és ott voltak a pipák is sorjában a tartón, mert az öreg úr szívesen elpipázott még lefekvés után az ágyban is. Ott volt a fogason a hálósipkája, ott a házikabátja, az ágy alatt a papucs és odébb a kis sámli, amelyen a lábait nyugtatta, ha olvasott.

— Ezt a sámli-t viszem magammal — határozta el magában Máli néni és mindjárt utána is nyúlt. Felemelte, majd körül nézett, hogy mibe is csomagolhatná be. Egy fehér selyemkendőt húzott ki a sublótos szekrényből s abba tekerte be. A hátsó lépcsőn levitte az udvarba és elhelyezte a rá várakozó fiakkorba, aztán visszatért az emeletre, ahol újból noszogatták, hogy ő is válasszon magának valamit.

— Már mondtam nektek, hogy lemondok mindenről. Legyen a tiétek. Amit akartam, azt már elvittem. Az nekem elegendő lesz.

— Mit vittél el? — kérdezték kórusban.

— Majd odahaza megmutatom, ha meglátogattok — válaszolta szelíden, s olyan szép lett az arca, mintha megboldogult édesanyja simított volna végig rajta.

Ekkor kinyílt az ebédlő ajtaja, s a szobalány jelentette, hogy tálalva van.

A perzsaszőnyegek az ebédlőben már útrakeltek, sőt az ezüst evőeszköznek is nyoma veszett.

Szomorúan nézett szét a szobában.

— De nagyon sietős volt nektek — rázogatta a fejét. — Folyton hajtogatjátok, hogy vigyek én is valamit és ha körül néz az ember, akkor látja, hogy már minden értékre rátette valamelyiktek a kezét. Igazán mondom, nem ismerek rátok.

Néhány kanál levest evett, több nem ment le a torkán. A sámlira gondolt és az kissé megvigasztalta. A kicsi sámlira, amelyen éveken át az édesatyja lába nyugodott. Ezt nem adná oda semmiért. Maga sem tudta megmagyarázni magának, hogy miért is ragaszkodik olyan nagyon ehhez a néhány garast érő, egyszerű kis jószághoz.

Pedig neki is szüksége lehetett volna azokra a dolgokra, amiket a testvérei elszedtek előle. Voltak gyerekei, sőt egy Jancsi nevű unokája is, akit az életénél is jobban szeretett. Majd egyszer talán megbánja, hogy ezekben a pillanatokban nem gondolt a jövőjükre.

Ebéd után nem is maradt ott. Nehezebb szívvel távozott, mint ahogy jött.

— Hát valóban nem választasz ki magadnak valamit? — kérdezték a testvérei.

Már a kocsi hágcsoján volt a lába, amikor megszólalt:

— Rátok bízom, hogy mit adtok a gyermekeimnek. Így tán megmarad a béke közöttünk, mert nem szeretnék szomorú emléket vinni magammal az elárvult atyai házból.

Stefi lépett ekkor hozzá.

— Az előbb azt mondtad, hogy valamit kiválasztottál magadnak. Mutasd meg nekem, mi az?

Máli néni a selyemkendőbe burkolt kis holmira mutatott.

— Nézd meg, ha annyira kíváncsi vagy rá.

Stefi kiábrándultan nyúlt a holmi felé.

— No hallod, Málcsi? Minek neked ez a sámlis?

— Biztosra vettem, hogy ezt egyikőtök sem fogja irigyelni tőlem.

Stefi arca izzani kezdett, elszégyellte magát. Szólni akart valamit, de Rudi kocsis csattintott a nyelvével és a lovak szépen megindultak a kijárat felé. Olyan ünnepélyesen lépegettek, mintha koporsót vittek volna ki a temetőbe.

E nevezetes nap óta évek múltak el. Jancsi, az unoka már tíz éves volt és ismerkedett a világ szépségeivel. Nem fért a bőrébe, kiugrani szeretett volna belőle, ha tudott volna.

Az édesanyja tett-vett a szobában. Három gyerek játsza-

dozott körülötte. Jancsi gyerek, a legnagyobb közülük váratlanul így szólt:

— Most megmutatom nektek, hogyan fekszik az ágyán a halott ember.

Mondta és már végig is nyúlt a kereveten.

Ebben a pillanatban valaki megkopogtatta az ajtót.

Az anya az ajtóhoz lépett és kinézett. Egy magas, fekete ruhás nő állt előtte és mereven nézett rá.

— Mit óhajt? — kérdezte, majd ijedten hozzátette: — Ugye meghalt az anyám?

A fekete ruhás nő intett a fejével, de nem szólalt meg.

Jancsi mamája sírni kezdett s mire az első megrázkódtatásból magához tért, a fekete ruhás nő eltűnt a szeme elől.

Különös és ijesztő volt az egész jelenet.

— Meghalt a nagymamátok — mondotta elcsukló hangon és nyomban öltözködni kezdett. — Te Jancsi velem jössz. Megnézzük, hogy mi van a nagymamáéknál.

— Még az este semmi baja sem volt — töprengett magában útközben — s már halott lenne? Mintha álmodott volna, úgy érezte.

Az ajtó nyitva volt, amikor lenyomta a kilincset.

— Mama! — kiáltotta és várt, tán megszólal a régi, kedves hang. De nem kapott választ. Besietett a szobába. Rémes kép tárult eléje. A jó Málcsi néni a földön feküdt, már nem volt ideje az ágyra borulni. Összeesett és a fejét a sámlira hajtotta. Így halt meg. Megérezte, hogy a nagy pillanatban szükség lesz rá. És az érzése valónak bizonyult.

De, hogy ki volt a feketeruhás nő, arra választ soha sem kapott senkitől.

Aztán jöttek a háborúk borzalmai. A telkek idegen kezekbe kerültek, a házak rombadőltek, csak a sámli maradt meg. Azt Jancsi örzi, aki azóta János lett és a nagymamája emlékének fészket rakott a szívébe.

AZ ÓRA

Anton Csehov emlékének

Iván Nepomuk Fancsek írnok volt a városházán és ezért a működéséért havi kerek harminc forintot kapott, azaz egy forintot egy napra. Így tehát még a vasárnapot is beszámították neki.

Reggel nyolc órára a hivatalában kellett lennie és elfoglalnia a helyét az íróasztala mellett. Az íráshoz ugyan nem kellett mindjárt nekilátnia, mert hiszen a főnök úr csak fél kilenc táján jelent meg szuszogva. Az Alsó utcában lakott, a hivatal pedig fent volt a várhegyen, és ezt az utat gyalog kellett megtennie.

Ez az út kifulladásztotta és beletelt egy jó félórába, amíg a kedélye visszabillent a megszokott nyugalomba.

Iván Nepomuk Fancsek dolga volt ilyenkor lesegítenie a főnöke kabátját, helyre tenni a galocsniját, mert a főnök úr egyszerűen csak lerúgta a lábáról és ha Fancsek nem teszi valami biztos helyre, azon mód ott maradt volna egészen addig, amíg ebédelni nem mennek.

Ebéd után aztán minden megismétlődött előlről.

Iván Nepomuk Fancsek nem járt haza ebédelni, rendesen vitt magával papirosban valamit és csak este pótolta ki aztán mindazt, ami az ebédből hiányzott.

Ilyenkor jóllakott, még a mellényét is ki kellett gombolnia, mert szűknek bizonyult.

Utána körülnézett, hogy mihez kezdhetne az esttel. Kocsma-ba nem járt, nem kártyázott, csak férjes asszonyoknak udvarolt, nehogy meg kelljen nősülnie, de azokat is nagyon megválogatta, mert a férjektől is tartott és nem akart miat-tuk bajba keveredni.

S mint vallásos ember, pénteken halaskofáknak udvarolt, mert az így dukált, a böjtöt illik megtartani, nemcsak beszél-ni róla.

Ha cirkusz jött a városba, akkor harminc krajcáros jegyet vett magának, mert ha egyszer már szórakozni megy, ne né-zék őt valami suszterinasnak. Ott akart ülni a tehetősebbek között. Hadd mondják: Nézzétek, ott van Iván Nepomuk Fancsek is, és hogy kicsipte magát. Vagy ha vándorszínészek lepték el a kocsmá nagytermét, akkor is elment, mert miért ne ment volna el, amikor kis szórakozásra úgy szüksége van az embernek, mint az alvásra, vagy a forrás tiszta vizére.

Ilyenkor felhúzta a kockás nadrágját, pliszé, apró piros virágokkal ékesített galambszürke mellényét, sötétkék kabátját és a főnöke mögé ült, hogy ott is a rendelkezésére áll-hasson, ha netántán szüksége volna rá.

Hogy a darabnak mi volt a címe, azt nem tudta biztosan, de nem írnék igazat, ha azt írnám, hogy nem mulatott jól. Az előadás kezdetétől a végéig nevetett a közönség, pedig sem-mi különös nem történt a színpadon. Főleg azon kellett nevetni, hogy az egyik színésznek egy madzag lógott ki a nad-rágjából. Ez olyan nevetséges volt, hogy nem arra figyeltek, mit mond, hanem mindenki a madzagot nézte. A nők oda vol-tak a gyönyörűségtől.

A teremben annyian szorongtak, hogy az ember megful-ladhatott volna, ha akarja. De szerencsére senkinek sem ju-tott az eszébe ilyen.

Történt azonban ennél valami komolyabb dolog. Iván Ne-pomuk Fancseket hirtelenében majd megütötte a guta, any-nyira megrémült.

Benyúlt a zsebébe és nem volt bent az aranyórája, amit a nagybácsijától örökölt, amikor az haldoklott, és az óra ott volt mellette az éjjeliszekrényen. Kié is lehetett volna másé, mint az övé. A nagybácsijának sem volt családja és azért senki sem állta útját annak, hogy a szép és finom órát emlékül magával ne vigye. A másvilágon a jó Vendel bácsinak órára már úgysem lesz szüksége.

Így aztán az ő nagy, nikkell óráját a fiókba tette és ilyenkor, amikor ki kellett magáért tennie, az aranyórát tette a zsebébe, és azt nézegette, ha kíváncsi lett az idő múlására.

Az előadás már éppen a végét járta, amikor rádöbbsent a nagy felfedezésre. Rémületében majdnem elsírta magát.

Az előadás alatt egy idegen ember ült mellette. Egy morcos képű, rosszul borotvált pasas.

— Biztosan ez lopta el az órát — cikázott a feltevés a fejébe. Nem hagyhatja annyiban a dolgot, most rögtön, melegében kell cselekednie.

— Hallja maga — fordult a morcosképűhöz, szemöldökét összeráncolva — adja vissza az órát, mert átadom a rendőrnök és botrányt csapok.

A morcos képű erre egy nagyot nyelt, benyúlt a zsebébe, és úgy, hogy senki észre ne vegye, a kezébe nyomta az órát.

A közönség tódult kifelé és köztük a legboldogabb ember Ivár Nepomuk Fancsek volt.

Boldogságában repülni tudott volna. Az órát jól elrejtette, nehogy valaki még egyszer ellopja és csak otthon vette észre, hogy az aranyóráját az asztalon felejtette. Az óra, amit a morcos képűtől kapott, — nem az ő órája.

A morcos képű biztosan lopta valakitől és ijedtében azt adta oda.

Így jutott Ivár Nepomuk Fancsek egy szép ezüst órához.

SUGÁRKA LEVELEI A BARÁTNŐJÉHEZ, MÁLCSIHOZ

Kedves Málcsikám!

Mindenekelőtt bejelentem, hogy ezt a leveletem már nem mint Sugárka írom neked, hanem, mint Anna Mária. Nagy lány lett belőlem és mindenütt Anna Máriának neveznek. Meg kell ezt szoknom, mert a régi nevem jobban tetszett, mint az új. Így tehát most Annamary vagyok, ez is szép név, de a régihez valahogy jobban ragaszkodom, abban szunnyad ugyanis tovatűnő ifjúságom. Sugárka, Sugárka... de, ha bizalmas családi körben vagyunk, azért mégiscsak a régi neven szólítanak, mert a szüleimnek azért továbbra is csak Sugárka maradok. Te is annak szólíthatsz, szívesen veszem. Egyébként amióta eljöttünk hazulról, sehol sem érezzük jól magunkat. A papa ugyanis elhatározta, hogy sehol sem ad borravalót, mert hogy azt úgyis beleszámítják a számlába. A mamának az a véleménye, hogy nyaralásunknak ez a rákfenéje. Egyik kellemetlenség a másik után ér minket és nem tehetünk ellene semmit. A bőröndjeinken titkos jelzések láthatók, méghozzá tintával írottak, melyeket lemosni sem lehet. Rájöttünk ezek jelentésére. Annyit jelentenek, hogy a bőröndök tulajdonosai abba a szektába tartoznak, akik a személyzetnek nem adnak borravalót. Amikor megérkeztünk Luzernbe, már a pályaudvaron közölték velünk, hogy abban a szállodában, amelybe igyekeztünk, nincs hely. Nagyon sajnálják,

de elnézésünket kérik. Még egy hotel omnibuszában sem kapunk helyet és a taxihoz egyik hordár sem akarta kivinni a bőröndjeinket. A pályaudvartól a kocsiig magunknak kellett cipelkednünk. Ugye milyen hihetetlenül hangzik ez. Megérkezvén az egyik szállodába, ahol volt hely és telefonon a szobát illetően megegyeztünk, úgy dobálták ide-oda a bőröndöket, hogy megsérültek. A szobalány egy félóráig váratott magára s azután csak ímmel-ámmal forgolódott körülöttünk. Az étteremben a legrosszabb helyet jelölték ki számunkra és utolsóknak szolgáltak ki, képzelheted, hogyan. A vezetőséghez intézett panaszoknak nem lett semmiféle foganatja. Nem is maradtunk ott. A papa intézkedett és tudod mi lett az erélyes intézkedésének az eredménye: háromszor késtük le a vonatot a bőröndök elkallódása miatt. Kész cirkusz volt. Két pár cipőnket tönkre tették, fehérneműinken, a papa ruháján és a mama blúzán tintafoltok éktelenkedtek és senki sem vállalta érte a felelősséget. Örjítően érdekes jelenetek voltak. A mama belebetegedett, én pityeregtem és a papa meg pukkadozott.

Most egyelőre utazunk tovább, hogy milyen lesz a nyaralásunk folytatása, még nem tudom, de majd megírom neked. Lehet, hogy közben a papa is belátja és megváltoztatja a borralalóról alkotott véleményét.

Amint valahol megmelegsünk, nyomban írok neked. Úgy látszik, Velencében fogunk kikötni.

Csókollak a régi rajongással

Annamary

Drága Málcsikám!

Velencében vagyunk és nagyszerűen érezzük magunkat. A viharfelhők elvonultak a fejünk felől. A papa egy régi ismerősének, egy Horváth nevezetűnek a hoteljében kötött ki. Ez a

Horváth csodálatos ember. Évekkel ezelőtt telepedett itt le a feleségével, egy falusi nénivel, akinek egy jó tulajdonsága volt; nevezetesen, fejedelmien tudott főzni. A néni szakácsné lett egy szállodában, a bácsi meg amolyan londiner, aki hozza és viszi a bőröndöket, kitisztítja a cipőket s kisebb szívésségeket tesz. Egy félévig kínlódta így, Horváth bérelt néhány szobát és azt penzióknak nevezték el. Horváth bácsi volt a szobainas, a portás, ő ment ki libériában az állomásra vendégeket fogni s amikor hazajött, segített a konyhán, már hajnali négykor ment a piacra bevásárolni, aztán kitisztította a kirakott cipőket, ellátta a portási teendőket és éjjél előtt nem feküdt le soha. Egy év múlva bérelt egy kis szállodát és folytatta a pihenés nélküli munkáját. És ma három nagy szállodája van Velencében. Mit szólsz az ilyen karrierhez?

Az első háborúban együtt szolgáltak a papával s így jóbarátok lettek. Amikor meglátták egymást úgy összekapaszkodtak, mint a birkózó fiúk az iskolában. Még meg is csókolták egymást. Ő maga vitte fel a bőröndjeinket a szobáinkba, majd nevetve megjegyezte, hogy tőlünk nem vár borravalót. — Miért mondd ezt? — kérdezte kissé ingerülten apus. Horváth a bőröndjeinken lévő titkos hieroglifekre mutatott. — Ezek a jelzések internacionális jelek, melyek annyit jelentenek, hogy a bőröndök tulajdonosai nem adnak a személyzetnek borravalót. — Jól gyanítottuk. — Horváth nyomban átfestette ezeket és a szívünkre kötötte, hogy változtassuk meg a felfogásunkat, mert hogy a nyugodt utazás és a jó nyaralás titka a borravalók misztériumában leledzik.

A borravalóból a talizmánok ereje sugárzik. Biztonságosabbá teszi a mozgást, megpuhítja a szíveket és kellemessé teszi az életet. A borravalóknak köszönhetem, hogy az lettem, amj vagyok. A borravaló nem alamizsna, az honorálása azoknak a cselekedeteknek, amelyeket a személyzet részéről élvezünk. Ezért van sokszor kis összegnek is nagy eredménye. Aki kapja, jószándékúvá változik. Ez a kenyérforrásuk a szállodai alkalmazottaknak és ezért nem megalázó. Aki a kötelezettnél többet tesz, az a többlet munkáért megérdemli, hogy meg-

jutalmazták. Ha jó kiszolgálást akarunk, meg kell nyernünk a pincér jóindulatát, aki a konyhában úgy el tudja intézni a rendelést, hogy azzal meg lehetünk elégedve. Apró kedveskedések teszik kellemessé az életet. — Ebben Horváth úrnak teljesen igaza van. Egy alkalommal magam voltam a szemtanúja egy esetnek. Még odahaza történt nálunk. Egy pincér megrakodva jött ki a konyhából az étterembe és nagy igyekezetében az egyik szelet hús lecsúszott a tányérról. Hirtelen felkapta, visszavitte a konyhába, ott megfordult a tengelye körül és már vitte egy olyan vendégnek, aki nem szokott neki borraivalót adni. — Vannak olyan országok — folytatta Horváth a felvilágosításait —, ahol bizonyos helyeken tilos borraivalót elfogadni, aki elfogadja, azt rögtön elbocsátják. Ilyen rendszer mellett nehéz boldogulni a személyzettel. Munkájukban nincs hév, nincs igyekezet, mert semmi reményük sem lehet arra, hogy igyekezetükért megjutalmazzák őket. Kiszolgálásuk módja szenttelen, sőt bizonyos fokban ellenséges is. A borraivaló meglágyítja a szíveket és kedvességre hangolja a kedélyeket. De így van ez a kórházakban is. Ha az ápolónőket már előre megjutalmazzuk, biztosak lehetünk benne, hogy szívesebben fognak foglalkozni majd velünk. Nem kell ötször csengetnünk, hogy megjelenjenek. S ha szívességet kérünk tőlük, nyomban elintézik. A vonatokon sem különb a helyzet. Ha a kalauznak a kezébe nyomunk néhány pénzdarabot, számíthatunk rá, hogy a lehetőség szerint biztosít nekünk helyet azon a vonaton, amelyen ő az úr és ő rendelkezik a helyek felett. A szívéllyességet meg kell érdemelnünk és később meghálálnunk. Ez magától értetődő természetes eljárás, melyet senki sem kifogásolhat. Emberekkel van dolgunk és nem szentekkel, akik az örökkévalóság fényénél intézik el a tetteiket. Azt a saját bőrünkön is tapasztalhattuk, hogy egy házmester például, mennyi kellemetlenségtől tudja megóvni az embert és mennyi kellemetlenséget tud csinálni. Azért sohase hallgassunk azokra, akik erről az áldásos cselekedetről le akarnak minket beszélni, mert csak kárát valljuk. — Ne haragudj, hogy ilyen oktatásban részesítlek, kedves

Málcsikám, de elhatároztam, hogy ezt az oktatást írásban is lerögzítem sokak tanulságára. Hosszúra nyúlt már a levelem, de valamit még elmondok, ami éppen most itt történt. Horváth úr tízezer prospektust nyomtatott és széjjelküldözgeti Magyarországon. Dicséri benne a szállodáit és felszólítja a nagyérdemű vendégeit, hogy ha Velencébe jönnek, keressék fel őt. Mutogatta a papának, hogy milyen csinos és ízléses a kiállításuk. A papa elolvasta a szöveget és felnevetett. — No ezt aztán jól megcsinálták — mondotta. — Mi az, tán valami hiba csúszott be? — kérdezte ijedten a hoteles. — A papa még mindig nevetett, majd olvasni kezdte a szöveget: — Felkérem a mélyen tisztelt *vendégeket*, hogy... Horváth úr kétségbeesve csapta össze a kezét. — Istenem, pedig már ötezer darabot széjjel küldtem. Fatális sajtóhiba. Most aztán mit csináljak? Adj tanácsot. — Semmit! — válaszolta apus. — Ezt a meghívót mindenki, aki észreveszi a hibát, elteszi majd magának emlékebe és sok embernek megmutatja. Az a véleményem, hogy ez a legsikerültebb prospektus manapság Velencében.

— Horváth úr megnyugodott és feladta a másik ötezret is.

De most már többet nem írok. Elfáradt a kezem, de azt már most megígérem neked, hogy sok mondanivalóm lesz, ha hazajövök.

Hév öleléssel szorítlak magamhoz.

Annamary

Édes Málcsikám!

Lassan készülődünk hazafelé. Mondhatom, nehéz szívvel. Sok szép napot töltöttünk itt és sok emlékekkel a szívemben kerülök haza. Velencéről nem írok, mások már jobban megírták rengeteg szépségét, mint ahogy én megírhatnám. De Kálmán bácsiról mégsem hallgathatok, megéri a fáradságot, hogy megemlékezzem róla. Gyakran vagyunk együtt az öreg

úrral és sokat nevetünk rajta. Persze csak úgy titokban. Nagyon fősvény. Azt állítja, hogy a lakbért kivéve, kilencven lírából ki lehet jönni Velencében egy hónap alatt. Művésze a takarékoskodásnak, de olyan sovány is, mint egy evező. A minap elhatározta, hogy megfürdik a tengerben. Apus figyelmeztette, hogy kenje be magát napolajjal, mert nagyon le fog sülni az erős napon. — Hol lehet napolajat kapni? — kérdezte. Megmondtuk neki. Sanyarú képpel jött vissza. — Öt lírát kérnek egy kis üvegért, annyit meg nem adok érte. Majd jól bebújok a vízbe. Úgy is tett. Nyakig bent ült a vízben és közben a homloka, nyaka rákvörös lett. Délután az uzsonná-nál panaszkodott, hogy nagyon ég a bőre. Mit csináljon? — Kenje be napolajjal, tán még segít — mondtuk neki. De ő csak a fejét ingatta jobbra-balra. Öt lírát ilyen csekélységért nem ad ki. Az asztalunkon két üvegcsében ecet és olaj állt. Megkérdezte, hogy mi van ezekben az üvegekben. Megmondtuk neki. Erre sunyin körülnézett, majd hirtelen az olajos üvegből a tenyerére öntött és gyorsan bekente a fejét és a nyakát, aztán nevetni kezdett, hogy kifogott rajtunk. Megcsinálja azt is, hogy a villájával kikap egy-egy falatot az apus tányérjából, hogy valóban jó-e. Apus rá is szólt: — Hé, uram, nem vagyunk mi nászutasok, hogy egy tányérból együnk. És nem sértődött meg. Hát nem mulatságos ez, kedves Málcsikám? — A minap a Szt. Márk templom előtt sétáltunk. Kálmán bácsi egyszerre azt javasolja, hogy meg kellene nézni, megvan-e még a templomon lévő egyik lovasszobor talapzatán a neve, melyet tíz évvel ezelőtt írt fel rá, tintaceruzával. — Menjünk fel — mondotta apus. Mikor a feljárati kapuhoz értünk, megtudtuk, hogy egy lira a belépti díj. Kálmán bácsi felszisszent. — Menj csak kérlek te — mondta apusnak — majd beszámolsz nekem, ha lejössz. És apus nem ment fel. — Engem nem érdekel — válaszolta és bosszúsan tovább ment. — Még utoljára valami olyat mondok el, ami nehezen tűrné meg a nyomdafestéket, de neked elmondhatom, mert hiszen ezek a sorok úgysem kerülnek nyomdába.

Narancsot vásároltunk. Kálmán bácsi megkérdezte a tal-

jánt, hogy mibe kerül egy kiló narancs. — Tre líre — válaszolta neki. — Micsoda, három líra? — Hőkölt hátra az öreg úr. — Una líra. — Az olasz utcai árusokról köztudomású, ha csak egy kis nyereségük is van, nem engedik el a vevőt, de ez most olyan dühös lett, hogy felkapta a mellette álló csacsijának a farkát és alája mutatott: — Ecco signore, una líra! — kiáltotta és mi mindnyájan elszégyeltük magunkat. Otthagytuk az öreget, és többé nem is megyünk vele vásárolni.

Több érdekesség most hirtelenében nem jut eszembe, de nincs is rá szükség. Ha valami ilyesféle eszembe jutna, majd elmondom neked odahaza.

Szívből ölel

Sugárka

A RITTERHOLMI KÍSÉRTETJÁRÁS

XI. Károly, a vasfejű apja, Svédország legszigorúbb uralkodói közé tartozott. Méltó utóda volt, Gusztáv Wasának. Megdöntötte a nemesség mindenható uralmát, az államtanács hatalmát és új alkotmányt adott a népnek. Az oligarchizmusnak végetvetett és maga vette kezébe az ország ügyeit. Vallási felfogása a korát tükrözte vissza, hidegvérű luteránus pozitivistá, minden különösebb fantázia nélkül.

Nagy hatással volt rá felesége, Ulrich Eleonóra elvesztése. Bár oktan szigorával a sír felé hajtotta a szegény asszonyt, most bánatos szívvel gondolt rá.

Egyébként magányos életet élt, amennyire az udvari etikett megengedte. Mindig foglalatostkodott valamivel, hogy kínzó gondolatait másfelé terelje.

Egy késő őszi este háziköntösben a kandalló mellett ült stockholmi palotájában. Gróf Brahe, a kamarása és Baumgarten, az orvosa, egy szabadelvű koponya tartózkodtak nála a szobában. A király az este kissé rosszul érezte magát, ezért kérte az orvost magához.

Az idő már későre járt és a király még mindig nem szólította fel távozásra a vendégeit. Lehajtott fejfel ült, szemét a kandalló paraszára szegezve azt a benyomást keltette, mintha félne valamitől. Brahe, a titkára már tett célzást a távozásra, de a király nem engedte el. Utána az orvos terelte rá a szót, hangoztatva, hogy jót tenne neki az alvás és pihenés,

mert az ilyen késői fennmaradás biztosan árt az egészségének. De a király fogai között morogva kijelentette, hogy csak maradjanak itt.

Csendesen ültek, csak néha szólalt meg egyikük, hogy el ne aludjanak. Brahe elnézte a meghalt királynő portréját a falon és beszélt a nagy hasonlatosságról.

A király unottan legyintett.

— A festő hízelgett a királynőnek. Mint általában a festők, mindig hízelegnek, ha lefestenek valakit, hogy jobban megfizessék őket.

A király ezután végigsétált a szobán és megállt az udvarra néző ablak előtt.

Sötét, csillagtalan éjszaka volt.

A patkó alakú kastély belső része a tóra nyílt, a szemben lévő oldalon, ahol a trónterem volt, a király úgy látta, mintha fények villannának fel benne. Majd a fény állandóan erősödött. A király figyelve nézte a kivilágosodott ablakokat és hirtelenében az a gyanúja támadt, hogy tán tűz ütött ki odaát, de aztán amikor jobban szemügyre vette az ablakokat, úgy látta, hogy az ünnepi fénynek látszik és nem tűznek.

A király magához intette a titkárát és a szomszédos ablakokra mutatott.

— Kit ünnepelnek odaát? — kérdezte.

Gróf Brahe a kérdésre nem tudott válaszolni, bár a kivilágított ablakokat ő is látta. Hívatta az inast, de a feltett kérdésre az sem tudott válaszolni.

— Majd én elmegyek magam és megnézem, hogy mi történik ott — mondta a király és maga mellé véve az orvost és a felfehérré vált kamarást, megindult a királyi palota túlsó szárnya felé.

Közben előteremtették a várnagyot, aki az ágyból ugrott ki és nem tudta elképzelni, hogy ki gyűjthetott világosságot a trónteremben, amikor a kulcsokat ő őrzi.

A kasztellánus remegő kézzel nyitotta fel a trónterem előcsarnokát és ámulva látta, hogy a falakat fekete kárpitok borítják.

— Ki adta a parancsot a csarnok bekárpitozására? — kérdezte a király.

— Én nem — válaszolta a kasztellánus — amikor utoljára bent jártam, itt nyoma sem volt semmiféle kárpitnak. Tölgyfa burkolat borította a falakat. Ezek a fekete kárpitok különben sem a kastély raktáraiból valók.

A király ekkor már az előcsarnok közepetáján járt.

— Ne menjen tovább felség — kérlelte őt a kasztellánus —, mert itt kísértetek járnak. — Isten mentsen meg minket, védjen meg minket. — Biztosan a királyné szelleme kísért. Még valami baja történhetik felségednek.

A trónterem felől morajló hangok hallatszottak.

Az orvos kezében lévő gyertyákat a szélroham kioltotta.

A király folytatta útját a trónterem ajtajáig és kijelentette, hogy belép és megnézi, mi történik odabent. Senkit sem kötelez arra, hogy kövesse őt.

A kasztellánus egész testében remegve, nem talált a kulccsal a zárba.

— Egy öreg katonának nem illik így remegnie — jegyezte meg a király gúnyosan és belerúgott a trónterem ajtajába.

A falak visszhangozták a rúgás zaját.

A kasztellánus még mindig bajlódott a kulccsal.

— Gróf Brahe, nyissa ki maga a terem ajtaját — parancsolt titkárára a király.

Brahe falfehéren hátrált, de nem nyúlt a kulcs után.

— Ha felséged megparancsolja, hogy álljak egy dán, vagy német ágyú elé, azt megteszem, de ördöggel nem merek szembeszállni.

Erre kitépte a király a várnagy kezéből a kulcsot és maga nyitotta ki a terem ajtaját, még mielőtt ebben meggátolhatták volna.

— Isten nevében — mondta és belépett a kivilágított terembe, mire a kísérete is a nyomába szegődött.

A nagyterem lobogó fáklyák fényében úszott. Az egyébként színes falakat sötét kárpitok borították, melyeken megszokott rendben német, dán és orosz győzelmi tróféák sora-

koztak. Itt-ott látható volt egy svéd zászló is, de mindegyiken gyászfátyol lógott. Az összegyűlte nagy tömege lepte el a székeket és a padokat. Az ország négy rendje a megszokott helyén ült. Valamennyien fekete öltözetben voltak és csak arcuk fehérsége villogott elő a sötét háttérből. A legkülönösebb az volt, hogy a tömegben egyetlen egy ismerős arc sem akadt.

A trónuson, melynek lépcsőjéről a király szokta felolvasni a dekrétumait egy vérző, királyi öltözetben lévő halott feküdt. A jobbján koronával ékített fiúcska állt kormánypálcával a kezében, a balján meg kancellári köpenybe burkolt éltesebb férfi, a trónus karfájára támaszkodva.

A trónussal szemben a könyvekkel és pergamenttekercsekkel megrakott asztal körül komoly, fekete ruhákba öltözött lovagok álltak.

A trónus és az asztal között gyászfátyollal letakart tuskó és egy bárd volt látható.

A terembe belépő királyról senki sem vett tudomást. Úgy viselkedtek, mintha ott sem lett volna.

Tompa moraj hatott végig a sorokon, mire a fekete lovagi ruhákba öltözöttek közül a legöregebb, az asztal mellé állt és háromszor ráütött a jobbjaival az előtte fekvő törvénykönyvre.

A moraj elhallgatott és halálos csend borult a teremre.

Ekkor kinyílt a királyi trónussal szemben lévő ajtó, egyike és néhány díszbe öltözött lovag lépett be rajta. Kezük a hátukon meg volt kötve, mögöttük lépkedett egy barna bőrruhába öltözött hatalmas férfi, kezében tartva a kötelek végét.

A foglyok közül az első, aki a legtekintélyesebbnek is látszott, állva maradt a terem közepén és büszke tekintettel nézett végig a gyászfátyollal letakart tuskón és bárdon.

Ebben a pillanatban a trónuson fekvő vérző holttest remegni kezdett és vékony csikban vér ömlött belőle.

A megkötözött férfi letérdelt a tuskó elé, a fejét ráhajtotta, a bárd felvillant a levegőben és tompa zajjal lecsapódott. A kifröccsenő vér összekeveredett a trónról lefolyó vérral. A

lehullott fej ekkor felugrott a földről és Károly király lábai elé esett és bevérezte.

A király, aki eddig a rémülettől szinte megdermedten állt, odalépett a trónushoz és ráparancsolt a trón karfájára támaszkodó kancellárra:

— Ha Istentől vagy, beszélj, ha meg attól a másiktól, akkor távozz és hagyj békében minket.

A kancellár ünnepi hangon válaszolt neki:

— Károly király, ez a vér nem a te uralkodásod alatt fog folyni, hanem a te ötödik utódod uralkodása alatt. Jaj a Wasák vérének.

Itt zavarossá kezdett válni a beszélő hangja, az egész kép lassan veszíteni kezdett az élességéből, árnyak és fények keveredtek, mintha az egész gyülekezet úszna a levegőben, egymás után tűntek el a fáklyák és végül sötétség borult a teremre. Csak azok a fények világítottak, amiket a király kísérete hozott magával.

Egy ideig hallani lehetett a távozók halkuló zaját és olyan pengéseket, mint amikor a hárfa húrjai elpattannak.

Az egész jelenetnek, amely alig tíz percig tarthatott, csupán egyetlen emléke maradt. Vértelt a király lábbelijén, melyet nem lehetett onnan lemosni.

A király e borzalmas élményét írásba foglaltatta, a jelenlévőkkel aláíratta, majd maga is szignálta, királyi pecsétjével ellátta, és a következő megjegyzéssel záradékolta:

„Ha mindez, amit én, a király itt leírtam és pecséttemmel elláttam, nem szorul szóra igaz, úgy ne legyen nyugtom a másvilágon és érjen utól az Úr büntetése.”

Eddig szól a királyi feljegyzés.

A későbbi magyarázók szerint a meggyilkolt király III. Gusztáv és a kivégzett főúr meg Ankerström. A trón mellett álló koronás fiúcska a kormánypálcával a kezében meg, IV. Adolf. A kancellári ruhába öltözött úr pedig nagybátyja, a südermanlandi herceg.

Ezen okmányt, melynek hitelességét később ugyan egyesek kétségbe vonták, — a stockholmi királyi levéltárban őrzik.

FRA GIOVANNI ÉS A HALAK

Fra Giovanni eredeti Don Quijote-i figura volt. Habitusa nélkül két példány kellett volna belőle, hogy árnyéka legyen. Sarús lába úgy állt elő a kámzsa alól, mint két ladik. Nagy lábaujja meg, mintha önállósította volna magát a többitől, úgy felágaskodott, mint a csiga, amikor kibújik a házából.

Szóval, külső formája nem volt megnyerő, de lelkivilága annál több szépre és jóra engedett következtetni. Kedélye angyali derűben úszott. A mindennapi élet korma, pora úgy hullott le róla, mint a rózsaszirmokról a dér, ha a nap rájuk mosolyog. Amint az olajcsepp nem egyesül a vízzel, úgy nem tudta az ő lelkivilágát sem az élet zűrzavara meghomályosítani. Harmatos derű csillogott a szemében és amikor a kórusban zsolozsmát énekelt, mindenki rá figyelt, tán még Fra Angelico festett angyalai is a falakról. Akí ilyenkor hallgatta, megfedkezett a külsejéről és csak a szemét kellett behúnynia, hogy a szférák honába érezze magát. Hogy milyen fenséges szépség rejlik az emberi hangban, azt ott tapasztalhatta az ember az assiszi bazilikában, ahol suttogó szárnylibbenésekkel szökken életre a múlt idők szelleme.

Fra Giovanni a nap nagy részét takarítással töltötte. Végigsöpörte a hosszú folyosókat, letörölgette a port a szobrokról és képkeretekről és mire dél lett, már a konyhák táján járt. A mélységekből feltörő illatok szívélyesen üdvözltek őt, mire áhitatosan megjegyezte:

— Un vero banhetto del naso.

Jóízút nyelt és már előre örült az ebédnek.

Szerette a pompás minestronékat, a gombás rizottót, a sonkás makarónit, de legjobban a nagy halakat, amiket nem szopogatni, de telt szájjal enni lehetett. S ebből a nagy fajtából oly ritkán jutott neki. Mire hozzá került a tál, már legtöbbször csak az aprók maradtak benne s neki meg kellett elégednie azzal, amit kapott. Pedig a tálat ősi szokás szerint minden nap más kezdte meg, mégis a dolog úgy adódott, hogy neki az aprók maradtak. Ha hozzá került elsőnek a tál, akkor más párolgott rajta és nem halak.

Rendesen lesütött szemmel ült a helyén és csak néha sandított a közeledő tál felé. Mire hozzá ért, már ismét csak maradék volt. Egy heves mozdulattal a tányérjára söpörte az egészet.

— Ha már kicsi, de legyen elegendő belőle, hogy legyen mit leöblíteni a borral.

Két kézzel látott hozzá, de közben valami történhetett. mert sovány arca a tányér fölé hajolt, az egyik halacskát a füléhez tartotta, majd a szája elé kapva valamit mondott neki s csak aztán harapott bele. A következő halacskát újból a szája elé tartotta, valamit sugdosott neki, aztán mielőtt bekapta volna, a füléhez tartotta és pislákolva figyelt.

Az asztalfőn ülő gvárdiánnak feltűnt a fráter viselkedése. Rászegezte a tekintetét. Fra Giovanni úgy viselkedett, mintha semmit sem vett volna észre. Újból a két ujja közé vette a halacskát, valamit súgott neki, aztán a füléhez emelte és csak aztán tette a szájába. Ide-oda rázogatta a fejét, majd a pohár után nyúlt és leöblítette a lenyelteket.

A páter gvárdián végül is megszólalt:

— Fra Giovanni, amint látom, te társalogsz a halakkal. Tán mondanak neked valamit?

— Sajnos, egyik sem tud a feltett kérdésekre válaszolni.

— Mit kérdezel tőlük?

Fra Giovanni megtörölte a száját, és szelíd tekintetét a főnöke felé irányította.

— Amikor évekkel ezelőtt a római klastromból a szirakuzaiba helyeztek át — mondotta —, összecsomagoltam kis motyómat a tarisznyámba és útra keltem. Volt akkoriban egy új sarúm, szép csontfésűm, három zsebkendőm, két ingem, szóval az egész vagyonom. De mivel pénzem sem igen volt, hát felkérédzkedtem Ostiában egy amolyan kis halászhajóra, mely Szirakuzába vitorlázott. Útközben szörnyű vihar keletkezett. Már úgy volt, hogy mindnyájan odaveszünk. A vihar ekkor besodorta a tarisznyámat a tengerbe s így mindenem odaveszett. Most kérdem a halacskáktól, hogy tengeri bolyongásaik közepette, nem találkoztak-e valahol a tarisznyámmal. Nagyon érdekelne a sorsa.

— S mit válaszoltak? — tudakolta a gvardián.

— Sajnos, semmit sem tudnak róla. Azt állítják mind, hogy ők akkor még nem is éltek, s így nem tudnak felvilágosítással szolgálni. De azt tanácsolják, hogy kérdezzem meg azokat a nagy halakat, amelyeket a páterek esznek meg az asztalfőn. Azok közt biztos lesz olyan, aki emlékszik rá.

Általános derűlség hullámozott végig az asztal körül. A páter gvardiánnak nem volt szüksége több magyarázatra. A legközelebbi ebédnél, a halastálat elsőnek Fra Giovanni elé tartották. A jó fráter ekkor úgy hallotta, mintha a szférák muzsikája zengene körülötte.

VÁRATLAN FORDULAT

I.

Gombos Márton csuromvizesen érkezett haza. Újságárus volt és az őszi eső zuhogásában triciklijén kellett széthordania a lapokat.

A rikkancsok tiszteletreméltó szakmájában egyremegy, hogy esik-e az eső, vagy süt a nap, a lapnak percnyi pontossággal meg kell érkeznie a helyére, különben elveszti időszerűségét. Az újságok percek alatt öregednek. Újak kerülnek forgalomba és a két-három órával előbb megjelentek már elvesztik érdekességüket. Ezért az újságkihordóknak mindig rohanniuk kell, úzi őket munkájuk sürgőssége.

Gombos Márton agglegény volt és nővérével együtt, kint lakott a periferián, a Petrezselyem utca egyik földszintes házában. Vén, düledező ház volt ez. A vakolat emberemlékezet óta hiányzott róla és az udvar egy részét felverte a gaz. Összezsúfoltan szegény emberek tengették benne életüket. Ott lakott Birkás Mihály, a csatornatisztító, Kölkes András, a lámpagyűjtogató, Szpevák József, az utcaseprő és közvetlenül Gombosék mellett Kiss Gáborné, a varrónő, akit elhagyott az ura. Kiss Gábor évekkel ezelőtt külföldre utazott és azóta hiába várta haza az asszony. Eltűnt és senki sem tudta megmondani, hogy hová lett. Kiss Gábornénak emiatt ki kellett költöznie szép, kétszobás lakásából és hároméves kislányával, Pirikével meghúzódnia a Petrezselyem utcában, hogy két keze munkájával keresse meg a kenyerét. Szomorú napok

virradtak rá. Sokat küzdött, hogy kislányának a szükségese-
ket megszerezhesse, sokat éhezett, aminek aztán az lett a
vége, hogy egy napon kihullott kezéből a tű és az ajkát el-
öntötte a vér. Ágynak esett. A köhögése áthallatszott a falon.
Száras, szünni nem akaró köhögés volt, amelybe gyakran
beleveggyült a kis Piroska cérnavékony sírása is.

Gombos a konyhában szög- re akasztotta nedves viharkabát-
ját és, hogy a róla lecsurgó víz be ne piszkítsa a padlót,
mosdótálat helyezett alája.

Janka néne, a nővére akkor lépett be az udvarról a kony-
hába. Gond ült az arcán.

— Jó, hogy hazajöttél — sóhajtott és megállt.

— Mi történt? — kérdezte Gombos törülközővel a kezé-
ben.

— Meghalt a Kissné. Az előbb ment el tőle a pap. Feladat-
tam szegénynek az utolsó kenetet.

Gombos a törülközővel dörzsölni kezdte nedves fejét.

— Hirtelen elöntötte a vér — beszélt tovább Janka néne.
miközben kezét többször végig húzkodta a száján.

— Mi lesz a gyerekekkel? — kérdezte Gombos tágra meredt
szemmel.

— Hát, Istenem, mi történhetik az ilyen szegény kis féreg-
gel? Elviszik a lelenházba.

Gombos kiterítette a törülközőt a tűzhely melletti szék-
re és végig húzkodta a fésűt a haján.

— Most hol van a gyerek?

— Alszik a teknőben. Senki sem mer hozzányúl-
ni, attól tartanak, hogy náluk ragad. Nem tanácsos az ilyen dologba
beleavatkozni.

Gombos megköszörülte a torkát, a fésűt visszatette a
konyhaszekrény tetején lévő szivarskatulyába és, mint aki
rendbehozta magát, zsebetett kézzel megállt a konyha köze-
pén. A szeme táján ideges ráncok futottak össze.

— Gyáva népség. Egy szegény, árva kis gyermektől félnek
— mormogta és elgondolkozva meredt a füstös, poros meny-
nyezetre. Pillanatok alatt felrévlett előtte a maga árvasága,

nyomora, mosolytalan ifjúsága. Apja hajókormányos volt és egy sötét éjjel Orsovánál beleesett a vízbe, odaveszett. Anyja három év múlva utána ment és ő, meg a nővére itt maradtak, elhagyatva a világ tenyerén minden segítség és oltalom nélkül. Tizennégy éves korában rikkancs lett és azóta is saját keresetéből tartja el magát. Összeszorult a torka, ahogy most mindez eszébe jutott és a szeme párkányán kigyöngyözött a könny. Jankára meresztette a tekintetét.

— Mit szólnál hozzá, ha idevennők magunkhoz? — kérdezte és az ajka megremegett.

Janka néne a kérdésre úgy hajlott előre, mintha valaki súlyos terhet helyezett volna vállára. A szemöldöke felszökött a homlokára és a hangja rekedten bújt ki a torkából.

— Mit kezdenénk vele?

A férfi elhallgatott. Mázsás léptekkel gázoltak lelkében a gondolatok. Hirtelen felvágódott a feje.

— Mit kezdenénk vele? Hát felneveljük, te leszel az édesanya, én pedig az édesapja. Vagy nem azt mondja az Írás: És aki befogad egy ilyen kisedet az én nevemben, engem fogad be.

Janka néninek le kellett ülnie, olyan gyengeség remegte meg a térdét.

Valamikor minden kívánsága és vágya az volt, hogy az lehessen, de a vágyai nem teljesültek. Álmaiból sohasem lett valóság. Szíve közben elfonnyadt és szép, fekete haját megőszítette a gond.

— Ha úgy véled, hogy felnevelhetjük, ám legyen a kívánságod szerint. Én szívesen vállalom — suttogetta és halvány mosoly suhant végig sok ráncból barázdás arcán.

Az eső szüntelen verte a kormos ablaktáblákat és a halottat őrző szomszédos lakásból panaszos gyermek sírás szűrődött át.

— Hallod a szegénykét, hogy sír — emelte fel mutatóujját Gombos és beleneszelt a csendességbe. — Hozd át! Mutassuk meg a világnak, hogy van bátorságunk és egy kis árvagyermektől még nem ijedünk meg.

Janka néne a fejére terítette a kendőjét és kilépett az ajtón. Hideg, éles, nedves szél vágódott be a konyhába és Gombos Márton mellében soha nem érzett boldogság bontogatta szárnyait.

Az ingaóra a szoba sarkában szép egyenletesen ötöt kakukolt és a naptár november tizenkilencet mutatott a falon. Szent Erzsébet napja volt.

II.

A halott asszony lepedővel letakarva feküdt az ágyán és az asztalon egy gyertya égett. Pirike a teknőben ült és amint meglátta Janka nénit, mind a két karját kitárta feléje. Masszatos arcocskáján könnyek csurogtak végig.

— Drága kis bogaram, eljöttem érted — motyogta Janka néne és kiemelte a teknőből a leánykát. Nedves, kis ingecske volt rajta, egyéb semmi. Sebtiben néhány ruhadarabot keresett össze, keresztet vetett a halottra, majd magára és már kint is volt a zuhogó esőben. Úgy sietett a mozgó kis jószággal, mintha lopta volna.

Gombos Márton a kisleánykát úgy ölelte magához, mint régi ismerősét.

— Ne sírj, Pirikém — szólt hozzá és összeviessza csókolta arcát. — Majd mindjárt kapsz meleg tejecskét és bedugunk az ágyikóba, vagy hozzam át a teknődet, amíg ágyacskát veszünk neked, mert, ugye, nagy kislány vagy már és a teknő hamarosan szűk lesz neked.

Nevetett, majd egy vizes kendővel megtörölte a gyermek arcát, újból kivette a fésűt a szivarskatulyából és megfésűlte a kislányt.

— Így ni, most szép vagy, de ne sírj, mert az árt a szépségnek.

Janka néne teát főzött, mert tej nem volt a házban, de jól

megcukrozta és kenyeret aprított belé. Tiszta ruhácskát adott rá, majd ölébe ültetve, megetette.

Gombos Márton hamarjában nem találta helyét. Nagyon hirtelen jött az egész. Az apaság gondolatával meg kell barát-koznia. Átment a szomszédos lakásba, hogy áthozza a teknőt.

A gyerya még ott égett az asztalon, de már a végét járta. Új gyertyát kellene tenni a tartóba. Körülnézett, mintha bizony szanaszét feküdtek volna ott a gyertyák. Takarót, vánkost, néhány kis lábost, meg bögrét rakott a teknőbe, mert, ha már övé lesz a gyerek, a holmiját sem hagyhatja itt. A szekrény ajtaját is kinyitotta, hogy megnézze, mi van benne. De abban bizony csak néhány avitos ruhadarab volt, más semmi.

A halott asszony mozdulatlanul feküdt a lepedő alatt. Gombos lassan odamerészkedett, már nyúlt is a lepedő csücske után, hogy felemelje, de útközben lehanyatlott a keze. Nem volt hozzá bátorsága.

— Csak azt akarom neked mondani — suttogta —, hogy a kislányodra vigyázni fogok és amíg élek, az édesapja leszek. Ne nyugtalankodj a másvilágon, nálam egyelőre jobb kezekben lesz, mint bárhol másutt. Kérd az Istent, hogy segítsen meg minket.

Keresztet vetett magára és néhány percre imádkozott. Aztán a hóna alá fogta a teknőt és kilépett a szobából.

Kint már csak az ereszekekről csöpögött a víz, az eső elállt.

Pirike, Janka néne ölében ült és látszólag meg volt elégedve a sorsával. Az édes, meleg tea ízlett neki s bár félig aludt, nem állt be a szája.

Gombos helyet keresett a szobában a teknőnek, majd felrázta a vánkost, összehajtogatta a pokrócot s így készen is lett az alvóhely.

Pirike ekkor már nagyokat pislogott és mire lenyelte az utolsó falatot, már aludt is.

Vigyázva betették a teknőbe, betakarták s aztán mosolyogva néztek egymásra.

— A nehezén túl vagyunk — sóhajtott egy nagyot Janka néne.

— Az első lépés ilyenkor a legnehezebb — bólintott rá Gombos és megsimogatta a bajsztát. Még egy órával előbb nem gondoltam rá, hogy ma még apa leszek.

Hirtelen felegyenesedett.

— De most aztán nekem is adj valamit enni, mert cudarul megéheztem. Mi van vacsorára?

— Krumplis nüdli maradt délről, azt melegítettem meg.

Eléje tette a lábost és ő is az asztal mellé ült. Ő majd a végén eszi meg a maradékot.

III.

Kiss Gábornét harmadnapra eltemették. Lakásának berendezését eladták és a befolyt néhány pengőt az árvaszék tartásdíj fejében odaitélte Gombos Mártonnak. Gombos a gyermekét hivatalosan örökbefogadta és Kiss Piroska, így, egyik napról a másikra Gombos Piroska lett.

A sok akta simán siklott egyik hivatalból a másikba. Mindenütt szívesen vették, hogy akadt valaki a Petrezselyem utcai földszintes házban, aki megoldotta a nehéz problémát.

Az ügy tehát szépen elintéződött. Csak az volt a baj, hogy Piroska nem akart róla tudomást szerezni. Annyira szívére vette a környezetváltozást, hogy belebetegedett. Hiába kedveskedtek neki. Sírt, ha felébredt és sirva hajtotta álomra fejét, pedig Gombos nagyon figyelmes apának bizonyult. Babát, forgót, cukorkát hozott neki, eljátszadozott vele, este pedig maga mellé vette az ágyba és úgy altatta el.

Piroska csak lassan, fokozatosan barátkozott meg az új helyzettel. Érezte, hogy ez a bácsi, aki a térdére ülteti és Janika néni, aki megeteti, nagyon szeretik őt. Az öregedő szívekből kiáramló jóság végül is győzedelmeskedett. Az édesanyja képe halványodni kezdett és idővel teljesen feledésbe is merült. Gombosék pedig elhatározták, hogy egyelőre nem fedik

fel a gyermek előtt a valóságot. Éljen abban a tudatban, hogy ők a szülei és csak akkor eszméljen a valóságra, amikor az ő szemük lezárul örökre.

Piroska soha nem remélt változatosságot hozott az életükbe. Segítő kezek nyúltak feléjük. Ismeretlen jótevők ajándékozták meg őket s Pirike olyan szép ruhácskákat kapott, hogy hasonlókról más gyermekek nem is álmodhattak. Ő lett a Pet-rezselyem utca kis mintababája. Egy fillérjükbe sem került és a gyermeknek mindene megvolt. Gombost pedig egy napon felszólították, hogy nem vállalná-e el a pályaudvari lapárusítás vezetését.

— Maga szakember — mondta neki a központ főnöke — és a beérkezett jelentések szerint megbízható. Így maga is jól jár, meg mi is.

Gombos életébe úgy jött e nagyjelentőségű ajánlat, mint egy nem várt örökség. Hivatalnok lesz és nem kell többé csatagos időben nyomkodnia a tricikli pedálját. Kis irodájában fog ülni és nem lesz más dolga, mint megszámolni és kiadni a lapokat, kimutatást vezetni és ellenőrizni az árusokat. Átvenni a központból érkezett könyveket és szép sorjában elhelyezni a polcokon. Kis kuckója olyan lesz, mint egy miniatűr könyvkereskedés.

— Köszönöm szépen a belém helyezett bizalmat — válaszolta kipirult arccal Gombos s nagy zavarában kezét nyújtott a főnökének.

Így lett Gombos Mártonból, az egykori rikkancsból lapterjesztő. A jövedelme megkétszereződött és a gond felhője egyik napról a másikra elvitorlázott a feje felől.

Triciklijét ötven pengőért adta el annak a rikkancsnak, aki az örökébe lépett és sok szerencsét kívánt neki hozzá. A Teleki téren vett magának egy uraságtól levetett sötét ruhát, mert hát új állásában, ha tekintélyét fenn akarta tartani, a külszínre is adnia kellett valamit.

— Isten szeme rajtunk van — bólogatott az örömhír hallatára Janka néne — nem hágy el minket, mert mi sem hagyjuk el a kis árvát. Hidd el Márton, már meg sem tudnék lenni nél-

küle, úgy megszoktam. Áldott, jó gyermek, akire még haragudni sem lehet.

— Az anyja nemes szívé asszony volt — tette hozzá Gombos, — de mifajta lehetett az apja? Milyen férj és apa az, aki egyszerűen eltűnik és többé még csak hírt sem hallat magáról.

— Könnyen lehetséges, hogy meghalt — vette védelmébe Janka asszony. — Állítólag külföldre utazott s ott nyoma veszett. Elgázolhatta egy autó, megfulladhatott fürdés közben, beeshetett egy szakadékba, vagy gonosz emberek tüntették el. Nem régen olvastam egy gengszter történetet, abban úgy el-tüntettek egy embert, hogy nyoma sem maradt és egy porci-káját sem találta meg a rendőrség. Darabokra vágták és be-dobták a csatornába, ahol a patkányok a többit elvégezték.

Gombos megvakargatta a fejét, majd megszólalt:

— Miket össze nem olvasol te unalmadban. Detektív regé-nyek a kredenc fiókban, az éjjeli szekrényen, az ablakpárkár-nyon. Jobb olvasnivalót nem találsz?

Janka néne arca mosolyra derült.

— Hidd el, Márton, hogy a detektív regények tisztessége-sebbek a mai átlag regényeknél. Azokban a gyilkost, vagy tolvajt biztosan megtalálják és a bűnös elnyeri a büntetését. Az igazság feltétlenül győzedelmeskedik. Mindenféle problé-mák nem érdekelnek és a hosszú társadalmi regények meg untatnak. Oldalakon leírni valamit, amit tíz sorban el lehet mondani, minek az. Kell a kutyának, olvassák azok, akiket érdekel. Én a kalandokat szeretem és a bravúros, szellemes nyomozásokat. Ha férfi lennék, biztosan a detektív pályán működnék. Kár, hogy a női nyomozók nem ihletik meg az írókat.

— Fogadd részvéteket — hajlongott Gombos. — Sajnálak, hogy most mosogatnod, vasalnod és lyukas zoknijaimat kell stoppolnod. Valóban nagyon sajnálak.

— Hát sajnálhatsz is, megérdemlem a szánalmat. Mind-nyájan szánalomra méltóak vagyunk, te is, meg én is. meg mindnyájan, kik ebben a házban és ebben az utcában lakunk.

Gombos csendre intette.

— Miért sajnálsz engem? Engem, aki Pest legboldogabb embere vagyok jelenleg. Ha így megy tovább, még a központba is bekerülhetek.

Janka legyintett a konyharonggyal, mert éppen az volt a kezében.

— Öreg vagy már ahhoz, hogy többre vidd. Adjunk hálát Istennek, hogy ennyire jutottál. Erre sem számítottunk. Sült galamb röpiült a szánkba, csak meg kell rágnunk.

— Nem vagyok én még olyan öreg — tiltakozott Gombos —, hogy érdemes lenne emlegetni a koromat. Ötven év, állítólag ez a legjobb kor a férfiaknál. Hála Istennek nem is panaszkodhatom semmire. Jól működik a tüdőm, szívem, hát kell ennél több? És a reuma sem gyötör, pedig esőben, fagyban nyomogattam a pedált.

— Csak ne hencegj, drágaságom — intette le Janka — majd egyszerre tör rád minden. Így szokott az történni, az ilyen hősökkel, mint te.

Gombos másra terelte a szót.

— Rendbehoztam az irodát, illetve a kis raktárhelyiséget. Úgy ragyog benne minden, mint egy cukrászdában. Gyere és nézd meg, ha nem hiszed. Az íróasztal csupa maszat volt, tinta- és zsírfoltok éktelenkedtek rajta. Ez mind a múlté. A falak fehérek, mint a hó, s így nyomuk veszett a pókhálónak is.

— Remélem ezek után a konyhánkat is kimeszelteted — mutatott a kormos falakra Janka.

— Majd erre is sor kerül, most egyelőre másra kell a pénz — bölintott Gombos és a pipáját kezdte tömködni.

IV.

Nyár volt és szürke, poros leánderek hervadoztak korhadó ládáikban az udvar sarkában.

Vasárnap estefelé, Gombos kihozta a konyhaasztalt az eresz alá és meghívta egy-két pohár borra a szomszédokat. Ott volt ilyenkor rendesen Birkás Mihály a csatornatisztító, Szpevák József az utcaseprő és Kingli András a péksegéd. Kölkes András a lámpagyújtogató ilyenkor legnagyobb szívfájdalmára nem ért rá, póznával a vállán körútjára indult, életre keltetni az alvó gázlámpákat.

A pohárkák halkán összecsendültek és a vasárnapi szivarok füstje lassan szállt a csillagosodó ég felé.

Gombos ilyenkor elnézegette a gyerekek közt játszadozó kislányát és akárhogy is csavargatta a dolgot, úgy látta, hogy a Piroska a legszebb valamennyi között. Volt valami a tartásában, viselkedésében, ami egészen elütött a többi gyermektől. Éneklő, finoman csengő hangocskája kicsilingelt a többi közül. Fintorában báj és nevetésében utánozhatatlan kedvesség volt. Ilyenkor úgy érezte, hogy meghalna, ha valaki elvenné tőle ezt a gyermeket. Nem is volt jó az ilyen lehetőségre gondolni. Pohár után nyúlt és lassan az ajkához emelte.

Szpevák megsimogatta mindig lompos bajuszát és szivarjáról leverte a hamut.

— Aztán van-e már lakásod, Márton? — kérdezte egy ilyen barátságos üdöglés közben Gombostól.

— Hát már hogyne volna — csodálkozott el Gombos — hiszen itt üdöglünk előtte.

Szpevák visszatette az asztalra a már felemelt poharat.

— Ma hallottam, hogy az ősszel mindnyájunknak felmondanak. Lebontják ezt az öreg házat és egy négyemeleteset építenek a helyére.

Gombos egykedvűen fogadta a hírt.

— Már rég le kellett volna bontani, megszolgált a pénzét. Majd beljebb költözünk — tette hozzá és örült, hogy nem

neki kell felmondania. Már jóideje azon gondolkodott, hogy el kellene innen költözniök, de nem tudta magát elhatározni a felmondásra. Nem szeretett hurcolkodni. Pedig ha Piriből kisaszonykát akar nevelni, akkor ebből a környezetből minél előbb ki kellene őt szabadítani. Miért ne legyen neki jobb sorsa?

Szeváknak igaza volt. November elsején a ház gondnoka valóban felmondott mindnyájuknak, még pedig írásban.

Gombos nem várt májusig. A pályaudvar közelében talált egy üres kétszobás lakást, kibérelte és azonnal bele is költözött.

Szép, utcára néző úri lakás volt. Az ablakok kelet felől kapták a hajnali napsugarat s így, amikor Gombosék reggel kinyitották a szemüket, ragyogó fényözön vette őket körül.

Gombos ilyenkor odaállt a nyitott ablakhoz és mélyeket lélegzett. A Petrezselyem utcai komor odú rossz álomként tűnt fel. Most haragudott magára, hogy már előbb nem hurcolkodtak ki belőle.

Piroska ilyenkor még aludt és a nap sugaraiban fürdő haja megaranyozta vánkosságát.

Gombos a konyhában megreggelizett, aztán odalépett az ágyacskához és homlokon csókolta a kislányt. Piroska ilyenkor gyakran felébredt, kinyitotta a szemét, majd észbe kapva felugrott és belecsimpaszkodott az apja nyakába.

Gombos már el sem tudta képzelni az életét a gyermek nélkül. Ő adott neki erőt a napi munka elvégzéséhez. Alig várta, hogy otthon lehessen.

De Gombosék békés boldogságát megirigyelte a Gonosz. Janka néne egy napon megbetegedett, tüdőgyulladást kapott és egy röpke hét után már kint is volt a temetőben.

Villámcsapás volt ez a derült égből.

A helyzet így egyik napról a másikra gyökeresen megváltozott. Gombos tanácstalan volt. Nem tudta mitévő legyen a kislánnyal. Senkije sem volt, akire rábízhatta volna.

Végig simított a homlokán. Attól félt, hogy még megüti a guta. Valami eszébe ötlött.

— Intézetbe adlak, ez lesz a legjobb megoldás. Ott majd a gondodat viselik.

Piroska nem tudta elképzelni, hogy milyen lehet az intézeti élet s azért nagyon elkeseredett.

— Én nem akarok intézetbe menni, édesapám — sírt fel — én melletted akarok továbbra is maradni.

— Nem szívesen válok meg tőled, drágaságom — rázogatta fejét Gombos — de idehaza ki fogja gondodat viselni, amíg én oda vagyok. Felügyeletre szoruló kislányka vagy te még. No meg aztán, nincs aki főzzön nekünk. Én sajnos nem értek hozzá. Egyedül csak elvergődöm valahogy. Megnősülni nincs szándékomban. Öreg vagyok már hozzá. Meg azt sem szeretném, hogy mostohát kapjál. Ha már nagy lány lennél, nem lenne probléma, de így nem talállok más megoldást.

Piroska ráült az apja térdére és átkarolta a nyakát. Olyan jó volt így ülni és egymáshoz simulni.

Gombos éjeken át töprengett, aztán egy reggel elment az egyik zárdába és felvétette a kislányt bennlakónak. De ezzel a lépéssel egyidejűleg le kellett mondania a szép lakásról, a szivarról és újból be kellett költöznie egy árnyékos udvari lakásba.

De nem csüggedett. Az a tudat, hogy mindezt a kislányért teszi, megvigasztalta.

Piroska nagy sírások közepette vonult be az intézetbe. Gombos pedig hetekig nem találta a helyét. Alig várta a vasárnap délutánt, hogy meglátogathassa a kislányát. Ilyenkor kivirult a lelke. Az az egy-két óra, amit vele töltött, adott neki annyi erőt, hogy egy hétre futotta belőle.

V.

Gombos Piroska nyolc évig volt a zárda növendéke és a négy polgári elvégzése után, végleg haza költözött.

— Most, hogy felnőttem — jelentette ki önérzetesen — tudok már magamra vigyázni. Az intézetbe többé nem megyek vissza. A két kereskedelmet majd magánúton teszem le s közben elvégzek mindent, ami a háztartás körül szükséges. Aztán pedig, ha elvégeztem a kereskedelmet is, állást vállalok és apránként visszafizetek neked mindent, papa, amivel tartozom, mert minden gyermek halála napjáig adósa a szüleinek.

Gombos az egyetlen karosszék mélyén ülve hallgatta a kislány szavait. Szíve körül áldott melegséget érzett.

— Egyelőre az ebédet vendéglőből hozom — folytatta Piroska — mert főzni még nem tudok, de majd megtanulok. A vacsora meg ne okozzon gondot. Eszünk azt, ami lesz.

Piroska akkor tizennégy éves és néhány hónapos volt.

Gombos kezdetben azt hitte, hogy a kislány csak mókázik, de hamarosan meggyőződött arról, hogy minden szava fedi a valóságot.

Piroska rövid időn belül kitűnő gazdaasszonnyá változott. Reggel, amikor Gombos felébredt, Piri már hozta a tejeskávét és vajas kenyeret, vagy a friss, ropogós kiflit. Megmelegítette a borotválkozáshoz szükséges vizet, kikefélt a ruháját és a cipőjét is kitisztította volna, de az öregúr nem engedte. Piroska hamarosan megtanult sütni-főzni és mire Gombos hazaszaladt ebédelni, kész ebéd várta.

Piroska akkoriban már tudta, hogy Gombos nem az édesapja. Egy nővér árulta el neki véletlenül az iskolában, amikor egy hiányzó okmányra volt szüksége. Piroska nagyon elcsodálkozott a hír hallatára. Sírni kezdett, de ettől a naptól kezdve még jobban szerette Gombos apót, mint eddig.

Vacsora után gyakran sétálni mentek. Piroska belekarolt az apjába és a szája nem szűnt meg tereferélni az egész úton. Mindig volt mondanivalója.

Délután, a mosogatás után neki ült a leckének és estig tanult. Gombos kézalatt vett neki egy használt írógépet, hogy gyakorolhassa magát a gépelésben. Hamarosan másolási munkát vállalt és annyit gépelt össze, hogy a zsebpénz kérdése egyiküknek sem okozott többé gondot.

A simán gördülő napok menetét azonban megint megzavarta egy tragikus eset. Gombos egy csatakos, lucskos napon megbetegedett.

Napok óta rázta a hideg, végül is annyira legyengült, hogy le kellett feküdnie.

Az orvos tüdőgyulladást állapított meg.

— Legjobb volna, ha kórházba vitetnék a beteget — tanácsolta. — Éjjel-nappal mellette kell valakinek lennie, aki borogatásokat tesz rá és arra ügyel, hogy ki ne takaródzék.

— Én majd mindent elintézek — hajtogatta Piroska, de az orvos más véleményen volt. Mosolyogva rázogatta a fejét.

— Maga még nagyon fiatal ahhoz, kislányom — mondta. — Beteget ápolni, nehéz mesterség, egyike a legnehezebbeknek. Bízsa csak rám, majd felvétetem őt valamelyik kórházba és magának nem lesz más dolga, mint naponként meglátogatni őt és madártejlet, meg rizsfelfűjtat vinni be neki. No meg egy kis jó vörösbort, hogy erőre kapjon.

Gombos Mártont még az nap elszállították a Szent Rókus kórházba.

Piroska magára maradt a lakásban, ami különös hatással volt rá. Úgy érezte, mintha Gombos apó mindörökké eltávozott volna a köréből. Az éjszakát nyugtalanul töltötte. Minden legcsekélyebb zajra felriadt, mintha attól félt volna, hogy valaki rátöri az ajtót.

Gombos eszméletlenül feküdt ágyán és csak ziháló melle árulta el, hogy él.

Piroska könnyezve ült az ágya mellett, majd megfogta a kezét. Gombos arcára fáradt mosoly ült. Hörögve mondott valamit, majd reszkető kezével megsimogatta a lányka ruháját.

Amikor Piroska újból kint volt az utcán, úgy érezte, hogy ő a legárvább lény a világon.

Szent Rókus kápolnájának az ajtaja nyitva volt. Bement és kétségbeesetten borult a padra. Öreg, kopott pad volt, amelynek aszott fája sok ezer embernek adott már pihenést és szívta magába a ráhullott könnyeket.

Piroska tekintete az oltár aranyozott szekrényére tapadt. Igaz, bizalom és alázatos gyermeki könyörgés riadozott kétségbeesett gyermeki szívében.

— Édes, jó Istenem, könyörülj meg az édesapámon és jutalmazd meg őt az élet ajándékával — suttogta. — Vezérelj vissza elhagyott otthonába egészségesen és add, hogy még soká örvendezhessünk egymásnak.

Olyan jó volt így imádkozni és olyan megkönnyebbülés volt tudni, hogy valaki ott az oltárszekrényében látja az ő szenvedését és ismeri a nyomorúságát.

Az útról villamosok csengése, autók túlkölése hallatszott. Arccal borult a padra és így maradt sokáig.

VI.

Gombos Márton négy hétig nyomta a kórházi ágyat és amikor hazahozták, a gyengeségtől alig állt a lábán. Még újabb négy hétnek kellett eltelnie, hogy munkába állhasson.

Zimankós tél volt, amikor először merészkedett ki az utcára. Piroska beléje karolt és úgy lépegetett mellette, mint egykor a Dunaparton.

Havazott és arasznyi hó fedte az úttestet.

Első útjuk a pályaudvarra vezetett. Gombos kíváncsi volt, hogy irodájában mi történt azalatt, amíg oda volt.

Krenács, a helyettese, hűvösen fogadta Gombost. Biztosra vette, hogy az öreg többé nem tér vissza és így az üzlet vezetése véglegesen az övé marad.

Gombos meghatódva nézett körül a helyiségben s mivel még nagyon gyengének érezte magát, leült a falmenti padra.

— Köszönöm, kolléga úr, hogy helyettesített — mondotta bólogatva. — Remélem, hogy a jövő héten már átvehetem az ügyek vezetését.

Krenács a torkát reszelte.

— Kár sietni a dologgal, Gombos úr. Amint látom, még üdülésre szorul.

Gombos meglegyintette a levegőt és mélyet lélegzett.

— Majd meglátjuk, mit mond az orvos. De különben is, ezentúl már nem leszek egyedül, a kislányom a segítségemre lesz. Belegyakorolja magát ő is a munkába. Az ilyen foglalatosság csak javára válik.

Krenács hűvös tekintete a leányra tapadt.

— Sok szerencsét hívánok hozzá — mondotta biggyedt ajakkal.

Ekkor egy kopasz, szemüveges férfiarc tolódott be a kinyílt ajtórésen.

— Gombos Márton urat keresem — mondotta.

— Én vagyok — billent előre Gombos a padon, majd kissé felemelkedett.

A jövevény ekkor Piroskára, majd Krenácsra nézett és végül kijelentette, hogy Gombos úrral négy szemközt kívánna beszélni.

— Miről van szó? — kérdezte Gombos kissé bizalmatlanul.

— Mielőtt erre válaszolnék — jelentette ki az idegen — engedje meg, hogy bemutatkozzam. Varga Kázmér ügyvéd vagyok. Nagyon kérem, fáradjon át velem az étterembe, ott zavartalanul beszélhetjük meg a dolgot.

Gombos kedvetlenül állt fel. Belső sejtelmek gyötörték.

— Jöjjön csak — biztatta az ügyvéd — nem nagy dologról van szó. Hamarosan túlesünk rajta.

— Maradj addig itt, amíg visszatérek — szölt Piroskához az apja — amint hallod nem leszek soká.

Az étterembe érve, helyet foglaltak. Varga ügyvéd megiga-

zította a szemüvegét, majd az aktatáskájából kihalászott egy iratot és maga elé helyezte az asztalra.

— Nem akarok hosszadalmas lenni — kezdte. — Azért egész röviden tudomására adom, hogy ügyfelem, Kiss Gábor, hosszú távollét után hazakerült és mint az ön által örökbe fogadott Gombos Piroskának természetes atyja, a gyermekére igényt tart. Előre kijelentem, hogy az eddig felmerült neveltetési költségeket teljes egészében meg fogja téríteni.

E néhány mondat úgy megrémítette Gombost, mintha közvetlen közelében bomba robbant volna. Kétségbeesve ragadta meg az asztal lapját. Kevésen múlt, hogy le nem szédült a székről.

— Mit beszél, maga? — tört ki belőle a szó, amikor levegőhöz jutott. — A lányomat el akarják tőlem venni? ... Hát azt már nem! Inkább meghalok, de nem adom oda.

Úgy remegett, mint akit a hideg ráz.

Az ügyvéd csitítólag szólt:

— Kár minden izgalomért, Gombos úr. Az árvaszék ítéletén, mi nem változtathatunk. A természetes apának joga van a gyermekéhez és a jelen esetben ettől a jogától senki meg nem foszthatja.

A szegény, lelkében meggyötört Gombos Márton ekkor sírfafakadt. Nem bírta visszatartani az elötörő könnyeket.

— Hol volt eddig ez az ember? Börtönben ült, vagy mi volt vele, hogy tizenkét évig nem adott életjelt magáról?

Az ügyvéd közbe akart szólni, de Gombos nem engedte.

— Most kell neki a gyermek, amikor már felcseperedett és nincsen vele semmi baj? Akkor senki sem törődött vele, amiddőn elhagyta, ott sírdogált a halott anyja mellett. Nem mertek még a közelébe sem menni, nehogy náluk ragadjon. De akkor sem, amikor beteg volt és éjjel-nappal ápolnunk kellett. Miért nem jött akkor érte? Én most már nem adom oda és ha kell, az igazamért a végsőkig fogok harcolni.

Az ügyvéd hunyorgott és hagyta, hogy az öreg kikeseregje magát. Biztos volt benne, hogy az első roham után lecsitul és gondolkozni kezd.

Gombos nagy, kék kendőjével a homlokát törölgette. Az ügyvéd felhasználta a pillanatnyi szünetet és közbeszólt:

— Az igaz, hogy ön örökbefogadta a gyermeket, Gombos úr, de az is igaz, hogy az örökbefogadás az apa tudta nélkül történt.

— Az apa hűtlenül elhagyta a családját — érvelt Gombos.

— Szélhámos volt, akinek viselt dolgairól évek folyamán sok mindenfélét megtudtam.

Gombos arca tüzelt a belső hévtől és ökölbesorult keze az asztalon pihent, készen arra, hogy lesújtson vele.

Az ügyvéd megfenyegette Gombost a ceruzájával.

— Figyelmeztetem önt, uram, hogy ilyen és ehhez hasonló kifejezésektől tartózkodjék, mert könnyen meggyűlhetik a törvénnyel a baja. Tisztességes egyént szélhámosnak nevezni, büntetlenül nem lehet. Ez egyszer még elnézem, de kérem, hogy többé elő ne forduljon.

— Engem ne figyelmeztessen az ügyvéd úr arra, hogy mit mondhatok és mit nem! — csapott a kezével Gombos az ügyvéd felé. — Én bizonyítani tudom az igazamat és nem lehet olyan józan eszű ember a világon, aki nem nekem adna igazat. Én szegény újságárus voltam és meg kellett vonnom a falatot a számtól, hogy a gyermekemnek enni adhassak. Éhen pusztult volna, ha a nővérem nem gondolja. A temetőből vajon vissza tudná-e most hozni? Ez a gyermek az ő számára nem létezik többé.

— Gombos úrnak sokban igaza van — bólogatott az ügyvéd — és mint ember, értékelni is tudom a fáradozását, de a jelen esetben, sajnos, egyéni értékelések mit sem érnek. A jog beszél és az árvaszék. Nekünk engedelmeskednünk kell, ha nem akarunk szembe helyezkedni a törvénnyel.

Gombos nagyokat fújt és mélyeket lélegzett. A nagy izgalom kimerítette.

Az ügyvéd tovább beszélt.

— Kiss Gábor úr igen jó módú ember. Szép birtoka van Szecső-pusztán, a vágfarkasdi járásban. Háromszáz holdat nyomban a kislányra írat, úgyhogy a gyermek jövője bizto-

sítva van. Magától viszont mit fog kapni? Kár lenne szembe helyezkedni a lehetőségekkel. Az ön eddigi fáradozását pedig megjutalmazza. Megbízott engem, hogy tárgyaljam meg önrel, milyen összegű kártérítésre tart igényt.

Gombosból ekkor újra előtört a keserűség.

— Nekem nem kell a pénze. Tartsa meg magának. A szív szeretetét és a lélek önfeláldozását semmiféle kinccsel és pénzzel nem lehet megfizetni.

— Kár így beszélni — rázogatta a fejét az ügyvéd. — Maga tudtommal szegény ember, aki minden fillérért keservesen megdolgozik. Valami megoldást kell találnunk, mert az apa semmi körülmények között nem hajlandó lemondani a lányáról. A pörösködés viszont csak egy csomó pénzébe fog kerülni, kidobott pénz lesz, mert az ügy kimenetele a napnál világosabb. Azt ajánlanám, egyezzek bele és az ügy simán elintéződik és magából egyik napról a másikra gazdag ember lesz. A közvetítő szerepet én vállalom.

Gombos ekkor már olyan fehér volt, mint a fal.

— És, ha a kislányom nem akar elmenni? — Kapaszkodott az utolsó szalmaszámba. — Ha továbbra is nálam akar maradni, akkor mi lesz?

Az ügyvéd egy kenyérmorzsát pöckölt arrébb az asztalterítón, mintha csak azt akarta volna kifejezésre juttatni, hogy ez pedig igazán nem számít.

— Piroska kiskorú — jegyezte meg — a kiskorúakkal pedig a szülők rendelkeznek.

— No, majd meglátjuk — szólt Gombos és fel akart állni, de visszahuppant a székre. Halálos fáradtság hatalmasodott el rajta.

Az ügyvéd a pohár után nyúlt, mely eddig érintetlenül állt az asztalon.

— Igyunk! A bor majd életrekelti lankadó erőnket.

Gombos kezében megremegeitt a pohár. Még annyi ereje sem volt, hogy az ajkához emelje. Újból sírni kezdett.

— Aztán ki az az ember és mi a foglalkozása? — kérdezte a poharat a kezében tartva.

— Kiss úr jelenleg gazdálkodással foglalkozik — válaszolta az ügyvéd. — Többet nem mondhatok. Majd elbeszéli ő maga az élete történetét, ha találkoznak.

Gombos a fejét rázta. Képtelen volt a gondolattal megbarátkozni.

— Akár földbirtokos, akár nem, én a gyereket mégsem adom oda neki. Nem adom. Ha akarja pörölje ki, de akkor aztán nekimegyek és átharapom a torkát. Aztán nem bánom, akasszanak fel, úgysem lesz értelme az életemnek.

Nagynehezen felállt, de anélkül, hogy ivott volna és, mint akinek nincs több mondanivalója, megindult a kijárat felé.

VII.

Amikor Piroska megtudta, miről van szó, átölelte Gombos nyakát és kijelentette, hogy nem válik meg tőle és ha erőszakkal viszik el, akkor megszökik.

Gombos boldogsága határtalan lett. Az a tudat, hogy Pirkó ragaszkodik hozzá, megnyugtatta. Dörmögve járt fel és alá a szobában.

— Könnyű azt mondani, hogy elviszik — dohogta. — De én majd elmondom a tekintetes királyi törvényszéknek, hogy hol az igazság és hogy akkoriban hogyan is állt a helyzet. Senki sem akart a halott anyád mellől elvinni, kislányom, attól félték, hogy a nyakukon ragadsz. Te ott sírdogáltál a halott anyád mellett a földön egy teknőben. Megsajnáltalak és így szóltam a nővéremhez: — hozd át azt a gyereket, Janka. Majd mi felneveljük. Nem félünk mi egy kicsiny gyermektől. És Janka rábólintott. Rossz papucsaiiban átcsoszogott hozzátok, kiemelt a teknőből, becsavart egy nagy kendőbe és áthozott. Mintha csak most látnám, úgy előttem van.

Piroska könnyes szemekkel hallgatta Gombos elbeszélését s a szíve összeszorult a meghatódottságtól. Mindaz, amit hal-

lott újdonság volt előtte. Gombos eddig sohasem beszélt erről, most a végszükség ömlesztette ki a lelkéből. Piroska egy ideig maga elé meredt, majd lassan felállt, odalépett az apjához és megcsókolta a kezét.

— Hálásan köszönöm neked mindazt, jó apám, amit értem tétél. Ígérem, hogy jószágodat halálomig nem felejttem el. Bármi is történik velem, a szívem mindig nálad marad.

Amíg ők így beszélgettek és vigasztalták egymást, azalatt Kiss Gábor az ügyvédjével elintézte az ügyet az árvaszéken.

Gombos Mártont beidézték és röviden tudtára adták, hogy az örökbefogadási szerződést megsemmisítik és Gombos Piroska neve ezentúl újból Kiss Piroska lesz. Egyben tudatták vele, hogy Kiss úr a tartásdíj fejében tizenkétezer pengőt hajlandó Gombosnak kifizetni.

A szomszédos szobából, a végzés kihirdetése után, egy napbarnította, magasnövésű, dereshajú férfi lépett a tárgyaló terembe.

— Kiss Gábor a nevem — mutatkozott be és kezét nyújtotta Gombosnak.

Gombos végignézett rajta, de a feléje nyújtott kezét nem fogadta el. Úgy tett, mintha nem vette volna észre.

Kiss leült és zavarodottan nézett az ügyvédre, majd megszólalt:

— Mindenek előtt engedje meg, Gombos úr, hogy hálámnak adjak kifejezést azért, hogy a kislányomat felnevelte és gondos nevelésben részesítette. Meg vagyok róla győződve, hogy kívánságommal nagy sebet ejtek a szívén, de önnek is be kell látnia, hogy egy apa, aki saját hibáján kívül kénytelen volt külföldön tartózkodni, minden alkalmat megragad, hogy elveszettnek hitt gyermekét visszaszerezze. Ne okozzon nehézséget nekem és nyugodjék bele az árvaszék rendelkezésébe.

— A kislány nálam akar maradni! — kiáltott fel az utolsó reménysugárba kapaszkodva, Gombos.

Kiss arcán játszi mosoly jelent meg, amikor megszólalt:

— Az előbb beszéltem a kislánnyal. Ő azzal a feltétellel hajlandó velem jönni, ha Gombos urat is magunkkal visz-

szük. Én tehát itt, e hivatalos helyen kijelentem, hogy vidéki házamban szívesen látom Gombos urat és amíg él, gondoskodom az eltartásáról. Ettől függetlenül a tizenkétezer pengőt a rendelkezésére bocsátom.

Gombos e szavak hallatára felállt és kiegyenesedett. Szemében végtelen szomorúság székelt.

— Ha így áll a helyzet, akkor menjen. Nem tartom vissza. A kegyelem kenyeret pedig nem fogadom el. Legyenek boldogok.

Piroska, aki ezalatt a szomszédos szobában tartózkodott, e kijelentésre beszaladt a terembe és Gombos nyakába ugrott.

— Édesapa ne menj el — kiáltotta — gyere velünk. Mindnyájan szeretni fogunk.

Gombos szelíden eltolta magától a kislányt.

— Menj, atyád oldalán van a helyed, én eddig csak a cseléded voltam.

Az egybegyültek megilletődve nézték a kínos jelenetet.

Gombos úgy érezte, hogy lassan, feltartóztathatatlanul nyomul szívébe a fájdalom töre.

Remegve nyúlt a kalapja után, aztán lehajtott fejjel, anélkül, hogy valakinek is köszönt volna, elhagyta a termet.

Az ajtó nyitva maradt, senkinek sem volt ereje hozzá, hogy betegye. Piroska halk sírása vonult csak utána.

VIII.

Gombos estig nem ment haza. Szédelegve járta a hóval belepertt utcákat és amikor már végleg nem bírta, betért az egyik kávéházba és úgy ült ott mozdulatlanul, mint aki mélységes álomba merült. Az eléje tett csésze kávé kihűlt anélkül, hogy hozzá nyúlt volna. Esteledett, amikor magához tért. Körülnézett, majd fizetett s a kávé érintetlenül hagyva kibotorkált a helyiségből.

Otthon kusza sorok várták az asztalon. Kezébe vette az irkából kitépett lapot, egy ideig nézte, aztán, mint akit semmi sem érdekel többé, kiejtette a kezéből.

Didergett. Nagyon fázott. Teát főzött magának és sok rumot öntött belé. Megitta, aztán lefeküdt és magára húzta a takarót. Hamarosan elaludt.

Amikor magához tért, a téli reggel ködös fényei világítottak be a szobába. Fájt a feje és gyötörte az éhség. Rántott levest hirtelenített magának és szikkadt kenyeret aprított belé, majd jelentkezett a főnökénél és bejelentette, hogy meggyógyult.

Krenács szó nélkül adta át neki a hivatali széket.

— Nem olyan sürgős, Krenács úr — suttogetta Gombos és mélyeket lélegzett. Rosszullét környékezte.

Krenács megjegyezte:

— Amint látom, Gombos úrra még ráférne egy kis pihenés. Kár erőltetni a dolgot.

Gombos végig húzkodta tenyerét az arcán.

— Képtelen vagyok otthon maradni, nem találom a helyemet. Megundorodtam az élettől s mindentől, ami körülvesz.

Egy fehérkabátos pincér szolt be akkor az ajtón.

— Gombos urat egy úr várja az étteremben. Arra kéri, hogy fontos ügyben fáradjon át hozzá.

— Mit akarnak már megint tőlem — fortyant fel az öreg és magára terítve köpenyét a pincér után indult.

Az étterem egyik páholyában Kiss Gábor ült, aki meglátva Gombost már messziről üdvözölte.

Gombos leroskadott a padra, majd véreres, szomorú tekintetét Kissre szegezte.

— Mit akar tőlem az úr?

Kiss felnyitotta az aktatáskáját és alig hallhatóan szolt:

— Bocsásson meg, uram, hogy ide fárasztottam, de szeretném kiegyenlíteni a tartozásomat.

— Nekem az úr nem tartozik semmivel. Amit tettem, nem pénzért tettem.

Kiss közelebb hajolt hozzá.

— Ne legyen már olyan önfejű — mondotta. — Nem va-

gyunk már gyerekek, hogy haragszomrádot játszunk. Én becsületes ember vagyok s addig nincs nyugtom, amíg tartozásomat ki nem egyenlítem. Íme itt van ez a kis köteg pénz. Tizenkétezer pengő. Ez a magáé. Még írást sem kérek róla, anyyira megbízom magában.

A köteg pénz ott feküdt Gombos előtt az asztalon.

— Aztán, ha meggondolja magát — folytatta Kiss — jöjjön el hozzánk Szecsőpusztára. Mindig szívesen látott jó barátom lesz.

Kezét nyújtotta.

— Isten áldja meg, Gombos úr.

Gombos két tenyerébe temette arcát és sírt. Amikor magához tért, Kiss már nem volt ott.

Egy ideig belemeredt a levegőbe, lassan felállt és megindult a kijárat felé. Már az ajtónál volt, amikor egy fiatalember vállon ragadta.

— Uram, ön egy köteg pénzt felejtett az asztalon. Valaki ellopja.

Gombos úgy nézett a fiatalemberre, mint aki nem tudja, hogy miről van szó.

— Egy köteg pénzt hagyott az asztalon — ismételte meg szavait a fiatalember, és idegesen az asztalra mutatott.

Gombos megrázta a fejét.

— Nekem semmi sem kell attól az embertől.

— De hát akkor, mi történjék azzal a pénzzel?

— Kérdezze meg tőle. Nekem nincs rá szükségem.

Újból sírni kezdett.

A fiatalember szánakozva nézett rá.

— Hát jó, én magamhoz veszem — mondotta és az asztalhoz lépve sietve a zsebébe csúsztatta, majd gyors léptekkel Gombos után iramodott, aki kalap nélkül dülöngélve haladt a járda közepén.

Nyomon követte. Meg akarta tudni, ki ez az ember. Így haladtak anélkül, hogy Gombos csak egyszer is hátranézett volna. Részeg ember benyomását keltette.

Áthaladtak az útkereszteződéseken, amikor is egy autó

majdnem elütötte. Tán nem is bánta volna, ha ott marad a kerekek alatt halva.

Gombos végül belépett az egyik ház kapuján és eltűnt a lépcsőházban.

A fiatalember megtudakolta a házmestertől Gombos kilétét, s hamarosan megismerkedett Gombos tragédiájával. A házmester részletesen elmondott neki mindent.

A fiatalember, Ághy Dezső szigorló orvos, megköszönte a szíves felvilágosítást s nyomban kopogtatott is Gombos lakásának ajtaján, de választ nem kapott. Megnyomta a kilincset és belépett.

Szomorú kép tárult eléje. Gombos eszméletlenül feküdt ágyán és hörgött.

Ághy megvizsgálta s nyomban intézkedett. Bevitette egy szanatóriumba.

— Majd én kiegyenlítem a költségeket — mondotta a felvételi irodában és ötszáz pengőt azonnal ki is fizetett.

Gombost különszobába helyezték s egyben megengedték, hogy Ághy állandóan a beteg mellett tartózkodjék. Ághynak ez nagyon jól jött, mert albérleti szobájában sokat fázott s itt aztán nyugodtan készülhetett a szigorlataira.

Gombos lázalmában állandóan Piroskát emlegette s véreres szemekkel meredt a mennyezetre. Tüdőgyulladás volt. Ághy mellette ült és vigasztalta.

— Majd jóra fordul minden, Gombos úr, csak gyógyuljon meg.

De a beteg állapotában nem akart javulás mutatkozni.

— Azt a bizonyos Piroskát kellene valahogy előteremteni — javasolta a főorvos — a gyógyulás kulcsa az ő kezében lesz. Öröme van a betegnek szüksége. Az örömben több a gyógyító erő, mint az orvosságokban — tette hozzá elgondolkozva.

S egy szép, napsugaras délután aztán kinyílt a betegszoba ajtaja s fiatalon, üdén Piroška lépett be rajta. Tavaszt hozott magával a zimankós télbe.

Gombos remegő kézzel kapott feléje.

— Pirikém!

A kislány az ágy szélére ült és simogatni kezdte az arcát.

— Miért nem értesítettél, hogy beteg vagy — mentegetődzött — azonnal eljöttem volna. Igazán nem szép tőled, hogy annyira megfélekedtél rólam. Ha jobban leszel, magammal viszlek. Az édesapám nagyon jó ember. Nem szabad rá haragudnod.

Ághy az ágy lábánál állt és szótlanul figyelte őket.

— Köszönd meg Ághy úrnak, hogy életben vagyok — mutatott rá Gombos — ha ő nincs, már én sem vagyok.

Piroska a kezét nyújtotta neki.

— Köszönöm, uram, hogy gondját viselte jóapámnak s kérem a segítségét továbbra is. Szeretném, ha kijönne hozzánk a puszttára. Beszélje rá ön is. Tán önre hallgatni fog.

Ághy helyeslőleg bólintott.

— Legyen nyugodt kisasszony, Gombos urat magam fogom elkísérni a puszttára, csak gyógyuljon meg. Nekem szótfogad, mert meggyőződött róla, hogy önzetlen jóakarója vagyok.

Gombos arcán rajzottak a ráncok.

— Akkor nyugodtan megyek el — bólintott Piroska és megcsókolta Gombost. — Jövő héten újból eljövök, remélem, addigra jobban leszel.

Gombos egészségi állapota ettől a naptól kezdve rohamosan javult. Megjött az étvágya és enni kért.

Két hét múlva azután, egészségesen hagyta el a szanatóriumot és Ághy maga kísérte le Szecsőpusztára.

Tavaszkodott.

IX.

Gombos új otthonában, nagyon jól érezte magát. A lapárusításról egyszer és mindenkorra lemondott és úgy döntött, hogy a gazdálkodásban Kiss segítségére lesz. Ha már egyszer ott él és eszi a kenyerét, ne fogyassza ingyen.

Ághy Dezső pedig a megtestesült becsületességnek bizonyult. Tízezer pengőt számolt le az asztalra, midőn Gombossal megérkezett a pusztára. Gombos egyszeribe gazdag lett és nem szorult arra, hogy költőpénzt kérjen a ház urától.

Kiss Gábor órák hosszát elüldögélt a szobájában, vagy lovagolva járta be a vidéket s csak akkor derült fel az arca, ha Piroska nyitott be hozzá, vagy mellette lovagolva élvezhette a szél simogatását.

Piroska szívesen tartózkodott a közelében, sok mindenféléről beszélgettek, mégis volt közöttük egy láthatatlan válaszfal, melyet eltávolítani egyikük sem tudott. Az apa és a lánya között nem virágzott ki a közös vérség érzése. Piroska már nagy volt ahhoz, hogy új irányba terelje az érzésvilágát. Ha nehézségei támadtak, nem az apjához fordult tanácsért, hanem Gomboshoz, akit sokkal közelebb érzett magához.

— Hasonlítok valamiben az apámhoz? — kérdezte többször is, ha egyedül voltak.

— Inkább az anyádhoz hasonlítasz — válaszolta elgondolkozva Gombos. — Ha felnevetsz, ő jut az eszembe. Éppen úgy nevetsz, mint ő. Ritkán nevetett szegény, de akkor olyan szép volt, mint egy angyal. Mindig nevetnie kellett volna, de sajnos, többet sírt, mint nevetett. Reggeltől késő éjszakáig dolgozott s mindig reménykedett, hogy férje egyszer csak hazajön. A reménység a gyenge emberek mentsvára.

Esténként, amikor együtt ültek, Kiss érdekes történeteket beszélt el dél-amerikai élményeiből. Így vetődött fel a kérdés, hogy tulajdonképpen, miért is hagyta el akkoriban oly váratlanul Magyarországot és miért nem tért haza.

— Most is rosszul fog el, ha rágondolok — mondotta. — Nem szívesen beszélek róla, mert minden átélt nyomorúságom felelevenedik előttem. Ártatlan voltam s mint bűnöst ítélték el szigorú rabságra. Mint kémét tartóztattak le, midőn Amerika földjére léptem. Egy, a bankunkba bejáratos ember arra kért, hogy tegyek neki egy szívességet és utazzak el Amerikába. A költségeket fedezi és a szabadságomat is kiveszközlí.

— Mit kell tennem? — kérdeztem gyanútlanul.

— Egy szabadalomra váró ügynek aktáit kellene elvinni, mert az ilyen kényes ügy elintézését nem tanácsos a postára bízni. Meg is mutatta az aktákat, meg a kis táska tartalmát. Bezárta előttem, de a kulcsot nem adta ide. Azt mondta, hogy azt majd postán küldi el az illetőknek, akiknél Amerikában majd jelentkeznem kell. Szóval szabadalomra váró iratok és egy kis műszer volt a táskában, semmi más. Örömmel vállalkoztam rá, mert egész életemben kalandos természetű voltam és egyébként is nagyon szerettem utazni. Olyan összeget bocsátott a rendelkezésemre, hogy abból nemcsak az utazás költségeit fedezhettem, hanem odahaza is hagyhattam belőle és szórakozásra is jutott elegendő.

Elbúcsúztam a feleségemtől, kislányomtól és abban a reményben, hogy mire a szabadságom letelik, otthon is leszek, elindultam a végzetes útra.

Szép útam volt. Még álmomban sem gondoltam arra, hogy Amerika földjére érve kellemetlenségek érhetnek. A vámhatóságok átvizsgálták a bőröndömet és kérték a kistáska átvizsgálását is. — Ez a táska nem az enyém és a kulcsa sincs nálam — szoltam — de megmondhatom, hogy mi van benne. Egy kis műszer, hozzávaló szabadalmi iratok és rajzok. A vámhivatalnok azonban kételkedett állításom valódiságában és kinyitatta a táskát. Legjobban én álmélkodtam, amikor a táskából csak olvashatatlan szövegű iratok és térképek kerültek elő, de műszer nem. A táskát még odahaza kicserélték egy hasonlóval és ezzel engedtek útnak. Mivel semmiféle magyarázatot nem tudtam adni, vizsgálati fogságba helyeztek s megindították ellenem az eljárást. Még ma sem tudom, hogy mi volt az iratok tartalma, nem közölték velem semmit, de mint kémeket elítéltek öt évre, azzal a megkötéssel, hogy senkivel sem szabad érintkeznem. Így minden kapcsolatom megszűnt a világgal. Senkinek sem írhattam és senkitől levelet nem kaphattam. Még szerencsém volt, hogy ki nem végeztek. Amerikában az ipari és a katonai kémkedést nagyon szigorúan büntetik. Amikor aztán évek múlva kiszabadultam a fegy-

házból, írtam a feleségemnek, de a levél azzal jött vissza, hogy a címzett meghalt. Erre újra írtam és megkérdeztem, mi van a kislányommal, de erre a levélre nem kaptam választ. Csak nemrég tudtam meg, hogy a házat, amelyben a feleségem lakott, lebontották és a lakók széjjel széledtek.

— A bankban jelentkezél? — kérdezte Gombos fejét csóválva.

— Jelentkeztem. De a régiek közül, akik az ügyet ismerték már egy sincs a bank alkalmazásában. Részben meghaltak, részben mások kerültek a helyükre.

— Melyik banknál voltál alkalmazásban? — kérdezte újból Gombos.

Kiss Gábor, mintha kissé zavarba jött volna, nem válaszolt rögtön. — A Hitelbankban — tette hozzá később.

— Azzal mi van, aki megbízott téged és a kiadásokat fedezte?

— Az nem állt a bank szolgálatában, csak ott ismerkedtem meg vele. Hogy él-e, meghalt-e, nem tudom.

Gombos nem kérdezett többet, de az egész elbeszélés nem tetszett neki. Nagyon naivnak találta. A kémek nem így szoktak dolgozni, azt megtanulta a ponyvaregényekből, melyek mindig kedvelt olvasnivalói voltak. Ennek az egész esetnek valahogy másképpen kellett lejátsszódnia.

— Aztán mi lett veled? — kérdezte Piroska, akit nagyon érdekelt a történet.

— Aztán neki indultam az ismeretlen Amerikának és voltam mindenféle. Dolgoztam mosodában, vásárcsarnokban, majd segédportás lettem egy kis hotelben.

— Nem utasítottak ki Amerikából? — tette fel a kérdést Gombos. — Tudtommal az idegen állampolgárokat, pláne ha fegyencek voltak, nem tűrik meg Amerika területén.

— Szerencsém volt. Rám nem alkalmazták az előírások e paragrafusát — válaszolta Kiss. — Lehet, hogy aztán nyomoztak utánam, de én eltűntem a szemük elől. Közben többször nevet változtattam. Megfelelő okmányokat nem volt nehéz szerezni. Amerikában nem nagyon vizsgálják az iratokat. Az

ember a munkájával árulja el, hogy mit tud. Ebben az időben ismerkedtem meg egy gazdag perui nővel, aki magával vitt a farmjára, ahol mint felügyelőt alkalmazott. Jó sorom volt. Hamarosan megszerettük egymást s a dolognak az lett a vége, hogy feleségül vettem. Csak az volt a baj, hogy házasságunkból nem született gyermek. Az asszonyt Manuelának hívták s két év előtt kigyómarásba belehalt. Az én helyzetem ekkor a farmon megrendült és napról napra tarthatatlanabbá vált. A rokonság nem látott szívesen. Ha Manuelától gyermekem lett volna, akkor talán megtűrnék, de így nem voltam más mint a családba betolakodott idegen, akitől jobb megszabadulni. Jóakaróim figyelmeztettek, hogy legjobban tenném, ha eltűnnék, beláttam, hogy igazuk van. Összeszedtem pénzeimet, értékeimet és hajóra szállva örökre eltűntem a szemük elől. S most itt vagyok, remélem meg vagytok velem elégedve.

Felnevetett.

— Dióhéjban mondtam el nektek a történetemet. Ha részletesen leírnám az élményeimet, egy vastag könyv telne ki belőlük. Végig barangoltam Perut, Chillét, Patagóniát, Argentínát és sok alkalommal egy hajszálon függött az életem és, lám, mégis megmenekültem.

— Írd le! — lelkesedett Piroska.

— Ahhoz írónak kellene lennem — rázogatta fejét Kiss — én pedig nem értek a könyvírás mesterségéhez. Arra születnie kell az embernek. Egy levelet is nehezemre esik megírni, hogy tudnék akkor egy könyvet. Nem volna türelmem hozzá. No, meg aztán, úgy összekeveredett minden a fejemben, hogy aligha tudnám az egyik eseményt a másiktól elválasztani. Jegyzeteket kellett volna készítenem. De annyit elárulhatok nektek, hogy nem nekünk való élet az ott. Európai ember nehezen szokja meg. Vannak vidékek, ahol örökösen fúj a szél és soha egy percre sem szűnik meg. Kibírhatatlan az élet.

Az őslakosság pusztulóban van — folytatta. — Az inkák korában szorgalmas volt a nép. Utakat, csatornákat épített és

olyan városokat emelt, melyeknek romjai most is ámulatra készítetnek. S mi lett ebből a szorgalmas népből? Spanyol rabszolgák váltak belőlük. Egykor az inkajog formálta az életüket, mely szerint mindenkinek dolgoznia kellett, amíg csak dolgozni tudott. Ebből következett, hogy mindenkinek volt elegendő ennivalója, de senki sem lehetett közülük milliomos. A spanyolok alatt azonban megtanulták, hogy fölösleges igyekezniök, mert a hódítók úgys mindent elvesznek tőlük. A nép karaktere megváltozott. Naplopókká váltak, lusta cseledekké és szolgálkká.

Nincs még egy nép a világon — beszélte Kiss — amelyet úgy irtottak volna, mint az indiánokat. Sztrichninnel mérgezték meg a kútjaikat s úgy vadásztak rájuk, mint az erdei vadakra. A vadászatból élő nomád népet kiszorították a megszokott területeikről és éhhalálra kárhoztatták őket. És soha senki sem vette védelmébe a szegényeket. A kenyeret sokan még most sem ismerik, lóhús a főtáplálékuk és a mate tea a fő italuk. A civilizáltabb vidéken élők, tengeriből főtt sört isznak, amit tsitaának neveznek. Sokat beszélhetnék róluk, mert a perui indiánok különböznek a tűzföldiektől és ezek meg a patagóniaktól. Hálát adhatunk Istennek, hogy itt élünk.

A pénz értékét nem ismerik. Az asszonyok pokrócokat szőnek. Egy ilyen pokróc értéke negyven-ötven pésó, s a szegények, amikor becserélik élelemre, egy pokrócért egy-két kiló cukrot kapnak. A kereskedők lelkiismeretlensége határtalan és a kormányzatok hagyják kizsákmányolni a népet.

De hagyjuk ezt, nem is jó róla beszélni.

Végigsimogatta borostás arcát, majd újra kezdte:

— Peruban készítik az úgynevezett panama kalapokat. Ezek egy bizonyos pálma rostjából készülnek. Minél vékonyabb a rost, annál drágább a kalap. A húsz dollárért eladott kalapot az Egyesült Államokban nyolcvan dollárért árulják a kereskedésekben, azaz négyszáz százalékos nyereséggel adnak túl rajtuk. De van olyan panama kalap is, amely hatszáz, sőt nyolcszáz dollárba kerül. A készítő száz, százötven dollárt kap érte.

— Miért olyan drága? — szisszent fel Piroska.

— Egy ilyen kalapot éjjel, mécsfénynél, három hónapig, állandóan vízben tartva készítik. Világosságnak nem szabad kitenni, mert megsárgul, sem a vízből kiemelni. A készítőik többnyire megvakulnak, annyira meg kell erőltetniök a szemüket. Nyomorúságos kenyér. De egy ilyen kalap olyan vékony, hogy egy jegygyűrűn keresztül húzható.

A szecsőnuszai kúria lakói esténként így beszélgettek.

Kiss ebben az időben negyvenöt éves volt és még bátran megnősülhetett volna, de amikor erre terelődött a szó, lemondóan legyintett.

— Vannak emberek, akiknek nincs szerencsájük a házasságban. Ezek közé tartozom én is. Két feleséget eltemettem, miért legyenek sirásója egy harmadiknak is. Van nekem egy szép, kislányom, az majd férjhez megy, s gondoskodik arról, hogy legyenek unokáim. Remélem, hogy ő szerencsésebb lesz nálam.

Piroska ilyenkor lehunyta a szemét és arcát rózsaszirmok lepték be.

Még nem gondolt a férjhezmenésre.

X.

A nyári napok békés nyugalmit megzavarta egy vándor külsejű férfi megjelenése, aki idegen kiejtéssel beszélt a magyar nyelvet és bepólyált lábára mutatva, arra kérte a ház urát, hogy amíg a lába meggyógyul, engedje meg, hogy az istállóban, vagy a pajtában meghúzhassa magát. Bozontos szakáll fedte arcát és vörös haja a szemöldökéig ért.

Kiss figyelmesen meghallgatta a különös alakot, aztán anélkül, hogy komolyabban vallatóra fogta volna, megengedte neki, hogy a pajtában megpihenhessen.

Gombos méltatlankodott, amikor a gyanús alak mögött becsukódott a konyha ajtaja.

— Én nem engedtem volna meg, hogy itt telepedjen le — mondotta. — Az ember sohasem lehet eléggé elővigyázatos az ilyenfajta csavargó népséggel. Ki tudja, hogy miben törheti a fejét.

Kiss halkán megjegyezte.

— Szegény embernek látszik, akinek semmije sincs ezen a világon. Én másképpen ítélem meg az ilyen vándorembereket mint ti, akik az életben sohasem éltetek át válságos pillanatokat.

Ághy, aki ebben az időben éppen a pusztán tartózkodott, meg akarta vizsgálni a beteg lábát, de a különös idegen nem engedte. Ághynak ez szeget ütött a fejébe és másnapra kihívatta az orvost a tanyára, hogy az vizsgálja meg a beteg lábát.

Az orvos csézája uzsonna táján állt meg a ház előtt.

— Ki a beteg? — kérdezte, amint leszállt a kocsijából.

Kiss kérdően nézett rá.

— Tudtommal mindnyájan egészségesek vagyunk — válaszolta.

Ekkor lépett a szobába Ághy.

— Miért hívtatok ki, ha senki sem beteg a házban? — fordult feléje az orvos és megrázta a jobbját.

— Tegnap egy gyanús vándoreMBER állított be hozzánk és a lábát fájlalta. Meg akartam vizsgálni, de nem engedte. Remélem, hogy neked most megengedi. Nem tetszik nekem ez az ember.

Kiss ekkor kapott a fejéhez.

— Erről egészen megfeledkeztem.

A különös idegen azonban a legnagyobb csodálkozásukra nem tartózkodott a pajtában. Benéztek az istállókba, de ott sem volt, csak akkor sántikált elő a szénaboglyák közül, amikor az orvos eltávozott.

— Ember, hol volt maga? — förmedt rá Ághy. — Tüvé tettük magáért az egész tanyát és nem találtuk sehol.

— Engem kerestek az urak? — kérdezte ártatlanul, vörös fejét ide-oda ingatva. — Hát hol lettem volna máshol, mint a kazal tetején. Napfürdőt vettem, kéremalásan.

Kiss aznap szóttanul ült a vacsoránál. Unalomba fulladt az egész este. Korán tértek nyugovóra.

Ághyt szerfölött nyugtalanította a dolog. Kerülte az álm. — Vajon a pajtában van-e? — kérdezte önmagától és gyors elhatározással újból felöltözködött. Az ügy végére akart járni, mert, hogy ez az idegen valamiben töri a fejét, ahhoz nem fért kétség.

Nesztelen léptekkel a pajta felé indult. A kutyák körülviháncolták, de nem ugatták meg. Csendesen álmodozó volt az éjszaka.

A pajta nyitott ablakán belesett és elhűlve látta, hogy Kiss Gábor a pislákoló mécs fényénél izgatott hangon beszélgett a vele szemben ülő idegennel. Ághy közelebb hajolt, de bármennyire is figyelt, egyetlen szót sem értett a beszédjükből. Azt megtudta állapítani, hogy spanyolul beszélnek. És az még jobban meglepte, hogy az idegennel nem volt szakálla, s hajának a színe barna volt. Eleinte azt hitte, hogy a derengő fényben rosszul lát, de aztán megvilágosodott előtte a helyzet. Az idegen napközben álszakállt és parókát viselt.

Az volt az érzése, hogy a két férfi feltétlenül ismeri egymást és talán azért volt Kiss az este olyan szóttan és azért ment el oly korán aludni.

A pajta mellett, az eresz alatt egy üres targonca állt, Ághy ebbe húzódott meg és elhatározta, hogy megvárja a beszélgetés végét.

Egy óra hosszat várhatott ott nesztelen mozdulatlanságban, amikor a pajta ajtaja megnyikordult és Kiss Gábor tétován kilépett rajta. Az idegen a nyomában volt és mint aki még mindig nem beszélte ki magát eléggé, szapora szavakkal újabb mondanivalókkal hozakodott elő. Kiss úgy lépegetett, mint aki menekül és a vendég meg úgy, mint aki nem akarja elengedni.

Kiss támoilyogva haladt végig az udvaron és a nyitott ajtón belépett a házba, az idegen pedig állva maradt a hold világította udvaron és mosolygott.

Ághy közben kiugrott a targoncából és egy karót felkapva feléje indult.

Az idegen zsebre tett kézzel állt az udvar közepén és látható nyugalommal nézett rá.

— Maga mit keres itt, ily szokatlan időben? — kérdezte idegesen Ághy.

— Nézem a holdat — hangzott szép tiszta magyarsággal a válasz. — A hold állítólag megnyugtatta az idegeket.

Ághy közelebb lépett hozzá.

— Miért bújt el az orvos elől? — kérdezte.

Az idegen könnyed mozdulattal cigarettát húzott elő a mellénye zsebéből és mielőtt válaszolt volna, rágyújtott.

— Csupán azért, mert nem fáj a lábam.

— Akkor miért vezetett minket félre? — fakadt ki dühösen Ághy.

— Bocsánatot kérek a különös viselkedésemért — hajolt meg az idegen — tisztán azért, mert itt akartam maradni. Kielegíti a válaszom?

— Nem. Az egész úgy nem tetszik nekem.

Az idegen halkán felnevetett, de izgalomnak legkisebb nyoma sem látszott rajta.

— Ajánlanék önnek valamit, öcsémuram — mondotta aztán és egy mélyet szítt a cigarettájából. — Menjen el a csendőrségre és jelentse, hogy itt a pajtában egy gyanús alak bújt meg, akinek kilétét tanácsos lenne kivizsgálni, mert több, mint valószínű, hogy az illető az igazságszolgáltatás kíméletlen szigora elől menekül. Én azalatt majd kialszom magam a szalmavackomon és mire a csendőrök megérkeznek, tán még meg is borotválkozom.

Ághy úgy nézett rá, mintha meghibbant agyú ember állna előtte. De aztán valami az eszébe ötlött. Barátságosabb hangon szólt:

— A csendőrséget a házigazdának kellene értesítenie, de mivel ő nem teszi, nekem a vendégnek, nincs jogom hozzá. Jó éjszakát!

Ezzel sarkon fordult és az idegent magára hagyta.

XI.

Gombos és Piroska másnap reggel már a verandán ültek, amikor Ághy rájuk köszöntött. Piroska szeme piros volt a sírástól és Gombos úgy meredt a világba, mint aki verekedni akar valakivel.

— Mi történt? — kérdezte Ághy meglepődve.

Piroska szemét újból előntötte a könny, miközben az asztalon heverő papírdarabra mutatott.

Ághy a papír után nyúlt és a következő pillanatban már tisztán látott mindent. A magát Kiss Gábornak nevező egyén tudatta Piroskával, hogy nem ő az édesapja, s hogy az igazi Kiss Gábor a pajtában van, aki majd mindent megmagyaráz.

— Hol van az a Kiss, vagy minek hívják? — kiáltott fel Ághy és a papírlap remegett a kezében.

A pajta felől ekkor egy választékosan öltözött úr közeledett a veranda felé. Karján felöltő s kezében kalap. Mintha most érkezett volna meg valahonnan.

— Jó reggelt kívánok — köszöntötte az ott lévőket és meghajolt. — Ha megengedik, bemutatkozom. A nevem Kiss Gábor.

A szívélyes szavakat dermedt csend fogadta. Piroska eltakarta az arcát. Gombos az ajkát rágta, csak Ághy szólalt meg.

— Lépjen közelebb, uram és foglaljon köztünk helyet. A ház urának a széke még szabad.

A pajta ideiglenes lakója ekkor letette a felöltőjét, kalapját és leült a székre. Zavart mosoly játszadozott az arcán.

— Meg vagyok győződve arról — szólalt meg — hogy mindaz, ami itt most történik, hihetetlennek tűnik fel és a legkülönösebb események közé tartozik. Nem veszem rossz néven — fordult Ághy felé — ha csendőrökkel igazoltatnak. De remélem, hogy Firtos Tibor barátom eltűnése már elég bizonyíték arra, hogy az igazi Kiss Gábor én vagyok és az az úr, aki eddig a nevemet viselte, a sorstársam volt. Sajnálom, hogy elment, de remélem, hogy hamarosan visszajön, mert vissza fog jönni. Ezek előrebocsátásával engedjék meg, hogy részletesebb felvilágosítással szolgáljak.

Tudtomon kívül egy kereskedelmi kémhálózat áldozata lettem. Egy szabadalmi ügynek az iratait kellett Amerikába vinnem. Tiszta ügynek látszott. Arra még álmomban sem gondoltam, hogy az amerikai hatóságok ügynökei már idehaza figyelik a kémhálózat működését s így arról is tudomást szereztek, hogy a közvetítés szerepével engem bíztak meg. Mikor odaértem, figyelték minden lépésemet, aztán egy nap le tartóztattak és öt évre elítéltek. Amikor kiszabadultam, kiutasítottak az Egyesült Államokból. Így kerültem aztán délre, ahol a szerencse az oldalamra szegődött. Megnősültem és meggazdagodtam. Birkáink száma megközelítette a százezret. A változást aztán feleségem halála okozta. A rokonsága gyűlölt és attól kellett tartanom, hogy eltesznek láb alól. Ekkor határoztam el, hogy elmegyek.

Gombos feszült figyelemmel hallgatta a beszélőt, aki nagyjában ugyanúgy mondta el élete történetét, mint az első Kiss.

— Megkértem Firtost — hangzott tovább az elbeszélés — aki egyedüli barátom volt és ott élt a farmon, hogy tartson velem. Szót fogadott, mert ő sem érezte már jól magát és őszintén ragaszkodott hozzám. Ami ingóságom és pénzem volt, beraktam a Ford kocsimba és egy éjjel nekivágtunk a mérhetetlenül nagy, úttalan sivatagoknak. Hogy mit éltünk át, arról most nem beszélek. Elég az hozzá, hogy a kocsink tengelye eltörött és hoppon maradtunk. Gyalogosan indultunk neki a bizonytalanságnak. Életem legkeservesebb napjait ekkor élttem át. Régi lázam felújult és nem bírtam folytatni az utat.

Úgy éreztem, hogy meghalok. Ekkor bíztam meg Firtost, hogy vegye magához a pénzemet és az irataimat, menjen haza és keresse meg a kislányomat és legyen helyettem az apja. Egyszerre elsötétült körülöttem a világ. Firtos, amikor látta, hogy nem mozdulok, biztosra vette, hogy meghaltam. Rámborította a takarómat, le is cövekelt és kérésemhez híven, magához vette pénzemet és irataimat és Kiss Gábor néven, nekivágott a világnak. Az őserdő egyik kunyhójában tértem magamhoz s egy öreg indián ült mellettem. Ennek a jó öregnek köszönhetem, hogy életben maradtam. Hetekbe került míg talpra állhattam és egy évi munkámba, amíg annyi pénzt szereztem, hogy hazajöhessenek. Három hónap előtt kerültem Pestre s hogy ezalatt mit éltem át és hogy akadtam rátok, az most nem tartozik ide.

Gombos zavarodottan rázogatta a fejét.

— Ki biztosít minket arról, hogy az úr igazat beszél — kérdezte.

Piroska viaszfehér arccal ült és képtelen volt megszólalni.

Újból Kiss Gábor hangja hallatszott:

— Érzem a helyzet fonák voltát, érzem, hogy nagyon idegen vagyok, azért nem is maradok itt. Megvárom, amíg megbarátkoztok a gondolattal és Firtos visszatér, hogy elmondja az igazságot. Semmi miatt nem kell szégyenkeznie. A maga részéről becsületesen járt el, és teljesítette utolsóinak vélt kívánságaimat. De, ha megengeditek, megreggelizem, mert éhes vagyok, aztán egy időre eltűnök a szemetek elől. Ha közben netán úgy éreznétek, hogy igazat mondtam, Sepsiszentgyörgyön, bátyám özvegyénél, nemes Kiss Áronnénál várni foglak benneteket.

Szótlatlanul evett. A keze már nem remegett. Reggeli után bement a házba, körülnézett s aztán anélkül, hogy elbúcsúzott volna, megindult a néhány lépcsőn lefelé.

Piroska a veranda meszelt oszlopához támaszkodott és úgy nézett a távozó férfi után. Képtelen volt utána menni. Nem tudott a gondolattal megbarátkozni.

Kiss Gábor megállt az udvar közepén, mintha várta volna, hogy valaki utánajön, vagy legalább kiált. De senki sem mozgott. Amikor látta, hogy hasztalan vár, megfordult, visszament a csendesen álló kislányhoz és megcsókolta. Megcsókolta a homlokát, arcát, aztán zsebkendőjével megtörölte szemét és boldog mosollyal az arcán távozott.

A harmatos fűvön szikrázott a napsugár és a távolban hosszan füttyült egy halkan zakatoló vonat.

XII.

Ághy nem bírta soká a bizonytalan helyzetet. Megtudakolta, hogy ki az a nemes Kiss Áronné. Amikor megtudta, hogy egy tisztnek az özvegye, és Kiss Gábor valóban nála lakik, azt sürgönyözte Szecsőpusztára, hogy az ügy tisztázódott és bejelentette egyúttal az érkezését is.

De Piroska nem mehetett eléje. Annyira a szívére vette az esetet, hogy megbetegedett. A leány különben ezekben a napokban töltötte be a tizennyolcadik évét. Ághy huszonöt volt és már elutazása előtt komoly lépésre határozta el magát.

Tudta, hogy Piroska vonzódik hozzá, a jó Gombos apó pedig úgy szereti, mintha a fia lenne. Megérkezésekor este, megkérte Piroska kezét. A kislány boldogan beleegyezett és Gombosnak sem volt kifogása ellene. Másnap Ághy elutazott Szepsziszentgyörgyre, de ott már nem kérdezett semmit. Kezet csókolt Kiss Gábornak, mint leendő apósának, karonfogta és felhozta Szecsőpusztára.

Piroska és Gombos eléjük jöttek az állomásra. Piroska szorongó érzéssel várta ezt a viszontlátást.

Amikor Ághy leszállt a vonatról és utána az apja, feléjük indult. Megállt előttük, majd lassan megfogta az apja kezét és megcsókolta. Így maradt egy ideig, aztán fokozatosan fel-

emelte a tekintetét és a férfi könnyes szemébe nézett. Amint a tekintetük találkozott, abban a pillanatban megérezte, hogy ez a férfi, aki szemben áll vele, az igazi apja. Odasimult hozzá, apja pedig magához ölelte a kislányát. Megtalálták egymást...

A mezőkről virágillatos szellő sodródott feléjük és a boldogság jóságával volt telve a világmindenség.

Apró történetek

Wer kann was Dummes,
Wer was Kluges denken
Das nicht die Vorwelt
schon gedacht?
Goethe: Faust

Szeretem a régi fíliánsokat s érdeklődéssel forgatom a lapjaikat. Olvasásuk közben rég elfeledett események, képek elevenednek fel előtttem, miközben gyakran mosolyognom kell, mert az apró történetkéek sokszor különösen hatnak ma, a rádió és a televízió korában. Az avult írásokban sok olyan eseményre, szomorú és vig történetre bukkantam, melyekről le kellett fújniom a tovairamlott századok szürke porát. A hírközlés vágya egyidejű az emberrel. A hírek szájról szájra jártak, egyik városból a másikba. Hosszú az út a máig, amikor a kimondott szó már abban a pillanatban hallható az egész világon.

Az egykori íróknak és újságíróknak nem állt rendelkezésükre olyan technikai felszerelés, amellyel ellenőrizni tudták volna, igazat írnak-e a kollégáik, vagy sem. Találkoztam olyan történetekkel, melyek több helyen is előfordulnak anélkül, hogy szerzőjük lenne. Az írójuk honnan vette, nem említi meg s ha hivatkozik is valami forrásra, gyakran az sem bizonyul hitelesnek. Akadtam olyan anekdotákra, feljegyzésekre is, melyek már a rómaiak korában előfordultak és évszázadok múlva új köntösben láttak napvilágot. Az volt a célom, hogy szórakoztassam az olvasókat és azért néhány olyan eseményt emeltem ki a feledés homályából, mely — úgy vélem — megérdemelte a fáradságot.

Elintéződött

Egy fiatalembernek séta közben bájos kislányon akadt meg a tekintete. Amint meglátta, nyomban beléje is szeretett. Utána ment és a házmesternőtől megtudta, hogy a kislányt Iluskának hívják és az első emeleten az ötben lakik. A fiatalember még melegében a következő sorokat írta neki:

„— Igen tisztelt Iluska Kisasszony! Önt meglátni és megszeretni pillanat műve volt. Úgy érzem, hogy feltétlenül meg kell ismerkednünk. Arra kérem tehát, jöjjön el vasárnap délután a főposta elé, ahol epedve fogom várni öt órákor. Csacsiszürke felöltő és galambszürke kalap lesz rajtam. Jobb kezemben sétapálca lesz és különös ismertető jelként a gomblyukamban piros szegfű. Imádója: Pista.”

Postafordultával megkapta a választ.

„— Minden tévedés elkerülése végett, vasárnap délután öt órákor várni fogom a főposta előtt éspedig a bejáratnál. Zöld kabát lesz rajtam, és a fejemen puha bársonykalap és a kezemben egy vastag bot. Különös ismertetőjel pedig az a három ütés lesz, amit kellő eréllyel a hátuljára adok. Iluska papája.”

Förtelmek

Kisze Károly el akart válni a feleségétől és erre okot keresett. A felesége szelíd, jó asszony volt és két szép fiúnak az anyja.

Kisze két barátját hozta el több alkalommal a házhoz és kérte barátait, hogy akkor is látogassanak el hozzá, ha ő nem lesz odahaza. Lehetőleg olyankor, amikor a gyerekek sem tartózkodnak otthon.

Egy ilyen alkalommal, amikor Kisze hazajött, a barátja

ingujjra volt vetkőzve, de azzal magyarázták, hogy nagy a forróság. Kiszé ellenben adta a haragosat, és amikor a barátja elment, nekitámadt az asszonynak.

Egy másik alkalommal jegyet hozott a feleségének moziba és amikor az asszony elfoglalta helyét, akkor vette észre, hogy a férje egyik barátja ül a mellette lévő széken. Amikor kijöttek a moziból, a férje várt rá az utcán és szemrehányásokat tett az asszonynak.

Szóval, Kiszé Károly mindent elkövetett, hogy az asszonyt behálózza és adatokat szerezzen ellene. Amikor aztán elegendő okot talált, beadta a válási keresetet a felesége ellen hűtlenség címén. Két barátját tanúként idéztette be, akik azt állították, hogy alkalom adtán udvaroltak az asszonynak.

A bíróság az asszony védekezését elutasította. Elválasztotta férjétől és még tartásdíj kifizetésére sem kötelezte. Sőt a két fiúcskát is az apjának ítélte oda.

A szegény asszony bánatába és szégyenébe belebetegedett. Ártatlan volt, de legjobban a fiacskáit sajnálta.

Ügyvédje ekkor a pör újrafelvételére bírta rá az asszonyt. Rávette őt arra, ismerje be, hogy a férje barátaival valóban jóban volt. És az egyik fiú az egyiktől, a másik meg a másik barátjától van. — A férj és barátai erre a fordulóra nem voltak elkészülve. Az asszony úgy vallott, ahogy ügyvédje tanácsolta neki. A bíróság elfogadta az asszony beismerő vallomását.

Az apa erre visszaadta a két fiút anyjának.

A bíróság pedig kötelezte a két tanút havi 400—400 forint gyerektartás fizetésére. — A tanúk nem védekezhettek, mert ellenkezett volna az előbb tett vallomásukkal.

A jóbarátok így halálos ellenségek lettek. Követelik, hogy térítsék meg a kiadásait. Kiszé meg nem tudja kárpótolni őket, mert akkor az új feleségével gyúlik meg a baja, és ő is tartásdíjat fog követelni tőle.

Szóval, förtelem... más szót nem találni rá.

— De, — úgy kell nekik!

Seres Jóska árukihordó az egyik Közértben. Már gyerek korában ismertem. A polgáriban én voltam egy évig a hitoktatója és ez az esztendő közelebb hozott minket egymáshoz. Néha rövidebb, hosszabb időre eltűnik, s amikor találkozunk, minden másról beszél, csak arról nem, hogy hol volt egy fél évig. Ilyenkor felnevet, de nem nyilatkozik. Hunyorít és ebből a hunyorításból kell nekem megértenem azt, amire kíváncsi vagyok.

Nem szereti a papokat, de én kivétel vagyok. Velem szívesen szót vált, sőt, amint most meglátott a restiben, nyomban mellém ült egy fröccsre.

A homlokát törölgetve kijelentette, hogy utálja a hőséget és a pokolba kívánja. Nem lehet ellene védekezni.

— Még jó, hogy ilyen hideg fröccsöt ihatik az ember, ez valahogy helyrebillenti az egyensúlyt.

Mosolyogva koccintottunk, mert ha már így összehozza az embert a sors, illő, hogy a poharak összekoccanjanak.

— Fröccs! — szólalt meg újból végig fenve az orra alját a keze fejével. — Okos ember volt, aki kitalálta.

— Bizony okos — helyeseltem én. — Hamarosan elterjedt az egész világon, az északi sarktól a déli sarkig és végig az egyenlítőn. Alig él ember a világon, aki nem ismerné. Szénsavval kevert italok. Jó az málnaszörpbe, limonádéba, pálinkába, aperitívbe és tudom is én, hogy még micsodába. Én szerintem inkább szolgálja az emberiség javát, mint az atombomba.

Seres Jóska már a második fröccsnél tartott és úgy érezte, hogy ez még jobban esik neki, mint az első.

— Ha ilyesfélét találának fel a papok, még tán ki is békülnék velük — tette hozzá, és ismét hunyorított, ami vérré vált szokás volt nála.

Letette a poharat az asztalra, de most nem a keze fejével, hanem a tenyerével törölte meg a száját.

Ekkor én nyúltam a pohár után.

— Igyunk a feltaláló emlékezetére — mondtam.

— Ki találta fel? — kérdezte kíváncsian.

— Előbb koccintsunk, aztán megmondom.

Seres Jóska üresen tette le a poharat és érdeklődéssel várt.

— Jedlik Ányos, fizikus találta fel — szoltam. — Ő szeretne borvízzel keverni a bort, abban ugyanis szénsav van. De ilyen szénsavas vízhez nem jutott mindig hozzá, ezért ő szerkesztett magának egy olyan üveget, amelyben szénsavval keverte a vizet. És így mindig, amikor szüksége volt rá, csinált magának szódavizet.

— Ki volt ez a Jedlik Ányos? — kérdezte gyanútlanul Seres Jóska.

— Bencés pap volt — szoltam le a bakról.

— Bencés pap?

Egy ideig a fejét rázogatta, aztán halkan megszólalt:

— Kár, hogy manapság már nincsenek ilyen papok. De megyek tovább. Isten megáldja, főtisztelendő úr.

Az ajtóban megállt és felém fordult. Hunyorított és utána becsukódott az ajtó.

En sajnálkozva néztem utána, de ez már nem változtatható a helyzeten.

Orvos akart lenni

Gyerekkoromban Körmöczbányán, ha betegek voltunk, az öreg Langsfelder doktor járt hozzánk. Hajlott hátú, lassú járású, bozontos hajú, vastag szemüvegű úr volt. Már a szoba levegőjéből megállapította, hogy mi a baja a betegnek. Bele-szimatolt a levegőbe, mint a vadászkutya s már is mondta: tüdőgyulladás, influenza, typhus, sarlach. Nem is nagyon vizsgálta a beteget, csak ránézett és már is írta a recepteket.

A vizitért egy forintot kapott, ami abban az időben nagy pénz volt.

Nyáron rendesen könnyű homokfutóján jött és gyakran megtörtént, hogy Ondrej, a kocsisa is bejött utána a konyhába és megvárta, amíg a gazdája elintézi dolgát a beteggel. Ha a beteg a konyhában feküdt, elnézte, hogy mit csinál vele az orvos, milyen tanácsokat ad és még azt is elnézte, hogy rakosgatja gazdája a forintosokat a zsebébe. No meg aztán nemcsak forintosokat kapott, hanem itt-ott egy pár csirkét, ha disznóölés volt, kis aprólékot, őszkor meg demijon bort, egy zacskó mandulát, diót a nagyságos asszonynak, szóval, mire a homokfutóval délre hazaértek, megtelt odahaza a konyhaasztal mindenféle jóval.

Ondrej ilyenkor elnézte és elgondolkozva a tapasztaltakon megállapította, hogy egy orvosnak mennyivel jobb dolga van, mint egy kocsisnak. Sajnálta is, hogy nem annak ment. Lovakkal bajlódni egy életen át, nem kellemes dolog.

— De miért nem lehetne belőle is orvos? — vetődött fel benne a gondolat. — Amint Langsfelder meg tudta tanulni a doktori tudományt, miért ne tudná ő is?

Meg is mondta másnap a doktornak, hogy miben töri a fejét.

Az orvos a hallottakon nem lepődött meg, sőt egészen természetesnek vette a kívánságot.

— Nincs ennél könnyebb dolog — mondta. — Ezentúl lehetőleg bejössz velem a beteghez, megfigyeled, hogy mit csinállok, aztán néhány év múlva, amikor már mindent megtanultál, te is orvos lehetsz.

Ondrej kocsis e naptól kezdve gyökeres változáson ment át. Nagyobb gondot fordított a ruházatára, keze tisztaságára és hetenkint nem egyszer borotválkozott, hanem kétszer.

Így ment ez már vagy egy hónapja. A doktor unni kezdte a dolgot. Ondrej mindig a háta mögött állt és figyelte, hogy gazdája mit mond, és hogyan vizsgálja meg a beteget.

A doktor egy napon elhatározta, hogy végét veti a dolognak. Meghagyta az egyik ismerős helyen, hogy szerezzenek be

egy új, még nem használt köpőcsészét. Tegyenek bele almabefőttet összenyomva, és amikor ő legközelebb eljön, legyen a csésze az almabefőttel a beteg mellett az éjjeliszekrényen.

Úgy is történt. A doktor másnap, amikor meglátogatta a beteget, a csészét ott látta az éjjeliszekrényen.

— Hogy van a beteg? — kérdezte az ágyhoz lépve. — Amint a színéről látom, sokkal jobban, mint tegnap volt. A huruttal, hogy állunk? Oldódik a sleim?

— Tessék megnézni, mennyi jött ki az éjjel — mutatott a beteg az almabefőttel telt csészére.

A doktor ekkor felemelte a csésze tetejét, megnézte, megzagolta, aztán a szájához emelve, néhány kortyot lenyelt belőle.

Csend, mélységes csend vette körül. Egy két pillanatig a légy zümmögését is meg lehetett volna hallani. De csak egy két pillanatig.

Ondrej a szájához kapott, és ha nem rohan ki, hát bizony nagy baj történt volna a szobában. Oda lett volna a szép perzsaszőnyeg.

Ondrej kint az udvaron a karjával odatámaszkodott az eperfához. és majd kiszakadt a belseje, úgy kikívánczozott belőle mindaz, amit reggelre megevett.

Halkan káromkodott és nagyokat köpött.

— Hogy a mennydörgős mennykő...

Többé nem akart orvos lenni. Végleg lemondott róla.

Ha már kocsisnak szánta az Isten, hát az is marad. De, hogy ő... Többet nem mondott, újból neckitámaszkodott a fának és tán még most is ott öklendezik, ha azóta meg nem halt.

Azt olvastam valahol, hogy a voguloknál, akik a tudósok szerint a nyelvrokonaink, ha halotti tort tartanak és duskát isznak, az asztalfőt üresen hagyják. Csendben összegyűlnek és várják a halottat, hogy elfoglalja a számára fenntartott helyet. Előzetesen a rokonok közül kiválasztják azt, aki a legjobban hasonlított a halottra, aztán a temető halottasházában felöltöztetik őt az elhunynak a ruháiba és útnak bocsátják. Az illető a halott lépteit, köhögését, mozdulatait utánózva végighalad a sírok között, majd a házak között az úton, belép a halott volt otthonába és elfoglalja a számára fenntartott helyet. A tor végén aztán feláll és amilyen csendben jött, olyan csendben eltávozik.

Ez a vogul szokás jutott az eszembe, amikor báró Salten Eduárd történetét hallottam. Valóságos rémhistória, mely magában foglalja a ponyvairódalom minden kíváncsiát.

Báró Saltennek volt egy Szigfrid nevű haszontalan fia. Ez a fiú összegyűjtötte magában az eddig élt Saltennek minden rossz tulajdonságát. Gögös, határtalanul könnyelmű, lelkiismeretlen fráter volt. Apja legszívesebben lelőtte volna, annyira borzadt tőle.

Nem volt annyi pénz a világon, amennyi ennek a haszontalan fiatalembernek elegendő lett volna. Könnyelműségével szegény anyját a sírba vitte. Hiába könyörgött neki az apja, hogy térjen észre, nem használt. Néhány hétig megbecsülte magát, aztán egy szép napon újból eltűnt, és kész volt a veszedelem. Minden ígéretés előlről kezdődött és az apának fizetnie kellett, ha nem akarta fiát börtönben látni.

Egy nap, dúlt képpel állt meg Szigfrid az apja előtt és tudatta vele, hogy tizezer pengőről szóló váltót kell sürgősen beváltania, mert ellenkező esetben a rendőrség letartóztatja őt. A váltóra ugyanis ráhamisította apja nevét.

Az öreg úr ekkor a szívéhez kapott és holtan terült el a kopott perzsaszőnyegen.

Szigfrid atyja íróasztalához sietett és kutatni kezdett benne. Majd kinyitotta a páncélszekrényt, de a legnagyobb meglepődésére a páncélszekrényben mást nem talált, mint atyja végrendeletét, amelyben minden ingó és ingatlan vagyon a húgát illeti. Szigfrid a járandóságát már előre kiszedte és el is költötte.

Közben az öregurat lefektették az ágyra és megkezdték az előkészületeket a temetésre.

A kastélyban a feje tetején állt a világ. Nem volt, aki intézkedjék. Szigfrid nem törődött semmivel. Átkozta magát és egész eddigi életét. Láttá, hogy a talaj végleg kicsúszott a lába alól és nincs mentség.

Este, amikor a vacsorára terítettek, a halottas szobából egy revolverdördülés hallatszott. Szigfrid báró úr fejbőlötte magát.

Az ágyon ekkor, a két égő gyertya között megmozdult az öreg báró. Hunyorgott, majd ásított. Egy ideig maga elé meredt, majd nehézkesen felült.

Az éjjeliszekrényen gyertya égett és a fiatal báró halva feküdt a kopott perzsaszőnyegen.

Az öregurat a dörrenés riasztotta fel aléltóságából. Valami derengeni kezdett a fejében. Felállt, a lábával eltolta a halottat és megindult az ebédlő felé.

Az inas kezéből kiesett a boroskancsó, amikor meglátta a bárót.

— Mit csodálkoztok? Csak most kezdek el élni — szólalt meg az öregúr és telerakta csirkepaprikással a tányérját.

A komédia véget ért.

Az abbé macskája

Regnier abbé már hosszabb idő óta betegeskedett. Hozzátartozója nem volt s így teljesen a szomszédok és néhány hívője jóindulatától függött a sorsa. Ha hoztak neki valamit enni, akkor evett, ha pedig nem hoztak, akkor koplalt. Így ment ez heteken, hónapokon keresztül. Idővel azonban annyira rosszabbodott a jó abbé állapota, hogy akkor sem evett, ha hoztak neki. A hozott ételt a macskája ette meg, mely hűségesen kitartott a gazdája mellett és az őszi időben ő volt a kályhája. Legszívesebben a abbé lábánál a paplanon feküdt és a testéből kiáradó meleg, jól esett az abbé hidegülő, fázós lábainak.

Egy napon aztán halva találták az abbét ágyában. A jó lelkek gyűjtést rendeztek a temetés költségeire és a szomorú eseményről értesítették a temetési vállalkozót. — A vállalkozó emberei hamarosan meg is érkeztek a gyászházba. Az abbét behelyezték a koporsóba, szalmával kitömött vánkost tettek a feje alá és egy olcsó fátyollal borították le.

A macska az utolsó pillanatban felugrott a koporsóra és elhelyezkedett az abbé gyomra táján. Hiába dobták le onnan, azonnal visszaugrott. A vállalkozó egyik embere, aki pipával a szájában végezte szomorú munkáját, a koporsóra ráborította a fedelet s gúnyosan jegyezte meg: Ha itt akarsz maradni, hát maradj.

A koporsót aztán elvitték a közeli templomba és ott a szokásnak megfelelően felravatalozták.

A hívek körülállták a koporsót és a pap elkezdte gyászos énekét.

És ekkor valami szokatlan dolog történt. Az abbé kinyitotta a szemét a koporsóban és ijedten hallotta a beszűrődő gyászéneket. Megemelte a kezét, már amennyire bírta. Kiáltani akart, de nem volt hozzá elegendő ereje. Ekkor vette észre, hogy valami meleg fekszik a gyomrán. Ráismert a macská-

jára. Ijedtében szorongatni kezdte a macskát, mire az felnyávogott.

A koporsó körül állók a szokatlan hangokra felfigyeltek. Közelebb hajoltak a koporsóhoz s megállapították, hogy az csak az abbé macskája lehet. A pap éneke elhallgatott és valaki felfeszítette a koporsó tetejét. A macska nagy ívben kiugrott a gyászolók közé s a halottnak vélt abbé meg felült a koporsóban és egy nagyot tüsszentett.

Az abbét a kórházba szállították, ahol annyira magához jött, hogy még tíz évig élt, a hívek nagy meglepetésére.

A bűvész

A bűvészet azóta érdekelt, amióta csak találkoztam vele, s mivel a tétlenséget ki nem állhatom, szabad óráimban szívesen megismertem közelebből is. Tükör előtt fogásokat gyakoroltam, bűvészkönyveket vásároltam, végül is olyan gyakorlatra tettem szert, hogy tudományomat másoknak is bemutathattam. Tagja lettem egy bűvésztársaságnak és beszereztem mindenféle requisitumot, ami a mutatványokhoz szükséges, így többek között vagy 20 pakli kártyát is. Kártyázni ugyan nem szeretek és nem is tudok, de trükköket bemutatni annál szívesebben.

Egy nyáron Riminiben üdültem és mivel a kis ostériák esti élete jobban érdekelt, mint a Grand Hoteleké, szívesebben vacsoráztam a matrózok, sofőrök és piaci árusok között. Ott mindig adódott valami, ami lekötötte a figyelmemet. Vándorgitárosok váltogatták egymást, akik közül némelyiknek olyan fenomenálisan szép hangja volt, hogy egész éjjel elhallgatta volna az ember.

Amint ott ülök és figyelem a körülöttem zajló életet, megáll előttem egy fiatalember és kártyákkal kezd manipulálni, de olyan ügyesen forgatta őket, hogy a titkos fogásokból sem-

mit sem lehetett észrevenni. Közelebb húztam őt magamhoz, hogy jobban megfigyelhessem, mire ő még közelebb ért hozzám. A baj az volt, hogy nem tudtuk egymást megérteni.

Aztán hirtelen búcsút intett a fejével és már ott sem volt.

— No, mondok, ezt nem viszed el olyan egyszerűen. Meg kell ismernem a titkodat. Az előtérben sikerült őt elfognom. Intettem neki, hogy álljon meg. Ijedten meresztette rám a szemét. Mutattam az ujjaimmal, hogy pénzt adok neki, ha megmutatja nekem a trükköt. Ő mondott valamit, de én nem értettem, hogy mit. Amikor a zsebem felé nyúltam, hirtelen ő nyúlt a zsebébe és a saját pénztárcámat nyújtotta felém.

Már értettem mindent. A kópé, amíg mutatta a trükköt, közben kilopta a zsebemből a pénztárcámat, s most, mivel nem értette, hogy mit akarok, ijedtében visszaadta.

A trükköt most sem tudom, de a pénztárcámra megtanultam vigyázni.

Valami hasznom mégiscsak lett belőle!

Egy kutya-történet

Rendkívül érdekes eset játszódott le az egyik vidéki városunkban. Régen történt, de az emberek emlékezetében még mindig él.

A városka egyik jómódú gazdájának nyomtalanul eltűnt a kisfia. Tüvé tették érte az egész várost, de nem tudtak ráakadni és senki sem tudott hollétéről felvilágosítást adni. A gyermek anyja belebetegedett és az apja búskomor lett. Semmi többé nem érdekelte őket a világon.

Egy napon vándorköszörűs állított be a házukba. Sorra kiköszörülte a tompa és csorba késeket, majd munkája végeztével ott tartották ebéden. A konyhában ültették le. A kutya bejött és idegesen körülszaglászta a köszörűst, majd felvonított. A gazdának feltűnt a kutya viselkedése, de végül azt

találta érthetetlennek, hogy a köszörüssel együtt eltűnt a kutya is.

— Hová lett a kutya? — kérdezték egymástól a házbeliék, de választ egyikük sem tudott adni.

A kutya másnap, sárosan, lomposan megjelent a konyhában. Evett, ivott, aztán kikéredzkedett. Amikor pedig kint volt, bekéredzkedett.

— Mi van evvel a kutyával? — töprengett a gazda. — Valamit akar, de vajjon mit?

Kis gondolkozás után magára vette a kabátját, fejébe nyomta a kalapját és a kutya nyomán megindult a városkából kifelé vezető úton. A kutya néhány lépéssel mindig előtte szaladt és nem engedte magát az útról letéríteni. A gazdának arra kellett mennie, amerre a kutya ment. A kutya egy elhagyatott tanya felé vette útját és amikor a közelébe ért, berontott az udvarába. Ekkor szaladt ki a házból két kis gyerek. S a kettő közül az egyik a gazda elveszett gyermeke volt.

A paraszt és az uzsorás

Egy szegény, ügyefogyott parasztember kölcsönként egy tallért az uzsorástól. Az uzsorás soká gondolkozott, hogy adjon-e neki.

— Aztán miből fogod visszafizetni? — kérdezte tőle.

— Ha eladtam a borjúmat, akkor visszaadom.

— Jó, kölcsön adok neked egy tallért, de te a kamatot beleszámítva, egy idő múlva kettőt adsz vissza nekem.

A megszorult paraszt ebbe is belement.

— Hát, ha másképpen nem kapok, akkor, ám legyen, kettőt adok vissza.

— De addig itthagyd a bekecsedet — tette hozzá az uzsorás.

A szegény ember lehúzta magáról a bekecsét és átadta az uzsorásnak.

Amikor már kifelé ment, az uzsorás utána kiáltott.

— Várj csak. Mondok neked valamit. Nem lesz neked sok, két tallért egyszerre visszafizetni? Szegény ember vagy te. Add ide most azt a tallért, ami nálad van és így majd csak egyet kell visszaadnod.

A szegény ember visszaadta és csak akkor kezdett el gondolkozni, amikor már kint volt. Tallérja nincs, ottmaradt a bekecse és van egy tallér tartozása.

— De hát, mit lehet itt tenni — dohogott magában — ilyen a szegény ember sorsa.

A két testvér

Két angol testvérről furfangos esetet jegyzett fel az elmúlt idők krónikása.

Szabó volt mind a kettő s mivel odahaza Bellinghamban nehéz volt a megélhetés, elhatározták, hogy világgá mennek. Így vetődtek el hosszú kalandozás után Jamaikába. De itt sem mosolygott rájuk a jólét. Még nehezebb volt az élet, mint odahaza. Kis tőkére lett volna szükségük, hogy gyakorolhassák a mesterségüket, de ez a kis összeg is hiányzott. Nyomórútságos napokat éltek. Törték a fejüket, hogy mibe is kezdenének. Végül az egyik azt az ajánlatot tette, hogy valamelyikük adja el magát rabszolgának. Egyikük szőke volt, a másik meg fekete.

A szőke így szólt:

— Leborotválom a hajadat és befestlek feketére. Szép erős férfi vagy, adnak érted 50—60 fontsterlinget.

A fekete testvér kis gondolkozás után rábólintott.

— Próbáljuk meg, hátha sikerül.

A szőke gondosan megborotválta a bátyját és sötétbarna festékekkel bekente az egész testét, majd kivitte a rabszolga-piacra. Egy rabszolgakereskedőnek megtetszett a szépformájú férfi és hatvan font sterlingért megvásárolta. A kereskedő azonnal magával is vitte, de nem soká örvendezhetett neki. Az új rabszolga az éj leple alatt elszökött a kereskedő szállásáról és néhány nap múlva beállított a bátyjához, aki forró vízzel lemosta és visszaadta a régi külsejét.

A hatóság emberei hasztalan keresték a szökött rabszolgát, nem tudták megtalálni.

A két testvér pedig a kapott pénzen egy kis műhelyt nyitott és dolgozni kezdtek. Hamarosan kis vagyongára tettek szert. Amikor már volt elegendő pénzük, elhatározták, hogy visszatérnek a hazájukba. Mielőtt hazatértek volna, felkeresték a rabszolgakereskedőt, akit egykor megkárosítottak és megfizették a tartozásukat.

Hazájukba visszatérve vendéglőt nyitottak. Fehér szerezcsent festettek a címtáblára és szívesen elbeszélték kalandjait a vendégeknek.

A szakállas őrzőangyal

A régi újságok gyakran közöltek olyan történeteket, amelyeknek címe: Szerencsés véletlen volt. Ezek közül való az alábbi is.

Egy nagy város ékszerésznél valaki briliáns kövű gyűrűt rendelt. Az ékszerésznek nem volt megfelelő nagyságú briliánsa, azért nyakába vette a várost, hogy valamelyik ékszerész társánál megfelelőt találjon. Nagy utánjárással sikerült is egyet szereznie. Boldogan igyekezett vele hazafelé a nagy hóban.

Az utcán szembetalálkozott egyik ékszerész társával.

— Mégis sikerült találnom egy megfelelő briliánst. Méreg

drága volt — újságolta — de megvan. Ilyen szépet még nem láttál.

Benyúlt a zsebébe és kivette belőle a bársonydarabkába pólyált kövecskét. De alig bontotta ki, a keze rándult egyet és a briliáns berepült a hóba.

Kétségbeesve kezdtek keresni mind a ketten. Hoztak oda forró vizet, megöntözték vele a havat, araszról araszra kitapogatták a sáros talajt, de a briliánst csak nem találták. Órákon át keresték hasztalan.

A szerencsétlen nap óta egy esztendő múlt el. Az ékszerész éppen azon az úton haladt, ahol briliánsának a nyoma vészett, amikor egy rég nem látott, távoli országokban járt barátjával találkozott, akinek bozontos szakáll verdeste a mellét. Megörültek egymásnak. Az ékszerész ott helyben elbeszélte szomorú történetét.

— Itt ezen a helyen történt, ahol most állunk. Én itt álltam, egyik ékszerész társam meg itt. Hirtelen, mintha valaki meglökte volna a kezemet, úgy éreztem. A kő kicsúszott az ujjaim közül és errefelé repülve beleesett a hóba.

Amint ezeket elbeszélte, a keze irányába nézett. A fal egyik mélyedésében megcsillant valami. Odaugrott. Hát, uram fia, ott volt a briliáns.

— Kedves barátom, téged az Ég küldött az utamba — lelkendezett az ékszerész. — Te vagy az őrangyalom. Megvan a briliánsom. Legyen áldott az Isten, — ujjongott és összeölelgette a szakállas őrangyalt az utcán.

Az alvajáró

Lafontaine, a kiváló francia meseköltő, alvajáró volt. Egy napon a költő két barátját meghívta vacsorára, de mire a vacsora ideje megjött, egészen megfélemedezett arról, hogy vendégeket hívott. Bezárkózott a szobájába és lefeküdt. A két

vacsorai vendég pontosan megérkezett. A ház asszonya semmiről sem tudott. Jól mulatott az eseten, de nem esett kétségbe. Hamarosan összeállított egy vacsorát és kedélyesen elbeszélgetett a vendégeivel. Már javában ettek, amikor váratlanul kinyílik a hálószoza ajtaja s kilép rajta Lafontaine, de látszik, hogy nincs eszméletén. A szobában lévőket észre sem veszi. Nem üdvözli őket. Egyenesen az íróasztalához megy, leül, maga elé tesz egy ív papírost, egy félóra hosszat ír, aztán lehinti írását porzóval és amint jött, úgy visszatért a szobájába.

A vendégek megnézték, hogy mit írt. Szép gondos írással az íróasztalán feküdt — A két galamb című meséje.

Ezt az esetet Haug, a stuttgarti kir. bibliotéka főkönyvtárosa beszélte el barátainak és így került aztán az újságokba.

A sárga dominó

A régi újságok külön rovatban foglalkoztak az udvar híreivel. Ez a rovat számolt be a következő történetről.

Alarcos bál volt az udvarnál. A buffetben dúsan megrakott asztalok várták a vendégeket. Volt ott sokféle hidegsült, finomnál finomabb pástétom, hal, sajtok, torták, édességek és minden, amit csak megkívánhat az éhes és szomjas ember. Egy sárgaruhás dominó odament az asztalokhoz, innen is, onnan is szedett a tányérjára többféle ínyes falatot és láthatóan jól belakott. De alig múlt el tíz perc, újból megjelent és lakmározni kezdett. Először hideg sülteket evett, aztán kaviáros szendvicseket, majd jókora adag pástétomot kebelezett be. Utána megivott három pohár bort és továbbállt. De tíz perce sem volt távol, amikor újból ott settenkedett az asztaloknál a sárga dominó. Majd olyan hévvel kezdett enni, mintha egy hét óta nem evett volna. Amikor már vagy tizedszer jött vissza, a királynak feltűnt a telhetetlen gyomrú álarcos.

— Ki lehet ez a sárga dominó? — kérdezte az adjutánsától —, aki ilyen borzalmasan sokat tud enni.

Az adjutáns utánajárt a dolognak és csakhamar kiderült a rejtély. A svájci testőröknek sikerült szerezniök egy sárga dominót, amit felváltva magukra öltöttek és így mentek jólakni a terembe. A király mosolyogva hallgatta és elrendelte, hogy ilyenkor a gárda tagjait, mielőtt szolgálatba lépnek, jól kell lakatni.

Az élelmes inas

Jancsi inas már több alkalommal vitte mestere küldeményét annak egyik barátjához, aki sohasem adott neki borra-valót, pedig egy két garaska nagy hiányokat pótol a szegény inasgyereknél. Mosolyból, vagy vállveregetésből semmit sem vehet magának az ember. Meg is haragudott rá a fukarságáért és elhatározta, hogy nem lesz többé illedelmes vele szemben.

A legközelebbi alkalommal, amikor halat kellett vinnie a figyelmetlen embernek, köszönés nélkül állított be hozzá.

— Itt van ez a hal — mondotta. — A mesterem küldi azzal, hogy egye meg.

— Ejnye, ejnye, édes fiam, de különösen beszélsz — rázogatta a fejét az úr.

— Hát hogy mondjam? — kérdezte morcosan a gyerek.

— Majd megmutatom neked, hogy kell illedelmesen átadni az ajándékot. Cseréljünk szerepet. Te leszel én és én leszek te.

Az inaska rábólintott.

— Ül le akkor oda a helyemre és figyelj.

Magához vette a kosárkában lévő halat, kiment és egy idő múlva megkopogtatta az ajtót.

— Tessék — válaszolta az inas a széken elterpeszkedve.

Az ajtó lassan kinyílt és mosolyogva belépett az úr.

— Jó napot kívánok. Az uram szíves üdvözlését hozom és ezt a csekélységet. Arra kéri a mesterem, hogy a halat fogyassza el jó egészséggel és legközelebb, ha újból akad a horgára hozzá hasonló, azt is elküldi majd, mert tudja, hogy az úr nagyon szereti a vajban sült pisztrángot.

Az inaska felállt a székeről, eléje ment és a fejét csóválva átvette a küldeményt. Megnézte a halat, aztán a nyelvével csettintve így szólt:

— Mondd meg az uradnak, hogy a szíves ajándékával valóban nagy örömet szerzett nekem. Hálásan köszönöm és majd alkalomadtán viszonzom. Egyben tolmácsold szívélyes üdvözlétemet. Neked pedig, kedves fiacskám, azért, mert ide fáradtál ebben a pocsék időben, adok egy húszast. Nem kívánhatom tőled, hogy miattam koptasd a cipődet.

Benyúlt a zsebébe és mivel húszasa nem volt, hát egy nadrággombot nyomott az úr kezébe.

Elámulva nézett rá az úr, majd hangosan felnevetett.

— Igazad van, fiacskám. Én tanulhatok tőled és nem te tőlem.

Elővette pénztárcáját, kivett belőle egy forintost és átadta az inasnak.

— A tandíj fejében fogadd el.

Aztán magához ölelte a gyereket és megsimogatta az arcát.

Az inquisitor

A félelmetes inquisitor elhaladt egy gyümölcsös mellett és az egyik fügefáról leszakított egy érett fügét. Nagyon jó füge volt. Elküldte hát a szolgáját a fügefa tulajdonosához és magához kérte.

Már pusztán az inquisitor szolgájának a megjelenése kimondhatatlan rémülettel töltötte el a szegény embert.

— Mit akar tőlem az inquisitor úr? — kérdezte a homlokát törölgetve.

— Nem tudom. De holnap délelőtt légy a hivatalában — válaszolta a szolga.

A szegény ember rémületében majd szörnyet halt. Egész éjjel nem hunyta le a szemét. Reggel meggyónt, megáldozott, megírta a végrendeletét, elbúcsúzott a síró családjától és nehéz szívvel megindult az inquisitor hivatala felé. Remegve állt meg előtte.

Az inquisitor hellyel kínálta meg, majd így szólt:

— Tegnap délután a kerted mellett haladtam el és az egyik fügefádról leszakítottam egy fügét és megettem. Nagyon jó volt. Arra kérnélek, küldj nekem egy kosárával belőlük. Megfizetem neked.

A szegény ember boldogan rohant haza. Lekopasztotta a fáját és kosárba rakva elvitte a fügéket az inquisitornak, — de hazatérve tüstént kivágta a fát, hogy még a nyoma se maradjon.

Többet ésszel

Egy angol bonvivant megfestette a portréját, de az érte járó kétszáz guineát nem akarta megfizetni a szegény festőnek. Az ügy lassan két esztendőse lett és a festő még akkor sem jutott a pénzéhez. Végül is cselhez folyamodott. Egy reggeli lapban az alábbi felhívást tette közzé: — Szívesen megismerkednék azzal a sárga kesztyűs, szürke cilinderes, piros székfűs úrral, aki hétfőn délelőtt tizenegy órakor a Bondstreet saroküzletében pipadohányt vásárolt. Határozza meg az időt és a helyet, ahol találkozhatnánk. Én lefüggönyözött kocsiban a jelzett időben ott lennék. Ha ajánlatomat elfogadja, jelezze ugyanebben az újságban. Vagy, ha levelet írna, úgy Livia névre adja le a szerkesztőségbe. — A bonvivant olvasta

a közleményt és elhatározta, hogy az érdekesnek ígérkező alkalmat felhasználja. Levélben közölte, hogy ekkor és ekkor ott lesz a Bloomsbury — Square-on. A jelzett időben valóban megjelent egy lefüggönyözött bérkocsi a helyszínen és annak félrehúzott függőnye mögül egy szőkefürtű női fej mosolygott rá és intett feléje. A bonvivant hamarosan a kocsiban termett. A kocsi aztán elrobogott és nemsokára rá behajtatott a Chancery—Lane-on lévő adósok börtönébe. A bonvivant csak akkor tért magához, amikor már a börtön foglya volt s addig maradt ott, amíg adósságát meg nem fizette a festőnek.

A kocsiban ülő hölgy a festő lánya volt, a kocsis meg a börtön egyik fegyőre.

Egy szegény jobbágy esete

Pommeraniában, Trepow melletti földbirtokon élt egy szegény jobbágy. Háza és gazdasági udvara, határos volt a földesúr zöldséges kertjével. A kertet lécajtó választotta el a jobbágy udvarától és ezt az ajtót a kertész sokszor nyitva hagyta. Ennek pedig az lett a következménye, hogy a jobbágy disznaja átrándult a kertbe, feltúrta a virágos ágyakat, felökdöste a cserepeket a kertész legnagyobb bosszúságára. Az eseményről a földesúr is tudomást szerzett és a szegény jobbágyra ötven botütést veretett, azzal a meghagyással, ha ehhez hasonló eset még egyszer előfordul, a disznót le fogja lőni. Hiába tiltakozott a szegény jobbágy, hogy nem ő az oka, hanem a kertész, aki nyitva hagyta az ajtót. A földesúr erről nem akart tudomást szerezni. Egy idő múlva a kertajtó nyitva lévén, a disznó újból átrándult a retkek és kalarábék világába. De nem sokáig garázdálkodhatott, mert a földesúr leakasztotta a puskáját, a disznót lelőtte és húsát a személyzete között szétosztotta.

A trepowi jobbágyoknak abban az időben csak a lábas-

jószágból volt jövedelmük. Az állatokat kihizlalták és eladták. A szegény jobbágy eltűrt volna inkább még ötven botütést, csak ez a jóvátehetetlen hiba ne történt volna. Szép hízója elvesztésével oda lett minden reménysége. Sanyarú tél elé nézett. Törte a fejét, hogy miként segíthetne magán. Ha ügyvédhez fordulna, az pénzbe kerülne, pénze meg nem volt. Elhatározta, hogy segítségért egyenesen a királyhoz fordul. Abban az időben Nagy Frigyes ült a trónon, akit a népe egy része bálványozott. A szegény jobbágy elment a papjához és megkérte őt, írnia meg neki a kérvényt, mert ő nem járatos az írás mesteriségében. A pap tagadólag rázogatta a fejét.

— Nem olyan egyszerű dolog ez — mondotta. — Ha a földesúr megtudja, hogy én írtam meg a kérvényedet, meggyűlik vele a bajom. Már pedig mindnyájan tudjuk, tapasztalatból, hogy milyen ember ökegyelme.

— Akkor megírom magam — csapta fel a fejét a szegény ember és papírost meg tollat kért a paptól.

A pap adott neki egy árkus papírost, elébe rakott tollat és tintát, mire a szegény ember neki gyürkőzve firkálni kezdett a papíroson. Aztán hazament, felvette vasárnapi ködmönét és gyalogosan megindult a városba a királyi palota elé. Az őrtálló katona feltartóztatta.

— A királlyal akarok beszélni — mondotta a szegény ember.

— A palotába nem mehetsz. Itt kell megvárnod, amíg kijön. Magasba tartod az írásodat és ha észreveszi elkéri tőled.

A parasztnak ez nem nagyon tetszett —, fáradt volt nagyon és minél előbb túl szeretett volna lenni a kellemetlen ügyön. De szerencséjére nemsokára nyílt a kapu és a király néhány tisztje társaságában kilépett az úttestre. Az őr feszes állásba vágódott és magára hagyta a bámészkodó parasztot.

A király figyelme ráterelődött és megkérdezte tőle.

— Velem akarsz beszélni?

— Igen kérem, a király úrral szeretnék beszélni a disznóm dolgában.

— Mit szorongatsz a kezeden?

— A kérvényemet.

— Mutasd.

A király belenézett, majd mosolyogva megkérdezte.

— Mi ez?

A szegény ember magyarázni kezdett, mire a király visszatért a palotába s a szegény embernek, ott az íróasztala mellett kellett megmagyaráznia az irkafirkát.

— Ez itt kérem az én házam. Itt ez a pad a deres, ezen veretett meg a gazdám. Ez itt a kerítés és ez a paca meg a disznó, melyet lelőtt.

A király figyelmesen hallgatta.

— Ezt most már értem, csak azt nem tudom még, hogy függnék össze ezek a dolgok.

A szegény ember ekkor elejétől végig elmondott neki mindent.

— Így most már értem — bólogatott a király. — Ügyedben most egyelőre nem tudok intézkedni, de délután két órakor légy itt, majd akkor nyélbe ütjük a dolgot.

A szegény ember két órakor pontosan megjelent a palotában és egy lakáj a király ebédlőjébe vezette, ahol az asztal körül ültek a tisztek.

A király megkérdezte a tiszteket, hogy el tudják-e olvasni e különös kérvényt. A papírlap körben járt, de senki sem tudta megfejteni, hogy az ákombákókok mit jelentenek.

A király ekkor a tisztek nagy derűlségére megfektette az írást.

A szegény ember, aki ez idő alatt a háttérben állt, megszólalt:

— Könnyű neki, amikor én már elolvastam elejétől végig.

A derűlség még nagyobb lett. De legjobban maga a király mulatott. Majd az íróasztaláról áthozatta a már kész végzést.

— Itt van ez a pecsétetes írás — szólt a szegény emberhez. — Ezt átadod a gazdádnek, a többit aztán majd elintézi ő.

A szegény ember kihátrált a teremből és hazáig meg sem állt. De alig ért haza elfogták és a földesúr elé cipelték.

— Úgy hallom a királyhoz akarsz panaszoddal fordulni —

kiáltott rá. — Majd ellátom én a bajodat. Hogy merészeltél a telkedről engedelmem nélkül eltávozni? Ezért súlyos büntetésben lesz részed.

A szegély ember ekkor átnyújtotta a pecsétes írást, s csak annyit mondott:

— A király úr küldi az úrnak.

A földesúr arca pillanatok alatt rákvörös lett és a homloka verejtékezni kezdett. A szegény ember nem tudta, hogy mi van a levélben, de ezek a látható jelenségek reménységgel töltötték el. Valami olyan lehetett benne, ami nagyon nem tetszhetik az úrnak.

— Takarodj a szemem elől — kiáltott rá, de a levélben foglaltakat teljesítenie kellett.

Másnap a királyi fiskus képviselője maga elé hívatta a szegény embert és a következő dolgokat tudatta vele.

— A király öfelsége parancsa folytán, az elszenvedett ötven botütésért, ötven tallért kapsz a földesúrtól. Az útiköltség megtérítése címen ugyancsak tőle húsz tallért és a disznóért annyit, amennyi egy ilyen disznónak a mostani ára. Van még valami kívánságod?

— Nagyon meg vagyok elégedve — hajlongott a szegény ember — de nem áll ezért rajtam bosszút a földesúr?

— Nyugodt lehetsz, aki mögött a király áll, annak egy hajszála sem görbülhet meg.

A földesúr okult és többé nem merte megveretni jobbágyait.

A pápa susztere

VIII. Pius pápáról a következő kedves kis történetet jegyezték fel a kortársai. Kardinális korában, amikor még Castiglione néven ismerték, előkelőnek egyáltalában nem nevezhető suszternél készítette cipőit. A kardinális saruinak mestere egyszerű varga volt és vagy tíz gyermeknek az apja. A bíbo-

ros, ha cipőí ügyében nála időzött, eljátszogatott a gyerekekkel és kisebb ajándékokkal örvendeztette meg őket. Az apa büszke volt, hogy rendelői között egy valódi bíboros is van.

Amikor pápává választották, tüstént megjelentek nála a pápai udvar szabói, hogy elkészíthessék új öltözékeit. Ugyancsak előállt az udvari cipész is, hogy gondoskodjék az új lábbelikről.

— Ki ez az ember? — kérdezte a pápa. — Ez nem az én cipésem. Hol van az én kedves Carlom? Hivassátok el őt. — Hogy nem tud megfelelő cipőt csinálni nekem? Ne mondjatok ilyet. Ha eddig tudott, ezentúl is tud. Ha én emelkedtem a ranglétrán, illő, hogy ő is emelkedjék velem együtt.

Azonnal elsiettek a derék vargáért. Megfelelő ruhát kértek kölcsön számára és abba öltöztették, hogy illően jelenhessen meg a szentatya előtt.

A szegény Carlo remegve állt a főpap elé.

A pápa száz piasztert utaltatott ki neki és meghagyta, hogy a címtáblájára kiírhassa: — A pápa susztere.

Milyen megbízhatók a régi feljegyzések

Van Swieten, egyetemi tanár, Mária Terézia házi orvosa, az akkori osztrák kultúra egyik kimagasló alakja volt. Szenvédélyei közé tartozott, többek között a görög nyelv tanítása is. A fiával görögül társalgott és így is levelezett vele. Egy napon a fia, szépen megfogalmazott görögnyelvű levélben arra kérte az apját, küldjön neki pénzt, mert még lovászmessterének bérével tartozik. Az apa a levél vételekor Theodoretus, görög írónak a munkáját fordította és jegyzetekkel látta el Meermann nevű hollandiai kollégája részére. A szórakozott apa fiának levelét a kéziratok között felejtette és úgy küldte el a kollégájának. Meermann nagyon megörült a különös levélnek és természetesnek vette, hogy a levél Theodoretus

munkájának a tartozéka, azt közölte „Novus thesaurus iuris civ. et canonicis” című munkájában, annak bizonyítására, hogy már Theodoretus korában is tartottak és fizettek lovászmestereket.

A tévedést csak akkor vették észre, amikor azt már nem lehetett helyesbíteni.

A tűzpróba

Cousin d'Avalon, Bonapartiana c. művében az alábbi eset olvasható:

Napoleon szokása szerint a ruhája alatt, csaknem állandóan páncélinget viselt. Belgiumi útja előtt magához hívatott egy jónevű páncélkovácsot és megkérdezte tőle, tudna-e neki olyan vértet készíteni, amelyen semmiféle fegyver, vagy lövedék nem hatol át.

— Tudok — válaszolta önérzetesen a mester.

— Mibe kerül? — kérdezte Bonaparte.

— 18 000 frankba.

— Az ajánlatot elfogadom — válaszolta a császár és ezzel a rendelés meg is történt.

A páncéling a megígért időre elkészült, de Bonaparte ahelyett, hogy magára vette volna, megparancsolta, hogy előbb a kovács vegye magára.

— Szeretnék meggyőződni róla, hogy a mester valóban olyan páncélt készített-e, mint aminőt kialakdunk.

Ezzel kezébe ragadott két töltött pisztolyt és az egyiket a páncél mellére, a másikat a hátára sütötte s mind a két golyó lepattant róla.

A megrémült mester azt hitte, hogy a próba befejeződött, de Bonaparte kihozott a fegyvertárából egy kétcsövű puskát és a kovács gyomrára célozva elsütötte és a páncél ezt is kibírta.

A kovácmester holtsápadtan állt és homlokáról patakozott a verejték.

— Mennyiben alkudtunk meg? — kérdezte Bonaparte.

— 18 000 frankban — dadogta a kérdezett.

— Adjatok neki 36 000-et — fordult a szárnysegéde felé. — Megérdemli, mert a halálfélelmet is meg kell fizetni.

És mosolyogva hagyta ott a még mindig remegő mestert.

Igazi öröm

Josephine császárnő egy napon a világ minden tájáról összegyűjtött ékszereit megmutatta udvarhölgyeinek. Voltak köztük pénzen vásárolt drágaságok, voltak olyanok, melyeket harcok hevében zsákmányoltak a katonák, vagy ajándék képpen kapott a császárnő. Az udvarhölgyek szeme szája elállt, a nagy értékek láttán, a császárné ellenben csak mosolygott.

— Azért mutatom meg önöknek ezeket a kincseket — beszélt halkán —, hogy kigyógyítsam valamennyiüket az ékszerek után való vágyakozásból. Valamikor boldog asszony voltam, de amint nőtt az ékszereim száma, úgy nőtt a boldogtalanságom is. Volt egy szakasza az életemnek, amikor szívesen vettem magamra ezeket a csillogó jószágokat, volt úgyis, amikor magamra kellett raknom, mert így parancsolták az udvari előírások. Pedig hiábavalóságok ezek mind és nem érdemlik meg, hogy az ember örüljön nekik. Ezek itt például Mária Antoinette fülbevalói. Azon gondolkodom, hogy ne adjak-e túl rajtuk. Az ilyen drágaságoknak a szív igazi boldogságához semmi közük. Nekem valamikor egy pár elhasznált öreg cipő nagyobb örömet okozott, mint most ezek az értékek itt együttvéve.

Az udvarhölgyek felnevettek és meg voltak győződve, hogy a császárnő tréfál, bármint is bizonyítgatta, hogy az igazságot mondja.

— Amikor lányommal, Hortensiával Martinique szigetéről elhajóztunk — beszélte tovább — a hajó legénysége és tisztjei igaz tisztelettel és szeretettel vettek körül mindkettőnket, pedig alig volt annyi pénzem, hogy útiköltségre elegendő lett volna. Lányom, Hortensia akkoriban még kislányka volt, de a hajón mindenki rajongott érte. Értette a módját, miként kell megkedveltetnie magát. Mestere volt a néger táncoknak és daloknak. A munkától elfáradt tengerészek körülülték és ő táncokkal és apró dalocskákkal szórakoztatta őket. Különösen az egyik tengeri medve rajongott érte. Könnyezett a jóérzéstől, amikor a kislány fáradtan leült a térdére. Minden rendjén lett volna, csak az volt a nagy baj, hogy a sok ugrálástól oda lett a cipője. S mivel csak az a cipője volt, mely a lábán volt, nagy gondot okozott, hogy hol szerzek neki egy másik pár cipőt.

Egy napon, amikor bejött a kajütbe, látom, hogy vérzik a lába.

— Megsérültél? — kérdeztem ijedten.

Kérdőn nézett rám.

— Vér szivárog a cipődből — mutattam a lábára. — Húzd le hamar.

Amikor a rongyos cipőket a kezembe vettem, láttam, hogy végük van. Egy szög felhasította a cipőt és ez vérezte fel a lábát.

— Hol veszek most részedre másik cipőt — sóhajtottam kétségbeesve, mert arra gondolni sem lehetett, hogy a még hátralévő hosszú úton állandóan a szobájában üljön.

Tépelődéseink közepette bejött kajütünkbe az öreg tengeri medve és megkérdezte, hogy miért búslakodunk.

Hortensia könnyes szemekkel mutatta meg a cipőit.

— Nincs talpa és az oldala is lyukas.

— Az ilyen csekélységért igazán nem érdemes búslakodni — nevetett fel a jó öreg. — Van nekem a ládámban egy öreg bakancsom, majd csinálok én abból olyan lábravalót, hogy meg lesz vele elégedve. Egy tengerésznek mindenhez kell értenie.

Magával vitte az elnyűtt cipőt és estére már hozta is a maga alkotta remeket. Szépnek ugyan nem volt nevezhető, de ugrálni és táncolni lehetett benne. Sajnálom, hogy nem tettem el emlékül. Hortensia boldog volt. Este aztán újból fellépett és tán még soha sem volt akkora sikere, mint azon az estén. Én meg csak ültem és néztem, titokban én voltam a legboldogabb édesanya a világon. Ennél nagyobb ajándékot a jelen pillanatban nem kaphattunk volna. Ebből láthatják, hogy az igazi boldogsághoz nincs az embernek szüksége briliánsokra, néha elegendő hozzá egy elnyűtt, öreg bakancs is.

Segített magán

A berlini rendőrségi hírekben emlékeztek meg az esetről.

Egy ottani kőművesegéd szerette az italt, de pénze nem volt rá. Napokon át törte a fejét, miként juthatna pénz nélkül az annyira kívánt pálinkájához. Végül rájött a dolog nyitjára. Két egyforma üveget szerzett. Az egyiket üresen hagyta, a másikat pedig teletöltötte vízzel. Aztán a telt és az üres üveget betette a zsebébe és elment a kocsmába pálinkát venni. Megtöltötte az üres üveget és tüstént bedugta a zsebébe, majd a pénztárcáját kezdte keresni.

— Otthon felejtettem a pénztárcámat — morogta s amikor már végig kotorászta minden zsebét, bosszankodva, önmagát korholva kihúzta zsebéből a vízzel telt üveget és letette a kiszolgáló asztalra. — Addig itt hagyom a pálinkát — mondotta — tegye csak félre, majd később érte jövök. — A kocsmáros persze nem vette észre a cserét.

A kőművesegédnek ilyen módon a város valamennyi kocsmárosát sikerült becsapnia. Irigykedő barátai tudomást szereztek a csínyről, elárulták a kocsmárosoknak, akik meglesték és alaposan elpáholták.

A furfangos tolvaj

A mézeskalácsosné boltjába néhány perccel a zárás előtt beállított egy fiatalember és két liter mézet kért a kalapjába.

— A kalapjába öntsem? — álmélkodott a mézeskalácsosné.

— Nem sajnálja a kalapját?

— Fogadásból teszem — válaszolta nevetve a fiatalember

— különben is a kalap nem ér már sokat.

A mézeskalácsosné belemérte a kalapba a két liter mézet és nem győzte a fejét ingatni az ifjúság bolondozásain.

A kalap színültig megtelt mézzel.

— Most aztán, hogy veszem ki a zsebemből a pénztárcámat?

— kérdezte zavarodottan a fiatalember a mézzel telt kalapját a két kezével tartva. — Itt van a kabátom zsebében, legyen szíves és vegye ki.

A mézeskalácsosné áthajolt a pulton és a fiatalember abban a pillanatban a mézzel telt kalapot, az asszony fejére nyomta le egészen a nyakáig.

Aztán a pult mögé ugrott, kirántotta a pénzesfiókot és tartalmát magához véve, ott hagyta a fuldokló asszonyt, aki még kiáltozni sem tudott a száját ellepő sűrű méztől.

Mire nagy nehezen levegőhöz jutott, a tolvaj már árkon-bokron is túl volt.

Különös szokások

Anglia a különlegességek hazája. Bizonyos szokásokhoz sehol sem ragaszkodnak olyan szívósan, mint ott. Képesek azon is összeveszni, hogy az ebédnél a fajdkakast, vagy pedig a fenyőrigót kell-e előbb felszolgálni. A pohárköszöntők elmondásánál is egészen furcsa szokások honosodtak meg. A XVIII. sz. vége felé például az volt a szokás, hogy a társas összejövete-

lek alkalmával a ház asszonyára, vagy valamelyik másik hölgy tiszteletére pohárköszöntőt mondtak. Ilyenkor a felszólaló nála lévő értékei, vagy holmijai közül valamit megsemmisített, télen bedobta a kandallóba, nyáron meg összetépte és így tette hasznavehetetlenné. Buta szokás volt, de körmük szakadtáig ragaszkodtak hozzá. De ez nem volt elég. A jelenlévőknek utánozniok kellett a felszólalót. Ha az a nyakkendőjét dobta a tűzbe, a többieknek hasonlóképpen kellett cselekedniök és a nyakkendőjüktől megválniok.

Egy alkalommal Sir Eh. Sedley több ismerőseivel egy nyilvános étteremben ebédeltek. Egyik barátja észrevette, hogy Sedley nyakán rendkívül szép, értékes keleti sál van.

— No, ezt megtréfáljuk — gondolta magában és a jelenlévő hölgyek közül az egyiket felköszöntötte. Aztán leoldotta sálját és gondolkodás nélkül a tűzbe vetette. A többiek hasonlóképpen cselekedtek.

Sir Eh, Sedley fájdalmasan vette tudomásul, hogy kedves és drága sáljától meg kell válnia, de egy percig sem várakozott. Leoldotta a nyakáról és bedobta a kandallóba. Csak ennyit jegyzett meg: Valóban nagyon szellemes tréfa. Alkalomátán majd meghálálom.

Két nap múlva Sir Eh. Sedley ugyan ezt a társaságot meghívta magához. Amikor a pohárköszöntőre került a sor, ő állt fel elsőnek és a jelenlévők egészségére üritette poharát, aztán behívta a szomszédos helyiségben várakozó fogászt és kihúzatta vele az egyik már régóta fájó fogát és utána bedobta a kandallóba. A vendégek ijedten ugráltak fel, kiáltozni kezdtek és annak a reményüknek adtak kifejezést, hogy Sir Eh. Sedley ez alkalommal eltekint a szokásoktól, de a házigazda ragaszkodott hozzájuk. Nem volt tehát mit tenni, alá kellett magukat vetniök a kinos műveletnek, a szokás kérlelhetetlen törvényének és kénytelenek voltak egy foggal szegényebben hazamenni.

A szokások fonákságán gúnyolódó újság az eset leírásának a végére még hozzátette azt a klasszikus mondást, hogy változnak az idők, változnak a szokások és megváltozunk mi is.

A sixtusi saláta

Amikor V. Sixtus még csak Pater Felice Peretti volt és a velencei, rendi főiskola igazgatója, megismerkedett Turinez nevű híres jogtudóssal, akivel sokat volt együtt a főiskolán. Később megszakadt a kapcsolatuk, mert Pater Peretti elkerült Velencéből. Pápaságának első felében történt, hogy orvosa egyszer merő véletlenségből szóba hozta egyik betegét, Turinezt, a jogtudóst, aki igen sanyarú viszonyok között él Rómában. V. Sixtus felfigyelt a névre, faggatni kezdte az orvost és megkérdezte a beteg címét. Másnap közölte az orvossal, hogy gyógyító erejű salátát küldött Turineznek. — Mondja meg neki — mondotta mosolyogva az orvosnak —, hogy bízza magát az én salátámra, amelytől biztosan meggyógyul.

— Salátával akarja Szentatyám meggyógyítani Turinezt — álmélkodott az orvos — még a nagy Galenus sem javasolt ilyen betegség ellen salátát.

Az orvos türelmetlen kíváncsisággal sietett betegéhez, akin kétségtelenül meglátszott a javulás. Derűs, mosolygó arccal fogadta az orvost.

— Mutassa kérem, azt a különös salátát, amit a pápától kapott. Hadd vizsgáljam meg közelebbről és megismerjem gyógyító erejét.

A jogtudós előhozott egy kosarat, mely színültig tele volt fiatal salátával.

— Ez volna az a csodálatos gyógyszer? — bámult a salátára az orvos.

— Nyúljon csak mélyebbre — biztatta a jogtudós — és megtalálja az igazi panaceat.

Az orvos benyúlt a kosár fenekére és ott a keze ezüst pénzbe markolt.

— Most már értem — kiáltott fel az orvos. — Sajnos, mi orvosok ilyen kitűnő gyógyszerrel nem rendelkezünk. A Szentatya rátapintott a baj igazi okára.

Azóta mondják az olaszok, ha valaki pénzzavarból keletkezett betegségben szenved: — Ezt is csak a sixtusi saláta gyógyítaná meg.

Boleyn Anna két levele
(Derby lord gyűjteményéből)

Kedves Marym! Egy hónapja már, hogy Londonban vagyok. Unalmas város. Itt tíz óra előtt nem kelnek, de későn is fekszenek. Megúntam az itteni életet s talán már vissza is tértem volna hozzátok, ha a sok szép ajándék, melyekben naponként részesülök, itt nem tartana. Az én jó anyám tegnap három ingrevaló vásznat vett, melynek rőfje hat pence volt és Norfolk báljához egy pár új cipellőt is, melynek ára, képzel csak három shilling.

De ez az itteni életmód, megfoszt jó étvágyamtól is; mert hiszen tudod, kedves barátném, hogy odahaza rendszeren félfont szalonnát és egész üveg sört szoktam reggelizni s most itt a felét is alig tudom elfogyasztani, de azért mégis nyugtalanul várom az ebédet, amely előkelőbb házaknál jóval dél után tartatik.

Kérlek kedves barátnőm, viseld gondját tyúkjaimnak, mert tudod, hogy mindig magam etettem szegénykéket. Ha Margit veres pamut kesztyűim kötését bevégezte, küldje el nekem azokat. (B. A.-nak jobb kezén hat ujjá volt.)

Misére készülök, ahol majd imádkozom érted. Isten veled, kedves barátnőm...

* * *

Halála előtt férjéhez, VIII. Henrikhez ezt a levelet intézte:
„Felséged mindig gondoskodott felemeltetésemről: Egyszerű leányszókból marquisenőt, marquisenőből királynőt, most pedig királynőből a vértanúi méltóságra emel.

Boleyn Anna m. k.”

A szultán levele

Mahomed szultán 1663-ban az alábbi levelet küldte Lipót császárnak:

A nagy Isten kegyelméből Molo Mahomed, isten a földön, Babilon és Judea fenséges és hatalmas császára kezdetétől a pusztulásáig, király az összes királyok fölött, nagy Arábia uralkodója, született jeruzsálemi király, tulajdonosa a megfeszített Krisztus sírjának, megparancsolom neked, Németország császárának, Lengyel és Magyarország királyának és minden alattvalódnak, valamint a pápának Rómában és az ő kardinálisainak és püspökeinek, hogy elhatároztuk, hogy 1 300 000 emberünkkel, lovainkkal megindulunk ellenetek és olyan mézszárlást viszünk végbe, aminő még a világ kezdete óta nem volt. Először tégedet látogatunk meg Bécsben, és tűzzel-vassal, gyilkosságokkal tönkre tesszük birodalmadat. Téged és tiéidet kivégezzük a legnagyobb kegyetlenséggel. Megfojtunk, elégetünk, lefejezünk. Legyőzlek és legyőzöm a hármaskoronájú pápát is, összetöröm a kormánypálcádat és szolgámmá teszek. Tehát készülj el mindezekre, mert seregeim már elindultak. Ezen leveletem írom, a mi nagy városunkban Stambulban, ahol 1659 utca van, 90 kórház, 1000 nyilvános fürdő, 997 kút, 120 piac, 1115 istálló lovak és szamarak részére. A szállásházak száma 480. — 165 nagy és kis iskola, 1600 malom, 4122 mosé. Ennek az óriási városnak 4

német mérföld a kerülete fallal körülvéve 360 őrtoronnyal. Ezt a várost a keresztényektől foglaltuk el és lakóit kardélre hánytuk egytől-egyig és továbbra is megtartjuk magunknak, a ti legnagyobb szégyenetekre és gyalázatokra.

Életünk 25-ik és uralkodásunk 7-ik esztendejében.

Molo Mahomed.

A fáraó lánya

Kálmán barátom komoly, szavahihető tanár ember. Ezt azért hangsúlyozom, mert, bár az alábbi eset vele történt, én mégis kételkedem, annak hitelességében. — Mielőtt az esetet elmondanám, szükségesnek tartom, hogy néhány szóval bemutatassam Kálmán barátunkat. Azért választotta a tanári pályát, mert szenvedélyesen szerette a történelmet. Történelmi tudásával, már egész fiatal korában bámulatba ejtette a felnőtteket. Azok közé a diákok közé tartozott, akik tudásukkal zavarba hozzák a tanárjaikat. Mindenki fényes jövőt jósolt neki. Tanulmányai folyamán különösen az egyiptológia érdekelt és ez az érdeklődés végül is annyira elhatalmasodott rajta, hogy idővel más nem is érdekelt, csak az, ami az óegyiptológiával volt valamiféle vonatkozásban. Megtanult angolul és két év alatt elsajátította a hieroglyphák olvasásának a tudományát. Ötszáz kötetes könyvtárát főleg egyiptológiával foglalkozó művek alkották. Anyja és barátai hasztalan szorgalmazták, hogy fejezze be a tanulmányait és szigorlatozzék le; szerezzen előbb diplomát s aztán bújjék bele a piramisokba. De nem hederített rájuk. Egy eseménynek kellett közbejőnnie, hogy célhoz érhesen.

— Gödöllőre voltam hivatalos vacsorára — kezdte elbeszélését Kálmán. — Anyám figyelmeztetett, hogy az utolsó helyi-érdekűt el ne késsem, mert az ismerőseimnek kis lakásuk van

és kellemetlen lenne nekik, ha náluk kellene az éjszakát eltöltenem. Már jóval a helyiérdekű megérkezése előtt kint voltam az állomáson. Szép, csendes éjszaka volt. Fel és alá sétáltam a peronon és unalmamban nézegetni kezdtem az Ibusz pavilon kirakatát. Amint nézegettem a kirakatot újságokat és könyveket, megakadt a tekintetem egy sárga könyvecskén. „A fáraó lánya” olvasom a címlapját. Olcsó, 28 filléres könyvecske. Mosolyogtam. Amolyan kis ponyvaregényke. Nem nekem való. — Tovább sétáltam, de a fáraó lánya nem hagyott nyugton. Végül is megvettem. A helyiérdekű pontosan befutott, én helyet foglaltam az egyik fülke sarkában és olvasni kezdtem a könyvecskét. Rossz volt a világítás és a kocsi szörnyen rázott, úgy, hogy abba kellett hagynom az olvasást a 18-ik oldalon. A lap sarkát, szokásom ellenére be is hajtottam, és feldobtam a csomagtartóba. Később, amikor megérkeztünk a Keletire, kiszálltam és csak a villamoson jutott eszembe, hogy a Fáraó lányát ott felejtettem a kocsiban. — Nem baj, veszek magamnak egy másikat — gondoltam és mindjárt kértem is egyet a legközelebbi Ibusz pavilonban. — Az elárusító nő keresni kezdi a könyvecskét és végül kijelenti, hogy elfogyott. Sajnos nem tud vele szolgálni. Tovább mentem és a Nyugatinál lévő pavilonokban kerestem, de egyik helyen sem volt. Most már izgatni kezdett a dolog, de már nagyon későre járt az idő és más helyen nem kereshettem.

Másnap este, egy barátomat látogattam meg s amint a szobájában ülünk és beszélgetünk, váratlanul megszólal az előszoba csengője és nem sokkal utána belép a barátom egy rég nem látott ismerőse.

— Hát te, hogy kerülsz ide, ily váratlanul? — kérdezte tőle a házigazda.

A vendég zavartan válaszolta:

— Alapjában véve magam sem tudom. Az éjjel nagyon különös álmom volt. Egy fehérruhás, szakállas egyiptomi pap jelent meg előttem s megkért, hogy vásároljam meg „A fáraó lánya” című kis regényt és ma este hét órára hozzam el ide,

de előbb hajtsam be a 18-ik oldal sarkát és adjam át annak az úrnak, aki itt lesz látogatóban. Elhoztam. Íme, itt van.

Mind a ketten érdeklődéssel néztek rám és én nagyon kellemetlenül éreztem magamat. A borzalom érzése vett rajtam erőt.

— Tessék! — hallom a vendég hangját.

— Köszönöm nem keil — váiaszoltam és abban a pillanatban elhatároztam, hogy soha többé nem foglalkozom egyiptológiával. Hogy mi késztetett rá, gondolhatod.

Utána hamarosan leszigorlatoztam. Megszereztem a diplomát s ma tanár vagyok. De mindenkit figyelmeztetek, hogy ne kíváncsozzék a holtak birodalmának titkait firtatni, mert könnyen végzetessé válhatik ilyenemű kísérletezése. Ekkor adtam hitelt azoknak a mende-mondáknak is, amelyek arról szólnak, hogy mindazok, akik behatolnak az óegyiptomi sírok világába, hamarosan elpusztulnak. A halottakat hagyjuk békében nyugodni és ne akarjuk titkaikat felfedni.

Kálmán barátom arca az elbeszélés alatt fakó színűvé vált, amiből láthattam, hogy még most is hatással van rá az eset.

A kegyes olvasóra bízom, hogy alkossa meg véleményét az esetről. Én tanácstalan vagyok...

Az ihlet

Az olvasók úgy képzelik el a regényírást, hogy az író gondolatban előre elképzei magának a regény tartalmát s aztán leül és neki kezd az írásnak. Nagyon tévednek a tisztelt olvasók. Az író valamit elképzei magának, de hogy írásközben mi alakul ki abból a valamiből, az már nem egészen tőle függ. Sok mindenféle játszódik közbe. Ezért a regény kifejlődését biztosan előre maga az író sem tudja. Az ihlet óráiban az író szinte egybeforr a szereplő személyekkel, akik valahogy úgy tűnnek fel neki, mintha valóban élnének is. Az író velük érez.

örül és bánkódik. Ha egyes részeknél könny szökik az író szemébe, azoknál a részeknél majd könny szökik az olvasók szemébe is. Szép példa erre Dumas Sándor este. Amikor a három testőr című regényét írta és elérkezett ahhoz a pont-hoz, amikor Porthosnak, az ő egyik kedves testőrének meg kell halnia, napokon át szomorkodott és nem győzte a szemét törölni. Porthos az ő szemében valóság volt, élőlény, akitől most el kell búcsúznia. — Hogy állításom mennyire fedi a valóságot, azt Balzacról szóló anekdota is megerősíti: — Balzac gyűrött hálóingben, kócosan ül az íróasztala mellett, amikor egyik barátja váratlanul betoppan hozzá és tréfából tudatja vele, hogy Marneffe asszony (egyik regényének hősnője) kint áll az ajtó előtt és beszélni óhajtana vele. — Balzac idegesen ugrott fel. Megfésülte a haját, begombolta a pizsama kabátját s csak aztán mondta: Engedje be kérem a hölgyet.

S Balzac csak akkor eszmélt a valóságra, amikor barátja nevetni kezdett.

A bodzafa olaj

A franciaországi Romanvillei plébánia kertjében állt egy öreg bodzafa. Erről a bodzafáról szól az alábbi legenda. A városka plébánosa nagyon szegény volt, oly annyira szegény, hogy az örökmécses olajára sem tellett a jövedelméből. Gyógynövényeket termesztett a kertjében és ennek a jövedelméből tengette életét a gazdaasszonyával együtt. Amíg volt olaja, addig töltögette az örökmécsesbe, de amikor elfogyott, végső szükségben felkereste a városka patikusát és kérte őt, adna olajat a templom részére, melyet majd megfizet akkor, ha lesz pénze. A patikus azonban ridegen elzárkózott és csak pénz ellenében volt hajlandó olajat adni a plébánosnak.

Az örökmécses hosszasan sercegett az oltár előtt és végül ki is aludt. A plébános bánatos szívvel ment ki a kertjébe és

leborulva a földre mea culpázott, mintha bizony ő lett volna az oka annak, hogy elfogyott az olaja. — A jó Isten azonban meghallgatta a szegény pap imáját s valami különös dolgot hozott létre. A kertben álló bodzafa kérge megrepedt és mindenki csodálkozására olaj kezdett folydogálni belőle. A pap nem akart hinni a szemének. A csodálatos eseménynek hamarosan híre terjedt a városban. Nagy volt a csodálkozás, mert a hívek közül senki sem emlékezett arra, hogy bodzafából valamikor is olaj csurgott volna. Amikor a patikus meghaltotta, hogy miről van szó, nyomban felkereste a plébánost és üzletet akart vele kötni, mert az ilyen olaj biztosan nagy közkedveltségnek örvend majd a városban. A plébános azonban hátat fordított neki. Felkeresték a kertészek is és libákat, kacsákat, tyúkokat kínáltak neki, ha ad nekik egy ágacskát a fából, hogy odahaza elültethessék, de a plébános egyikükkel sem állt szóba. — Ez szent olaj — mondotta — és másra nem használható, mint egyházi célokra.

A plébános napjában többször is felkereste a bodzafáját, megnyomkodta a kergét és az olaj nyomban csorogni kezdett belőle. A plébános a sok nélkülözéstől elgyengülve, a felesleges olajat felhasználta egyszerű ételeinek az elkészítéséhez is. A hibás ebben nem is annyira a plébános volt, mint inkább a szakácsnéja, aki először a salátára öntött belőle és végül a ragout is azzal készítette el. Ettől a perctől kezdve vékonyabban folyt az olaj a fa kérge alól s amikor a szerencsétlen teremtés a plébános száraz saruit is bekente vele, a fa megszűnt olajat adni. Hiába nyomogatta a plébános, a fából többé egy csepp olaj sem cseppent ki. A nép azonban azóta is tiszteletben tartja a fát, ha ugyan még meg van és ennek a fának köszönhető a mondás, mely azóta használatos: Ritka, mint a bodzafaolaj.

Vajon mi igaz belőle?

Vacsorára voltam hivatalos egyik kedves barátomhoz. A meghívottak már mind együtt voltak, egy kivételével és e nélkül nem akartak asztalhoz ülni.

— Az illető a gázgyár egyik igazgatója, a sógorom különben — mentegetőzött a házigazda. — Vidékről jön és úgylátszik késik a vonata.

A várva várt vendég aztán megérkezett. Valóban a vonata késett. Amikor bemutatkoztunk egymásnak, tágra meredt szemekkel nézett rám.

— Foglalkozik ön irodalommal? Úgy értem, hogy szokott írni?

— Szoktam.

— Egyházi műveket ír?

— Inkább szépirodalommal foglalkozom.

— Csak nem ön írta a Porcelán majmot?

— Én írtam.

— Hát erre aztán le kell ülnöm — mondotta és végig simított homlokán. — Valóban különös eset.

Érdeklődéssel fordultunk feléje. Egy ideig maga elé nézett, aztán megszólalt:

— A miskolci pályaudvaron az Ibusz pavilonban valami olvasnivalót kerestem. A kiszolgálónő egy csomó félpengős regényt tett elém azzal, hogy válasszak közülük. Egy Porcelán majom című könyvön akadt meg a tekintetem. Önkéntelenül feléje nyúltam. A szerzőjét nem ismertem és a könyvről sem hallottam még. Megvettem és a fülkémbe elhelyezkedve olvasni kezdtem. Lekötötte a figyelmemet s mire Pestre értünk el is olvastam. Misztikum keveredik benne a valósággal. De vajon mi igaz belőle? — töprengtem magamban. Ha ismerném a szerzőjét, megkérdezném tőle. S most, hogy beléptem ide, a szerzővel találkozom. Mondja kérem, valóban megtörténhetnek az életben ilyen esetek, mint aminőt a regényében leír?

Mosolyogva válaszoltam.

— A történetek után kételkedik benne?

— Zavarban vagyok. Eddig abban a hitben éltem, hogy az írók fantáziája találja ki ezeket a misztikus történeteket s most tapasztalnom kell, hogy némi igazság rejtőzik bennük. Ön volt az első ember, akinek a könyvről említést tettem s íme ön az, akivel beszélni akartam.

A háziasszony sürgetése zavarta meg a társalgásunkat.

— Üljetek már le, úgyis oda van már a vacsorám.

S mi szótfogadtunk.

Fő a lélekjelenlét

Serpenyős István, a Szent Márton napi vásáron marhákat adott el és százötven tallér nyomta a markát.

— Ha a summa pénzt magammal viszem, könnyen pórul járhatok — gondolta magában a gazda és elhatározta, hogy a nagy összeget átadja a Jóska béresnek, akiről mindenki tudja, hogy nincs pénze. Jóska béres a pénzt elrejtette a pruszlikja bélésébe és felpattanva a lovára hazafelé vágatott.

Serpenyős Istvánnak még volt elintéznivalója, hát ott maradt a városban és többé nem is gondolt a Jóska béresre. Megbízható legény volt s így még csak a gyanúja sem merült fel annak, hogy a pénzzel útközben valami történhetik.

Jóska béres már jól bent járt az erdőben, amikor váratlanul előtte termett egy lovas.

— Pénzt, vagy életet! — kiáltott rá és egyben rászegezte a pisztolyát.

— Mit akar tőlem, kend? — förmedt rá Jóska béres és tovább akart vágatni, de az idegen útját állta.

— Add ide a nálad lévő pénzt, mert itt helyben kiparázatom belőled a lelkedet — kiáltott rá az útonálló. — Tudom, hogy a gazdád pénze nálad van.

Jóska szeme nagyot villant, de mivel mászt nem tudott ten-
ni, mert az élete kedvesebb volt, mint a gazdája pénze; be-
nyúlt a pruszlikjába s a pénzt szó nélkül átadta az úton-
állónak.

Amíg a rabló a pénzt az inge alá rejtette, Jóska béres így
szólt hozzá:

— Egy szívességet azonban tehetne kend nekem.

— Mi lenne az? — kérdezte a haramia.

— A gazdám, ha hazamegyek és elmondom neki, mi tör-
tént velem, nem hiszi el, vagy ha elhiszi, gyáva fráternek fog
nevezni. Arra kérem kendet, lőjje át a kalapomat, hogy azt
mondhassam neki, végszükségből tettem.

A haramia ily csekélységre kapható volt. Jóska lekapta a
kalapját a fejről és közvetlenül a pisztoly csöve elé tartotta.

A haramia átlőtte.

Csak erre várt Jóska béres. Hiúz ügyességével vetette rá
magát a haramiára. Lerántotta a lóról és addig öklözte az or-
rát, amíg az elvesztette az eszméletét. Aztán magához vette a
pénzt, a haramiát keresztül fektette a nyergen és gyeplőn tart-
va a másik lovat szélesebben hazavágtatott.

Hogy ki-ki mit kapott a gazdától, azt könnyű elképzelni.

A király kamarása

Az Aranyhordó vendéglő tulajdonosa büszkén híresztelte,
hogy a svéd király titkos kamarása inasával az ő házában
szállott meg és a két legszebb emeleti szobát foglalta le. A
szobák bérletét egy hétre előre kifizette és amint már eddig
kitűnt, a borraivalóval nem takarékoskodik. A postakocsisnak
egy aranyat adott, a szobapincérnek meg egy ezüsből készült
címeres burnótos szelencét. A szobájában állandóan friss vi-
rágnak kell lennie és csak akkor érzi magát otthonosan, ha a
padlót perzsaszőnyegek borítják.

Ami szép és finom volt a házban, azt a vendéglős mind behordatta a szobájába, csakhogy a nemes úri vendége jól érezze magát. Ebédre és vacsorára a pecsenye mellé márkás boro-
kat kellett felszolgálni. A bejáró vendégek a szobalánytól hamarosan megtudták, hogy a kamarás fehéreneműje selyemből, harisnyája meg olyan vékony fonalból készült, aminőt csak a hercegek hordanak.

Kilenc óra tájban fehér lovas fogat állt meg a vendéglő előtt és sétakocsizásra vitte a kiváló vendéget. Galambszürke ruha és nefelejtsekék mellény volt rajta és fején meg olyan kürtőkalap, amelyhez hasonló nem volt az egész városban. Csokros nyakkendőjét rubintos gyűrű tartotta össze és ébenfa botját elefántcsontfej ékítette. Aranyláncos zsebórája meg kidudorodott a zsebéből.

Végig látogatta az ékszerészeket és amit vásárolt, azt nyomban ki is fizette. Az egyik ékszerésznél egy drágakövekkel kirakott és gyémántokkal ékített karkötőn akadt fenn a tekintete. A kereskedő 20 000 dukátot kért érte és az árból nem akart engedni.

— Jöjjön velem és hozza magával az ékszert — szólt hozzá a kamarás egy napon — mert mielőtt megveszem, a feleségemnek szeretném megmutatni.

Az ékszerész a táskájába helyezte a karkötőt és beült a fehérlovas hintóba a kamarás mellé.

— A feleségem gyengélkedik s ágyban fekszik — mondotta a kamarás, amikor hazaértek — engedje meg, hogy a karkötőt bevihessem a szobájába és megmutathassam neki.

Az ékszerész átadta a karkötőt és helyet foglalt az egyik bársonyos karosszékekben s a jó üzletnek már előre örvendett.

A másik szobából egy férfi és egy női hang halk beszélgetése hallatszott. Már jóideje beszélgettek így, amikor az ékszerész megunt a várakozást és a nyitott ajtón át bepislantott a szobába. De abban a kamarásnak és a feleségének hült helye sem volt. A szobalány beszélgetett a pincérrel.

— Hol a kamarás úr? — kérdezte az ékszerész rosszat sejtve.

— A kamarás úr, mindjárt visszatér — válaszolta a szobalány — pénzt ment váltani a fogadóshoz.

— A felesége hol fekszik? — kiáltott fel az ékszerész kétségbeesve.

— A kamarás úr nem hozta magával a feleségét.

Az ékszerész a fejéhez kapott, majd tördelni kezdte a kezét,

— Tönkre tett ember vagyok, az a gazember meglógott a karkötőmmel.

A szobának volt egy kijárata a folyosóra. Ezen szökött meg.

Az istállófiú elmondta, hogy a kamarás úr néhány perc előtt inasával együtt, felült a gazdasági udvarban várakozó két lóra és ellovagoltak. Csak az irányt tudta megmutatni, hogy merre mentek.

Az ékszerész és a vendéglős utána iramodtak, de hiábavaló volt minden igyekezetük. A „svéd király kamarása”, — örökre eltűnt a szemük elől.

A mandolatorta

Pilisy bácsi hetvenötödik születési napjára gyermekeitől egy hatalmas mandolatortát kapott ajándékba.

A család együtt ünnepelte a papát és nagyapát, amikor az öreg úr egyszerre csak hátrahanyatlott, majd ledőlt a székről a földre és meghalt.

Az örömet bánatos gyász váltotta fel. A felesége, a jó Christine, aki huszonöt évvel volt nála fiatalabb, vigasztalan volt.

— Mit csinálunk most a tortával? — kérdezte később Malvinka a legidősebb lánya.

Az egybegyűltek tanácstalanul néztek egymásra, majd egymás után kijelentették, hogy ők nem esznek a tortából.

— Ez az apié volt — mondták — maradjon hát továbbra is az övé.

Az özvegy végül is úgy határozott, hogy a tortát eltemetik az öreg úrral együtt. Elegendő hely van a koporsóban.

A szót tett követte. Pilisy Mártont fekete szalónkabátjában befektették a koporsóba és a tortát selyempapírba csomagolva ráhelyezték a mellére. Aztán kivitték a község templomába, melynek Pilisy a kegyura volt és ott felravatalozták.

A község megözvegyült tanítójának, névszerint Piszke Péternek ekkor jutott az eszébe, hogy menyasszonyának a nevénapja van. Haragudott magára, hogy a nagy napról így megfeledkezett. Ő a menyasszonyát Zsókának hívta és így nem csoda, ha megfeledkezett arról, hogy Zsóka tulajdonképpen Erzsébet.

Nagyon ideges lett. Mitévő legyen most? Hol szerezzen hamarjában valami ajándékot az isteni nőnek, mert, hogy megfeledkezett róla, azt nem merte bevallani. Fel és alá járt a szobájában és törte a fejét, de okos gondolat nem jutott eszébe. Virág már nem volt a csatakos novemberi időben és a falu boltjában jobb édességet sem lehetett kapni. Akkor kellett volna rágódnia, amikor a városban járt, de akkor máson járt az esze.

Nagy kétségbeesésében végül is mentő gondolata támadt. Megállt és körülnézett, nem leselkedik-e valaki rá, de rajta kívül senki sem tartózkodott a szobájában.

Újból lépett néhányat, majd a szájára tette a kezét, nehogy valahogy elszólja magát és titka a napvilágra jusson.

— Minek a koporsóban a mandolatorta? — háborgott a fejében a gondolat. — Az öreg Pilisy már úgysem eheti meg. Én kiemelem a koporsóból és egy damaszt szalvétába csavarva elviszem az én drága Zsókámnak. Hadd lássa, hogy figyelmes ember vagyok és tudom, hogy ilyenkor mi a kötelességem.

A novemberi este korán leszállt és sötétség borult a falura. Csak erre várt Piszke Péter. Gyertyát, gyufát vett magához és vigyázva, hogy senki se vegye észre, belopakodott a templomba.

Pilisy Mártonné, az újdonsült özvegy, az ablak mellett ült

és imádkozva a templom felé nézett, amelyben az ő drágalátos férje már a szférák zenéjét hallgatja. Elvonultak lelki szemei előtt az átélt boldog órák és a boldogtalanságok s közben nesztelenül szivárogtak szeméből a könnyek.

Hirtelen felfigyelt. A templom ablakain halvány fény szűrődött ki a sötétbe.

— Ki járhat ilyenkor a templomban? — kérdezte magától önkéntelenül — amikor a kaput gondosan bezártuk? Csak olyan valaki lehet, akinek templomkulcsa van.

Nem tudott tovább imádkozni. Elhatározta, hogy átmegy a templomba és maga győződik meg az ott történekről. Már indulófélben volt, amikor a világosság hirtelen kialudt és Pilisyné úgy látta, hogy a templom ajtaján, csomaggal a kezében, a kántor lép ki.

— Mit kereshetett a kántortanító a templomban? — révedezett fel benne a kérdés.

A kántor közben eltűnt a sötétben s özvegy Pilisyné úgy döntött, hogy nem hagyja annyiban a dolgot s valami címen átmegy a tanítóhoz.

Magára kapta kabátját, fejére terítette a berlinerjét és már kint is volt a nedves estében.

— Hol van a tanító úr? — kérdezte a kis cselédktől, amikor belépett a konyhába.

— Névnapot ment köszönteni Erzsí kisasszonyékhoz — válaszolta a pesztonka.

— Jó alkalom — gondolta özvegy Pilisyné és már is robogott Erzsí kisasszonyék lakása felé.

A pitvarban borleves illata fogadta és bent a szobában hangoskodott a család. Az asztal közepén ott díszelgett felszeletelve a mandolatorta, az ünnepelt és az ünneplők nagy öröme. Erzsike kisasszony éppen akkor nyelt le belőle egy jókora darabot.

Özvegy Pilisyné sóbálvánnyá meredve állt a küszöbön.

A társaság elhalkult. A mosoly eltűnt a szemekből.

— Tanító úr, hol vette ezt a mandolatortát? — hallatszott a küszöb felől.

A tanító úr hebegni kezdett, de értelmes szó nem jött ki a száján.

— Tanító úr, ön ezt a tortát kilopta a férjem koporsójából — hallatszott újból az asszony hangja.

Erzsike kisasszony felsikoltott, majd öklendezni kezdett és vele együtt a többiek is.

A nagy titokról ím lehullott a lepel.

A tanító urat nyomban elbocsátották állásából, Erzsike kisasszony meg visszaadta a jegygyűrűt.

Így végződött a mandolatorta szomorú története.

Elfújta a szél

Hummel Fáni, a takaros leányzó, jobbkeze volt apjának a gazdaságban. Fiút vártak annak idején, de a várva várt fiú lány lett.

— Ha már lányt adott nekünk az Isten — vakargatta fejét Hummel bácsi — majd nevelek én fiút belőle. Férfi kell a portámra és nem lány.

Hummel mama is szívesebben vette volna, ha fia születik, de mit tehetett volna mást, belenyugodott a változhatatlanba.

Fániban kellemesen csalódtak. Szorgos, mindenhez értő, takaros leányzó vált belőle. Megülte a lovat s ha szükség úgy hozta volna magával, tán még a férfiakkal is birokra kelt volna. Veszekedett a kondásal, az istállófiúval és oda mondta véleményét még a szolgabírónak is, ha úgy látta, hogy neki van igaza.

Egy napon így szólt hozzá az apja:

— Fánikám, ma bemész a városba és a bankban felváltasz egy százforintos bankjegyet. Fizetnem kell és nincs váltópénzem.

Fáni szó nélkül felpattant a lovára és a százforintossal elvágatott.

A bankban nagy volt a csődület. Sorba kellett állni s mire rákerült a sor, minden aprópénzük elfogyott.

— Nem tudom a pénzt felváltani — mentegetődzött a pénztáros. — Jöjjön vissza zárás előtt, addigra tán összejön annyi aprópénz.

— Pedig én is váltani akartam — szólalt meg ekkor a háta mögött egy úrformájú férfi. — Már három helyen próbálkoztam, de egyikén sem sikerült felváltani.

— Majd eljövök este felé — válaszolta Fáni és indult kifelé. Az úrformájú férfi a nyomába szegődött. Lova a kerítéshez kötözve Fánié mellett állt.

— Merre felé tart a kisasszony? — kérdezte és illón megemelte a kalapját.

— Arra felé, ni! — mutatott a lány nádpálcájával észak felé.

— Ha megengedi elkísérem egy darabon. Egy ideig az én utam is arra felé visz — szólalt meg az úrformájú és már fel is ült a lovára.

Ügetve haladtak egymás mellett.

— Még nem volt alkalmam önnel találkozni, kisasszony — szólt a férfi — pedig gyakran megfordulok a városban és a bankban.

— Én sem láttam még magát — passintott rá Fáni. — Az úr nem a mi vidékünkéről való, mert én látásból itt már mindenkit ismerek.

— Már hogy ismerne?

— Hát nem kell éppen szó szerint venni, de ha az úr idevalósi lenne, akkor egyszer kétszer már mégiscsak találkoztunk volna. Kis városka ez és az emberek úgy ismerik egymást benne, mintha rokonok lennének. Hol lakik az úr, ha szabad kérdezmem?

A férfi egyet kettőt köhintett, majd a makrancoskodó lovat fogta le.

— Ha megmondom, el sem hiszi — válaszolta.

— Már miért nem hinném el?

— Ismeri Kenderessyéket?

- A majorost?
— Azt.
— Akit egy hónap előtt, amikor hazafelé tartott, az úton-
állók kifosztottak.
— A rokonuk vagyok.
— Maga Kenderessyék rokona? — ámult el a lány. — Egy
hét előtt jártam náluk és magával nem találkoztam.
— Valószínűleg kint jártam a földeken. Ezt gyakran meg-
teszem. Hajnalban megyek és csak este vetődöm haza.
Már az állami vadaskert mentén poroszkáltak. A férfi ciga-
rettára gyűjtött.
— A rablók nyomára még nem akadtak? — kérdezte Fáni.
— Nem is fognak. Több eszköz van azoknak, semhogy el-
fogassák magukat.
— Hogy történt tulajdonképpen az egész? kérdeztem Ken-
deressytől, de nem szívesen beszél róla. Úgy vettem észre,
hogy szégyell róla beszélni.
— Én tudom, hogy történt — válaszolta a férfi és oldal-
zéből kirántva pisztolyát a lányra szegezte. — Pénzt, vagy
életet! — kiáltotta.
Fáni felkacagott.
— Olyan szakszerűen csinálja, mintha maga is rabló lenne.
— Semmi móka. Ide a pénzt, vagy lövök.
A férfi ajka lekonyult, szemöldöke összehúzódott és a pisz-
tolyt a lány mellének szegezte.
— Komolyan mondtam és utoljára. Adja ide a százforin-
tost.
Fáni először elhalványodott, aztán vérhullám szökött vé-
gig az arcán. Már tudta, hogy valóságos rablóval áll szemben.
Benyúlt a pruszlikjába, kivette belőle a százforintost és meg-
lengette a férfi orra előtt.
— Itt van, fogja tisztelt rabló úr!
De mielőtt a férfi a pénzt elkaphatta volna, Fáni kiengedte
az ujjai közül és a pénzt elfújta a szél a vadaskert sövénye
mögé.
A férfi káromkodva ugrott le a lováról és átugrott a keríté-

sen, hogy megkeresse a pénzt. Erre várt csak Fáni. Megsarkantyúzta lovát és elkapva a másik ló kantárát vágatni kezdett. A rabló utánuk sütötte pisztolyát, de célt tévesztett. Utolérni meg már többé nem tudta őket.

Midőn Fáni hazaért, elmondta, mi történt vele. S amikor átkutatták a ló oldalán lógó tarisznyát, 1500 forintot és egy marékra való ékszert találtak benne.

A különös hurkolás

Rösler Kristóf, tizenöt éves tanuló, kiskorától fogva, özvegy Hauswirthné asszonynál nevelkedett. Szüleit korán elvesztette, s mivel Hauswirthné akkoriban került özvegységre s nem lévén senkije, magához vette a kis árvát és felnevelte. Iskolába járatta, hadd legyen a gyerekből úr, aki ha felnő, hálából bizonyára gondoskodik majd nevelő anyjáról. De hiába tervez az ember. Hauswirthné asszony kívánsága nem teljesült. Egy kora tavaszi napon valaki megfojtotta, majd benyomta az ágyba és ráhányta az ágyneműt.

Kristóf gyerek aznap társaival kirándult és csak este vetődött haza fáradtan és farkaséhesen. Különösnek találta, hogy a lakás ajtaja nyitva van és a szobában minden fel van forgatva. A fiókok tartalma kiszórva hevert a padlón és a szekrényben tartott pénzesdoboz teteje fel volt törve. Mindezt akkor látta, amikor meggyújtotta a lámpát és körülnézett.

— Tanti! — kiáltozott kétségbeesetten, de a tanti nem jelentkezett. Beszaladgálta az egész házat és végül is a szomszédok segítségét kérte.

A szomszédok átsiettek és hamarosan ráakadtak az ágyban a megfojtott Hauswirthnéra. Úgy feküdt ott, mintha kékítővel mosdott volna. Szeme nyitva volt és megfagyott grimasz ült az arcán. Azonnal értesítették a rendőrséget s amint az már ilyenkor szokás, megindították a nyomozást. Mint szak-

értő maga a hóhér is megjelent a helyszínen és megtekintette a halott asszonyt, akinek a kötél még mindig ott feszült a nyakán.

Rösler Kristófot nyomban letartóztatták és bevitték a vármegyeháza börtönébe. A szegény gyerek hiába tiltakozott, nem hitték el neki, hogy nem ő a tettes.

— Amikor reggel elmentem még élt — hajtogatta szüntelenül.

— Ne tagadd, jómadár. Ne gondold, hogy a bíróságot tévútra vezetheted, — förmedt rá a bíró. — Azzal a kötéllal kötöttelek fel, amivel jötevődöt, gondozódat ily kegyetlenül megölted. Szegény asszony, ha tudta volna, hogy a gyilkosát melegengeti házában, biztosan kitette volna a szűrődet, vagy már a fürdővízbe fojtott volna meg annak idején.

Rösler Kristóf nem szűnt meg tiltakozni. Maszatos arcán szétkenődtek hulló könnyei.

— Én nem öltem meg a nénit. Miért is öltem volna meg, hiszen olyan jó volt hozzám, mintha az édesanyám lett volna.

— Ez éppen a gyalázatosság. Olyan jó volt hozzád, mintha anyád lett volna és íme hálából megfojtottad. Hová tetted a rablott pénzt?

— Nekem semmiféle pénzem nincsen.

A bíró haragosan felkiáltott és öklével verdesni kezdte az asztalt.

— Ha nem vallod be bűnös tettetted és tovább hazudozol, majd találok eszközt és módot, hogy vallomásra kényszerítselek.

A börtönőrök felé fordult és kiadta a parancsot.

— Vigyétek a zárkájába és se enni, se inni ne adjatok neki. Majd meggondolja magát, érdemes-e tagadnia.

A közvélemény két pártra oszlott. Akik ismerték Rösler Kristófot meg voltak győződve, hogy a gyilkosságot nem ő követte el. Akik nem ismerték, sopánkodva mondogatták, hogy íme, így érdemes mindenféle kölyköt befogadni és felnevelni. A végén megölik a jötevőjüket és kirabolják.

Rösler Kristóf a sötét börtönben ült s nagy félelmében legszívesebben meghalt volna. Éhes volt és szomjúság gyötörte. Két nap óta egy árva falat sem ment le a torkán. Szédelt az éhségtől.

A börtönőr, akinek a fiával Kristóf együtt járt iskolába, megsajnálta a gyereket és egy darab kenyeret, meg egy bögre vizet tett le az asztalára.

Kristóf falni kezdte a kenyeret, aztán végigdőlt a lócán és elaludt.

A következő nap újból a bíró elé vezették.

— Remélem, meggondoltad a dolgot — meredt rá szúrós tekintettel a bíró — s ma, szépen sorjában elmondasz mindent — úgy, ahogy volt. Hogyan fundáltad ki az egészet és mi készített gyalázatos tetteted elkövetésére.

— Nem én öltem meg, bíró úr — hangoztatta újból Kristóf.

A bíró szeme haragjában szikrát szórt.

— Nemcsak gonosz vagy, de buta is. Arra kényszerítesz, hogy a beismerést erőszakkal szedessem ki belőled. Ám legyen, ha úgy kívánod.

Ismét a foglár felé fordult.

— Vigyétek a vallatóba, s ha ott majd kijelenti, hogy valami akar, hozzátok vissza.

Rösler Kristóf letérdelt és kezét tördelve könyörgött, hogy ne bántsák és higgyék el neki, amit mond. De a bíró hajthatatlan maradt. Kristófot nyakon ragadták és kivonszolták a teremből.

A hallgatóság közül sokan felsírtak, mások tapsoltak és helyeselték a bíró eljárását.

A bíró a vallatás idejére felfüggesztette az ülést és kint a folyosón pipájára gyújtott.

Pöffeszkedve járt fel és alá. Biztosra vette, hogy igaz úton jár. De alig szívta el a pipa dohányát, már hozták is Rösler Kristófot. Tántorogva lépkedett és az ajka véres volt.

A tárgyalást folytatták. A bíró elégedetten nézett rajta végig. Most már biztos volt, hogy a deliquens vallani fog.

A fiú szeméből könnyek hulltak. Zavaros tekintete elárulta, hogy nincsen teljes öntudatánál.

A bíró feltette a kérdést. A vádlott nem értette. Meg kellett rázni, hogy magához térjen.

— Adjanak neki egy pohár vizet — rendelkezett a bíró és amikor a vizet hozták, a vádlottnak nem volt annyi ereje, hogy a poharat kézben tudta volna tartani. Úgy kellett megitatni.

A hallgatóság zúgolódott. Egyesek felháborodva távoztak a tereméből, mások vesztig maradtak, kíváncsian várva a fejleményekre.

— Valld be, hogy te ölted meg Hauswirthné asszonyt — szólalt meg harmadszor a bíró.

A fiú felemelte bárgyú tekintetét és intett a fejével.

— No látod, ezt mindjárt az elején megtehetted volna, sok kellemetlenségtől menekülhetél volna meg. Most mondd el, hogy csináltad? Miért csináltad? Mi késztetett rá?

Rösler Kristóf meg csak nézett és véres nyál csöpögött a szájából.

Egy férfi a hallgatóság között felugrott a helyéről és hadonászni kezdett.

— Felmegyek a nádorhoz — kiáltotta magából kikelve — és elmondom, hogy mi történik itt a törvény nevében. Agyonkínozott, eszméletlen gyerekből vallomásokot csikarnak ki.

A bíró kivezettette a férfit és folytatta a tárgyalást.

Az esetről a nádor még aznap tudomást szerzett. Vagy százan felmentek hozzá a várba és panaszt emeltek a bíró ellen.

— Mi Rösler Kristófot gyermekkor óta ismerjük — mondták — és kizártnak tartjuk, hogy nevelőanyját meggyilkolta volna. Az iskolában jól tanult és szorgalmas volt. Itt van köztünk a tanítója és a hitoktatója is. akik szintén ezen a véleményen vannak.

A nádor meghallgatta a küldöttséget és tüstént elkérte a törvényszékről az aktákat, hogy maga is utána nézzen az ügynek és egyben maga elé citáltatta a hóhért is és kikérte a véleményét.

A hóhér, aki a tetemnézésnél jelen volt, kijelentette, hogy a nőt egy különös hurkolással fojtották meg.

— Milyen hurkolás az? — kérdezte a nádor.

— Ezt a hurkolási módot hóhérlegények alkalmazzák, hogy megrövidítsék vele a felakasztott ember kínlását. Ilyen fajta hurkolással szokták a pulykákat is megfojtani. Az ember előre elkészíti a hurkot, majd rádobja a pulyka nyakára. A zsineg két végét meghúzza és a pulyka, vagy ember abban a pillanatban megfullad. A hurok ugyanis nem enged.

A nádor tűnődve nézett a hóhérra.

— Gondolja, hogy ez a tizenöt éves fiú ismeri ezt a hurkolási módot?

Erre a hóhér rázta a fejét.

— Nem hiszem. De különben a mai fiatalság sok mindenfélét elles.

— Hány hóhérlegénye van magának? — kérdezte a nádor.

— Négy.

— Vizsgálja meg, de persze titokban, hogy a legényei aznap, amikor a gyilkosság történt, hol jártak és azóta, hogy viselkednek.

A hóhér parancsnak vette a nádor óhaját és megígérte, hogy a kívánsága szerint jár el. Megfigyelte a legényeit és rövidesen megtudta, hogy a legények közül ketten a gyilkosság napján nem tartózkodtak odahaza és éjjel berúgva tértek haza. A két hóhérlegényt a nádori bíróság kihallgatta. Hamarosan kitudódott, hogy testvérek és egyezik a nevük Hauswirthné leánykori nevével. Kiderült az is, hogy mostoha testvérei a meggyilkoltnak. Hauswirthné nem érintkezett velük és megtiltotta nekik, hogy meglátogassák. A két legény emiatt bosszút forralt ellene. Tudták, hogy van megtakarított pénz és elhatározták, hogy azt megszerzik maguknak. Megleste, mikor van egyedül. Behatoltak a lakásába, megfojtották és a pénzt az értékeivel együtt magukhoz vették.

A nádori bíróság ítélete hamarosan nyilvánosságra került.

A hóhérlégényeket felkötötték és a bírót felmentették állásától. A város örömmámorban úszott. Rösler Kristóf neveltetését a nádor vállalta magára. Hogy később mi lett a fiúból, arról nem szól a krónika.

Itélkezés a piactéren

Egy vidéki város fogadójában estefelé livrés inasával beállított egy választékosan öltözött úr. A fogadós nagy előzékenységgel fogadta, mert hiába, a szép ruha könnyen vakká teszi az embert. Az úr megvacsorázott, megivott egy üveg óbort, elszívott egy gyűrűs szivart, aztán bement a szobájába és lefeküdt. Az inasa lábujjhegyen járt körülötte. Kifényesítette a cipőit, kivasalta a gallérját, nyakkendőjét s csak akkor tért nyugovóra, amikor már mindent rendbe hozott.

— A márkí áldott jó ember — beszélt — de bizonyos dolgokban nem ismer tréfát. Mindennek ragyognia kell a tisztaságtól, amit magára ölt. Könnyen a fejemhez röpülne a stiflije, ha folt, vagy sár akadna rajta.

A fogadó személyzete már megszokta az ilyen különcöket s azért mindenben a kedvére jártak. Biztosak voltak benne, hogy busás borraivaló üti majd a markukat.

Reggel, pont hét órakor az inas halkán megkopogtatta ura aajtáját és megkérdezte, hozhatja-e a reggelit.

A márkí csokoládés kávéét kért kétszersülttel és előtte megivott egy pohárka gyomorkeserűt, amit magával hozott. Aztán gondosan felöltözködött és kilépett a szobájából. A vendéglős mély meghajlással köszöntötte és megkérdezte, hogy jól aludt-e.

— Mindennel meg vagyok elégedve — válaszolta a márkí — most már aztán csak azt szeretném tudni, mi nézni való van ebben a városban. Ma még nem utazom tovább és így szívesen megnézném a város nevezetességeit.

— Nagyon jókor tetszett jönni — csillant fel a vendéglős szeme. — Éppen ma van a törvény napja. Egy rablót ítélnék halálra a városháza előtti téren. A kíváncsiak már hajnal óta ott szoronganak a bírói emelvény körül.

Szívesen megnézném — bólintott a márki — de ha ez a helyzet, akkor én már csak távolról vehetnék részt a törvénykezésen, így pedig nincs sok értelme odamenni.

— Majd szerzek én az úrnak jó helyet — udvariaskodott a vendéglős. — Az idegenből jött vendégeket ilyenkor szívesen közelebb engedik. De mehetünk is, mert nemsokára megkezdődik a tárgyalás.

A vendéglős magára kapta a köpenyét, fejébe nyomta a sapkáját és a márki oldalán elindult a tárgyalás helyére, ahol a kíváncsiak hada már valóban egymás hátán tolongott. A fogadásnak sikerült a vendége részére jó helyet biztosítania. Még széket is kapott, hogy leülhessen.

A tárgyalás megkezdődött. A rabot vasra verve vezették elő a tömlöcből és szembe állították a bíróval. A vádlott tagadott és égre földre esküdözött, hogy ő abban az időben még csak a gyilkosság helyén sem járt, hogy vehetett volna részt a gyilkosságban. De az érvei nem voltak meggyőzőek. A tanúk azt bizonyígtatták, hogy ott járt. A bíró habozott. Ki kellett volna mondania a halálos ítéletet és nem merte. A hallgatóság nyugtalankodott. — Biztos ő volt — kiáltozták — fel kell akasztani. Az ilyen istentelen haramiák teszik bizonytalanná az életünket.

A bíró már felállt, hogy kihirdesse az ítéletet, amikor a vádlott kimeredt szemekkel tekint a csendesen ülő márkira, majd idegesen így szól:

— Ez az úr, aki itt ül, bizonyítani tudja, hogy abban az időben, amikor a gyilkosság történt, nem tartózkodtam a helyszínen.

— Ismeri ön a vádlottat? — kérdezi csodálkozva a bíró a márkitól.

— Sohasem láttam.

A vádlott közbekiabál:

— Ne mondjon már ilyet az úr. Nézzen meg jobban, lehetetlen, hogy rám ne ismerjen.

A márkí nézi, de nem tud rá visszaemlékezni. Tagadólag rázogatja a fejét.

— Sok emberrel találkozom én útközben, nem emlékezhettek mindenkire, — válaszolta ajkbiggyeszítve.

— Én vittem a bőröndjét a hajóállomástól a szállodáig. Még most sem emlékszik?

— Nekem van inasom, aki a bőröndjeimet vinni szokta.

— Akkor nem volt magával az inasa, azért vittem én. Emlékezzék rá az Istenért, hiszen az életemről van szó.

— Mikor volt ez?

A vádlott kis töprengés után megmondja.

— Már este volt, biztosan azért nem emlékezik rám az úr. De várjunk csak. Amikor a fogadóban levettem a sapkámát és megtöröltem az izzadt homlokomat, az úr megkérdezte, hogy hol szereztem a homlokomon lévő forradást. S amikor én azt válaszoltam, hogy a franciák elleni harcban, az úr egy aranyat adott.

A márkí végighúzkodta a kezét a homlokán.

— Valami rémlík a fejemben — válaszolta kissé zavartan.

— Megnézem a feljegyzéseimet. mert a kiadásaimról jegyzéket vezetek.

Benyúlt a zsebébe, kihalászott belőle egy noteszt és kis keresgélés után ujjával rámutatott az egyik bejegyzésre.

— Valóban itt van. Egy arany tallér egy volt harcosnak.

A bíró a bejegyzésről személyesen győződött meg s utána, mivel a rab fogvatartása így céltalanná vált, nyomban szabadon is engedte.

Három hét múlva a hatóság emberei elfogtak egy rablóbandát s akkor kiderült, hogy a márkí, a livrés inas és a volt vádlott együtt dolgoznak és egymást mentik ki, ha valamelyiküket elfogják. Mind a hármukat kivégezték.

Egy jó ötlet aranyat ér

Fridrich Kleckner ékszerész boltjába egy napon beállított két jól öltözött úr és férfiaknak való ékszerek iránt érdeklődtek.

— Szükségünk volna néhány szép gyűrűre, nyakkendő brosrá, csákóforgó foglalatra és két oldali arany óraláncra.

Az ékszerész boldogan rakta eléjük üzlete kincseit és az urak nagy hozzáértéssel válogatni kezdtek az eléjük rakott drágaságok között. A kiválasztott tárgyakat félrerakták és hamarosan megalkudtak rájuk. Az ékszerek ára 3000 tallér volt.

— Nem hoztunk magunkkal annyi pénzt — jelentette ki közülük az egyik — de az ékszereket nem is visszük el. Ezer forintot előlegbe kifizetünk, amiről lesz szíves nyugtát adni, az ékszereket pedig csomagolja be ebbe a dobozba, kösse át jól, pecsételje le és őrizze meg számunkra. A császár koronázásának évfordulójára az ékszerekre szükségünk lesz.

Az ékszerész átvette az ezer tallért, adott róla egy elismervényt és az ékszereket gondosan becsomagolta a dobozba, átkötötte és még le is pecsételte, aztán elrejtette a pánccs szekrényébe.

A két úr eltávozott s bár rohamosan múlt az idő, újból nem jelentkeztek. Már túl voltak a koronázási évfordulón és még mindig nem jelentkeztek az ékszerekért. A kereskedő gyanút fogott. Felbontotta a lepecsételt dobozt s legnagyobb rémületére a dobozban értéktelen kavicsok voltak és semmi egyéb.

A kereskedő kétségbe esve tépte a haját. Szidta magát, hogy lehetett ilyen elővigyázatlan. A két idegen, amíg ő a nyugtát írta, kicserélte a dobozt egy hasonlóval.

— Most aztán üthetem a nyomukat.

Rohant a rendőrségre és könnyezve adta elő panaszát.

A rendőrfőnök tanácskozásra hívta össze embereit. Az egyik közülük azt ajánlotta, hogy a tolvajokat lépre kell csalni. Íratni kell egy cikket az újságokba, amelyben tudatják a közönséggel, hogy Fridrich Kleckner ékszerész üzletébe be-

törtek és azt kirabolták. Magukkal vittek ezüst evőeszközöket, edényeket és sok ezer tallér értékű ékszert. Többek között egy olyan dobozt is, amely letétben volt az ékszerésznél és 3000 tallér értékű ékszert tartalmazott. A cikk megjelent a hazai és több külföldi lapban. Így elolvasták a Prágában élő tolvajok is. Összenevettek. — Eljött az ideje — mondták — hogy elmehessünk a kifizetett ezer tallérunkért. — Nyomban útrakeltek és harmadnapon benyitottak Kleckner ékszerész üzletébe. — Bocsánatot kértek, hogy ennyi ideig váratnak magukra, de nagy elfoglaltságuk miatt nem jöhettek előbb az ékszeres dobozért. Az udvari ünnepségek kegyetlenül sok munkát adtak nekik. De most, hogy már túl vannak minden, ennek az ügynek is pontot akarnak tenni a végére. Elhozták a kétezer tallért és kérik a dobozt.

Az ékszerész bekísérte a vendégeket a szobájába, hellyel kínálta meg őket, sőt egy korsóban még bort is tett eléjük.

— Ne fáradjon — mondta az egyik — sietünk.

A kereskedő a kezét tördelve állt meg előttük, majd így szólt:

— Szorongva vártam ezt a napot.

— Miért okozott ez önnek gondot? — kérdezték.

— Hát nem olvasták az urak az újságokban, hogy mi történt az üzletemben?

— Nem olvastunk semmi különöset. Tán történt valami az üzletében, valami olyan, ami bekerült az újságba?

— Betörők jártak üzletemben és a sok holmival együtt elrabolták azt a dobozt is, amelyben a kiválasztott ékszerek voltak. Így a legnagyobb sajnálatomra a dobozt nem tudom odaadni.

— Még csak ez hiányzott nekünk — jegyezte meg az egyik.

— Remélem ön ezek után nem fog nehézségekkel előállni és a nyugta ellenében előlegként kifizetett 1000 tallért szó nélkül visszafizeti nekünk.

— De miből fizessem maguknak vissza, amikor koldusbotra jutottam — siránkozott az ékszerész.

— Hogy miből fizeti vissza, azt magának kell tudnia. Ne-

künk ahhoz semmi közünk. A felelősség a maga vállára nehezedett, ezért biztosítottuk az ékszereket ezer tallérral.

— Én pedig nem tudom az 1000 tallért megfizetni.

Ekkor lépett az üzletbe három fegyveres rendőr és igazolásra szólította fel a két idegent. A náluk lévő 2000 tallért átadták az ékszerésznek és őket a kicserélt dobozzal együtt átkísérték a rendőrségre.

A tárgyalás folyamán kiderült, hogy Prágában élő és vidéken operáló körözött betörőket sikerült elfogniok. A méltó büntetésüket megkapták.

A fekete páróka

A mindennapi élet a legnagyobb drámaíró. A szerzőknek nem is kell nagyon keresgélniök, a témák önmaguktól hullanak az ölükbe. Sokszor egészen jelentéktelennek látszó, szürke kis történetek végzetes kimenetelű eseményekké formálódnak. S így történik aztán, hogy teljesen ártatlan emberek bajba keverednek, sőt előfordul az is, hogy életükkel fizetnek rá.

Az alábbi eset is, amit százötven év előtti feljegyzésekben találtam, jellegzetes példája a végzet szeszélyes játékának.

A postakocsik és delizsáncok korában a postakocsisok állandó veszedelemben forogtak. Gyakran megtörtént, hogy nem volt utasuk s csak a postát, leveleket, csomagokat szállították egyik városból a másikba. Ilyenkor egyszer volt kísérajük, máskor meg nem. Az útonálló sok esetben valamiképpen már előre megtudta, mit szállítanak majd a kocsin, sőt azt is, hogy lesz-e a kocsinak fegyveres kíséréte.

A mi esetünkben vígan döcögött a kocsi az úton. A kocsis egyedül ült a bakon és pipázott. A kocsiban három idős aszszony ült és két aprócska gyerek.

A kocsis táskájában 500 tallér volt és a kocsi tetején néhány csomag.

Alig értek az erdőbe, amikor a sűrűből előugrott egy fekete parókás bandita és tölcser formájú pisztolyát a kocsisra szegezte.

A kocsi hirtelen megállt és a kocsiban ülők nem is gyanították, hogy kint mi játszódik le. Csak azt látták, hogy egy idő múlva egy lovas tovavágtat és eltűnik a szemük elől.

A kocsis közben lemászott a bakról és kétségbeesve adta elő a történeteket a három utasnak.

— Rám fogta a pisztolyát, lekapta a táskát a nyakamról és elvágtatott. Ha ellenállok neki, lelő. Négy gyermeknek vagyok az apja és semmi kedvem sincs meghalni. Kértem a postamestert, hogy adjon kísértőt mellém, de nem hallgatott rám. Most aztán oda a pénz. Maguk a tanúim, hogy igazat beszélek.

Utána felkapaszkodott a bakra és tova hajtott.

Még aznap délelőtt egy gyalogosan haladó vándorlegény parókát talált az úton s mit sem sejtve a fejére tette. Majd újra levette és megvizsgálta. Finom munka volt, megért tán száz tallért is. Tüstént el is határozta, hogy mihelyt a városba ér, eladja s így egy időre megszabadul az anyagi gondoktól.

De korai volt az öröme. A postakocsis amint beért a városba, rögtön jelentette, hogy egy fekete parókás férfi rabolta ki. Az esetnek hamarosan híre ment. — A vándorlegényt, amint beért a városba és kínálgatni kezdte a talált fekete parókát, nyomban lefoglák és bekísérték a rendőrségre.

A vándorlegény kézzel-lábbal tiltakozott a vád ellen, de hasztalan volt minden igyekezete.

— A parókát az erdőben találtam — mondogatta sírva, mert a kötelet már a nyakán érezte. Abban az időben az ilyen gyanús vándorlegényekkel nem sokat bíbelődtek. A lábbonálló rögtönítelő bíróság, rövid tárgyalás után az első fára felakasztatta a deliquenst és ott hagyta lógni addig, amíg egy újabb áldozat nem került a helyére.

A vándorlegény sorsa is már megpecsételtnek látszott. Már ott volt a kötél is, amin felhúzzák. S ekkor váratlan dolog

történt. Egy községbeli fiatalember felkapta a parókát a bíró asztaláról, rátette a fejére és kezébe kapva egy karót, rárivallt a bíróra. — Pénzt, vagy életet!

A közönség nevetni kezdett és a bíró zavarba jött. Rájött arra, hogy azért, mert valakinek fekete parókája van, még nem szabad halálra ítélni.

Végül is a vándorlegényt szabadon engedték és a parókáért valaki húsz tallért adott neki.

A festő és a tolvaj

Egy portré-festő már hosszabb idő óta betegen feküdt a lakásán. Egy délelőtt, mikor a bejárány már eltávozott, beárlított hozzá egy férfi.

— Mit óhajt? — kérdezte a festő az idegentől.

— Hallottam, hogy beteg, hát eljöttem meglátogatni.

— Bizony beteg vagyok. Már hetek óta nyomom az ágyat — válaszolta a festő.

— Kicsit járnia kellene a szobában.

— Még csak leszállni sem bírok az ágyról, annyira gyenge vagyok.

— De pisztolya az biztosan a kezénél van.

— Minek volna nekem pisztoly?

— Nem fél, hogy valaki kirabolja?

— Tudják rólam, hogy szegény ember vagyok.

— Hát nem is olyan szegény ember, mint aminőnek képzei magát. Van szép zsebórája, tömör ezüst lánc. Remek bundája is van, sőt, amint látom, ékköves dohányos szelencéje is.

Sorban megnézte a tárgyakat és mindjárt egymás mellé helyezte azokat az asztalra.

— Mit csinál, ember? — meredt rá tágult szemekkel a festő.

— Majd meglátja, ha elmegyek — hangzott a válasz.

A festő már látta, hogy kivel van dolga. A tolvaj közben kinyitotta a szekrényt, kihúzta a fiókokat és ami értékest talált, azt mind begyömöszölte a magával hozott táskába.

Az ágyban fekvő festőnek mentő gondolata támadt. Elővette a rajzfüzetét, ceruzáját, és amíg a tolvaj kedélyeskedve a táskájába rakta az összeszedett holmikat, a festő lerajzolta arcképét a füzetébe.

Amikor aztán a tolvajnak már nem volt mit belegyömöszölnie a táskába, jobbulást kívánt a betegnek és mély hajlongások közepette eltávozott.

A festő a tolvajt ábrázoló rajzot elküldte a rendőrségre és egyben megtette a feljelentést.

A tolvaj képét kifüggesztették a rendőrség kapujára és még aznap el is fogták a festő enyveskező látogatóját.

Melyik a valódi?

Bukovich Zvojnimir, bácskai földesúr, ezer holdak tulajdonosa, karácsony előtt beállított egy pesti ékszerészhez, hogy feleségének karácsonyra szép ékszert vásároljon. Az ékszerész látván, kivel van dolga, üzletének legértékesebb kincseit rakta eléje.

Bukovich először a gyűrűket kezdte nézegetni. A pompás választékban nagy meglepődésére éppen olyan briliáns kövű gyűrűt pillantott meg, mint az övé.

Haragos lett, mert meg volt róla győződve, hogy az ő gyűrűjének nincsen mása a világon. Annak idején sok, nagyon sok pénzt adott érte. Az ékszerész meg is ígérte neki, hogy az ő gyűrűjéről másolatot nem készít. S most íme, kiderült, hogy megvan a szakasztott mása.

Kiemelte a gyűrűt a többi közül és rápróbálta az ujjára. Tökéletesen ráillett. Hitetlenkedve rázogatta a fejét, majd

amikor levette a gyűrűt az ujjáról és visszatett a helyére, az ékszerész figyelmeztette, hogy közben kicserélődtek a gyűrűk.

— Hát melyik az én gyűrűm? — kérdezte Bukovich ingerülten.

— Az, amelyik a kezében van.

— Honnan tudja ezt maga? Hiszen ez a két gyűrű teljesen egyforma.

— Csak a laikus szemének, uram. Az a gyűrű, amit visszatett, hamis. Az én gyűrűm pedig, amely jelenleg az ujján van, az valódi.

— Én a gyűrűmért 5000 tallért fizettem, hogy lenne az hamis?

— Én nem tudom, hogy miként lehet, de az ön gyűrűjének a briliánsa nagyon sikerült strass kő, azaz az üvegnek egyik fajtája művészi csiszolással.

Az ékszerész rövid előadást tartott, hogy lehet a valódi követ a hamistól megkülönböztetni és be is bizonyította, hogy a két gyűrű közül az egyik hamis.

— Az én gyűrűm semmi körülmények között sem hamis — tiltakozott Bukovich.

— Nagyon sajnálom — válaszolta az ékszerész —, de a gyűrűje hamis.

Bukovich majdnem birokra kelt az ékszerésszel s végül is az ügy a rendőrségre került.

Nehéz ügy volt. A gyűrűk ott maradtak a rendőrségen és a nyomozás megindult. Bukovich nem nyugodott, de nem nyugodott az ékszerész sem. Mindegyik az igazáért harcolt.

Az ékszerész, akiben több volt a leleményesség, mint Bukovichban, megtudta, hogy Bukovich a gyűrűjét billiárdozás közben, megörzés végett, át szokta adni az egyik pincérnek. Az ékszerész a pincért kezdte figyelni és megtudta, hogy a pincér menyasszonya nagy bevásárlásokat tett és finom kelengyét gyűjtött magának össze.

A menyasszony barátnői elárulták az ékszerésznek, hogy a kelengyére a pénzt a vőlegényétől kapta.

A pincért letartóztatták és nemsokára kitudódott a turpisság.

A pincér bevallotta, hogy amikor Bukovichtól megőrzés végett megkapta a gyűrűt, az a gondolata támadt, hogy egy ilyen gyűrűnek az árából megalapozhatja jövőendő boldogságát. A gyűrűt megmutatta a kávéházba járó egyik ötvösnek és másolatot csináltatott belőle. A két gyűrű hajszálig egyezett. Most már aztán nem volt más hátra, mint adott alkalommal a valódira kicserélni, ami sikerült is. Bukovich nyugodtan hordta a gyűrűt és esze ágába se jutott volna, hogy másolatot hord, ha akkor nem téved be az ékszerész boltjába.

A pincér a gyűrűt eladta egy orgazdának. Az orgazda eladta annak az ékszerésznek, akinél aztán Bukovich ráakadt. A pincért és az orgazdát elítélték. Bukovich visszakapta a gyűrűjét, az ékszerészt pedig a szenvedett veszteségért az orgazda vagyonából elégitették ki.

A béres

A község lakosságának nagy csodálkozására egy napon csendőrök állítottak be Ormándy Máté püspöki bérlő portájára és láncra verve bekísérték a városba.

— Mit vétettem? — kérdezte a bérlő megrémülve.

— Majd megtudja, kegyelmed — válaszolták a csendőrök — csak legyen türelemmel.

A bíróságon aztán kitudódott, hogy Ormándy Mátét miért állították elő.

— Az a vád maga ellen, hogy megölte egyik béresét, aztán titokban elföldelte — mondotta a bíró.

Ormándy Máté szeme nagyot villant és beljebb húzta a fejét a válla közé.

— Nyilatkozzék — folytatta a bíró. — Mondja el az esetet elejétől végig. Ha bevallja a bűnét, a bíróság azt figyelembe

veszi és a büntetése esetleg enyhébb lesz. Ha azonban megköti magát, akkor ne számítson enyhítésre. Válaszoljon nyíltan és kertelés nélkül. Megölte a béresét?

Ormándy felemelte fáradt tekintetét és rábólintott.

— Megölte.

— Hogyan ölte meg?

— Agyonlőttem.

— Miért lőtte agyon?

— Öreg volt. Mérges volt és egyébként sem lehetett már hasznát venni.

— De ember, hát maga nem tudja, hogy ölni nem szabad?

— Nagyon jól tudom, kérem. De néha úgy van, hogy jobb, ha elteszi az ember az ilyet láb alól, mint szabadon hagyja grasszálni.

— Küldte volna el, de nem megölni!

— Küldtem én, kergettem én, de kutyába se vette. Vissza-jött. Erre fogtam a puskámat és lepuffantottam. Aztán a trágyadomb alatt elföldeltem.

A bíró a fejét rázta. Ormándy Mátéről, a jó hírben álló gazdaemberről ilyet még feltételezni sem mertek volna.

— Meg kell vizsgálatni az elmeállapotát — javasolta az ügyész.

— Nincs az én agyamnak semmi baja — mentegetődzött Ormándy.

— Ezt majd az orvosok mondják meg.

— A bérest vizsgálták volna meg és nem engem. Különb, voltam vele orvosnál, de ő is azt a tanácsot adta, hogy legjobb lesz megszabadulni tőle.

— Az orvos adott magának ilyen tanácsot? Ki volt az az orvos?

— Hát a Langsfelder.

— De hiszen az állatorvos.

— Hát a béres is állat volt. Kutya volt az kérem s Béres volt a neve.

A bíró kivételével mindenki nevetni kezdett s Ormándy Mátét nagy bocsánatkérések között hazaengedték.

A gyanús alak

Erzgruber Christian jó hírnévnek örvendő kereskedője volt a városnak. Az utóbbi időben azonban a balszerencse valahogy befészkelte magát az üzleti ügyeibe. Adósai fizetéstelenek lettek, tőle pedig a hitelezői könyörtelenül követelték a számlák kiegyenlítését. A bank, amelyben a pénzét tartotta, fizetéstelen lett és ez akkoriban jónéhány kereskedőt rántott a pusztulásba. A végrehajtó az ő üzletében is megjelent és az ott lévő árut 300 tallér erejéig lefoglalta.

Erzgruber Christian töprengve járt kelt üzletében s már öngyilkosságra is gondolt. Öregségére kell megérnie, hogy a meglevőségeit elárverezik. Jóbarátai közül senki sem sietett a segítségére, ő meg kifejezetten egyiktől sem kért segítséget.

Ahogy így töprengve jár fel és alá, egyszerre megszólal a bolt ajtaján a csengő és belép egy ismeretlen férfi.

— Mivel szolgálhatok? — kérdi tőle.

A férfi hosszan ránéz, aztán megszólal:

— Segíteni akarok magán.

— Kihez van szerencsém?

— Hogy ki vagyok, az most nem lényeges — legyint a férfi. — Tudom, hogy bajban van és holnap, potom 300 tallérért elárverezik értékei egy részét. Én a szükséges 300 tallért kölcsönadom magának. Egyenlítse ki a tartozását s ha majd lesz pénze, visszafizeti nekem.

Erzgruber Christian örömében majdnem kezét csókolt a vadidegen embernek, amikor a pénzt leszámolta a pultra.

— Egy nyugtát mindenestre írok — mondotta készségesen a kereskedő.

— Felesleges. Tudjuk, hogy a pénzt visszakapjuk nyugta nélkül is.

— De ha megkérdik tőlem, hol vettem a pénzt, akkor mit mondjak?

— Mondja azt, hogy egy gyanús alaktól kapta — válaszolta

nevetve a férfi — így érdekesebb lesz. De hogy valami hasznunk nekünk is legyen belőle — mondotta — főzessen a részünkre holnap estére egy jó vacsorát. A vacsora költségeire átadok 20 tallért. Ha nem lenne elég, a vacsora végén majd kiegyenlítem a számlát. Legyen jó bor is. Három barátomat hozom magammal. Szóval öten leszünk.

— Megemlíthetem a vacsorát a végrehajtónak is?

— Nem csinállok belőle titkot. Ha eljön, szívesen látjuk vendégül a végrehajtót is.

Jót nevetett. Vette a kalapját és eltávozott.

Másnap a végrehajtók elcsodálkoztak, amikor a kereskedő kifizette a tartozást.

— Kitől kapott pénzt? — kérdezték tőle.

— Egy gyanús alaktól — hangzott a válasz.

— Mi az, hogy gyanús alaktól? 300 tallért nem szoktak csak úgy osztogatni holmi gyanús alakok. Itt valami nem stimmel, Erzgruber úr.

— Mást nem mondhatok. Különben, ha meg akarja őt ismerni, ma estére fáradjon ide, a gyanús alak nálam fog vacsorázni. Húsz tallért előlegezett a vacsora költségeire, sőt még azt is hozzátette, hogy a végrehajtó urak közül egyet szívesen lát az asztalnál.

A végrehajtók az esetet azonnal jelezték a rendőrségen.

— Ezt a gyanús alakot jó lesz közelebbről megismerni — mondotta a rendőrfőnök és nyomban intézkedett.

Fogdmegeket helyeztek el padláson, pincében, a szomszédos ház kerítése mögött és mindenütt, ahol csak lehetett. Jó fogásnak ígérkezett.

A vacsora elkészült. A finom borok behűtve várták a vendégeket, de a várva várt vendégek nem jöttek. Egyik óra nyelte a másikat és se hírük se hamvuk.

Mikor aztán már biztosra vették, hogy a vendégek nem érkeznek meg és az egész csak móka volt, a rendőrök eltávoztak és csak egy őrt hagytak a helyszínén. De az sem maradt ott sokáig. Lélekszakadva jött érte a kollégája és tudatta vele, hogy amíg ők itt lestek a különös alakra, azalatt ismeretlen

tettesek feltörték a város pénztárát és 5000 tallért loptak ki belőle. A pénztárt felügyelet nélkül hagyták és a különös alakok erre számítva jó zsákmányhoz jutottak.

Bottal verhették a nyomukat.

A ravasz bíró

Hercze Pista eladott egy borjút Csordás Mártonnak, aki az árát ott a helyszínen ki is fizette. Az áldomás után megkérte Hercze Pistát, vezetné a borjút az istállójába, mert neki még egy kis elintézni valója lenne a faluban. Hercze Pista beállított a borjúval Csordás Márton portájára és amikor odakötözte a borjút a jászólhoz, újból kérte a borjú árát.

— Ne viccöljön kend, hát nem fizettem ki az árát még ott a vásáron?

— Nekem nem fizetett kend semmit — válaszolta Hercze a fejét rázva.

— Nézze meg a bugyelárisát, ott van a pénzem.

— Az én bugyelárisomban van pénz, de az sohasem vót a kendé.

Csordás Mártonban magasra szökött a harag árja. A marka ökölbe szorult.

— Hallja kend, jól gondolja meg, hogy mit beszél, mert én nem hagyom magamat sem becsapni, sem lóvá tenni. Én kifizettem az utolsó fillérig és még az áldomást is megittuk rá.

De Hercze Pista nem mozdult a helyéről.

— Vagy fizet kend, vagy viszem a borjút — mondotta és megragadta a borjú kötelét.

Szerencsére az asszony ebben a pillanatban lépett az istállóba és a két haragos férfi közé állt.

— Ne veszekedjetekek itt — horkant rájuk. — Menjetekek a bíróhoz, az majd igazságot szolgáltat.

Csordás a fejébe nyomta a kiskalapját, kezébe vette a fokosát és intett Hercze Pistának, hogy kövesse.

— Igaza van az asszonynak — mondta. — Menjünk a bíróhoz, az majd elintézi. Ha kell, megesküszöm rá, hogy a borjú árát kifizettem.

— Ha csak ezen múlik, megesküszöm én is, hogy kend nem fizette ki — nevetett fel hetykén Hercze.

— Meg is veri kendet az Isten, ha hamisan mer esküdni.

— De kendet is.

Vásár idején a községházán meggyarapszik a munka. Jönnek-mennek a pógárok és intézik az ügyes-bajos dolgaikat.

A bíró meghallgatta Csordás panaszát és meghallgatta Herczét is.

— Kemény dió — gondolta magában és körülnézett, akadna-e valaki a hallgatóság között, aki tanáccsal szolgálna neki, mert ebben az esetben ítéletet hozni nem lesz könnyű dolog. Ilyenkor láthatja a falu népe, hogy milyen nehézségeket kell egy bírónak megoldania.

Jó szóval fordult a peres felekhez.

— Valamelyikük nem mond igazat — bólogatott.

— Én az igazat mondom — csapott a mellére Hercze Pista.

— Csordás nem fizette ki a borjú árát.

Csordásnak haragjában könnyes lett a szeme. Jobb öklével a bal markába csapott és az erek kidagadtak a homlokán.

— Ott van a húszforintom a zsebemben, a barna bukszájában és két egyforintos a bugyellárisában. Még a helyét is megmutatom, ahová tette. Ha szükségeltetik, még meg is esküszöm rá, hogy kifizettem. Úgy éltesse az Isten a családomat és nemrég született kisfiamat. Szegény ember vagyok és nincs is több pénzem.

A bíró látta, hogy az igazság Csordás Márton oldalán van, de csak sejtette, bizonyítani nem tudta.

A körülötte ülő pógárok hümmögtek és keservesen szopogatták a csutorájukat, de mentő gondolata egyiküknek sem támadt. Hosszabb hallgatás után újból a bíró szólalt meg:

— Sajnos, ebben az ügyben nem tudok ítéletet mondani. Argus szemem meg nincs, hogy belássak a kendtek szívébe, lelkébe. De azt látom, hogy Csordás gazda nagyon a szívére veszi a dolgot. Volna egy ajánlatom. Ha nem is az egészet, de a borjú árának legalább egy részét, adjuk össze neki és segítsünk rajta. Én adok egy forintot.

A pógárok összenéztek, mert eddig még nem fordult elő, hogy ilyen vitás ügyeket így intéztek volna el, de egyikük sem tiltakozott. Az egyik ötven krajcárt adott, a másik hatvanat, úgy, hogy hamarosan összejött tíz forint.

A bíró Hercze Pistát is felszólította.

— Kend nem ad semmit?

— Adok — rándított egyet a vállán és hosszas készülődés után egy forintot tett a bíró asztalára.

A bíró megszámolta a pénzt, majd a Hercze adta egyforintost vizsgálgatni kezdte.

— Hallja, kend — szólalt meg —, milyen pénzt adott ide nekem? Hamis pénz ez. Hű, a fékomfáját, menjen valaki a csendőrökért és hívja ide őket. A kincstár az ilyen dolgokban nem ismer tréfát.

Hercze Pista ijedten nézett a bíróra. Most ő kezdett verejtékezni.

— Hol vette, kend ezt a pénzt? — kérdezte a bíró. — Vallja be az igazat, mert különben átadom a csendőröknek.

Miska gyerek már futásra készen állt az ajtóban, csak parancsra lesett.

— Csordástól kaptam.

— Aztán miért adta kendnek Csordás a forintost?

Hercze lehajtotta a fejét és hallgatott. Szégyellte bevallani, hogy hazudott és kétszer követelte a borjú árát. De végül mégis csak kitudódott az igazság.

A forintos pedig nem is volt hamis, de jó szolgálatot tett.

Az okos bíró megoldotta a nehézséget.

A lelkiismeretet nem lehet elaltatni

A testi sebek idővel begyógyulnak, de a lélek sebei ritkán. Azok állandóan sajognak és elkísérik az embert a sírig. Az alábbi régen történt eset is erre utal.

Egy férfi, aki naponként részt vett a hajnali ötórai misén, egy éjjel úgy hallotta, hogy misére harangoznak. Magára kapkodta a ruháit és a templomba sietett. De, amikor odaért, csalódottan látta, hogy a templom kapuja még zárva van. Fel-nézett a torony órájára és akkor látta, hogy csak három óra van.

Hazaballagott és visszafeküdt az ágyába.

Reggel aztán, amikor a sekrestyés a megszokott időben belépett a templomba, tüstént észrevette, hogy betörők jártak a templomban és feltörték a perselyeket.

Kint vékony hóréteg fedte a földet és az említett férfi lakásához lábnyomok vezettek. A nyomozó közegek megkérdezték a ház lakóit, hogy ki járt közülük hajnalban az utcán.

— Én jártam — válaszolta a férfi és elmondta az esetet úgy, ahogy történt.

A hatóság emberei elhitték neki és már távozni akartak, amikor a férfi visszatartotta őket.

— Ne menjenek el — kérte őket — van még valami, amit el szeretnék mondani. Én ezt az esetet, amely olyan különös és szokatlan, az Isten intésének tartom. Az én lelkemet évek óta egy súlyos bűn gyötri. Harangozni hallok akkor is, amikor nem harangoznak. Nem lelem nyugalمامat. Úgy érzem, hogy beleőrülök.

Tenyerébe temette az arcát.

— Évekkel ezelőtt megöltem egy embert — suttogeta — és sikerült az igazságszolgáltatás elől megmenekülnöm. Az emberek elől sikerült, de magam elől nem. Nincs azóta nyugodt percem. Állandóan magam előtt látom őt és hallom a hörgését. Itt vagyok. Fogjanak le, tán ekkor megnyugszom.

A bíróságon majd részletesen elmondok mindent, elejétől végig.

És a bűnös évek múltán elnyerte méltó büntetését.

A revizor

Az egyik nagyobb városban felmentették állásától a pénzügyőrség főnökét és szigorú vizsgálatot helyeztek kilátásba. A fináncok körében nagy volt a riadalom. Nem akadt közülük egy sem, aki biztonságban érezte volna magát. Idegesen várták a bejelentett revizort.

Egyik este egy hintó állt meg a város kapuja előtt és bebocsáttatásra várt. A kapuhoz kirendelt finánc, mivel a hintó utasa nem vallotta be, hogy mit hozott magával, átkutatta a hintót és különféle vám alá eső árukat talált benne. Dohányt, fűszerárut és kávé. Felháborodva kiáltott fel:

— Ez csempészség, ez vámcsalás, ez defraudáció. Kapuőrség, vigyázz! A kocsit nem szabad továbbengedni, amíg az utas a vámot és a büntetést le nem fizeti.

— Ne csináljon ilyen lármát — szólt rá a hintóban ülő úr.
— Itt van tíz dukát, fogja, aztán engedjen tovább.

— Megvesztegetéssel mit sem ér el, uram. A kirótt illetéket meg kell fizetnie — szuszogta nagy izgalmában kimelegedve a finánc.

— Itt van húsz dukát, aztán legyen csendben. Nem szeretem az ilyen komédiákat — szólalt meg újból a hintó utasa.

A finánc azonban nem volt megvesztegethető. Eltolta magát a húsz dukátost is.

A hintó utasa ekkor váratlanul mosolyogni kezdett. Kiszállt a kocsiból, megveregette a finánc vállát és bemutatkozott:

— Én az ügyek megvizsgálására kiküldött állami pénzügyellenőr vagyok. Nagyon örülök, hogy mielőtt még átléptem volna a város kapuját, máris ilyen megvesztegethetetlen

tisztviselővel találkoztam. Valóban hoztam magammal elvámolandó árukat, de ezekre azért van szükségem, hogy a vámok tisztjeit ellenőrizhessem. Ha az általam felajánlott pénzt elfogadta volna, itt helyben felfüggesztettem volna állásától és átadtam volna a hatóságoknak, de így most megjutalmazom. A kerületben több vezető állás betöltésre vár, ezek egyikére önt fogom kinevezetni, fiatalember. Ön becsületesnek, szigorúnak és megvesztegethetetlennek bizonyult. Egy ilyen tettnek nagyobb a súlya, mint száz ajánlólevélnek. Ma éjszakára az Aranyszarvas vendéglőben szállok meg. Holnap reggel tíz órára várom magát, hogy néhány kérdést intézhessenek önhöz és a felterjesztést megtehessem.

A finánc tátott szájjal hallgatta a revizort és hajlongani kezdett.

— Szolgálatjára, uram. A jelzett időben ott leszek.

A revizor barátságosan kezét szorította vele, megkínálta egy külföldi szivarral és aztán, mintha mi sem történt volna, beült a hintóba és berobogott a város kapuján.

A finánc másnap tíz óra helyett már kilenc órakor ott volt az Aranyszarvasban és a revizor után érdeklődött.

— Az az úr, aki tegnap este itt megvacsorázott és lovakat váltott, még az éj folyamán tovább kocszított — válaszolta a vendéglős a finánc nagy szomorúságára.

A szélhámos

Egy vidéki városka suszteréhez beállított egy úr és egy pár topánkát méretett magának. Pontosan leírta, milyen legyen a formája, milyen bőrből készüljön és még azt is kikötötte, hogy az orra lakkból legyen.

— Mivel azonban sürgősen el kell utaznom — mondotta — kérem, a cipő holnap estére készen legyen. Ha holnap estig

nem tudja megcsinálni, akkor ne is kezdjen hozzá, hátha talállok olyan cipészt, aki megcsinálja.

— Kérem, a cipő holnap estére készen lesz — válaszolta a suszter. — Feltétlenül készen lesz. Hová szállítsam a cipőt?

— A Fehérbárányban vagyok megszállva, de ne fáradjon oda, én holnap este eljövök személyesen a cipőért, mert szeretném felpróbálni.

A cipész tudomásul vette.

A Fehérbárány lakója ekkor egy másik susztert keresett fel és ugyanolyan cipőt rendelt nála, hasonló kikötéssel.

Másnap este aztán a jelzett időben felkereste az első cipészt és felpróbálta a cipőt. Tett benne egy-két lépést, majd kijelentette, hogy a jobb lábának a kisujját szorítja.

— Nagyon érzékeny a jobb lábam — mondotta. — Legyen szíves, verje ezt a jobb cipőt reggelig kaptafára és aztán hozza el nekem a Fehérbárányba. A bal cipőt magammal viszem, hogy össze ne cserélje és véletlenül ne a balt verje fel a kaptafára.

Aztán elment a másik suszterhez és annál a bal cipőre volt kifogása.

A két suszter másnap reggel ott volt a vendéglőben a fél cipővel s akkor tudták meg, hogy a keresett úr még az este tovább utazott.

A szegény suszterek meg vakarhatták a fejüket.

A tábornok vendégei

Fulkóházy Gedeon generális bizalmas értesítést kapott, hogy éjszaka betörők tisztelik meg a házat. Legyen résen. A tábornok azonnal intézkedett. A legényei között töltött pisztolyokat osztott szét és meghagyta, ha éjjel a szobájából durranást hallanak, fegyverrel a kezükben rontsanak be. Ő maga pedig ruhástól együtt feküdt le és várta a vendégeket.

Éjjel, egy óra tájban, a félig nyílt ablak egészen kitárult és egymás után hatoltak be rajta a rablók. A tábornok ekkor elsütötte a pisztolyát, mire kivágódtak az ajtók és a legényei töltött pisztolyokkal megjelentek a szobában.

A rablók remegve álltak a szoba közepén és megmozdulni sem mertek.

A tábornok ledobta magáról a takarót és jókedvet mímelve köszöntötte őket.

— Üdvözöllek benneteket, kedves vendégeim — mondotta — csak azt nem értem, miért az ablakon jöttetek be, amikor az ajtón is bejöhettetek volna. No, de se baj. Így is szívesen látlak benneteket. Foglaljatok helyet az asztalomnál és egyetek, igyatok. Ne mondhassátok, hogy udvariatlanul bántam veletek.

A legények enni és innivalót hoztak be és a rablóknak akarva-nemakarva enniük kellett. Nem nagyon volt ehetnékjük. Tudták, hogy keserűen szolgálják fel majd a feketét.

A lakoma végeztével a tábornok újból megszólalt:

— Későre jár már az idő, odahaza biztosan várnak benneteket.

A rablók szívesen mentek volna, de a legények elállták az ajtókat. — Ott távozzatok, ahol bejöttetek — mutatott a generális az ablakra.

Az ablakhoz támasztott létra azonban nem volt a helyén. Üres mélység tátongott előttük.

— Miért nem mentek? — kérdezte tőlük. — Ja persze, nincs ott a létra. Látjátok milyen figyelmes vagyok. Nem akartam, hogy addig valamelyitek is eltávozzék, amíg az asztalomnál jól nem lakik.

A létrát visszahelyezték az ablakpárkányra és az első rabló eltávozzhatott. A másik utána ment volna, de a tábornok vissza tartotta.

— Várj, amíg az első leér és megkapja az útravalóját.

A leért rablót a legények alaposan helybenhagyták, aztán intettek, hogy jöhet a másik.

A nevezetes éjszaka után több hét telt el. Az esetnek híre

ment. Egy napon a tábornok idézést kapott a hatóságtól. A vád ez volt:

— A tábornok úr, önhatalmúlag járt el és embereket súlyosan megveretett.

— Azok az emberek közönséges belőrők voltak, akiket nem megveretni, de felakasztatni kellett volna — válaszolta nyugodtan a tábornok.

Az igazságszolgáltatás azonban nem ezen a véleményen volt.

— Ha mindenki a saját felfogása szerint ítélkezhetnék, akkor megszűnne a jogszolgáltatás és feje tetejére állna minden. A tábornok urat a bíróság húsz arany megfizetésére kötelezi.

A tábornok a dolgok ilyenén fordulatára nem volt elkészülve. Dúlt fült haragjában és fellebbezésével egyenesen a királyhoz fordult.

A király meghallgatta panaszát s mint hűséges, vitéz katonájának, aki már sok szolgálatot tett neki, elengedte a húsz arany lefizetését, de a bíróságnak adott igazat, mert a törvény nem egy ember jogát védelmezi, hanem az egész nemzetét, vagyis a közét.

Hóhérvizsga

Az 1601 évi regensburgi feljegyzésekben olvassuk, hogy a városi hóhér váratlanul elköltözött az élők sorából. A gyászos esetnek híre terjedt és a szomszédos városokból hamarosan jelentkezett három pályázó, akik tanúkkal bizonyították, hogy a hóhér mesterségben nagy a jártasságuk. — Ebben az időben a város börtönében három halálraítélt várta sorsának beteljesülését. A városi tanács úgy határozott, hogy a pályázók a halálraítélteken mutassák ki tudásukat. Aki a legügyesebb lesz közülük, az kapja majd meg az alávaló méltóságot.

Elővezették az egyik halálraítéltet és az egyik hóhérlegény gondjaira bízta. A hóhérlegény elővett a zsebéből egy vörös festék rudacsát és karikát rajzolt vele az elítélt nyakára.

— A bárd ezen a vörös karikán metszi majd le a fejet — jelentette ki. És úgy is történt. A mesteri vágás után hátra tette a kezét és várta a fejleményeket.

A másik pályázó két pamutszálat kötött a második elítélt nyakára és kijelentette, hogy bárdja a két párhuzamosan húzódó pamutszál között metszi le a fejet. — És amint mondta, úgy meg is cselekedte. Munkája végeztével hasonlóképpen hátra tette a kezét és odaállt az első mellé.

A harmadikra került a sor.

Ez egy nagy növésű, széles vállú fickó volt, lófej nagyságú kezekkel.

— Most én következem — mondotta és baljával beletúrt a hajába. Az egybegyűltek kíváncsian várták, hogy mit fog cselekedni. A másik két pályázó egészen közel ment a kivégzés helyére, hogy lássák, nem végez-e társuk valamit szabálytalanul.

Ez magasra emelte a bárdot, megforgatta a feje fölött és egy csapásra levágta a két pályázó és a halálraítélt fejét s így nem maradt ellenfele.

Ez az eljárás a tanács urai közt nagy derűtséget keltett és mivel több pályázó nem akadt, őt nevezték ki egyhangúlag a város hóhérává.

Kocsmái jelenet

A vendéglő egyik asztalánál ülő vendég, idegesen nézegett maga körül. Felállt, lehajolt, majd a homlokát törölgette. A főpincér hozzálépett és megkérdezte:

— Mit keres az úr?

A kérdezett a gyűrűjére mutat.

— Ebben a pillanatban esett ki a gyűrűmből a kő. Valódi briliáns volt. A főpincér is lehajolt és mind a ketten keresni kezdték a briliánst, de nem találták.

— Ötszáz pengőt adnék annak, aki megtalálja és visszaadja nekem — mondta a vendég.

A pincér sóvárogva ingatta a fejét és arra gondolt, milyen jó lenne, ha ő találná meg az elveszett briliánst.

— Majd zárás után gondosan átkutatok mindent, ha addig nem lenne meg, és ha megtalálom, hová vigyem?

A vendég odaadta a címét, egy ideig még keresgélt, aztán eltávozott.

Nemsokára új vendég ült le az előbbi asztal mellé, de alig ült ott néhány perce, hirtelen felállt, tett néhány lépést, lehajolt és valamit felemelt a padlóról.

A pincér mellette termett.

— Nem egy briliánst tetszett találni? — kérdezte.

Az új vendég nézegeti a kezében lévő követ.

— Lehetséges, hogy az — válaszolja. — Mindenesetre szép, csillogó kő.

— Az előbb egy úrnak a gyűrűjéből esett ki. Az úr itt is hagyta a címét és megkért, hogy vigyem el neki a követ, ha valaki megtalálja, — mondotta a főpincér.

Az új vendég gúnyosan felnevetett.

— Ezért jutalom jár. A követ én találtam, tehát a jutalom is engem illet.

— Száz pengőnél biztosan nem kapok nagyobb jutalmat, ha elviszem neki — erősködött a főpincér. — Adja ide a követ és én megadom magának a száz pengőt.

— Ennyiért nem adom.

Végül háromszáz pengőben megalkudtak.

A főpincér nyomban rohant az adott címre, de ott az illetőt nem ismerte senki. A főpincér ekkor kapott a fejéhez. A két pasas közösen dolgozott és a trükkjük sikerült. A „briliáns”, — közönséges csiszolt üveg volt.

A hamis bankó

Egy vendég, aki már hosszabb idő óta járt ugyanabba a kocsmába, mindig új tíz koronással fizetett.

— Honnan veszi maga mindig ezeket az új tízkoronásokat?

— kérdezte tőle a vendéglős.

A vendég a mutató ujját figyelmeztetőleg tette a szájára.

— Ne olyan hangosan — mondta, majd hozzá tette: — Lehet magával okosan beszélni?

A vendéglős közelebb hajolt hozzá és szinte suttogva válaszolta.

— Lehet.

— Ha lehet, akkor tudja meg, hogy én magam készítem a tízkoronásokat. Még a bankban sem jönnek rá, hogy utánzatok. Menjen a bankba és váltsa be. Simán fog menni. Ha volna ezerkoronásom, azt is letudnám másolni úgy, hogy senki sem venné észre. Csak az a baj, hogy egy valódi ezerkoronáshoz nem tudok hozzájutni.

A kapzsi kocsmárosnak szeget ütött a fejébe a meggazdagodás lehetősége és a tíz koronással átment a bankba és aprópénzre felváltotta. A beváltás simán ment.

A kocsmáros másnap egy vadonatúj ezerkoronási nyújtott át a vendégnek.

— Itt az ezer koronás, de aztán a hasznot megfélezzük, remélem.

A vendég megvizsgálta a bankjegyet, majd zsebre tette.

— Egy hét múlva újból itt leszek és visszahozom az ezer koronást sértetlenül és még néhányat hozzá. Nem fog tudni különbséget tenni köztük. De addig legyen türelemmel.

A vendéglős várt egy hétig, két hétig, de a vendég többé nem jelentkezett. Feljelenteni meg nem merte, mert ő maga is bajba került volna. A tízkoronásról meg kitudódott, hogy egy sem volt közülük hamis.

A sévresi váza

Egy ismert, műkincsekben gazdag bajor műgyűjtő, Firenzében vásárló körútra indult. Az egyik régiségkereskedő kirakatában meglátott egy szép kobaltkék sévresi vázát. Régi óhaja volt, két ilyen vázát szerezni a szalonja részére. Belépett a boltba és a vázát bekérte a kirakatból. Eredetinek látszott és az ára, 8000 líra sem volt túl nagy összeg érte. De neki két vázára lett volna szüksége. A kereskedő hangoztatta, hogy azért adja a vázát olyan olcsón, mert nincs párja. A műgyűjtő sajnálkozását fejezte ki, de így nem vásárolja meg a vázát. A kereskedő, nehogy a vevő üres kézzel távozzék, cselhez folyamodott. A tarkóját vakargatva kijelentette, hogy a vázának van egy párja, de az egy másik antiquarius birtokában van, azzal pedig ő nincsen jóban. A váza egy herceg hagyatékából származik — mondotta. — A vázát ketten örökölték s a váza párja a konkurens céghez került. Isten nevében fáradjon el az úr hozzá és ha még meg van neki, vegye meg. De iparkodjék vele, mert nekem van egy reflektánsom a vázára s azért csak holnap délután öt óráig vagyok hajlandó biztosítani az ön számára.

A műgyűjtő azonnal elsietett a jelzett céghez, de nagy meglepetésére az üzlet zárva volt. Másnap reggel az üzlet tulajdonosa nem tartózkodott a boltban s a személyzet a vázáról nem tudott felvilágosítást adni. Arra kérték a műgyűjtőt, fáradjon vissza két órára, addigra itt lesz a cégvezető. Két órára az üzletvezető ott is volt. Meghallgatta a műgyűjtő kívánságát s kijelentette, hogy ha jól emlékszik valahol a raktárban valóban van egy ilyen váza. Majd megkeresik.

Három óra hosszat kerestek, kutattak a képek szobrok, katonák között s hátul az egyik sarokban végül porosan, piszkosan, de sértetlenül megtalálták a vázát. A műgyűjtő 7200 líráért megvásárolta és elhajtattott a másik antiquariumba, de mire odaért, a bolt be volt zárva. Másnap a kereskedő nagyokat hadonászva kiáltott fel, amikor a műgyűjtő belépett: —

Most jön az úr? Tegnap egész nap vártam önre s mivel nem jött eladtam a vázát 5000 líráért.

Pedig csalás volt az egész. A másik üzletnek is ő volt a tulajdonosa s amikor a műgyűjtő távozott, sürgősen értesítette a személyzetet, hogy zárják be a boltot. Aztán a vázát az üzletből a másikba vitette és a raktárban jól elrejtette. A többi aztán már simán ment.

A póruljárt fősvény

Éhínséges esztendő nyomorúsága nehezedett a népre. A városka egyik gazdag polgára előre megérezve az elkövetkezendőket, kivette pénzét a kincsesládájából, az erdőben elásta és a tetejébe egy nagy követ hengerített. — Most jöhetnek a kéregetők — nyugodtan azt mondhatja nekik, hogy egy fillér sincs a házban. És a rokonok jöttek is. Egymás után kopogtattak az ajtaján de segítséget egyikük sem kapott. — Magamnak sincs, hogy adhatnék akkor nektek — mondogatta. Így beszélt többek között egyik sok gyermekes rokonához is, megmutatván neki fenéig üres pénzesládáját. A szegény ember kétségbeesésében ekkor elhatározta, hogy véget vet életének és felakasztja magát. Nem bírta tovább hallgatni betegesen fekvő feleségének és éhező gyermekeinek a sírását. Kötelet vett magához és kiment az erdőbe, ahol hamarosan talált is egy fát, amelynek ága nagyon alkalmasnak mutatkozott arra, hogy felakassza rá magát. De amint közelebb ment a fához, látta, hogy a kiszemelt ágat csak úgy éri el, ha valamire rá áll. Körülnézett, hogy mire állhatna rá. A tisztás szélén meglátott egy nagy követ. — Ez éppen jó lesz — mondotta és felemelte, hogy a fa alá vigye. De amint a követ elmozdította a helyéről, látta, hogy frissen hantolt föld van alatta. Ásni kezdett és csakhamar ráakadt az odarejtett pénzre. Boldogan vette magához, anélkül, hogy tudta volna kié.

Kimondhatatlanul boldog volt, hogy megszűnt a nyomorúsága és szegénysége. — Egy idő múlva aztán a gazdag ember is elment megnézni, mi van a pénzével; de rémületére a pénze helyén csak egy kötelet talált, egyebet nem. Így hát koldus-szegény ember lett belőle, mire fogta az otthagytott kötelet és felakasztotta rá magát.

A Golkonda gyémánt története

Haibebamad határán fekvő Golkonda erőd közelében lévő gyémánt bányában az egyik munkás egy nagy nyersgyémánt-ra akadt. Szerette volna magának megtartani, azért elrejtette egy sziklahasadékba és várt az alkalomra, amikor majd kiviheti a bánya területéről. De az alkalom csak nem akart jelentkezni. A kapun nem lehetett kilépni senkinek anélkül, hogy meg ne motozzák. Végre úgy döntött, hogy egy Turner nevű őrnek elárulja a titkát és a jövedelmen megosztoznak. A szép kő látomása azonban annyira elvakította Turnert, hogy a bányamunkást megölte és a követ elrabolta tőle.

A hatóság a gyilkosság ügyében kezdett nyomozni és a gyilkossággal Turnert gyanúsították. Abban a pillanatban fogták el, amikor egy Anglia felé induló hajóra akart felszállni. A hatóságoknak a gyémántról nem volt tudomásuk. Turner ellenben, hogy meg ne találják nála a nagy követ lenyelte, mire néhány nap múlva meghalt. Az orvos, aki felboncolta, a gyomrában talált gyémántot magához vette, és a munkás halálát egy ismeretlen indiai méregre fogta. A követ elvitte Angliába és jó pénzért eladta egy Henry Maikoll nevű kereskedőnek. Amikor az orvos visszahajózott a munkahelyére, útközben hajótörést szenvedett és meghalt. Henry Maikoll kereskedő meg a nyers gyémántot kicsiszoltatta és odaajándékozta a barátnőjének, — egy táncosnőnek. A táncosnő a nagyértékű gyémánt birtokában körútra indult Indiá-

ba, de útközben nyomtalanul eltűnt, anélkül, hogy a célt elérte volna. A gyémántról néhány évig nem lehetett hallani. 1849-ben tűnt fel újból, ami nyilvánvalóvá tette, hogy a táncosnőt útközben megölték és a gyémántot elrabolták tőle.

Hogy addig az ideig kinek a birtokában volt, arról nem beszél a krónika.

1849-ben egy francia kalandor felajánlotta a 63 karátos gyémánt megvételét egy gazdag angolnak. Az angol mielőtt a gyémántot megvásárolta volna, összeköttetést keresett a Scotland Yarddal. Amikor a rendőrség behatolt a kalandor szállodai szobájába, azt megfojtva és kirabolva találta az ágyon fekvő.

A gyilkosnak nyomaveszett és a gyémánt ismét évekig nem hallatott magáról.

Évek múlva egy amsterdami kereskedőnél tűnt fel, aki egy burgonya belsejében tartotta, hogy ne veszítsen a fényéből. 1870-ben a Habsburgok birtokába került, akik 1933-ban váltak meg tőle, de hogy mi lett a sorsuk, az köztudomású dolog.

Nincs szavam a történethez, csak mint kuriózumot írtam le. Gondolja róla mindenki azt, amit akar.

Mátyás király az igazságos

Mátyás király korában a budai káptalannak voltak világi kanonokjai is. Ha Rómában bíbornokok és püspökök lehettek világi emberek, miért ne lehettek volna Budán kanonokok? Különös, előttünk sokszor érthetetlen világ volt ez akkoriban. Még javadalmas püspök is lehetett világi, csak megnősülnie nem volt szabad, mert ezt már maga a nép sem tűrte volna meg.

Az egyik ilyen világi kanonok nevezetes volt a hiúságáról. Nem akadt olyan varga Budán, aki megfelelő sarut tudott

volna készíteni neki. Mindegyikében talált valami kifogásolni valót. Mert csizmát csak télen hordott, amint azt akkoriban a férfi embertől megkívánta a rend, de amint kitavaszkodott, levetette a csizmát és sarut és sarkos cipellőt húzott a lábára. Volt saruja piros szattyánbőrből, spanyol kordovánból, muszka bagariából, szóval mindegyiket kipróbálta, de valójában egyik sem tetszett neki, mindig szebb és különösebb után vágyott.

Már Buda minden sarukészítőjét végig próbálta, amikor egyet felfedezett Óbudán, akinél még eddig nem csináltatott. A szegény ötgyermekes varga, nem mert ellenkezni a nagyúrral és elkészített neki egy sarkos cipellőt, de az, őszintén megvallva, amikor elkészült, még magának a vargának sem tetszett, hát hogy tetszett volna akkor a kanonoknak. A kanonok, amikor meglátta a nemsikerült alkotást, haragosan neki támad a szegény vargának, és a cipellővel akkorát ütött a fejére, hogy az nyomban meghalt. Ott helyben esett össze az ütés alatt.

Az eset a káptalani bíróság elé került. A bíróság úgy döntött, hogy a kanonoknak egy évig nem szabad a kórusban résztvennie. Lásza, hogy miből él meg. És ezzel az ügy el volt intézve. Hogy a szegény özvegygel és az öt árvával mi lesz, azzal nem törődött más, csak a jó Isten.

Múltak az évek. A legöregebb fiú, aki még apja életében kitanulta a mesterséget, húsz éves lett. Amikor egy alkalommal körmenetet tartottak Budán, a legöregebb fiú felismerte a körmenetben apja gyilkosát. — Itt az alkalom, hogy megbosszuljalak, apám! — mondta villogó szemekkel és a kezében lévő szekercével, akkorát vágott a kanonok fejére, hogy az ott a helyszínen holtan rogyott össze.

Az eset a királyi bíróság elé került.

A tárgyaláson maga a király személyesen jelent meg.

A bíróság a gyilkost, négy ló által történő szétszakításra ítélte.

Mátyás király, aki végig hallgatta a tárgyalást és a gyilkos védekezését, ekkor közbeszólt:

— Ha a varga meggyilkolásáért a kanonokot, kizárták egy

évre a kórusból, miért ítéletek el a varga fiát ily kegyetlen halálra? A kanonok tán magasabb rendű ember volt, mint a szegény öt gyermekes varga? Nem vagytok igazságosak. Én királyi jogomnál fogva megváltoztatom az ítéletet:

— A kanonok gyilkosának egy évig nem szabad sarut készítenie. Ám lássa, hogy miből él meg. Ez a méltó ítélet ebben az esetben.

A jelenlévők biztosan megtapsolták a királyt, ha ugyan akkor szokásban volt a tapsolás. De ez nem fontos. A király ítélete a fején találta a szöget, és észretérítette a káptalani bíróság elvakult tagjait.

TARTALOMJEGYZÉK

Elbeszélések

Péterke	— — — — —	7
A hegedű	— — — — —	12
A jó tanítónő	— — — — —	16
Azok a gyerekek	— — — — —	23
Mariska, a műértő	— — — — —	26
A Mikulás civilben	— — — — —	31
Gyalog ment a mennyországba	— — — — —	35
Nyári gondok	— — — — —	39
Kaland a hegyen	— — — — —	43
Próbára tette	— — — — —	47
Ének az igaz szeretetről	— — — — —	49
Csendélet	— — — — —	52
Különös vendégeskedés	— — — — —	55
A derűs oldal	— — — — —	58
Az utca	— — — — —	62
A sánta Plutó	— — — — —	66
A pórul járt nagybácsi	— — — — —	70
Nehéz kérdés	— — — — —	73
A sámlí	— — — — —	76
Az óra	— — — — —	82
Sugárka levelei a barátnőjéhez, Málcsihoz	— — — — —	85
A ritterholmi kísértetjárás	— — — — —	92
Fra Giovanni és a halak	— — — — —	97
Váratlan fordulat	— — — — —	100

Apró történetek

Elintéződött	— — — — —	144
Förtelmek	— — — — —	144

A fröccs	— — — — —	146
Orvos akart lenni	— — — — —	147
Ponyva történet	— — — — —	150
Az abbé macskája	— — — — —	152
A bűvész	— — — — —	153
Egy kutya-történet	— — — — —	154
A paraszt és az uzsorás	— — — — —	155
A két testvér	— — — — —	156
A szakállas őrzőangyal	— — — — —	157
Az alvajáró	— — — — —	158
A sárga dominó	— — — — —	159
Az élelmes inas	— — — — —	160
Az inquisitor	— — — — —	161
Többet ésszel	— — — — —	162
Egy szegény jobbágy esete	— — — — —	163
A pápa susztere	— — — — —	166
Milyen megbízhatók a régi feljegyzések	— — — — —	167
A tűzpróba	— — — — —	168
Igazi öröm	— — — — —	169
Segített magán	— — — — —	171
A furfangos tolvaj	— — — — —	172
Különös szokások	— — — — —	172
A sextusi saláta	— — — — —	174
Boleyn Anna két levele	— — — — —	175
A szultán levele	— — — — —	176
A fáraó lánya	— — — — —	177
Az ihlet	— — — — —	179
A bodzafa olaj	— — — — —	180
Vajon mi igaz belőle?	— — — — —	182
Fő a lélekjelenlét	— — — — —	183
A király kamarása	— — — — —	184
A mandolatorta	— — — — —	186
Elfújta a szél	— — — — —	189
A különös hurkolás	— — — — —	192
Ítékezés a piactéren	— — — — —	197
Egy jó ötlet aranyat ér	— — — — —	200
A fekete paróka	— — — — —	202
A festő és a tolvaj	— — — — —	204
Melyik a valódi?	— — — — —	205
A béres	— — — — —	207
A gyanús alak	— — — — —	209
A ravasz bíró	— — — — —	211
A lelkiismeretet nem lehet elaltatni	— — — — —	214
A revizor	— — — — —	215

A szélhámos	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	216
A tábornok vendégei	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	217
Hóhérvizsga	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	219
Kocsmai jelenet	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	220
A hamis bankó	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	222
A sévresi váza	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	223
A pórul járt fősvény	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	224
A Golkonda gyémánt története	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	225
Mátyás király az igazságos	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	226

30,— Ft